

AVRELII

CORN. CELSI DE RE MEDICA

LIBRI OCTO.

ITEM,

Q. SERENI liber de Medicina.

Q. RHEMMII Fannij Palæmonis de Ponderibus & Menſuris liber.

VINDICIANI carmen.

Omnia ex diuerſorum codicum diligentiſſima collatione caſtigata, additis ad marginem varÿs lectionibus.

APVD IOAN. TORNAESIVM,
TYPOGR. REG. LVGD.
CIƆ. IƆ. XXCVII.
Cum priuilegio ad decennium.

from
Old Italian
1.07

INDEX OMNIVM, QVÆ IN CELSO CONTINENTVR.

Et primus numerus librum, secundus caput designat.

*

¶ 2 Ambrosia

Attalic

¶ 4 Destil

Facies

Littera

Mollientia

Oculorum

Philoxen.

Serapion

Telũ

Verteb

FINIS.

LECTORI.

INVIDIT profectò Fortuna populo Romano integram, absolutámque felicitatem. Nam cùm bellicis artibus, & reipublicę administrandæ peritia, ea ciuitas omnibus omnino præstiterit nationibus, quæ vel antecesserunt, vel sequutæ sunt Romanum imperium: deerat illi certè nihil ad cumulum virtutum omnium, nisi vt doctrinas, atque litteras excoleret: quarũ iamdiu tamen gloriam ingeniosissima ac disertissima Græcia cùm scribendo, tum dicendo occupasse videbatur. Verùm etsi serò Eloquentiam, Philosophiamq; attigerit, tantos tamen in vtraque progressus fecit, vt multos Roma habuerit nobilissimos homines postremis temporibus, nõ solùm Philosophiæ deditos, sed in ea iam excellentes atque perfectos. Eloquentia verò tantum in ea vrbe sibi paucissimis annis vẽdicauit, vt eloquentissimas Athenas vel æquarit, vel paruo illis proxima interuallo fuerit: id quod probare esset aut facile, aut necessarium, si præclarissima extarent illorum monumenta, qui plurimum

mum dicendo potuerunt, Antoniorum ſcilicet, & Catonum, & Craſſi, & Cæſarum, & Bruti, & aliorum propè innumerabilium: aut niſi vnus eſſet Cicero, quem omnibus aut præferre, aut comparare ſaltem, opponereq́; valeamus. Itaque in Aſtrologia, in Geometria, in Dialecticis, omnibusq́; iis artibus, quæ in veri inueſtigatione verſantur, legimus dignum conatibus ſuis præſtitiſſe Romana ingenia: ſola autem Medicinæ ars, maximè ſalutaris, neglecta ab illis, inculta iacuit, ac derelicta: eam enim vnam Græcarum artium non exercuiſſe Romanam grauitatem, teſtis eſt Plinius: quinimmo idem ipſe ſcribit, Pop. Romanum medicinę auidum expertum demum damnaſſe: itaque caruiſſe medicis ad annum ſexcenteſimum: quod voluiſſe eos credendum eſt non artis odio, ſed artificum: idq́; Marcus Cato ad Marcum filium ſcribens manifeſtiſsimè docet. Quòd ſi aut Hippocratem habuiſſet Roma, cui ciuium ſuorum ſalutem commendaret, aut Galeni interpretis monumenta cognouiſſet: quemadmodum & in re militari, & in rebus cæteris aut ſuperauit omnes alias nationes, aut illis proxima fuit, & interdum æqualis: veriſimile eſt, in Medicina quoque excellentem futuram fuiſſe induſtriam ſuam. Hanc tamen partem vt o-

ſtenderet Cornelius Celſus non eſſe ſupra vires Romanas, eam eloquentiſsimè & peritiſsimè tractauit octo libris: in quibus non ſolùm eius partis, quæ victu, & eius quæ medicamentis, ſed illius etiam, quæ manu medetur, præcepta copioſiſsimè dedit. A pleriſque autem dubitari video, an artem Cornelius exercuerit, aliis exiſtimantibus caruiſſe illũ vſu: vel quia quædam prodidit artem coarguentia, qualia ſunt, quæ de venarum pulſu, & vrinæ indiciis, ac de imparibus diebus, Aſclepiadem ſequutus, tradidit: vel quia in ponendis conſtituendisq́; præceptis lõgiſsimè abiit à conſuetudine eorum, qui de re medica ante illum ſcripſerunt: aliis verò credentibus, non potuiſſe eum tam multa, tamq́; inſigniter & articulatè nouiſſe, tamq́; poſtremò appoſitè ad vſum, vt interdũ multus ſit in deſcribenda via, & ratione exercendi artificis actus: niſi eam aliter quàm cogitando, & audiendo, & legendo didiciſſet. Quamuis autem eorum, qui Cornelium fuiſſe medicum negant, & ratio, & auctoritas me parum moueat: conſtat enim & Aſclepiadẽ, & Themiſonem eius diſcipulum, & Theſſalum tam ſæpe, tamq́; vehementer à Galeno damnatum, aberraſſe à placitis & à doctrina maiorũ, cùm tamen omnes medicinam vſu ipſo profeſ-

ſi fuerint: quamobrem mirum non eſt, ſi
in tam erratica diſciplina, vixq́; tandem
auctore Galeno conſiſtente, idq́; non tam
certitudine rei, quàm imbecillitate eorũ,
qui poſt Galenum fuerunt, libuit Cornelio
modo ingenioq́; ſuo potius, quàm ex alio-
rum conſuetudine ſcribenti, eorum muta-
re præcepta, quibus ſuperiorũ delere pla-
cita, & medendo & ſcribendo licuerat.
Quamuis, inquam, me parũ illi moueant,
adducor tamen, niſi fallor, certiſsimis ad
ſuſpicandum argumentis, idem molitum
fuiſſe Cornelium, quod Empedoclem, &
Democritum feciſſe legimus: ſcilicet, vt
eam artem non veluti purus medicus, atq;
ad quæſtum omnibus expoſitus, ſed tan-
quam ſapiens, ceu partem philoſophiæ ex-
plicaret, eam cum ſtudio ſapientiæ con-
iungens. Nam cùm Plinius naturalis hi-
ſtoriæ libros digeſſerit, indicans quibus
auctoribus, teſtibusq́; niteretur: libro pri-
mo, quem indicis loco eſſe voluit, ſepara-
tim auctorũ meminit & medicorum: neq;
vnquam retulit Corneliũ in medicos, ſed
in auctores: Ex auctoribus, inquit, C. Val-
gio, Cornelio Celſo, M. Varrone, &c. dein-
de ſubiicit externos: poſtremò numerat
medicos, in quibus nuſquam Cornelij no-
men legitur. Quòd ſi aut ille ſe medicum
fuiſſet profeſſus, aut alij in numerum me-

dicorum Cornelium recepissent, Plinius illum certè non separasset in singulorum librorum indice à medicis. Constat præterea, vixisse Cornelium aut Augusti, aut Tiberij temporibus, aut C. Cæsaris: cùm Columella, qui Claudio potiente rerum scripsit de re Rustica libros, mentionem fecerit eius, tanquam superioris: qua ætate, si Plinio credimus, paucissimi Quiritum artem medicam profitebantur, delegata ea cura ac meditatione vel Græcis hominibus, vel libertis, aut seruis: quales fuerunt Sallustius, Dionysius, & Curio, & ij, quos suprà nominaui: quamobrem occidenti medicum, quòd plerunque serui essent, pœna erat ex constitutionibus non valde magna pecunia: liberi enim hominis nulla est æstimatio. Cornelium verò fuisse ingenuum Romanum satis indicant tria nomina: cùm libertos constet duobus, seruos autem vno tantùm nomine fuisse demonstratos. Cæterum qualis qualis ille fuerit, dignus est profectò vel doctrina vel elegantia, non solùm qui legatur, sed qui semper habeatur in manibus. Quamuis autem vbique illum reprehendat Fabius Quintilianus, itaq; interdum leuiter, vt studio id eum efficere cognoscas & æmulatione (scripsit enim vterque Rhetoricos libros) tamen veritate ita cogente,

gente,

gente, eruditum virum eum appellat libr. 1 x. & libr. sequenti: Scripsit, inquit, non parum multa Cornelius Celsus, Scepticos sequutus, non sine cultu, ac nitore. Columella verò lib.11.De re rustica, eum fuisse tradit non solùm agricolationis, sed vniuersæ naturæ prudentem. Cùm autē Cornelius & ius ciuile, & philosophiam monumentis illustrauerit, suis & rei militaris, & rusticæ etiam & medicinæ præcepta reliquerit: dignus (vt ait idem Fabius) vel ipso proposito, vt eum scisse omnia illa credamus: quis erit qui se satis putet eruditum, cui eæ, quæ supersunt, reliquiæ vigiliarum tam elaboratarum ignotæ fuerint? Quædam tamen ab eo fateor esse prodita, quæ vel insolentia, vel nouitate deterrere lectorem possunt: quale illud est, quod de aqua frigida libro primo traditur: qua infusa, putat ille sanari posse infirmitatem capitis, & præterea vitari grauedines ac destillationes, quibus intemperantia victus, & incontinentia voluptatum præcipuè ætas hæc nostra grauissimè torquetur. Cæterùm si balneis nunc vteremur, vbi calida sordes mundarentur capitis, & sudor vapores iam itinere patefacto emitteret, itaq; quotidie quasi caput purgaretur: non esset fortasse vsus aquæ frigidæ tam periculosus, quàm vulgò

creditur. Neque etiam ille ſimpliciter infundi frigidam iubet, ſed calidarium proponit, in quo ſudetur: & calida aqua perfundi præcipit, tum tepida, deinde frigida. Plin. item lib. XXVIII. cap. IIII. Perfundere, inquit, caput aqua calida ante balnearum vaporationem, & poſtea frigida, ſaluberrimum intelligitur. Quæ res profectò niſi eſſet valde ſalutaris, neque imperitè eam & imprudenter tum precisè laudaſſet Cornelius: neque Plinius ita manifeſtè idem probaret: cùm præſertim Senecam eo remedio ſemper vſum fuiſſe legamus: cuius rei certè rationem reddere poſſem à re medica non abhorrentem, ſi aut id mihi ab initio propoſuiſſem, cùm epiſtolam hanc ſcribere inſtitui, aut eſſet hoc muneris partiumq; mearum. Illud equidem animaduerti, ſequutũ eſſe Cornelium in plerìſque Hippocratem, quem lib. VII. parentem omnis medicinæ appellat: quamobrem non poteſt hic noſter Latinus Hippocrates reprehendi, quin alteri quoque idem vitij tribuatur. nam ſi dixerimus, nimis generaliter, & nulla reddita cauſa hunc frequẽter præcepta dediſſe medicinæ: cùm eadem ſit ratio atq; via Hippocratis, interpretandus potius, & diſtinctionibus explicãdus erat Cornelius, quàm improbandus, atque reiiciendus: id quod

videm

videmus in Hippocratem factum fuiſſe à Galeno, non tam, quàm iſti ſunt, delicato & moroſo, certè tamen doctiore atque peritiore: ita enim didiciſſent medici, à Cornelio de rebus ad artem ſuam pertinentibus propriis, ſuisq; Latinis vocibus loqui: & hunc grauiſsimum in primis auctorem loco ſuo, ſuisq; ſedibus poſuiſſent: & poſtremò planum feciſſent hominibus, non abhorrere penitus à vero, quod à Cicerone ſcriptum fuit, Omnia Latinos inuèniſſe melius, quàm Græcos: aut ab illis accepta feciſſe meliora. Sed inuidit (vt dixi) Fortuna cũctam Romanis hominibus felicitatem. Nos verò, quid aliud noſtra cura præſtare poſſe fortaſſe credimur Cornelio, quòd eo iamdiu vtamur magiſtro ſcribendi, atq; viuendi (quamuis illi ignauia fortè noſtra non æquè ſtylum ac ſalutem debeamus) nonnihil temporis conſumpſimus in recognoſcendo hoc eruditiſsimo auctore: eumq; emendatiſsimum, quantum ipſi efficere potuimus, excudendum dedimus Ioanni Tornæſio Typographo nobiliſsimo, vt tam culto, & tam nitido ſcriptore vti commodè poſsint omnes, quibus bonæ artes curæ ſunt: & vt Medicis, quorum ætas noſtra maximè ferax eſt, animum faciamus ad Cornelium legendum, interpretandum, illuſtrandum:

ita

ita enim futurũ facilè ſperamus, vt omnes paulatim planè Latinè de medicina loquentes audiamus: & aliquis apud noſtros eam laudem conſequi curet, quam apud Græcos conſequutus eſt Galenus: cuius niſi labor & induſtria tantùm luminis addidiſſet Hippocrati, is fortè malo magno publico turpius extinctus fuiſſet, quàm iacet Cornelius: cuius laudi dignæ immortalitate ſi vitio ingenij Medici horũ temporum, & poſteriores inuidebunt, ſuus tamen nitor & elegantia, vel illis contrà nitentibus, eum à tenebris & ab interitu vindicabunt.

*

Priuilegii sententia.

LITTERIS *regijs cautum est Io. Tornæsio typographo regio Lugdunensi, nequis eius iniussu* Cor. Celsum, Qu. Serenum, & Rhemmium Palæmonem, ex diuersorum codicum diligentissima collatione castigatos, additis ad marginem variis lectionib. *ante decennium, à die huiusce editionis numerandos, typis describat, aut imprimat, néve impressos vendat. Qui secus faxit, pœnis ex sanctione multabitur. Datæ autem litteræ sunt Lugduni a.d.* XI. *kal. Feb. anno* CIↃ. IↃ. LXXIIII.

Hæc editio emendata, & varijs lectionibus illustrata prodijt in lucem id. Aug. 1587.

Chirurgi celebres, qui citantur à Celſo.

Ammonius.
Andreas.
Apollonij duo.
Cleon.
Crato.
Diocles.
Dionyſius.
Euelpides.
Euelpiſtus.
Gorgias.
Heraclides Tarentinus.
Hieron.
Hippocrates, omnis medicinæ parens, auctore Celſo libro ſeptimo.
Hirenæus.
Meges.
Menemachus.
Menophilus.
Myro.
Nileus.
Philes.
Philo.
Philoxenus.
Protarchus.
Soſtratus.
Theodotus.
Tryphon pater.

VITA CORNELII CELSI.

*

Cornelius Celſus ſub primis Cæſaribus vixit, quo tempore Latini ſermonis puritas & elegantia efflorait. Ius Ciuile, & Philoſophiam monumentis illuſtrauit: Rei militaris, & Rei ruſticæ libros edidit: qui & dignus (vt ait Fabius) vel ipſo propoſito, vt eum illa omnia tenuiſſe credamus. Columella citat eius libros de Re ruſtica: & libro vndecimo ipſum fuiſſe tradit, nō ſolùm agricolationis, ſed etiam vniuerſæ naturæ prudētem. Fabius Quintilianus in Rhetoricis quamuis artis æmulus Celſum perſtringat, tamen ipſa veritate coactus, eruditūm virum appellat libro nono, & ſequenti ſic tradit: Scripſit non parùm multa Cornelius Celſus Scepticos ſequutus, non ſine cultu ac nitore. Plinius verò ſæpè Celſum inter auctores retulit, in Indice librorum qui primus inſcribitur. Apud Marcellū Empiricum autem, quædam Epiſtolæ Celſo falsò tribuuntur.

*

AVRELII CORNELII CELSI DE MEDICINA LIBER PRIMVS.

VT ALIMENTA *ſanis corporibus Agricultura, ſic ſanitatem ægris Medicina promittit. Hæc quidem nuſquam non eſt. Siquidem etiam imperitiſſimæ gentes herbas, aliaq; prompta in auxilium vulnerum, morborumq; nouerunt. Veruntamen apud Græcos aliquanto magis, quàm in cæteris nationibus exculta eſt: ac ne apud hos quidem à prima origine, ſed paucis ante nos ſeculis, vtpote cùm vetuſtiſsimus auctor Aeſculapius celebretur. Qui quoniam adhuc rudem & vulgarē hanc ſcientiam paulo ſubtilius excoluit, in deorum numerum receptus eſt. Huius deinde duo filij Podalyrius & Machaon bello Troiano ducem Agamemnonem ſecuti, non mediocrem opē commilitonibus ſuis attulerunt. Quos tamen Homerus non in peſtilentia, neq; in varijs generibus morborum aliquid attuliſſe auxilij, ſed vulneribus tantummodo ferro, & medicamentis mederi*

ſolitos

*solitos esse proposuit. Ex quo apparet, has partes medicinæ solas ab his esse tentatas, easq; esse vetustissimas. Eodemq; auctore disci potest, morbos, tum ad iram deorum immortalium relatos esse, & ab ijsdem opem posci solitã. Veriq; simile est, inter nonnulla auxilia aduersæ valetudinis plerumq; tamen eam bonam contigisse ob bonos mores, quos neque desidia, neq; luxuria * vitiarant. Siquidem hæc duo, corpora prius in Græcia, deinde apud nos afflixerunt. Ideoq; multiplex ista medicina, neq; olim apud Græcos, neque apud alias gentes necessaria, vix aliquos ex * bonis ad senectutis principia perducit. Ergo etiam post eos (de quibus retuli) nonnulli clari viri medicinam exercuerunt, donec maiore studio litterarum disciplina agitari cœpit, quæ vt animo præcipuè omnium necessaria, sic corpori inimica est. Primoq; medendi scientia, sapientiæ pars habebatur, vt & morborum curatio, & rerum naturæ contemplatio sub ijsdem auctoribus nata sit. Scilicet his hanc maxime requirentibus, qui corporum * suorum robora * inquieta cogitatione, nocturnaq; vigilia minuerãt. Ideoq; multos ex sapientiæ professoribus, peritos eius fuisse accipimus. Clarissimos verò ex his Pythagoram & Empedoclem, & Democritum. Huius autem (vt quidam crediderunt) discipulus Hippocrates Cous, primus quidem ex omnibus memoria dignis ab studio sapientiæ disciplinam hanc separauit, vir & arte & facundia insignis.*

* tẽtarãt.

* nobis

Disciplina corpori inimica.

* sanorum

* quieta

Hippocrates.

gnis. Post quem Diocles Carystius, deinde Praxagoras, & Chrysippus, tum Herophilus & Erasistratus, sic artem hanc exercuerunt, vt etiã in diuersas curandi vias processerint. Iisdemq; temporibus, in tres parteis medicina diducta est, vt vna esset quæ victu, altera quæ medicamentis, tertia quæ manu mederetur. Primam διαιτητικὴν, secundam φαρμακευτικὴν, tertiam χειρουργικὴν, Græci nominauerunt. Eius autem, quæ victu morbos curat, longè clarißimi auctores etiam altius quædam agitare conati, rerum quoque naturæ sibi cognitionem vindicauerunt, tanquam sine ea trunca & debilis medicina esset. post quos Serapion primus omnium, nihil hanc rationalem disciplinã pertinere ad medicinam professus, in vsu tãtùm & experimentis eam posuit. Quem Apollonius & Glaucias, & aliquanto pòst Heraclides Tarentinus, & aliqui non mediocres viri secuti, ex ipsa professione, se Empiricos appellauerunt. Sic in duas parteis ea quoque quæ victu curat, medicina diuisa est, aliјs rationalem artem, aliјs vsum tantùm sibi vendicantibus, nullo verò quicquam post eos, qui suprà comprehensi sunt, agitante nisi quod acceperat: donec Asclepiades medendi rationem ex magna parte mutauit. Ex cuius successoribus Themison nuper ipse quoque quædam in senectute deflexit. Et per hos quidem maximè viros salutaris ista nobis profeßio increuit. Quoniam autem ex tribus medicinæ partibus, vt

*difficillima, sic etiam clarißima est ea, quæ morbis medetur, ante omnia de hac dicendum est. Et quia prima in ea dissensio est, quòd alij sibi experimentorum tantummodo notitiam necessariam esse contendunt, alij nisi corporum rerumq́; ratione comperta, non satis potentem vsum esse proponunt: indicandum est, quæ maximè ex vtraq; parte dicantur, quo facilius nostra quoque opinio interponi poßit. Igitur hi, qui rationalem medicinam profitentur, hæc necessaria esse proponunt, Abditarum & morbos continentium caussarum notitiam, deinde Euidentium, post hæc etiam Naturalium actionum, nouißimè partiũ Interiorum. Abditas caussas vocant, in quibus requiritur, ex quibus principijs nostra corpora sint, quid secundam, quid aduersam valetudinem faciat. Neque enim credunt posse eum scire, quomodo morbos curare conueniat, qui vnde hi sint, ignoret. Neque esse dubiũ, quin alia curatione opus sit, si ex quattuor principijs, vel superans aliquid, vel deficiens aduersam valetudinem creat, vt quidam ex sapientiæ professoribus dixerunt, alia, si in humidis omne vitium est, vt Herophilo visum est: alia, si in spiritu, vt Hippocrati: alia, si sanguis in eas * venas, quæ spiritui accõmodatæ sunt, transfunditur, & inflammationem, quam Græci φλεγμονὴν nominant, excitat, eaq́; inflammatio, talem motum efficit, qualis in febre est, vt Erasistrato placuit: alia, si manantia corpuscula, per*

*arterias,

inuisib

*inuisibilia foramina subsistendo, iter claudunt, vt Asclepiades contendit. Eum verò rectè curaturum, quem prima origo caussæ non fefellerit. Neq; verò inficiantur, experimenta quoque esse necessaria. Sed ne ad hæc quidem aditum fieri potuisse, nisi ab aliqua ratione contendunt. Non enim quidlibet antiquiores viros ægris inculcasse: sed cogitasse, quid maxime conueniret, & id vsu explorasse, quod antè cōiectura aliqua * duxissent. Neq; interesse, * an nūc iam pleraq; explorata sint, si à consilio tamen cœperunt. Et id quidem in multis ita se habere. Sæpe verò etiā noua incidere genera morborum, in quibus nihil adhuc vsus ostenderit. Et ideo necessarium sit animaduertere, vnde ea cœperint: sine quo nemo mortalium reperire posit, cur hoc, quàm illo potius vtatur. Et ob hæc quidem in obscuro positas caussas persequuntur. Euidentes verò has appellant, in quibus quærunt initium morbi calor attulerit, an frigus: fames, an satietas: & quæ similia sunt. Occursurum enim vitio dicunt eum, qui originem non ignorarit. Naturales verò corporis actiones appellant, per quas spiritum trahimus, & emittimus cibum, potionemq; & assumimus, & concoquimus. Itemq; per quas eadem hæc in omnes membrorum partes digeruntur. Tum requirunt etiam, quare venæ nostræ modò submittãt se, modò attollant: quæ ratio somni, quæ vigiliæ sit. Sine quorū notitia neminem putant vel occurrere, vel mederi morbis * inter hæc nascētibus posse.*

* didicissent.

* an initia pleraque

* intra

* quia quamm. Ex quibus* quàm maximè pertinere ad rem concoctio videtur. Huic potissimum insistũt, & duce
* huic alij Erasistrato, atteri cibũ in ventre contendũt: alij Plistonico, Praxagoræ discipulo, putrescere: alij credunt Hippocrati, per calorem cibos concoqui. Acceduntq; Asclepiadis æmuli, qui omnia ista vana & superuacua esse proponunt. Nihil enim concoqui, sed crudam materiam (sicut assumpta est) in corpus omne diduci. Et hæc quidem inter eos parũ constant. Illud verò conuenit, alium
* alium, dandum cibum laborantibus, si hoc: * aliud, si illud verum est. Nam si teritur intus, eum quærendum esse, qui facillimè teri possit. Si putrescit, eum in quo hoc expeditissimum est. Si calor con-
* foueat. coquit, eum qui maximè calorem* moueat. At nihil ex his esse quærendum, si nihil concoquitur. Ea verò sumenda quæ maximè manent, qualia assumpta sunt. Eademq; ratione cùm spiritus grauis est, cùm somnus, aut vigilia vrgent, eum mederi posse arbitrantur, qui prius illa ipsa qualiter eueniant perceperit. Præter hæc cùm in interioribus partibus & dolores, & morborum varia genera nascantur, neminem putant his adhibere posse remedia, quæ ipse ignoret. Necessarium ergo esse incidere corpora mortuorum, eorumq; viscera atque intestina scrutari: longeq; optimè fecisse Herophilum, & Erasistratum, qui nocentes homines à regibus ex carcere acceptos, viuos inciderint, considerarintq; etiam spiritu remanente, ea quæ natura antè clausisset, eorumq;

positu

*posituram, colorem, figuram, magnitudinem, ordinem, duriciem, mollitiem, læuorem, contactum: processus deinde singulorum, & recessus: & siue quid inseritur alteri, siue quid partem alterius in se recipit. Neq; enim cùm dolor intus incidit, scire quid doleat, eum, qui qua parte quodque viscus, intestinúmve sit, non cognouerit. Neque curari id quod ægrum est posse, ab eo, qui quid sit, ignoret. Et cùm per vulnus alicuius viscera patefacta sunt, eum qui sanæ cuiusquam colorem partis ignoret, nescire quid integrum, quid corruptum sit. Ita ne succurrere quidem posse corruptis, aptiusq; extrinsecus imponi remedia, compertis interiorum & sedibus & figuris, cognitaq; eorum magnitudine: similesq; omnia, quæ *posita sunt, rationes habere. Neq; esse crudele (sicut pleriq; proponũt) hominum nocentium, & horum quoq; paucorum supplicijs, remedia populis innocentibus seculorum omnium quæri. Contrà, hi qui se Empiricos ab experientia nominant, euidentes quidem caussas, vt necessarias amplectuntur: obscurarum verò caussarum, & naturalium actionum quæstionem ideo superuacuam esse contendunt, quoniam incomprehensibilis natura sit. Non posse verò comprehendi, patere ex eorum, qui de his disputarunt, discordia: cùm de ista re, neque inter sapientiæ professores, neq; inter ipsos medicos conueniat. Cur enim potius aliquis Hippocrati credat, quàm Herophilo? Cur huic potius, quàm Asclepiadi? Si ra-*

Per læuorem, & contactũ, asperitatem intelligit, & quod illi est cõtrarium.

* intus pos.

tiones sequi velit, omnium posse videri non improbabiles: si curationes, ab omnibus his ægros perductos esse ad sanitatem. Ita neque disputationi, neq; auctoritati cuiusquam fidem derogari oportuisse. Etiam sapientiæ studiosos maximos medicos esse, si ratiocinatio hoc faceret: nunc illis verba superesse, deesse medendi scientiam. Differre quoque pro natura locorum genera medicinæ, & aliud opus esse Romæ, aliud in Aegypto, aliud in Gallia. Quòd si morbos eædem caussæ facerent vbique, remedia quoque vbique eadem esse *debuissent. Sæpe etiam caussas apparere, vtputa lippitudinis, vulneris, neque ex his patere medicinam. Quòd si scientiam hanc non subijciat euidens caussa, multominus eam posse subijcere, quæ in dubio est. Cùm igitur illa incerta, incomprehensibilisq; sit, à certis potius, & exploratis petendum esse præsidium, id est his, quæ experientia in ipsis curationibus docuerit, sicut in cæteris omnibus artibus. Nam ne agricolam quidem, aut gubernatorem disputatione, sed vsu fieri. At nihil istas cogitationes ad medicinam pertinere: eò quoque disci, quòd qui diuersa de his senserint, ad eandem tamen sanitatem homines perduxerint. Id enim fecisse, quia non ab obscuris caussis, neque à naturalibus actionibus, quæ apud eos diuersæ erant, sed ab experimentis, prout cuique responderant, medendi vias traxerint. Ne inter initia quidē ab istis quæstionibus deduct

*debuisse.

deductam esse medicinam, sed ab experimentis. Aegrorum enim, qui sine medicis erant, alios propter auiditatem primis diebus, protinus cibum assumpsisse, alios propter fastidium abstinuisse, leuatumq; magis eorum morbum esse, qui abstinuerant: itemq; alios in ipsa febre aliquid edisse, alios paulò ante eam, alios post remissionem eius, optime deinde his cessisse, qui post finem febris id fecerint. Eademq; ratione, alios inter principia protinus vsos esse cibo pleniore, alios exiguo, grauioresq; eos factos, qui se implerent. Haec, similiaq;, cùm quotidie inciderent, diligentes homines notasse, quae plerumq; melius responderent: deinde aegrotantibus ea praecipere coepisse. Sic medicinam ortam, subinde aliorum salute, aliorum interitu, perniciosa discernentem à salutaribus. Repertis deinde iam medicinae remedijs, homines de rationibus eorum disserere coepisse, nec post rationem medicinam esse inuentam, sed post inuentam medicinam, rationem esse quaesitam. Requirere etiã, si ratio idem doceat, quod experientia, an aliud. Si idem, superuacuam esse: Si aliud, esse contrariam: Primò tamen remedia exploranda summa cura fuisse, nunc verò iam explorata esse, neque vlla aut noua genera morborum reperiri, aut nouam desiderari medicinam. Quòd si iam incidat mali genus aliquod ignotum, non ideo tamen fore medico de rebus cogitandum obscuris: sed eum protinus visurum, cui morbo id proximum sit, ten-*

* *Requiritur*

taturumq́; remedia similia illis quæ vicino malo sæpe succurrerint, & per eius similitudinem opem reperturum. Neque enim se dicere consilio medicum non egere, & irrationale animal hanc artem posse præstare: sed has latentium rerum coniecturas ad rem non pertinere: quia non intersit, quid morbum faciat, sed quid tollat. Neq; ad rem *pertineat, quomodo, sed quid optimè digeratur. Siue hac de caussa concoctio *intercidat, siue de illa: &, siue concoctio sit illa, siue tantùm digestio. Neque quærendum esse quomodo spiremus: sed quid grauem, tardumq́; spiritum expediat. Neque quid venas moueat, sed quid quæque motus genera significent. Hæc autem cognosci experimentis, & in omnibus eiusmodi cogitationibus in vtranque partem disseri posse. Itaque ingenium & facundiam vincere, morbos autem non eloquentia, sed remedijs curari. Quæ si quis elinguis, vsu *discreta bene norit, hunc aliquanto maiorem medicum futurũ, quàm si sine vsu linguam suam excoluerit. Atque ea quidem, de quibus est dictum, superuacua esse tantummodo. Id verò quod restat, etiam crudele, viuorum hominum aluum, atq; præcordia incidi, & salutis humanæ præsidem artem, non solùm pestem alicui, sed hanc etiam atrocissimam inferre, cùm præsertim ex his, quæ tanta violentia quærantur, alia non poßint omnino cognosci, alia poßint etiam sine scelere. Nã colorem, læuorem, mollitiem, duritiem, similiaq́; omnia non esse talia

* pertinere,
* incidat,
*discretus

talia inciso corpore, qualia integro fuerint: quia cùm corporibus inuiolatis, hæc tamen metu, dolore, inedia, cruditate, laßitudine, *mille alijs mediocribus affectibus, sæpe mutentur: multo magis verisimile est, interiora, quibus maior mollities, lux ipsa noua sit, sub grauißimis vulneribus, & ipsa trucidatione mutari. Neque quicquam esse stultius, quàm quale quidque viuo homine est, tale existimare esse moriente, imò iam mortuo. *Nam vterum quidem, quî minus ad rem pertineat, spirante homine posse diduci? Simul atque verò ferrum ad præcordia accesßit, & discissum transuersum septum est, quod membrana quadam superiores partes ab inferioribus diducit (διάφραγμα Græci vocant) hominem protinus animam amittere. Ita demum mortui præcordia, & viscus omne in conspectum latrocinantis medici dari: quod necesse sit tale esse, quale mortui sit, non quale viui fuit. Itaq; consequi medicum, vt hominem crudeliter iugulet: nō vt sciat qualia viui viscera habeamus. Si quid tamē sit, quod adhuc spirante homine conspectui subijciatur, id sæpe casum offerre curantibus. Interdum enim gladiatorem in harena, vel militem in acie, vel viatorem à latronibus exceptum, sic vulnerari, vt eius interior aliqua pars aperiatur, & in alio *alia sita, ita sedem, positū, ordinem, figuram, similiaq; cognoscere prudentem medicum, non cædem, sed sanitatem mollientē, idq; per misericordiam discere, quod alij dira crudelitate

*milleq;

* Nam ne vter.

*alia: ita sed.

cognou

*cognouerint. Ob hæc ne mortuorum quidem lacerationem necessariam esse. Quæ etsi non crudelis, tamen fœda sit, cùm aliter pleraque in mortuis se habeant. Quantum verò in viuis cognosci potest, ipsa curatio ostendat. Cùm hæc per multa volumina, perq; magnæ contentionis disputationes à medicis sæpe tractata sint, atq; tractētur, subijciendum est quæ proxima vero videri poßint. Ea neque addicta alterutri opinioni sunt, neque ab vtraque nimium abhorrentia, media quodammodo inter diuersas sententias. Quod in plurimis contentionibus deprehēdere licet, sine ambitione verum scrutantibus, vt in hac ipsa re. Nam quæ demum caussæ vel secundam valetudinem præstent, vel morbos excitēt: quomodo spiritus, aut cibus, vel *detrahatur, vel digeratur, ne sapientiæ quidem professores scientia comprehendunt, sed coniectura persequuntur. Cuius autem rei non est certa notitia, eius opinio certum reperire remedium non potest. Verumq; est, ad ipsam curandi rationem nihil plus conferre, quàm experientiam. Quanquàm igitur multa sint ad ipsas artes propriè non pertinentia, tamen eas adiuuat excitando artificis ingenium. Itaq; ista quoq; naturæ rerū contemplatio, *quamuis non faciat medicum aptiorē, tamen medicinæ reddit perfectum. Veriq; simile est, & Hippocratem, & Erasistratum, & quicunque alij non contenti febres & vlcera agitare, rerum quoq; naturam ex aliqua parte scrutati sunt, non ideo quidē medicos fuisse,*

verùm

* *deferatur, al. distrahatur,*

* Aliâs: quāuis non faciat medicum: aptiorem tamen medicinæ reddit, atq; perfectum.

verùm ideo quoq; maiores medicos extitisse. Ratione verò opus est ipsi medicinæ, etsi non*inter obscuras caussas, *neq; inter naturales actiones, tamen sæpe.* Est enim hæc ars cõiecturalis: neq; respondet ei plerunq; non solùm coniectura, sed etiam experientia. Et interdum non febris, non cibus, non somnus subsequitur sicut assueuit. Rarius, sed aliquando tamen morbus quoque ipse nouus est, quem non incidere, manifestè falsum est: cùm ætate nostra quædam ex naturalibus partibus carne prolapsa, & *arẽte, intra paucas horas expirauerit: sic vt nobilissimi medici, neq; genus mali, neq; remedium inuenerint. Quos ego nihil ideo tentasse iudico, quia nemo in splendida persona periclitari coniectura sua voluerit: ne occidisse, nisi seruasset, videretur. Veri tamen simile est, potuisse aliquid cogitare, detracta tali verecũdia, & fortasse responsurum fuisse id, quod aliquis esset expertus. Ad quod medicinæ genus neq; semper similitudo aliquid confert, etsi quando confert, tamen idipsum rationale est inter multa similia genera, & morborum, & remediorum cogitare, quo potissimum medicamẽto sit vtendum. Cùm igitur talis res incidit, medicus aliquid oportet inueniat, quod non vtiq; fortasse, sed sæpius tamen etiam respondeat. Petet autem nouum quoq; consiliũ, non à rebus latentibus (istæ enim dubiæ, & incertæ sunt) sed ab his quæ explorari possunt, id est euidentibus caussis. Interest enim fatigatio morbum, an sitis, an frigus, an calor,

*semper inter

*atque

Caro ex naturalibus prolapsa.

*hærente,

lor, an vigilia, an fames fecerit, an cibi, viniq́; abundantia, an intẽperantia libidinis. Neq; ignorare hunc oportet, quæ sit ægri natura, humidum magis, an magis siccũ corpus eius sit: validi neruì, an infirmi: frequens aduersa valetudo, an rara: eaq́; cùm est, vehemens esse soleat, an leuis: breuis, an longa. Quod is vitæ genus sit secutus, laboriosum, an quietum: cum luxu, an cum frugalitate. Ex his enim, similibusq; sæpe curandi noua ratio ducenda est. Quamuis ne hæc quidem sic præteriri debent, quasi nullam cõtrouersiam recipiant. Nam & Erasistratus non ex his fieri morbos dixit, quoniã & alij, & ijdem aliàs post ista non febricitarent: & quidam medici seculi nostri sub auctore (vt ipsi videri volũt) Themisone contendunt, nullius caussæ notitiã quicquã ad curationes pertinere, satisq; esse quædam communia morborum intueri. Siquidem horum tria genera esse, vnum adstrictum, alterũ fluens, tertium mixtum. Nam modò parũ excernere ægros, modò nimium: modò alia parte parum, alia nimium. Hæc autem genera morborum, modò acuta esse, modò longa: & modò increscere, modò consistere, modò minui cõsueuerunt. Cognito igitur eo quod ex his est, si corpus adstrictum est, digerendum esse: si profluuio laborat, continendum: si mixtum vitiũ habet, occurrendum subinde vehementiori malo: & aliter acutis morbis medendum, aliter vetustis, aliter increscentibus, aliter subsistentibus, aliter iam ad sanitatem inclinantibus. Horum obser-*

* *consueuisse.*

natio

uationem medicinam esse, quam ita finiunt, vt quasi viam quandam, quam μέθοδον Græci nominant, eorumq; quæ in morbis communia sunt, contemplatricem esse* cōtendunt. ac neq; rationalibus se, neq; experimenta tantùm spectantibus annumerari volunt, cùm ab illis eo nomine dissentiant, quòd in coniectura rerum latentium *volunt esse medicinā ab his, eò quòd parum artis esse in obseruatione experimentorum credunt.

*contendant.

*nolunt

Quod ad Erasistratū pertinet, primùm ipsa euidentia eius opinioni repugnat, quia raro, nisi post horum aliquid morbus venit. Deinde non sequitur, vt quod alium non afficit, aut eundem aliàs, id ne alteri quidē, aut eidem tēpore alio noceat. Possunt enim quædam subesse corpori, vel ex infirmitate eius, vel ex aliquo affectu, quæ vel in alio non sunt, vel in hoc aliàs nō fuerunt, eaq; per se nō tanta* vi concitant morbū, tamē obnoxium magis alijs iniurijs corpus* efficiūt. Quòd si contemplationē rerum naturæ (quam temere medici sibi vēdicant) satis cōprehendisset, etiā illud scisset, nihil omnino ob vnam caussam fieri, sed id pro caussa apprehendi, quod cōtulisse plurimū *videtur. Potest autē id dum solū est, nō mouere, quod iunctum alijs maxime mouet. Accedit ad hæc, quòd ne ipse quidē Erasistratus, qui transfuso in arterias sanguine febrem fieri dicit, idq; nimis repleto corpore incidere reperit, cur ex duobus æquè repletis, alter in morbum inciderit, alter omni periculo vacarit (quod quotidie fieri apparet) non

* vt comitentur

*efficiant.

* videatur.

discerna-

*discreuerit. Ex quo dici potest, vt vera sit illa transfusio, tamen illam non per se (cùm plenū corpus est) fieri: sed cùm horum aliquid accesserit. Themisonis verò æmuli, si perpetua quæ promittunt habēt, magis etiā quàm vlli rationales sunt. Neq; enim si quis nō omnia tenet, quæ rationalis alius probat, protinus alio nouo nomine artis indiget: si modò, quod primum est, non memoriæ soli, sed rationi quoque insistit. Si, quod vero propius est, vix vlla perpetua præcepta medicinalis ars recipit: ijdem sunt quod ij, quos experimēta sola sustinēt. Eo magis, quoniam si cōpresserit aliquē morbus, *an fuderit, quilibet etiā imperitissimus videt. Quid autē compressum corpus resoluat, quid solutum teneat, si à ratione tractum est, rationalis est medicus. Si (vt ei, qui se rationalem negat, confiteri necesse est) ab experientia, Empiricus est. Ita apud eum morbi cognitio extra artem, medicina intra vsum est. Neq; adiectū quicquam Empiricorum profeßioni, sed demptū est: quoniam illi multa circunspiciunt, hi tantū facillima, & non plus quàm vulgaria. Nā & ij qui pecoribus ac iumentis medētur, cùm propria cuiusq; ex multis animalibus nosse non poßint, cōmunibus tantummodo insistunt. Et exteræ gentes, cùm subtilem medicinæ rationē non nouerint, communia tantùm vident. Et qui amplè valetudinarios nutriunt (quia singulis summa cura consulere non sustinent) ad cōmunia ista confugiūt. Neq; Hercules istud, & antiqui medici nescierunt,*

Hinc medicina, ars interpollis à Plinio dicta est.

* *aut*

runt, sed his contenti non fuerunt. Ergo etiã vetustißimus auctor Hippocrates dixit, mederi oportere & communia, & propria intuentem. Ac ne isti quidem ipsi intra suam profeßionẽ consistere vllo modo possunt. Siquidem & compressorũ & fluentium morborũ genera diuersa sunt, faciliusq; id in his quæ fluũt, inspici potest. Aliud est enim sanguinem, aliud bilem, aliud cibũ vomere: aliud deiectionibus, aliud torminibus laborare: aliud sudore digeri, aliud tabe cõsumi. Atq; in parteis quoq; humor erumpit, vt in oculos auresq́;. Quo periculo nullum humanum membrũ vacat. Nihil autem horum sic, vt aliud curatur. Ita protinus in his à communi fluẽtis morbi cõtemplatione, ad propriam medicina descendit. Atq; in hac quoq; rursus alia proprietatis notitia sæpe necessaria est: quia non eadem omnibus, etiam in similibus casibus opitulãtur. Siquidẽ certæ quædã res sunt, quæ in pluribus ventrem aut astringunt, aut resoluunt. Inueniuntur tamen, in quibus aliter atq; in cæteris, *idẽ eueniat. In his ergo communiũ inspectio contraria est, propriorum tantũ salutaris. Et caussæ quoq; æstimatio sæpe morbum soluit. Ergo etiã ingeniosißimus seculi nostri medicus, quem nuper vidimus, Caßius febricitanti cuidã, & magna siti affecto, cùm post ebrietatem eum premi cœpisse cognosceret, aquã frigidam ingeßit. Qua ille epota, cùm vini vim miscendo fregisset, protinus febrem somno & sudore discußit. Quod auxilium medicus opportune prouidit, non ex eo,

*id eus.

*quòd aut strictum corpus erat, aut fluebat: sed ex caussa, quæ ante præcesserat. Estq; etiã proprium aliquid & loci & tẽporis, istis quoq; auctoribus, qui cùm disputãt, quemadmodum sanis hominibus agendum sit, præcipiunt, vt grauibus aut locis aut temporibus, magis vitetur frigus, æstus, satietas, labor, libido, magisq; vt conquiescat ijsdem aut locis, aut temporibus, si quis grauitatem corporis sentit, ac neq; vomitu stomachum, neque purgatione aluum sollicitet. Quæ vera quidẽ sunt: à cõmunibus tamẽ ad quædã propria descendũt, nisi persuadere nobis volunt, sanis quidem considerãdũ esse, quod cælum, quod tempus anni sit, ægris verò non est. Quibus tanto magis omnis obseruatio necessaria est, quanto magis obnoxia offensis infirmitas est. Quinetiam morborũ in ijsdẽ hominibus aliæ atque aliæ proprietates sunt: & qui secũdis aliquãdo frustra curatus est, cõtrarijs sæpe restituitur. Plurimaq; in dando cibo discrimina reperiuntur, ex quibus contentus vno ero. Nam famem facilius fert adolescens, quàm puer: facilius *in denso cælo, quàm in tenui, facilius in hyeme, quã æstate: facilius vno cibo, quàm prandio quoq; assuetus: facilius inexercitatus, quàm exercitatus homo sustinet. Sæpe autẽ in eo magis necessaria cibi festinatio est, qui minus inediam tolerat. Ob quæ *cõpetit eum, qui propria non nouit, communia tantùm intueri debere: eumq; qui nosse propria potest, illa quidem non oportere negligere, sed his quoque insistere. Ideoq; cùm par*

scientia

*Quibusdã videtur hîc legẽdũ potius, in tenui cælo, quam in dẽso: &, æstate quam hyeme, propterea quòd Hippocrat. dicat lib. 1. Aphor. Ven

ſcientia ſit, vtiliorem tamen medicũ eſſe amicũ quàm extraneum. Igitur, vt ad propoſitum meũ redeam, rationalem quidem puto medicinam eſſe debere, inſtrui verò ab euidentibus cauſſis, obſcuris omnibus non à cogitatione artificis, ſed ab ipſa arte reiectis. Incidere autem viuorum corpora, & crudele, & ſuperuacuum eſt: mortuorum corpora diſcentibus neceſſarium. Nã poſitum, & ordinẽ noſſe debent: quæ cadauera melius, quàm viuus, & vulneratus homo repræſentant. Sed & cætera, quæ modò in viuis cognoſci poſſunt, in ipſis curationibus vulneratorum paulo tardius, ſed aliquanto mitius, vſus ipſe monſtrauit. His propoſitis, primùm dicam, quemadmodum ſanos agere conueniat: tum ad ea tranſibo, quæ ad morbos, curationesq́; eorum pertinebunt.

tres hyeme & vere ſuſe calidiſsimæ. Quare per ea tempora alimenta copioſiora ſũt exhibenda. Et Paul. Aegineta libro itidẽ 1. c. 53. Hyeme quidem & fortiori exercitatione, & pleniore cibo vtendũ eſt. Niſi eo referas, quòd in denſo cœlo, & per hyemẽ corpora ſunt robuſtiora, atque ideo etiam facilius quãlibet moleſtiam ferũt.

Quemadmodum ſanos agere conueniat.

CAP. I.

SANVS *homo, qui & bene valet, & ſuæ ſpontis eſt, nullis obligare ſe legibus debet: ac neq; medico, neque *iatralipta egere. Hunc oportet varium habere vitæ genus: modò ruri eſſe, modò in vrbe: ſæpiusq́; in agro, nauigare, venari, quieſcere interdum, ſed frequentius ſe exercere. Siquidem ignauia corpus hebetat, labor firmat: illa maturã ſenectutẽ, hic longũ adoleſcentiã reddit. Prodeſt etiam interdum balneo, interdum aquis frigidis vti: modò vngi, modò idipſum negligere: nullum cibi genus fugere, quo populus vtatur: interdum*

** cõijcit e.*

* Reunctores videtur transferre Plinius lib 29. cap. 1.

in conuiuio esse, interdũ ab eo se retrahere : modò plus iusto, modò non amplius assumere : bis die potius, quàm semel cibũ capere: & semper quàm plurimum, dummodo hunc cõcoquat. Sed vt huius generis exercitationes, cibiq; necessarij sunt, sic athletici superuacui. Nam & intermissus propter ciuiles aliquas necessitates ordo exercitationis corpus affligit : & ea corpora, quæ more eorum repleta sunt, celerrime & senescunt, & ægrotãt. Concubitus verò neq; nimis concupiscendus, neq; nimis pertimescendus est. Rarus, corpus excitat, frequens* soluit. Cùm autem frequẽs, non numero sit, sed natura, ratione ætatis & corporis scire licet, eum non inutilem esse, quem corporis neq; languor, neq; dolor sequitur. Idẽ interdiu peior est, noctu tutior: ita tamen, si neq; illũ cibus, neq; hũc cum vigilia labor statim sequitur. Hæc firmis seruanda sunt, cauendumq; ne in secunda valetudine, aduersæ præsidia consumãtur.

Paulus Aegineta li. 1. cap. 37. Frequẽs concubitus, corpus rarius, frigidius, & imbecillius reddit.

* resoluit.

Quæ stomacho imbecilli seruanda sint.

CAP. II.

AT imbecillis stomacho (quo in numero magna pars vrbanorum, omnésque penè cupidi litterarum sunt) obseruatio maior necessaria est: vt quod vel corporis, vel loci, vel studij ratio detrahit, cura restituat. Ex his igitur qui bene concoxit, manè tutò surget: qui parum, quiescere debet: & si mane surgendi necessitas fuerit, redormire. Qui non concoxit, ex toto conquiescere, ac neq; labori se, neq; exercitationi, neq; negotio

credere

credere. Qui crudum ſine præcordiorum dolore ructat, is ex interuallo aquam frigidam bibere, & ſe nihilominus continere. Habitare verò ædificio lucido, *per flatum æſtiuum hybernum ſolem habente, cauere meridianum ſolem, matutinum & veſpertinum frigus, itemq; auras fluminum, atq; ſtagnorum, minimeq; nubilo cælo, ſoli aperienti ſe committere, ne modò frigus, modò calor moueat. Quæ res maximè grauedines, diſtillationesq; concitat. Magis verò grauibus locis iſta ſeruanda ſunt, in quibus etiam peſtilentiam faciunt. Scire autem licet, integrum corpus eſſe, cùm quotidie mane vrina alba, dein ruffa eſt. Illud concoquere, hoc concoxiſſe ſignificat. Vbi expergectus eſt aliquis, paulum intermittere, deinde (niſi hyems eſt) fouere os multa aqua frigida debet, longis diebus meridiari potius ante cibum, ſin minus, poſt eum: per hyemem potiſſimum totis noctibus conquieſcere. Sin lucubrandum eſt, non poſt cibum id facere, ſed poſt concoctionem. Quem interdiu vel domeſtica, vel ciuilia officia tenuerunt, huic tempus aliquod ſeruandum curationi corporis ſui eſt. Prima autem eius curatio exercitatio eſt, quæ ſemper antecedere cibum debet: in eo, qui minus laborauit, & bene concoxit, amplior: in eo, qui fatigatus eſt, & minus concoxit, remiſsior. Commodè verò exercent, clara lectio, arma, pila, curſus, ambulatio, atque hæc non vtique plana commodior eſt. Siquidem melius aſcenſus quoque & deſcenſus cum quadam

* perflato, æſt. hybernumq;

Exercitatio.

variatate corpus* moueat, nisi tamẽ id perquàm imbecillum est. Melior autem est sub diuo, quàm in porticu: melior (si caput patitur) in sole, quàm in vmbra: melior in vmbra, quàm parietes, aut viridaria efficiunt, quàm quæ tecto subest: melior recta, quàm flexuosa. Exercitationis autem plerunq; finis esse debet sudor, aut certè lassitudo, quæ citra fatigationem sit, idq; ipsum, modò minus, modo magis faciendum est. Ac ne his quidem Athletarum exemplo, vel certa esse lex, vel immodicus esse labor debet. Exercitationem rectè sequitur, modò vnctio, vel in sole, vel ad ignem, modò balneum, sed in conclaui quàm maximè & alto, & lucido, & spatioso. Ex his verò neutrum* sæpe fieri oportet, sed sæpius alterutrum pro corporis natura. Post hæc paulum conquiescere opus est. Vbi ad cibum ventum est, nunquam vtilis est nimia satietas. Sæpe etiam inutilis nimia abstinentia. Sæpe si qua intemperantia subest, *durior est in potione, quàm in esca. Cibus à salsamentis, oleribus, similibusq; rebus melius incipit. Tum caro assumenda est, quæ assa optima, aut elixa est. Condîta omnia duabus de caussis inutilia sunt, quoniam & plus propter dulcedinem assumitur, & quod * modò par est, tamen ægrius concoquitur. Secunda mensa bono stomacho nihil nocet, in imbecillo coacescit. Si quis itaque hoc parum valet, palmulas pomaq; & similia melius primo cibo assumit. Post multas potiones, quæ aliquantum sitim excesserunt,

mouet,

Lassitudo est grauitas corporis. Vergil Lassove papauera collo. quæ etiam citra laborem accidit. Fatigationem verò nimietatem laboris intelligimus. Idem: Veloces iaculo ceruos, cursúque fatigat. quod mox immodicum laborem appellauit. Verũ de generibus lassitudinis legendus est lib. 3. Galeni de Sanitate tuendi.

**semper*

**tutior*

Cibus

** modo parum*

runt, nihil edendum eſt, poſt ſatietatem, nihil agendum. Vbi expletus eſt aliquis, facilius concoquit, ſi quicquid aſſumpſit potione aquæ frigidæ includit, tum pauliſper inuigilat, deinde bene dormit. Si quis interdiu ſe impleuit, poſt cibum neque frigori, neque æſtui, neque labori ſe debet committere. Neque enim tam facile hæc inani corpore quàm repleto nocent. Si quibus de cauſsis futura inedia eſt, labor omnis vitandus eſt.

Obſeruationes quædam prout res nouæ accidunt, & prout corporum genera, & ſexus, & ætates, & tempora anni ſunt.

CAP. III.

Atque hæc quidem pænè perpetua ſunt. Quaſdam autem obſeruationes deſiderant & nouæ res, & corporum genera, & ſexus, & ætates, & tempora anni. Nam neque ex ſalubri loco in grauem, neque ex graui in ſalubrem tranſitus ſatis tutus eſt. Ex ſalubri in grauem prima hyeme: ex graui in eum, qui ſalubris eſt, prima æſtate tranſire melius eſt. Neque verò ex multa fame, nimia ſatietas: neque ex nimia ſatietate, fames idonea eſt. Periclitatúrque & qui ſemel, & qui bis die cibum incontinenter, contra conſuetudinem aſſumit. Item neque ex nimio labore ſubitum ocium, neq; ex nimio ocio ſubitus labor ſine graui noxa eſt. Ergo cùm quis mutare aliquid volet, paulatim debebit aſſueſcere. Omnem etiam laborem

Puer. Senex. Homo.

*facilius, vel puer, vel senex, quàm insuetus homo sustinet. Atq; ideo quoque nimis otiosa vita vtilis non est, quia potest incidere laboris necessitas. Si quando tamen insuetus aliquis laborauit, aut multo plus quàm solet, etiam is qui assueuit, huic ieiuno dormiendum est, multo magis, si etiam os amarum est, vel oculi caligant, aut venter perturbatur. Tum enim non dormiendum tantummodo ieiuno est, sed etiam in posterum diem permanendum, nisi cito id quies sustulit. Quod si factum est, surgere oportet, & lente pauiulum ambulare. At si somni necessitas non fuit, quia modicè magis aliquis laborauit, tamen ingredi *aliquid eodem modo debet. Communia deinde omnibus sunt post fatigationem cibum sumpturis, vbi paulũ deambulauerũt, si balneum non est, calido loco, vel in sole, vel ad ignem vngi, atq; sudare: si est, ante omnia in tepidario residere, deinde vbi paulum conquieuerunt, intrare, & descendere in solium, tum multo oleo vngi, leniterq; perfricari, interdum in solium descendere. Post hæc os aqua calida fouere, deinde frigida. Balneum his feruẽs idoneum non est. Ergo si nimium alicui fatigato pænè febris est, huic abunde est loco tepido demittere se inguinibus tenus in aquam calidam, cui paulum olei adiectum sit: deinde totum quidem corpus, maximè tamen eas partes, quæ in aqua fuerunt, leniter perfricare ex oleo, cui vinum, & paulum contriti salis sit adiectũ. Post hæc, omnibus fatigatis, aptum est cibum sumere, eoq; humido*

* aliquantum

nudo vti: aqua, vel certè diluta potione esse contentos, maximeq; ea quæ moueat vrinam. Illud quoq; nosse oportet, quòd ex labore sudanti, frigida potio perniciosissima est, atq; etiam (cùm sudor se remisit) itinere fatigatis inutilis. A balneo quoque venientibus Asclepiades inutilem eam iudicauit. Quod in his verum est, quibus aluus facile, nec tutò resoluitur, quiq; facile inhorrescunt. Perpetuum in omnibus non est, cùm potius naturale sit, potione æstuantem stomachũ refrigerari, frigentem calefieri. Quod ita præcipio, vt tamen fatear, ne ex hac quidem caussa sudanti adhuc *frigidũ bibendũ esse. Solet etiã prodesse, post varium cibum, frequentesq; dilutas potiones, vomitus, & postero die longa quies, deinde modica exercitatio. Si assidua fatigatio vrget, in vicem modò aqua, modò vinum bibendum est, raroq; balneo vtendum. Leuatq; lassitudinẽ etiã laboris mutatio, eumq; quẽ nouum genus *eiusdem laboris pressit (id quod in consuetudine est) reficit. Fatigato quotidianum cubile tutissimum est, insolitum contrà lassat. Quod enim cõtra consuetudinem est, nocet, seu molle, seu durum est. Propriè quædam ad eum pertinent, qui ambulando fatigatur: hunc reficit in ipso quoque itinere frequens frictio, post iter, primùm sedile, deinde vnctio, tum calida aqua in balneo magis superiores partes, quàm inferiores foueat. Si quis verò exustus in sole est, huic in balneum protinus eundum est, perfundendumq; oleo corpus & caput,

*frigidam bibendam esse.

* cuiusdã

put, deinde in solium bene calidum descendendū est, tum multa aqua* per caput infundenda, prius calida, deinde frigida. At* ei qui perfrixit, opus est balneo primum inuoluto sedere donec insudet, tum vngi, deinde lauari, cibum modicum, deinde potiones meracas assumere. Is verò qui nauigabit, & nausea pressus est, si multam bilem euomuit, vel abstinere cibo debet, vel paululum aliquid assumere. Si pituitā acidam effudit, vtiq; sumere cibum, sed assueto leuiorem: si sine vomitu nausea fuit, vel abstinere, vel post cibum vomere. Qui verò toto die, vel in vehiculo, vel in spectaculis sedit, huic nihil currendū, sed lentè ambulandum est. Lenta quoq; in balneo mora, dein cæna exigua prodesse consueuerunt. Si quis in balneo æstuat, reficit hunc ore exceptum, & in eo retentum acetum. Si id non est, eodem modo frigida aqua assumpta. Ante omnia autem norit quisque naturam sui corporis: quoniam alij graciles, alij obesi sunt, alij calidi, alij frigidiores, alij humidi, alij sicci, alios astricta, alios resoluta aluus exercet. Raro quisquam, non aliquam partem corporis imbecillā habet. Tenuis verò homo implere se debet, plenus extenuare: calidus refrigerare, frigidus calefacere: madens siccare, siccus madefacere: itemq; aluum firmare is, cui fusa, soluere is, cui astricta est. Succurrendumq; semper parti maximè laboranti est. Implet autem corpus modica exercitatio, frequētior quies, vnctio: & si post prandium est balneum, contra-

cta

* super
* eū q. p. o. e. in b. p. inuolutum

cta aluus, modicum frigus hyeme, somnus & plenus & non nimis longus, molle cubile, animi securitas, assumpta per cibos & potiones maximè dulcia & pinguia, cibus & frequentior, & quantus plenissimus potest concoqui. Extenuat corpus aqua calida, si quis in eam descendit, magisq; si salsa est, in ieiunio balneum, inurens sol, & omnis calor, cura, vigilia, somnus nimium vel breuis, vel longus, lectus per æstatem terra, hyeme durum cubile, cursus, multa ambulatio, omnisq; vehemens exercitatio, vomitus, deiectio, acidæ res & austeræ, & semel die assumptæ epulæ, & vini non perfrigidi potio ieiuno in consuetudinem adducta. Cùm verò inter extenuantia posuerim vomitum, & deiectionem, de his quoq; propria quædam dicenda sunt. *Eiectũ esse ab Asclepiade vomitũ in eo volumine, quod de Tuenda sanitate composuit, video, neq; reprehendo, si offensus eorum est consuetudine, qui quotidie eijciendo vorandi facultatem moliuntur. Paulò etiam longius processit. Idem purgationes quoq; eodem volumine expulit. Et sunt hæ perniciosæ, si nimis valentibus medicamentis fiunt. Sub hæc tamen submouenda esse non est perpetuum, quia corporum temporumq; ratio potest ea facere necessaria, dum & modò, & non nisi cùm opus est, adhibeantur. Ergo ille quoque ipse, si quid iam corruptum esset, expelli debere confessus est. Ita non ex toto res condemnanda est. Sed esse eius etiam plures caussæ possunt, estq; in ea quædam

Vomitus.
* Reiectũ

dam

dam paulo ſubtilior obſeruatio adhibenda. Vomitus vtilior eſt hyeme, quàm æſtate. Nam tum & pituitæ plus, & capitis grauitas maior ſubeſt. Inutilis eſt gracilibus, & imbecillum ſtomachum habentibus. Vtilis eſt plenis & bilioſis omnibus, ſi vel nimium ſe replerunt, vel parum concoxerunt. Nam ſiue plus eſt, quàm quod concoqui poßit, periclitari ne corrumpatur, non oportet. Si verò corruptum eſt, nihil commodius eſt, quàm id, qua via primùm expelli poteſt, eijcere. Itaq; vbi amari ructus cum dolore & grauitate præcordiorũ ſunt, ad hunc protinus confugiendum eſt. * *Item prodeſt ei, cui pectus æſtuat, & frequens ſaliua, vel nauſea eſt, aut cui ſonant aures, aut madent oculi, aut os amarum eſt. Similiterq; ei, qui vel cælum vel locum mutat. hisq; quibus (ſi per plures dies non vomuerunt) dolor præcordia infeſtat. Neq; ignoro inter hæc præcipi quietem, quæ non ſemper contingere poteſt agẽdi neceßitatem habentibus, nec in omnibus idem facit. Itaq; iſtud luxuriæ cauſſa fieri non oportere confiteor. Interdum valetudinis cauſſa rectè fieri, experimentis credo. Commoneo tamen, ne quis, qui valere, & ſeneſcere volet, hoc quotidianum habeat. Qui vomere poſt cibum volet, ſi ex facili facit, aquam tanquam tepidam antè debet aſſumere: ſi difficilius, aquæ vel ſalis, vel mellis paulum adijcere. At qui mane vomiturus eſt, antè bibere mulſum, vel hyſſopum, aut eſſe radiculam debet, deinde aquam tepidam, vt ſuprà*

ſcript

[Margin: * Idem]

[Margin: Pronocantia vomitũ.]

ſcriptum eſt, bibere. Cætera, quæ antiqui medici præceperunt, ſtomachum omnia infeſtant. Poſt vomitũ (ſi ſtomachus infirmus eſt) paululum cibi ſed huius idonei, guſtandum, & aquæ frigidæ cyathi tres bibendi ſunt. Si autem vomitus fauces exaſperauit, qui vomuit (ſi mane id fecit) ambulare debet, tum vngi, deinde cœnare. Si poſt cœnam, poſtero die lauari, & in balneo ſudare, hinc proximus cibus, mediocris vtilior eſt, isq́; eſſe debet cum pane heſterno, vino auſtero, meraco, & carne aſſa, cibisq́; omnibus quàm ſicciſſimis. Qui vomere bis in menſe vult, melius conſulet, ſi biduo continuarit, quàm ſi poſt quintum decimũ diem vomuerit, niſi hæc mora grauitatem pectori faciet. Deiectio autẽ medicamento quoq; petenda eſt, vbi venter ſuppreſſus parum reddit, ex eoq́; inflammationes, caligines, capitis dolores, aliaq́; ſuperioris partis mala increſcunt. Quid enim inter hæc adiuuare poſſunt quies & inedia, quæ per illa maxime eueniunt? Qui eijcere volet, primùm cibis, vinisq́; vtetur his, quæ hoc præſtant. Dehinc ſi parum illa proficient, aloën ſumat. Sed purgationes quoq; vt interdum neceſſariæ ſunt, ſic vbi frequentes ſunt, periculum afferunt. Aſſueſcit enim non ali corpus, & ob hoc infirmum erit, cùm omnibus morbis obnoxia maxime infirmitas ſit. Calefacit autem vnctio, aqua ſalſa, magisq́; ſi calida eſt, omnia ſalſa, amara, carnoſa, ſi poſt cibum eſt balneum, vinum auſterum :. refrigerat in ieiunio & balneum,

Deiectio.

Purgationes.

neum,

*neum, & somnus, nisi nimis longus est, & omnia acida, aqua quàm frigidissima, oleum si aquæ misceatur. Humidum autem corpus efficit labor * maior, quàm ex consuetudine, frequens balneum, cibus plenior, multa potio, post hæc ambulatio, & vigilia: per se quoque ambulatio multa, & vehemens, & matutina exercitatio, & nõ protinus cibus adiectus, ea genera escæ quæ veniunt ex locis frigidis, & pluuijs, & irriguis. Contrà siccat, * modica exercitatio, fames, vnctio sine aqua, calor, sol * modicus, frigida aqua, cibus exercitationi statim subiectus, & is ipse ex siccis & æstuosis locis veniens. Aluum astringit labor, sedile, creta figuralis corpori illita, cibus imminutus, & is ipse semel die assumptus ab eo, qui bis solet: exigua potio, neque adhibita, nisi cùm cibi quis quantum assumpturus est, cepit: post cibum quies. Contrà soluit, aucta ambulatio atque esca, post motus qui post cibum est, subinde potiones cibo immixtæ. Illud quoque scire oportet, quòd ventrem vomitus solutum comprimit, compressum soluit. Itemq; comprimit is vomitus, qui statim post cibum est: soluit is, qui tardè superuenit. Quod ad ætates verò pertinet, inediam facillime sustinent mediæ ætates, minus iuuenes, minime pueri, & senectute confecti. Quo minus fert facile quisq;, eo sæpius debet cibum assumere, maximeq; eo eget, qui increscit. Calida lauatio, & pueris & senibus apta est. Vinum dilutius pueris, senibus meracius, neutri*

ætati

*alias, minor,

*alias, immodica

*alias, immodicus,

*ætati quæ inflationes mouent. Iuuenum minus, quæ assumant, & quomodo curentur interest. Quibus iuuenibus fluxit aluus, plerunq; in senectute cōtrahitur: quibus in adolescentia fuit astricta, sæpe in senectute soluitur. Melior est autem in iuuene fusior, in sene astrictior. Tempus quoq; anni considerare oportet. Hyeme plus esse conuenit: minus, sed meracius bibere: multo pane vti, carne potius*elixa, modicè oleribus, semel die cibum capere, nisi si nimis venter astrictus est. Si prandet aliquis, vtilius est exiguum aliquid, & ipsum siccum sine carne, sine potione sumere. Eo tempore anni calidis omnibus potius vtendū est, vel calorem mouētibus. Venus tum non æquè perniciosa est. At vere paulum cibo demendum, adijciendumq; potioni, sed dilutius tamen bibendum est: magis carne vtendum, magis oleribus: transeundum paulatim ad assa ab elixis. Venus eo tempore anni tutissima est. Aestate verò & potione & cibo corpus sæpius eget. Ideo prandere quoq; commodum est. Eo tempore aptissima sunt, & caro, & olus, potio quàm dilutissima, vt & sitim tollat, nec corpus incendat, frigida lauatio, caro*assa, frigidi cibi, vel qui refrigerent. Vt sæpius autem cibo vtendum, sic exiguo est. Per autumnum propter cæli varietatem periculum maximum est. Itaq; neq; sine veste, neq; sine calceamentis prodire oportet, præcipueq; diebus frigidioribus: neq; sub dio nocte dormire, aut certe bene operiri. Cibo verò iam paulo pleniore vti licet:*

* *assa,*

elixa,

*licet: minus, ſed meracius bibere. Poma nocere quidam putant, quæ immodicè toto die plerunq; ſic aſſumuntur, *ne quid ex denſiore cibo remittatur. Ita non hæc, ſed conſummatio omnium nocet. Ex quibus in nullo tamen minus, quàm in his noxæ eſt. Sed his vti non ſæpius, quàm alio cibo conuenit. Deniq; aliquid denſiori cibo, cùm id accedit, neceſſarium eſt demi. Neque æſtate verò, neque autumno vtilis venus eſt. Tolerabilior tamen per autumnum: æſtate verò in totum, ſi fieri poteſt, abſtinendum.*

* vt ne q.

De his qui aliqua parte corporis laborant, & primùm de his quibus caput infirmum eſt. CAP. IIII.

*PRoximum eſt, vt de his dicam, qui partes aliquas corporis imbecillas habent. Cui caput infirmum eſt, is (ſi bene concoxerit) leniter perfricare id manè manibus ſuis debet: nunquam id (ſi fieri poteſt) veſte velare, aut ad cutem tonderi: vtileq; lunam vitare, maximeq; ante ipſum lunæ, ſoliſq; concurſum: ſed nuſquam poſt cibum progredi. Si cui capilli ſunt, eos quotidie pectere, multum ambulare: ſed (ſi licet) ſub tecto, neque in ſole. Vbique autem vitare ſolis ardorem, maximeq; poſt cibum & vinum potius vngi quàm lauari, nunquam ad flammam vngi, interdum ad prunam. Si in balneum venit, ſub veſte primùm paulum in tepidario inſudare, ibi vngi, tum tranſire in calidarium: vbi *ſudabit, in ſolium non deſcendere, ſed multa calida aqua per*

* ſudauit,

caput

*caput se totum perfundere : tum tepida vti, dein frigida, diutiusq; ea caput, quàm cæteras partes perfundere : deinde id aliquandiu perfricare : nouißimè detergere & vngere. Capiti nihil æquè prodest, atq; aqua frigida : itaq; is, cui hoc infirmum est, per æstatem id bene largo canali quotidie debet aliquandiu subijcere. Semper autem, etiam si sine balneo vnctus est, neque totum corpus refrigerare sustinet, caput tamen aquæ frigida perfundere. Sed cùm cæteras partes attingi nolit, demittere id, ne ad ceruices aqua descendat, eamq; ne quid oculis, alijs've partibus noceat, defluentem subinde manibus ad os regerere. Huic modicus cibus necessarius est, quem facile concoquat : isq;, si ieiunio caput læditur, assumendus etiam medio die est : si non læditur, semel potius. Bibere huic aßiduè vinum dilutum *leue, quàm aquam magis expedit: vt cùm caput grauius esse cœperit, sit quo confugiat: eiq; ex toto neq; vinum, neq; aqua semper vtilia sunt: medicamentũ vtrumq; est, cùm inuicem assumitur. Scribere, legere, voce contendere, huic opus non est, vtiq; post cœnam, postquam nec cogitatio quidẽ ei satis tuta est, maximè tamen vomitus alienus est.*

Aqua frigida capiti prodest.

* lene,

De his qui lippitudine, grauedine, destillatione, tonsillísque laborant. CAP. V.

NEque verò his solis, quos capitis imbecillitas torquet, vsus aquæ frigidæ prodest: sed ijs etiam, quos aßiduæ lippitudines, grauedines, destillationes, tonsillæq; malè habent. His

autem non caput tantùm quotidie perfundendum est, sed os quoque multa frigida aqua fouendum est: præcipueq; omnibus, quibus hoc vtile auxilium est, eo vtendum est, vbi grauius cælum Austri reddiderunt. Cumq; omnibus inutilis sit post cibum aut contentio, aut cogitatio animi: tum his præcipuè, qui vel capitis, vel arteriæ dolores habere consueuerunt, vel quoslibet alios oris affectus. Vitari etiam grauedines, destillationesq; possunt, si quàm minime eũ (qui his opportunus est) aërem vel loca, aquasq; mutet, si caput in se protegit, ne incendatur, néve subitum ex repentino nubilo frigus id moueat, si post concoctionem ieiunus caput radit, si post cibum neque legit, neq; scribit.

Ad solutam aluum remedia. CAP. VI.

QVem verò frequenter citata aluus exercet, huic opus est pila, similibusq; superiores partes exercere, dum ieiunus est ambulare, vitare solis nimium ardorẽ, continua balnea, vngi citra sudorem, non vti cibis varijs, minimeq; iurulentis, aut leguminibus, oleribúsve his, quæ celeriter descendunt, omnia denique fugere quæ tarde concoquuntur. Venatio, duriq; pisces, & ex domesticis animalibus assa caro maximè iuuant. Nunquam vinum salsum bibere expedit, ne tenue quidem, aut dulce, sed austerum, & plenius, neq; id ipsum peruetus. Si mulso vti volet, id ex decocto melle faciendũ est. Si frigidæ potiones ventrem eius non turbant, his vtendum potißimum

Plin. lib. 14 cap. 8. Tenue, Dulce, Austerum, Plenius.

tißimum est. Siquid offensæ in cœna sensit, vomere debet, idq́; postero quoq; die facere, tertio modici ponderis panem ex vino esse, adiecta vua vel olea, vel ex defruto, similibusq́; alijs, deinde ad consuetudinem redire. Semper autem post cibum conquiescere, ac neq; intendere animum, neq; ambulatione, quamuis leui, dimoueri.

Remedia ad coli dolorem. CAP. VII.

ETsi laxius intestinum dolere consueuit (quod κῶλον nominant) cùm id nihil nisi genus inflationis sit, id agendum est, vt concoquat aliquis, vt lectione, & alijs generibus exerceatur: vtatur balneo calido, cibis quoq; & potionibus calidis: deniq; omnimodo frigus euitet, item dulcia omnia leguminaq́;, & quicquid inflare consueuit.

Quæ agenda sint stomacho laborantibus. CAP. VIII.

SI quis verò stomacho laborat, legere clarè debet: post lectionem ambulare: tum pila, vel armis, alióve quo genere, quo superior pars mouetur, exerceri: non aquam, sed vinum calidum bibere ieiunus: tum cibum bis die assumere, sic tamen vt facilè concoquat: vti vino tenui, & austero, & post cibum frigidis potionibus potius. Stomachũ autem infirmum indicant, pallor, macies, præcordiorum dolor, nausea, & nolentium vomitus, in ieiuno dolor capitis. Quæ in quo non sunt, is firmi stomachi est. Neq; credendum vtiq; nostris est, qui cùm in aduersa valetudine vi-

num aut frigidam aquam concupierunt, deliciarum patrocinium in accuſationem non merentis ſtomachi habent. At qui tardè concoquunt, & quorum ideo præcordia inſtantur, quíve propter ardorem aliquem noctu ſitire conſueuerunt, antè quàm conquieſcant, duos, trésve cyathos per tenuem fiſtulam bibant. Prodeſt etiam aduerſus tardam concoctionem clarè legere, deinde ambulare, tum vel vngi, vel lauari aſsiduè, vinum frigidum bibere, & poſt cibum magnam potionem, ſed (vt ſupra dixi) per ſiphonem, deinde omnes potiones aqua frigida intercludere. Cui verò cibus aceſcit, is ante eum bibere aquam egelidam debet, & vomere. At is cui ex hoc frequens deiectio incidit, quoties aluus ei conſtiterit, frigida potione potiſsimum vtatur.

Quid obſeruandum ſit dolore neruorum laborantibus. CAP. IX.

SI cui verò dolere nerui ſolent (quod in podagra, chiragráve eſſe conſueuit) huic quantum fieri poteſt, exercendum id eſt, quod affectum eſt, obijciendumq; labori & frigori, niſi cùm dolor increuit. Sub dio quies optima eſt. Venus ſemper inimica eſt. Cõcoctio (ſicut in omnib. corporis affectibus) neceſſaria eſt. Cruditas enim id maximè lædit, & quoties offenſum corpus eſt, vitioſa pars maxime ſentit. Vt concoctio autem omnibus vitijs occurrit, ſic rurſus alijs frigus, alijs calor. Quæ ſequi quiſq; pro habitu corporis ſui debet. Frigus inimicum eſt ſeni, tenui,*

* quo

vu lneri

vulneri, præcordijs, intestinis, vesicæ, auribus, coxis, scapulis, naturalibus ossibus, dentibus, neruis, vuluæ, cerebro. Idem summam cutem facit pallidam, aridam, duram, nigram. Ex hoc horrores, tremoresq́; nascuntur. At prodest iuuenibus, & omnibus plenis, erectiorq́; mens est, & melius concoquitur, vbi frigus quidem est, sed cauetur. Aqua verò frigida infusa, præterquàm capiti, etiam stomacho prodest. Item articulis, doloribusq́; qui sunt sine vlceribus. Item rubicundis nimis hominibus, si dolore vacant. Calor autem adiuuat omnia quæ frigus infestat. Item lippientes si nec dolor, nec lacrymæ sunt. Neruos quoque qui contrahuntur, præcipueq́; ea vlcera, quæ ex frigore sunt. Idem corporis colorem bonum facit, vrinam mouet. Si nimius est, corpus effœminat, neruos emollit, stomachum soluit. Minimè verò aut frigus, aut calor tuta sunt, vbi subita insuetis sunt. Nam frigus lateris dolores, aliaq́; vitia: frigida aqua strumas excitat. Calor concoctionem prohibet, somnum aufert, sudorem digerit, obnoxium morbis pestilentibus corpus efficit.

Obseruatio in pestilentia. CAP. X.

Est etiam obseruatio necessaria, qua quis in pestilentia vtatur adhuc integer, cùm tamen securus esse non poßit. Tum igitur oportet peregrinari, nauigare. Vbi id non licet, gestari, ambulare sub diuo, ante æstum leniter, eodemq́; modo vngi, & vt suprà comprehensum est, vitare

*cruditatem.

fatigationem,* crudelitatem, frigus, calorem, libidinem, multoq; magis se continere, si qua grauitas in corpore est: tum neque mane surgendum, neque pedibus nudis ambulandum est, minimeq; post cibum, aut balneum, neq; ieiuno, neq; cœnato vomendum est. Neque mouenda aluus, atque etiam si per se mota est, comprimenda est. Abstinendum potius, si plenius corpus est. Itemq; vitandum balneum, sudor, meridianus somnus, vtique si cibus quoque antecessit, qui tamen semel die tunc commodius assumitur: insuper etiã modicus, ne cruditatem moueat. Alternis diebus inuicem modò aqua, modò vinum bibendum est. Quibus seruatis, ex reliqua victus consuetudine, quàm minimũ mutari debet. Cùm verò hæc in omni pestilẽtia facienda sint, tum in ea maxime, quam austri excitarint. Atque etiam peregrinantibus eadem necessaria sunt, vbi graui tempore anni discesserunt ex suis sedibus, vel vbi in graues regiones venerunt. Ac si cætera res aliqua prohibebit, vtiq; abstinere debebit. Atque ita ab vino ad aquam, ab hac ad vinum eo, qui suprà positus est, modo transitus ei esse.

LIBER II.

INSTANTIS autem aduersæ valetudinis signa complura sunt. In quibus explicandis non dubitabo auctoritate antiquorum virorum vti, maximeq; Hippocratis: cùm recentiores quoque

Medici,

*Medici, quamuis quædam in curationibus mutarint, tamen hæc illum optimè præsagiſſe fateantur. Sed antequã dico, quibus præcedẽtibus morborum timor ſubſit, non alienum videtur exponere, quæ tempora anni, quæ tempeſtatum genera, quæ partes ætatis, qualia corpora maximè tuta, vel periculis opportuna ſint, quod genus aduerſæ valetudinis in quoq; timeri maximè poſſit. Non * quò non omni tempore, in omni tempeſtatum genere, omnis ætatis, omnis habitus * hominũ per omnia genera morborum & ægrotent, & moriantur: ſed quòd frequentius tamen quædam eueniant. Ideoq; vtile eſt ſcire vnumquemque, quid, & quando maxime caueat.*

* quòd
* homines

Quæ anni tempora, quæ tempeſtatũ genera, quæ partes ætatis, qualia corpora vel tuta, vel morbis opportuna ſint: & quod valetudinis genus in quoq; timeri poſſit. CAP. I.

IGitur ſaluberrimum ver eſt, proxima deinde ab hoc hyems, periculoſior æſtas, autumnus longe periculoſiſſimus. Ex tempeſtatibus verò optimæ æquales ſunt, ſiue frigidæ, ſiue calidæ: peſſimæ, quæ variant maximè. Quò fit, vt Autumnus plurimos opprimat. Nam ferè meridianis temporibus calor, nocturnis atq; matutinis ſimulq; etiam veſpertinis frigus eſt. Corpus ergo & æſtate, & ſubinde meridianis caloribus relaxatum, ſubito frigore excipitur. Sed vt eo tempore id maximè fit, ſic quandocũq; euenit, noxiũ eſt. Vbi æqualitas autem eſt, tamen ſaluberrimi

sunt sereni dies, meliores pluuij, quàm tantùm nebulosi, aut nubili, optimiq; hyeme qui omni vento vacant: æstate quibus Fauonij perflant. Si genus aliud ventorum est, salubriores Septentrionales, quàm subsolani, vel Austri sunt. Sic tamen, vt hæc interdum regionum sorte mutentur. Nam ferè ventus vbique à mediterraneis regionibus veniens salubris, à mari grauis est. Neq; solùm in bono tempestatum habitu certior valetudo est, sed priores morbi quoq; (si qui inciderunt) leuiores sunt, & promptius finiuntur. Pessimum ergo cælum est, quod ægrum fecit, adeo vt in id quoque genus, quod natura peius est in hoc statu, salubris mutatio sit. Aetas media tutissima est, quæ neque iuuentæ calore, neq; senectutis frigore infestatur. Longis morbis senectus, acutis adolescentia magis patet. Corpus autē habilissimum quadratum est, neq; gracile, neq; obesum. Nam longa statura, vt in iuuenta decora est, sic matura senectute conficitur. Gracile corpus, infirmū: obesum, hebes est. Vere tamen maximè quæcunque humoris motu nouantur, in metu esse consuerunt. Ergo tum lippitudines, pustulæ, profusio sanguinis, abscessus corporis, quæ ἀποστήματα Græci nominant, bilis atra, quam μελαγχολίαν appellant, insania, morbus comitialis, angina, grauedines, destillationes oriri solent. Hi quoque morbi qui in articulis, neruisq; modò vrgent, modò quiescunt, tum maximè & inchoantur & repetunt. At æstas non quidem vacat plerisq;

Pluuij, Nebulosi, Nubili.

Corp⁹ quadratum.

risque ab his morbis, sed adijcit febres, vel continuas, vel ardentes, vel tertianas, vomitus, alui deiectiones, auricularũ dolores, vlcera oris, cancros, & in cæteris quidem partibus, sed maxime obscœnis, & quicquid sudore hominem resoluit. Vix quicquam ex his in autumnum non incidit: sed oriuntur eo quoq; tempore febres incertæ, lienis dolor, aqua inter cutem, tabes, quã Græci φθίσιν nominant: vrinæ difficultas, quam στραγγουρίαν appellant: tenuioris intestini morbus, quẽ εἰλεὸν nominant. Fit item læuitas intestinorum, quæ λειεντερία vocatur, coxæ dolores, morbi comitiales. Idemq; tempus & diutinis malis fatigatos, & ab æstate tantùm proxima oppressos interimit, & alijs nouis morbis conficit, & quosdam longissimis implicat, maximeq; quartanis, quæ per hyemem quoque exerceant. Neque aliud magis tẽpus pestilentiæ patet, cuiuscunq; ea generis est, quãuis varijs rationibus nocet. Hyems autem capitis dolores, tussim, & quicquid in faucibus, in lateribus, in visceribus mali contrahitur, irritat. Ex tẽpestatibus Aquilo tussim mouet, fauces exasperat, ventrem astringit, vrinam supprimit, horrores excitat, item dolores lateris & pectoris. Sanũ tamen corpus spissat, & mobilius, atq; expeditius reddit. Auster aures hebetat, sensus tardat, capitis dolores mouet, aluum soluit, totũ corpus efficit hebes, humidum, languidum. Cæteri venti quò vel huic vel illi propiores sunt, eo magis vicinos his illisve affectus faciunt.

Febres incertæ.

Aquilo.

Auster.

*Denique omnis calor & iecur, & lienem inflammat: mentem hebetat: vt anima deficiat, vt sanguis prorumpat, efficit. Frigus modò neruorum distentionē, modò rigorem infert, illud σπασμὸς, hoc τέτανος Græcè nominatur: nigriciem in vlceribus, horrorem in febribus excitat. In siccitatibus acutæ febres, lippitudines, tormina, vrinæ difficultas, articulorū dolores oriuntur. Per imbres longæ febres, alui deiectiones, angina, cancri, morbi comitiales, resolutio neruorum, quam παράλυσιν Græci nominant. Neque solùm interest, quales dies sint, sed etiam quales antè præcesserint. Si hyems sicca Septentrionales ventos habuit, ver autem Austros & pluuias exhibet, ferè subeunt lippitudines, tormina, febres, maximeq; in mollioribus corporibus, ideoq; præcipuè in mulieribus. Si verò Austri, pluuiæq; hyemem occuparunt, ver autē frigidum & siccum est, grauidæ quidem fœminæ, quibus *dum adest partus, abortu periclitātur. Hæ verò quæ gignunt, imbecillos, vixq; vitales edunt. Cæteros lippitudo arida, &, si seniores sunt, grauedines, atque destillationes malè habēt. At si à prima hyeme Austri ad vltimū ver continuarunt, laterum dolores & insania febricitantiū, quam φρενῖτιν appellant, quàm celerrime rapiunt. Vbi primò calor à primo vere orsus, æstatem quoq; similem exhibet, necesse est multū sudorē in febribus subsequi. At si sicca æstas Aquilones habuit, autumno verò imbres, Austriq; sunt, tota hyeme quæ proxima est*

*tum

est tussis, destillatio, raucitas, in quibusdam etiam tabes, oriuntur. Sin autem autumnus quoq; æquè siccus, iisdem Aquilonibus perflatur, omnibus quidem mollioribus corporibus, inter quæ muliebria esse proposui, secunda valetudo contingit: Durioribus verò instare possunt & aridæ lippitudines, & febres partim acutæ, partim longæ, & hi morbi, qui ex atra bile nascuntur. Quod ad ætates verò pertinet, pueri, proximiq; his, vere optime valent, & æstate prima tutissimi sunt: Senes æstate, & autumni prima parte: iuuenes hyeme, quiq; inter iuuentam senectutemq; sunt. Inimicior senibus hyems, æstas adolescentibus est. Tum si qua imbecillitas oritur, proximum est, vt infantes, tenerosq; adhuc pueros serpentia vlcera oris (quæ ἄφθας Græci nominant) vomitus, nocturnæ vigiliæ, aurium humor, circa vmbilicum inflammationes exerceant. Propriè etiam dentientium gingiuarum exulcerationes, distentiones neruorum, febriculæ interdum, alui deiectiones, *maximeq; caninis dentibus orientibus malè habent. Quæ pericula plenissimi cuiusque sunt, & cui maximè venter adstrictus est. At vbi ætas paulum processit, glandulæ, & vertebrarum quæ in spina sunt, aliquæ inclinationes: strumæ, verrucarum quædam genera dolentia (ἀκροχόρδονας Græci appellant) & plura alia tubercula oriuntur. Incipiente verò iam pube, ex iisdem multæ & longæ febres, sanguinis ex naribus cursus. Maximeq; omnis pueritia primùm circa

* maxillæ

quadrag

quadragesimum diem, deinde septimo mense, tum septimo anno, postea circa pubertatem periclitatur. Si qua etiam genera morborum in infantem inciderunt, ac neque pubertate, neque primis coitibus, neque in fœmina primis menstruis finita sunt, fere longa sunt. Sæpius tamen morbi pueriles, qui diutius manserunt, terminantur. Adolescentia morbis acutis, item comitialibus, tabiq; maxime obiecta est, fereq; iuuenes sunt, qui sanguinem expuunt. Post hanc ætatem laterum & pulmonis dolores, lethargus, cholera, insania, sanguinis per quædam etiam velut ora venarum (αἱμοῤῥοΐδας Græci appellant) profusio. In senectute spiritus & vrinæ difficultas, grauedo articulorum, & renum dolores, neruorum resolutiones, malus corporis habitus (καχεξίαν Græci appellant) nocturnæ vigiliæ, vitia longiora aurium, oculorum, etiam narium, præcipueq; soluta aluus, & quæ sequuntur hanc tormina, vel læuitas intestinorum, cæteraq; fusi ventris mala. Præter hæc graciles, tabes, deiectiones, destillationes. Item viscerum & laterum dolores fatigant. Obesi plerunq; acutis morbis, & difficultate spirandi strangulantur, subitoq; sæpe moriuntur. Quod in corpore tenuiore vix euenit.

* notis

De* signis aduersæ valetudinis futuræ.

CAP. II.

ANte aduersam autem valetudinem (vt suprà dixi) quædam notæ oriuntur, quarum omnium cõmune est, aliter se corpus habere, atq;

consue

consueuit, neq; in peius tantùm, sed etiam in melius. Ergo si plenior aliquis, & speciosior, & coloratior factus est, suspecta habere bona sua debet. Quæ quia neque in eodem habitu subsistere, neque vltrà progedi possunt, ferè retro, quasi ruina quadam, reuoluuntur. Peius tamen signum est, vbi aliquis contra consuetudinem emacruit, & colorē decoremq; amisit, quoniam in his quæ superant, est quod morbus demat: in his quæ desunt, non est quod ipsum morbum ferat. Præter hæc protinus timeri debet, si grauiora membra sunt, si crebra vlcera oriuntur, si corpus supra cōsuetudinem incaluit, si grauior somnus pressit, si tumultuosa somnia fuerunt, si sæpius expergiscitur aliquis, quàm assueuit, deinde iterum soporatur, si corpus dormientis circa partes aliquas contra consuetudinem insudat, maximeq; circa pectus, aut ceruices, aut crura, vel genua, vel coxas. Item si marcet animus, si loqui & moueri piget, si corpus torpet, si dolor præcordiorum est, aut totius pectoris, * aut, qui in plurimis euenit, capitis: si saliuæ plenum est os, si oculi cum dolore vertuntur, si tempora astricta sunt, si membra inhorrescunt, si spiritus grauior est, si circa frontem intentæ venæ mouentur, si frequentes oscitationes, si genua quasi fatigata sunt, totúmve corpus lassitudinē sentit. Ex quibus sæpe plura, nunquam non aliqua, febrem antecedunt. In primis tamen illud considerandum est, nunquid sæpius horum aliquid eueniat, ac ideo neque corporis

*alias, aut in plurimis venis capitis.

poris

*poris vlla difficultas ſubſequatur. Sunt enim quædam proprietates hominum, ſine quarum notitia non facile quicquam in futurum præſagiri poteſt. Facile itaque ſecurus eſt in his aliquis, quæ ſæpe ſine periculo euaſit. Ille ſolicitari debet, cui hæc noua ſunt, aut qui iſta nunquam ſine custodia ſui * tuta habuit.*

* tutò

Quæ bona in ægrotantibus ſigna ſint.

CAP. IIII.

VBi verò febris aliquem occupat, ſcire licet non periclitari, ſi in latus aut dextrum, aut ſiniſtrum, vt ipſi viſum eſt, cubat, cruribus paulum reductis: qui ferè ſani quoque iacentis habitus eſt: ſi facile conuertitur, ſi noctu dormit, ſi interdiu vigilat, ſi ex facili ſpirat, ſi non conflictatur, ſi circa vmbilicum & pubem cutis plana eſt: ſi præcordia eius ſine vllo ſenſu doloris æqualiter mollia in vtraque parte ſunt: quòd ſi paulò tumidiora ſunt, ſed tamen digitis cedunt, & non dolent, hæc valetudo, vt ſpatium aliquod habebit, ſic tuta erit. Corpus quoque quod æqualiter molle & calidum eſt, quodq́; æqualiter totum inſudat, & cuius febricula eo ſudore finitur, ſecuritatem pollicetur, quando iam ad ſanitatem venit corpus. Sternutamentum etiam inter bona indicia eſt: & cupiditas cibi, vel à primo ſeruata, vel etiam poſt faſtidium orta. Neque terrere debet ea febris, quæ eodẽ die finita eſt: ac ne ea quidem, quæ quamuis longiore tempore euanuit, tamen ante alteram acceſſionem ex toto quieuit,

ſic vt

ſic vt corpus integrum quod εἰλικρινὲς Græci vocant, fieret. Si quis autẽ incidit vomitus, mixtus eſſe ex bile & pituita debet, & in vrina ſubſidere album, læue, æquale, ſic vt etiam, ſi quæ quaſi nubeculæ innatarint, in imum deferantur. At venter ei qui à periculo tutus eſt, reddit modò mollia, figurata, eodem ferè tempore, quo ſecunda valetudine aſſueuit: modò cõuenientia his quæ aſſumuntur. Peior cita aluus eſt. Sed ne hæc quidem terrere protinus debet, ſi matutinis temporibus coacta magis eſt, aut ſi procedente tempore paulatim contrahitur, & ruffa eſt, neque fæditate odoris ſimilem aluum ſani hominis excedit. Ac lumbricos quoque aliquos ſub fine morbi deſcendiſſe, nihil nocet. Si inflammatio in ſuperioribus partibus dolorem tumoremq́; fecit, bonum ſignum eſt. Sonus ventris inde ad inferiores partes euolutus, magisq́; etiam ſi ſine difficultate cum ſtercore exceſſit.

Mala ſigna ægrotantium. CAP. IIII.

Contrà, grauis morbi periculum eſt, vbi ſupinus æger iacet, porrectis manibus & cruribus, vbi reſidere vult, in ipſo acuti morbi impetu, præcipueq́; pulmonibus laborantibus, Vbi nocturna vigilia premitur, etiam ſi interdiu ſomnus accedit. Ex quo tamen peior eſt, qui inter quartam horam & noctem, quàm qui matutino tempore ad quartam. Peſſimum tamen eſt, ſi ſomnus neq; noctu, neq; interdiu accedit: id enim ferè ſine continuo dolore eſſe non poteſt.

Aequè

*Aequè verò signum malum est, etiam somno vltra debitum vrgeri, peiusq; quo magis se sopor interdiu, noctúque continuat. Mali etiam morbi testimonium est, vehementer & crebro spirare, à sexto die cœpisse inhorrescere, pus expuere, vix excreare, dolorem habere continuum, difficulter ferre morbum, iactare brachia & crura, sine voluntate lacrymare, habere humorem glutinosum dentibus inhærentem, cutem circa vmbilicum & pubem macram, præcordia inflammata, dolentia, dura, tumida, intenta: magisq; si hæc dextra parte, quàm sinistra sunt: periculosissimum tamen est, si venæ quoque ibi vehementer agitantur. Mali etiam morbi signum est, nimis celeriter emacrescere, caput & pedes, manusq; calidas habere, ventre & lateribus frigentibus, aut frigidas extremas partes acuto morbo vrgente, aut post sudorem inhorrescere, aut post vomitum singultum esse, vel rubere oculos, aut post cupiditatem cibi, póstve longas febres hunc fastidire, aut multum sudare, maximeq; frigido sudore: aut habere sudores non per totum corpus æquales, quiq; febrem non finiant, & eas febres quæ quotidie tempore eodem reuertantur, quæ'ue semper pares accessiones habeant, neq; tertio quoq; die leuentur, quæ've continuent, * vel per accessiones increscant, per discessiones tantùm molliantur, nec vnquam integrum corpus dimittant. Pessimnm est, si ne leuatur quidem febris, sed æquè concitata continuat.*

* vt

nuat. Periculosum est etiam post arquatum morbum febrem oriri, vtiq; si præcordia dextra parte dura manserunt, ac dolentibus his læua. Nulla acuta febris leuiter terrere eos debet: neque vnquam in acuta febre, vt à somno non est terribilis neruorum distentio. Timere etiam ex somno, mali morbi est. Itemq; in prima febre protinus mentem esse turbatam, membrúmve aliquod esse resolutum. Ex quo casu quãuis vita redditur, tamen id ferè membrum debilitatur. Vomitus etiam periculosus est syncerae pituitæ, vel bilis, peiorq;, si viridis, aut niger est. At mala vrina est, in qua subsidunt subrubra, aut liuida: deterior, in qua quasi fila quædam tenuia, atq; alba: pessima ex his, si tanquam ex furfuribus factas nubeculas repræsentat: diluta quoq; atque alba vitiosa est, sed in phreneticis maximè. Aluus autẽ mala est ex toto suppressa. Periculosa etiam quæ inter febres fluens, conquiescere hominem in cubili non patitur: vtiq; si quod descendit est perliquidum, aut albidum, aut pallidum, aut spumans. Præter hæc periculum ostendit id quod excernitur, si est exiguum, glutinosum, læue, album, idemq; subpallidum, vel si est aut liuidum, aut biliosum, aut cruentum, aut peioris odoris, quàm ex consuetudine. Malum est etiam, quod post longas febres syncerum est.

De signis longæ valetudinis. CAP. V.

POst hæc indicia, notum est longum morbum fieri. Sic enim necesse est, nisi occidit. Neque

vlla alia ſpes in malis magnis eſt, quàm vt impetum morbi trahendo aliquis effugiat, porrigaturq́; in id tempus, quod curationi locum præſtet. Protinus tamen ſigna quædam ſunt, ex quibus colligere poſſumus morbum, & ſi non interemerit, longius tamen tempus habiturum. Vbi frigidus ſudor inter febres non acutas circa caput tantùm, & ceruices oritur: aut vbi febre non quieſcente corpus inſudat: aut vbi corpus modò frigidum, modò calidum eſt, & color alius ex alio fit: aut vbi quod inter febres aliqua parte abſceſſit, ad ſanitatem non peruenit: aut vbi æger pro ſpatio parum emacreſcit. Item ſi vrina modò liquida & pura eſt, modò habet quædam ſubſidentia, ſi læuia, atque alba, rubráve ſunt, quæ in ea ſubſidunt, aut ſi quaſdam quaſi maculas repræſentat, aut ſi bullulas excitat.

Vrina.

De indiciis mortis. CAP. VI.

SEd inter hæc quidem propoſito metu ſpes tamen ſupereſt. Ad vltima verò iam ventum eſſe teſtantur, nares acutæ, collapſa tempora, oculi concaui, frigidæ languidæq́; aures, & imis partibus leniter verſæ, cutis circa frontem dura & intenta, color aut niger, aut perpallidus, multoq́; magis ſi ita hæc ſunt, vt neque vigilia præceſſerit, neque ventris reſolutio, neque inedia. Ex quibus cauſis interdum hæc ſpecies oritur, ſed vno die finitur. Itaque diutius durans mortis index eſt. Si verò in morbo vetere iam triduo talis eſt, in propinquo mors eſt: magisq́; ſi præter

Habes de his indiciis Hippocratem ipſum in primo Prognoſticôn, vnde hæc auctor deſumpſit, vt alia multa in hoc ſecũdo libro.

hæc

hæc oculi quoq; lumen refugiunt, & illacrymant, quæq; in ijs alba esse debent, rubescunt, atque in ijsdem venulæ pallent, pituitaq; in ijs innatans nouißimè angulis inhærescit, alterq; ex his minor est, hiq; aut vehementer subsederunt, aut facti tumidiores sunt: perq; somnum palpebræ non committuntur, sed inter has ex albo oculorum aliquid apparet: neque id fluens aluus expreßit: eædemq; palpebræ pallent, & idem pallor labra & nares decolorat. Eademq; labra & nares oculiq; & palpebræ & supercilia, aliquáve ex ex his peruertuntur, isq; propter imbecillitatem iam non audit, aut non videt : eadem mors denuntiatur, vbi æger supinus cubat, eiq; genua contracta sunt. Vbi deorsum ad pedes subinde delabitur. Vbi brachia & crura nudat, & inæquabiliter dispergit, neque his calor subest. Vbi hiat, vbi aßiduè dormit : vbi is qui mentis suæ non est, neq; id facere sanus solet, dentibus stridet. Vbi vlcus quod aut antè, aut in ipso morbo natum est, aridum, & aut pallidum, aut liuidum factum est .Illa quoque mortis indicia sunt, vngues, digitiq; pallidi, frigidus spiritus, aut si manibus quis in * febre & acuto morbo vel insania, pulmonísve dolore, vel capitis, in veste floccos legit, fimbriásve diducit, vel in adiuncto pariete, si qua minuta eminent, carpit. Dolores etiam circa coxas & inferiores partes orti, si ad viscera transierunt, subitoq; desierunt, mortem subesse testantur, magisq;, si alia quoque

* febre acuto mor.

signa accesserunt. Neque is seruari potest, qui sine vllo* tremore febricitans, subito strangulatur, aut deuorare saliuam suam non potest. Cuíve in eodem febris corporisque habitu ceruix conuertitur, sic vt deuorare æquè nihil poßit. Aut cui simul & continua febris, & vltima corporis infirmitas est: aut cui febre non quiescente, exterior pars friget, interior sic calet, vt etiam sitim faciat: aut qui febre æquè non quiescente simul & delirio, & spirandi difficultate vexatur: aut qui epoto veratro exceptus distentione neruorum est: aut qui ebrius obmutuit. Is enim febre, adiecta neruorum distentione consumitur, nisi aut febris* acceßit, aut eo tempore, quo ebrietas solui debet, loqui cœpit. Mulier quoque grauida, acuto morbo facilè consumitur: & is cui somnus dolorem auget, & cui protinus in recenti morbo bilis atra vel infra, vel supra se ostendit, cuíve alterutrum modò se prompsit, cùm iam longo morbo corpus eius esset extenuatum & affectum. Sputum etiam biliosum & purulentum, siue separatim ista, siue mixta proueniunt, interitus periculum ostendunt. Ac si circa septimum diem tale esse cœpit, proximum est, vt is circa quartumdecimum diem decedat, nisi alia signa meliora, peioráve accesserint: quæ quo leniora, grauioráve subsecuta sunt, eò vel seriorem mortem, vel maturiorem denuntiant. Sudor quoque frigidus in acuta febre pestiferus est, atque in omni morbo vomitus, qui varius, & multorum colorum

* alij tumore, alij timore

*abscessit,

colorum est, præcipueq; si malus in hoc odor est. Ac sanguinem quoq; in febre vomuisse, pestiferum est. Vrina verò rubra, & tenuis* in magna cruditate esse consueuit, & sæpe antequam spatio maturescat hominem rapit. Itaq; si talis diutius permanet, periculum mortis ostendit. Pessima tamen est, præcipueq; mortifera, nigra, crassa, mali odoris. Atque in viris quidem & mulieribus talis deterrima est. In pueris verò quæ tenuis & diluta est. Aluus quoque varia pestifera est, quæ strigmentum, sanguinem, bilem viridem, aliquid modò diuersis temporibus, modò simul, & in mistura quadam, discreta tamen repræsentat. Sed hæc quidem potest paulo diutius trahere. In præcipiti verò iam esse denuntiat quæ liquida, eademq; vel nigra, vel pallida, vel pinguis est, vtique si magna fœditas odoris accessit. Illud interrogari me posse ab aliquo scio: Si certa futuræ mortis indicia sunt, quomodo interdum deserti à medicis conualescant, quosdamq; fama prodiderit in ipsis funeribus reuixisse? quinetiam vir iure magni nominis Democritus, ne finitæ quidem vitæ satis certas notas esse proposuit, quibus medici credidissent: adeò illud non reliquit, vt certa aliqua signa futuræ mortis essent. Aduersus quos ne illud quidem dicam, quòd in vicino sæpe quædam notæ positæ, non bonos, sed imperitos medicos decipiunt. quod Asclepiades funeri obuius intellexit, eum viuere, qui efferebatur, ne protinus crimen artis esset, siquod pro-

*In magna cruditate, subaudiẽdũ est morbi. Sic in Prognos. Hippocra. lib. 2. Vrina quoad ruffa tenuísq; apparuerit, crudum morbum significat.

Medicinæ certitudo.

fessoris sit. Illa tamen moderatius subijciam: Coniecturalem artem esse medicinam, rationemq́; coniecturæ talem esse, vt cùm sæpius aliquando responderit, interdum tamen fallat nos. Si quid itaque vix in millesimo corpore aliquando decipit, id notam non habet, cùm per innumerabiles homines respondeat. Idq́; non in his tantùm, quæ pestifera sunt, dico: sed in his quoque quæ salutaria. Siquidem etiam spes interdum frustratur, & moritur aliquis, de quo medicus securus primò fuit. Quæq́; medendi caussa reperta sunt, nonnunquam in peius aliquid conuertunt. Neque id euitare humana imbecillitas in tanta varietate corporum potest. Sed est tamen medicinæ fides, quæ multo sæpius, perq́; multo plures ægros prodest. Neque tamen ignorare oportet, in acutis morbis fallaces magis notas esse, & salutis & mortis.

De notis, quas aliquis in singulis morborũ generibus habere possit. CAP. VII.

*Sed cùm proposuerim signa quæ in omni aduersa valetudine communia esse consueuerunt, *ea quoque transibo, vt quas aliquis in singulis morborum generibus habere poßit notas, indicem. Quædam autem sunt, quæ ante febres, quædam quæ inter eas, quid aut intus sit, aut venturum sit, ostendunt. Ante febres, si caput graue est, aut ex somno oculi caligant, aut frequentia sternutamenta sunt, circa caput aliquis pituitæ impetus timeri potest. Si sanguis aut calor abundat,*

* ad ea

abundat, proximum eſt, vt aliqua parte profluuium ſanguinis fiat. Si ſine cauſſa quis emacreſcit, ne in malum habitum corpus eius recidat, metus eſt. Si præcordia dolent, aut inflammatio grauis eſt, aut non toto die concocta fertur vrina, cruditatem eſſe manifeſtum eſt. Quibus diu color ſine morbo regio malus eſt, hi vel capitis doloribus conflictantur, vel terram edunt. Qui diu habent faciem pallidam, & tumidam, aut capite, aut viſceribus, aut aluo laborant. Si in continua febre puero venter nihil reddit, mutaturq́; ei color, nec ſomnus accedit, ploratq́; is aſſidue, metuenda neruorum diſtentio eſt. Frequens autem deſtillatio in corpore tenui longoq́;, tabem timendam eſſe teſtatur. Vbi pluribus diebus non deſcendit aluus, docet aut ſubitam deiectionem, aut febriculam inſtare. Vbi pedes turgent, longæ deiectiones ſunt. Vbi dolor in imo ventre & in coxis eſt, aqua inter cutem inſtat. Sed hoc morbi genus ab ilibus oriri ſolet. Idem propoſitum periculum eſt his, quibus voluntas deſidendi eſt, venter nihil reddit, niſi & ægrè & durum, tumor in pedibus eſt, idemq́; modò dextra, modò ſiniſtra parte ventris inuicem oritur atque finitur: ſed à iocinore id malum proficiſci videtur. Eiuſdem morbi nota eſt, vbi circa vmbilicum inteſtina torquentur (στρόφον Græci nominant) coxæq́; dolores manent, eaq́; neq; tempore, neq; remedijs ſoluuntur. Dolor autem articulorum, prout in pedibus, manibúsve, aut alia qualibet parte ſic

est, vt eo loco nerui contrahantur, aut si id membrum ex leui caussa fatigatum æquè frigido calidoq; offenditur, ποδάγραν χειράγραν ve, vel eius articuli in quo id sentitur, morbum futurum esse denuntiat. Quibus in pueritia sanguis ex naribus fluxit, dein fluere desijt, hi vel capitis doloribus conflictentur necesse est, vel in articulis aliquas exulcerationes graues habeant, vel aliquo morbo etiam debilitentur. Quibus fœminis menstrua non proueniunt, necesse est capitis acerbissimi dolores sint, vel quælibet alia pars morbo infestetur. Eademq; his pericula sunt, quibus articulorum vitia, dolores, tumoresq; sine podagra similibusq; morbis oriuntur & desinunt. Vtique si sæpe tempora ijsdem dolent, noctuq; corpora insudant, frons prurit, lippitudinis metus est. Si mulier à partu vehementes dolores habet, neq; alia præterea signa mala sunt, circa vigesimum diem, aut sanguis per nares erumpet, aut in inferioribus partibus aliquid abscedet. Quicunque etiam dolorem ingentem circa tempora & frontem habebit, is alterutra ratione eum finiet, magisq; si iuuenis erit, per sanguinis profusionem, si senior, per suppurationem. Febris autem quæ subito sine ratione, sine bonis signis finita est, ferè reuertitur. Cui fauces sanguine & interdiu & noctu replentur, sic vt neque capitis dolores, neque præcordiorum, neque tussis, neque vomitus, neque febricula præcesserit, huius aut in naribus, aut in faucibus vlcus

reper

reperietur. Si mulieri ex inguine febricula orta est, neque caussa apparet, vlcus in vulua est. Vrina autem crassa, ex qua quod desidet album est, significat circa articulos, aut circa viscera dolorem, metumq; morbi esse. Eadem viridis aut viscerum dolorem tumoremq; cum aliquo periculo subesse, aut certè corpus integrum non esse testatur. At si sanguis aut pus in vrina est, vel vesica, vel renes exulcerati sunt. Si hæc crassa carunculas quasdam exiguas quasi capillos habet, aut si bullat, aut male olet, & interdum quasi arenam, interdum quasi sanguinem trahit, dolent autem coxæ, quæq; inter has, superq; pubem sunt, & accedunt frequentes ructus, interdum vomitus biliosus, extremæq; partes frigescunt, vrinæ crebra cupiditas, sed magna difficultas est, & quod inde excretum est aquæ simile, vel rufum, vel pallidum est, paulum tamen in eo leuamenti est, aluus verò cum multo spiritu redditur, vtique in renibus vitium est. Aut si paulatim destillat, vel si sanguis per hanc editur, & in eo quædam cruenta concreta sunt, idq; ipsum cum difficultate redditur, & circa pubem inferiores partes dolent, in eadem vesica vitium est. Calculosi verò his indicijs cognoscuntur: Difficulter vrina redditur, paulatimq;, interdum etiam sine voluntate destillat. Eadem arenosa est, nonnunquam aut sanguis, aut cruentum, aut purulentum aliquid cum ea excernitur. Eamq; quidam promptius recti,

Vrina.

Calculosi.

quidam resupinati, maximeq́; hi qui grandes calculos habent, quidam etiam inclinati reddunt, colemq́; extendendo, dolorem leuant. Grauitatis quoque cuiusdam in ea parte sensus est, atque ea cursu omniq́; motu augentur. Quidam etiam cùm torquentur, pedes inter se subinde mutatis vicibus implicant. Fœminæ verò oras naturalium suorum manibus admotis scabere crebro coguntur. Nonnunquam si digitum admouerunt vbi vesicæ ceruicem is vrget, calculum sentiunt. At qui spumantem sanguinem excreant, his in pulmone vitium est. Mulieri grauidæ sine modo fusa aluus elidere partum potest. Eidem si lac ex mammis profluit, imbecillum est quod intus gerit. Duræ mammæ sanum illud esse testantur. Frequens singultus, & præter consuetudinem continuus, iecur inflammatum esse significat. Si tumores super vlcera subito esse desierunt, idq́; à tergo incidit, vel distentio neruorum vel rigor timeri potest. At si à priore parte id euenit, vel lateris acutus dolor, vel insania expectanda est. Interdum etiam huiusmodi casum, quæ tutißima inter hæc est profusio alui sequitur. Si ora venarum, sanguinem solita fundere, subito suppressa sunt, aut aqua inter cutem, aut tabes sequitur. Eadem tabes subit, si in lateris dolore orta suppuratio, intra quadraginta dies purgari non potuit. At si longa tristitia cum longo timore & vigilia est, atræ bilis morbus subest. Quibus sæpe ex naribus fluit sanguis, his

aut

aut lien tumet, aut capitis dolores sunt, quos sequitur, aut quædam ante oculos tanquam imagines obuersentur. At quibus magni lienes sunt, his gingiuæ malæ sunt, & os olet, aut sanguis aliqua parte prorumpit. Quorum si nihil euenit, necesse est in cruribus mala vlcera, & ex his nigræ cicatrices fiant. Quibus caussa doloris, neque sensus eius est, his mens labat. Si in ventrem sanguis confluxit, ibi in pus vertitur. Si à coxis, & ab inferioribus partibus dolor in pectus transit, neque vllum signum malum accesßit, suppurationis eo loco periculum est. Quibus sine febre aliqua ex parte dolor, aut prurigo cum rubore, aut calore est, ibi aliquid suppurat. Vrina quoque quæ in homine sano parum liquida est, circa aures futuram aliquam suppurationem esse denuntiat. Hæc verò cùm sine febre quoque vel latentium, vel futurarum rerum notas habeant, multo certiora sunt, vbi febris accesßit, atque etiam aliorum morborum tum signa nascuntur. Ergo protinus insania timẽda est, vbi expeditior alicuius, quàm sani fuit, sermo est: subitaq; loquacitas orta est, & hæc ipsa solito audacior: aut vbi raro quis & vehementer spirat, venasq; concitatas habet, præcordijs duris & tumentibus. Oculorum quoque frequens motus, & in capitis dolore offusæ oculis tenebræ, vel nullo dolore substante somnus ereptus, continuataq; nocte & die vigilia, vel prostratum contra consuetudinem corpus in ventrem, sic, vt ipsius alui do-

Vrina.

lor

lor id non coëgerit: item robusto adhuc corpore insolitus dentium stridor, insaniæ signa sunt. Si quid etiam abscesßit, & antequam suppuraret, manente adhuc corpore insolita febre subsedit, periculum affert primùm furoris, deinde interitus. Auris quoque dolor acutus, cum febre continua, vehementiq́; sæpe mentem turbat, & ex eo casu iuniores interdum intra septimum diem moriuntur, seniores tardius: quoniam neq; æquè magnas febres experiuntur, neque æquè insaniunt: ita sustinent, dum is affectus intus versatur. Suffusæ quoque sanguine mulieris mammæ, furorem venturum esse testantur. Quibus autem longæ febres sunt, his abscessus aliqui, aut articulorum dolores erunt. Quorum faucibus in febre eliditur spiritus, instat his neruorum distentio. Si angina subito finita est, in pulmonem id malum transit, idq́; sæpe intra septimum diem occidit. Quod nisi incidat, sequitur, vt aliqua parte suppuret. Deinde post alui longam resolutionem, tormina: Post hæc intestinorum læuitas oritur. Post nimias destillationes, tabes. Post lateris dolores, vitia pulmonum: post hæc, insania. Post magnos feruores corporis, neruorum rigor aut distentio. Vbi caput vulneratum est, delirium. Vbi vigilia torsit, neruorum distentio. Vbi vehementer venæ supra vlcera mouentur, sanguinis profluuium erit. Suppuratio verò pluribus morbis excitatur. Nam si longæ febres sine dolore, sine manifesta causa remanent, in ali-

quam

quam partem id malum incumbit, in iunioribus tantùm: in senioribus ex eiusmodi morbo quartana ferè nascitur. Eadem suppuratio fit, si præcordia dura dolentia ante vigesimum diem hominem non sustulerunt, neque sanguis ex naribus fluxit, maximeq; in adolescentibus: vtique si inter principia aut oculorum caligo, aut capitis dolores fuerunt, sed cùm in inferioribus partibus aliquid abscedit. At si præcordia tumorem mollem habent, neq; habere intra sexaginta dies desinunt, hæretq; per omne id tempus febris, tum in superioribus partibus fit abscessus: ac, si inter ipsa * vlcera non fluit, circa aures erumpit. Cumq; omnis longus tumor ad suppurationem ferè spectet, * magis eò tendit is, qui in præcordijs, quàm is, qui infrà est. Si laßitudinis etiam sensus in febre est, vel in maxillis, vel in articulis, aliquid abscedit. Interdum quoque vrina tenuis & cruda, sic diu fertur, vt alia salutaria signa sint, exq; eo casu, plerunque infra transuersum septum (quod διάφραγμα Græci vocant) fit abscessus. Dolor autem pulmonis, si neque per sputa, neque per cucurbitulas, neque per sanguinis detractionem, neque per victus rationem finitus est, vomicas aliquas * interdum excitat, aut circa vigesimum diem, aut circa * quadragesimum, nonnunquam etiam circa sexagesimum. Numerabimus autem ab eo die, quo primùm febricitauit aliquis, aut inhorruit, aut grauitatem eius partis sensit. Sed hæ vomicæ modò à pulm

* viscera, al. initia
* aliàs, magis se tendit
* interdum exci.
* XXX.

à pulmone, modò à contraria parte naſcuntur. Quod ſuppurat ab ea parte, quam afficit, dolorem, inflammationemq́; concitat, ipſum calidius eſt: & ſi in partem ſuã aliquis decubuit, onerare eam ex pondere aliquo videtur. Omnis etiam ſuppuratio, quæ nondum oculis patet, ſic deprehendi poteſt: Si febris non dimittit, eaq́; interdiu leuior eſt, noctu increſcit, multus ſudor oritur, cupiditas tuſsiendi eſt, & pæne nihil in tuſsi excreatur, oculi caui ſunt, malæ rubent, venæ ſub lingua inalbeſcunt, in manibus fiunt adunci vngues, digiti, maximeq́; ſummi pallent, in pedibus tumores ſunt, ſpiritus difficilius trahitur, cibi faſtidium eſt, puſtulæ toto corpore oriuntur. Quòd ſi protinus initio dolor, & tuſsis fuit, & ſpiritus difficultas, vomica vel ante, vel circa vigeſimum diem erumpet. Si ſerius iſta cœperint, neceſſe eſt quidem increſcant, ſed quò minus cito affecerint, eò tardius ſoluentur. Solent etiam in graui morbo pedes cum digitis vnguibusq́; nigreſcere. Quòd ſi non eſt mors conſecuta, & reliquum corpus inualuit, pedes tamen decidunt.*

* *calent.*

Quæ notæ in quoque morbi genere, vel ſpem, vel pericula oſtendant. CAP. VIII.

Vrina.

S*Equitur, vt in quoq; morbi genere proprias notas explicem, quæ vel ſpem, vel periculum oſtendant. Ex veſica dolente, ſi purulenta vrina proceſsit, inq́; ea læue & album ſubſedit, metum detrahit. In pulmonis morbo, ſi ſputo ipſe leuatur*

tur

*tur dolor, quamuis id purulentum est, tamen æger facilè spirat, facilè excreat, morbum ipsum non difficulter fert, potest ei secunda valetudo contingere. Neq; inter initia terreri conuenit, si protinus sputum mistum est ruffo quodam & sanguine, dummodo statim*edatur. Laterum dolores suppuratione facta, deinde intra quadragesimum diem purgata, finiuntur. Si in iocinore vomica est, & ex ea fertur pus purum & album, salus ei facilis. Id enim malum in tunica est. Ex suppurationibus verò, hæ tolerabiles sunt, quæ in exteriorem partem feruntur & acuuntur. Et ex his quæ intus procedunt, hæ leuiores, quæ contra se cutem non afficiunt, eamq; & sine dolore esse, & eiusdem coloris, cuius reliquæ partes sunt, sinunt esse. Pus quoq; quacunq; parte erumpit, si est læue, album, & vnius coloris, sine vllo metu est, & quo effuso, febris protinus conquieuit, desieruntq; vrgere cibi fastidium, & potionis desiderium: si quando etiam suppuratio descendit in crura, sputumq; eiusdem factum pro ruffo purulentum est, periculi minus est. At in tabe eius qui saluus futurus est, sputum esse debet album, æquale totum, eiusdemq; coloris, sine pituita, eiq; etiam simile esse oportet, si quid in nares à capite destillat. Longe optimum est febrem omnino non esse: secundum est, tantulum esse, vt neq; cibum impediat, neq; crebram sitim faciat. Aluus in hac valetudine ea tuta est, quæ quotidie coacta, eaq; conuenientia his, quæ assumuntur,*

* *sedetur.* al. *reddatur.*

Sputi iudicatio.

tur,

*tur, reddit. Corpus id, quod minimè tenue, maximeq; lati pectoris atque setosi est, cuiusq; cartilago exigua, & carnosa est. Super tabem si mulieri quoq; suppressa menstrua fuerunt, & circa pectus atque scapulas dolor mansit, subitoq; sanguis erupit, leuari morbus solet. Nam & tußis minuitur, & sitis atque febriculæ desinunt. Sed ijsdem ferè, nisi redit sanguis, vomica erumpit, quæ quo cruentior, eo melior est. Aqua autem inter cutem minime terribilis est, quæ nullo antecedente morbo cæpit, deinde quæ longo morbo superuenit. Vtique si firma viscera sunt, si spiritus facilis, si nullus dolor, si sine calore corpus est, æqualiterq; in extremis partibus macrum est, si venter mollis, si nulla tußis, nulla sitis, si lingua ne per somnum quidem inarescit, si cibi cupiditas est, si venter medicamentis mouetur, si per se excernit mollia, & figurata, si extenuatur, si vrina & vini mutatione, & epotis aliquibus medicamentis mutatur: si corpus sine laßitudine est, & * morbum facile sustinet. Siquidem in quo omnia hæc sunt, is ex toto tutus est: in quo plura ex his sunt, is in bona spe est. Articulorum verò vitia, vt podagræ, chiragræq;, si iuuenes tentarunt, neque callum induxerunt, solui possunt, maximeq; torminibus leniuntur, & ex quocunque modo venter fluit. Item morbus comitialis ante pubertatem ortus, non ægrè finitur, & in quo ab vna parte corporis venientis acceßionis sensus incipit,*

Alui iudicatio.

* motum

pit,

pit, optimum est à manibus pedibúsve initium fieri, deinde à lateribus, pessimum inter hæc à capite. Atque in his quoque ea maxime prosunt, quæ per deiectiones excernuntur. Ipsa autem deiectio sine vlla noxa est, quæ sine febre est, si celeriter desinit, si contracto ventre nullus motus eius sentitur, si extremam aluum spiritus sequitur. Acria tormina quidem periculosa non sunt, si sanguis & strigmenta descendunt, dum febris cæteræq; accessiones huius morbi * absint, adeò, vt etiam grauida mulier non solùm reseruari poßit, sed etiam partum reseruare. Prodestq; in hoc morbo, si iam ætate aliquis processit. Contrà intestinorum læuitas facilius à teneris ætatibus depellitur, vtique si * fieri vrina & ali cibo corpus incipit. Eadem ætas prodest & in coxæ dolore, & humerorum, & in omni resolutione neruorum. Ex quibus coxa si sine torpore est, si leuiter friget, quamuis magnos dolores habet, tamen & facile & maturè sanatur, resolutumq; membrum, si nihilominus aliter fieri sanum potest, oris resolutio etiam, aluo cita finitur. Omnisq; deiectio lippienti prodest. At varix ortus, vel per ora venarum subita profusio sanguinis, vel tormina, insaniam tollunt. Humerorum dolores, qui ad scapulas vel manus tendunt, vomitu atræ bilis soluuntur. Et quisquis dolor deorsum tendit, sanabilior est. Singultus sternutamento finitur. Longas deiectiones supprimit vomitus. Mulier sanguinem vomens pro-

Deiectio sine vlla noxa.

*adsint.

*ferri

*fusis menstruis liberatur. Quæ menstruis non purgatur, si sanguinem ex naribus fudit, omni periculo vacat. Quæ locis laborat, aut difficulter partum edit, sternutamento leuatur. Aestiua quartana fere breuis est. Cui calor & tremor est, saluti delirium est. Lienosis bona tormina sunt. Denique ipsa febris (quod maxime mirum videri potest) sæpe præsidio est. Nam & præcordiorum dolores, si sine inflammatione sunt, finit, & in iocinoris dolore succurrit, & neruorum distentionem rigoremq; (si postea cœpit) ex toto tollit, & ex difficultate vrinæ morbum tenuioris intestini ortum, si vrinam per calorem mouet, leuat. At dolores capitis, quibus oculorum caligo, & rubor cum quadam frontis prurigine accedunt, sanguinis profusione vel fortuita, vel etiam petita summouentur. Si capitis ac frontis dolores ex vento, vel frigore, aut æstu sunt, grauedine & sternutamentis finiuntur. Febrem autem ardentem (quam Græci * καυσώδη vocant) subitus horror exoluit. Si in febre aures obtusæ sunt, si sanguis è naribus fluxit, aut venter resolutus est, illud malum desinit ex toto. Nihil plus aduersus surditatem, quàm biliosa aluus potest. Quibus in fistula vrinæ vti minuti* abscessus (quos φύματα Græci vocant) esse cœperunt, ijs vbi pus ea parte profluxit, sanitas redditur. Ex quibus cùm pleraq; per se proueniant, scire licet inter ea quoque, quæ ars adhibet, naturam plurimum posse. Contrà, si caput febre*

καύσωνα

* apices

bre continenti dolet, neque quicquam reddit, malum atque mortiferum eſt: maximeq́; id periculum eſt pueris à ſeptimo anno ad quartumdecimum. In pulmonis morbo ſi ſputum primis diebus non fuit, deinde à ſeptimo die cœpit, & vltra ſeptimum manſit, periculoſum eſt. Quantoq́; magis miſtos, neque inter ſe diductos colores habet, tanto deterius. Et tamen nihil peius eſt, quàm ſyncerum id edi, ſiue ruffum eſt, ſiue cruentum, ſiue album, ſiue glutinoſum, ſiue pallidum, ſiue ſpumans: nigrum tamen peſsimum eſt. In eodem morbo periculoſa ſunt tuſsis, deſtillatio, etiam (quod aliàs ſalutare habetur) ſternutamentum. Periculoſiſsimumq́; eſt, ſi hæc ſecuta ſubita deiectio eſt. Ferè verò quæ in pulmonis, eadem in lateris doloribus, & mitiora ſigna, & aſperiora eſſe conſueuerunt. Ex iocinore ſi pus cruentum exit, mortiferum eſt. At ex ſuppurationibus hæ peſsimæ ſunt quæ intus tendunt, ſic vt exteriorem quoque cutem decolorent. Ex his deinde, quæ in exteriorem partem prorumpunt, quæ maximæ, quæq́; planiſsimæ ſunt. Quòd ſi ne rupta quidem vomica, vel pure extrinſecus emiſſo febris quieuit, aut quamuis quieuerit, tamen repetit: Item ſi ſitis eſt, ſi cibi faſtidium, ſi venter liquidus, ſi pus eſt liuidum & pallidum, ſi nihil æger excreat niſi pituitam ſpumantem, periculum certum eſt. Atque ex his quidem ſuppurationibus, quas pulmonum morbi concitarunt, ferè ſenes moriuntur: ex cæteris iunio-

res. At in tabe sputum mixtum purulentum, febris aßidua, quæ & cibi tempora eripit, & siti affligit, in corpore tenui periculum subesse testatur. Si quis etiam in eo morbo diutius traxit, vbi capilli fluunt, vbi vrina quædam araneis similia subsidentia ostendit, atque in his odor fœdus est, maximeq; vbi post hæc orta deiectio est, protinus moritur. Vtique si tempus autumni est, quo ferè, qui cætera parte anni traxerunt, resoluuntur. Item pus expuisse in hoc morbo, deinde ex toto spuere desiße, mortiferum est. Solent etiam in adolescentibus ex eo morbo vomicæ, fistulæq; oriri, quæ non facilè sanescunt, nisi si multa signa bonæ valetudinis subsecuta sunt. Ex reliquis verò minime facile sanantur virgines, aut hæ mulieres, quibus super tabem menstrua suppressa sunt. Cui verò sano subitus dolor capitis ortus est, dein somnus oppreßit, sic vt stertat, neque expergiscatur, intra septimum diem pereundum est: magis si eum aluus cita non antecesserit. Si palpebræ dormientis non coëunt, si album oculorum apparet. Quos tamen ita mors sequitur, si id malum non est febre discussum. At aqua inter cutem, si ex acuto morbo cœpit, ad sanitatem rarò perducitur, vtique si contraria his quæ suprà posita sunt subsequuntur, æquè in ea quoque tußis spem tollit. Item si sanguis sursum, deorsumq; erupit, & aqua medium corpus impleuit. Quibusdam etiam in hoc morbo tumores oriuntur, deinde desinunt, deinde

Vrina.

rursus

rurſus aſſurgunt. Hi quidem tutiores ſunt, quàm qui ſuprà comprehenſi ſunt, ſi attenduntur, ſed ferè fiducia ſecundæ valetudinis opprimuntur. Illud iure aliquis mirabitur, quomodo quædam ſimul & affligant noſtra corpora, & parte aliqua tueantur. Nam ſiue aqua inter cutem quem impleuit, ſiue in magno abſceſſu multum puris coïjt, ſimul id omne effudiſſe æquè mortiferum eſt, ac ſi quis ſani corporis vulnere factus exanguis eſt. Articuli verò qui ſic dolent, vt ſuper eos ex callo quædam tubercula innata ſint, nunquam liberantur: quæq; eorum vitia vel in ſenectute cœperunt, vel in ſenectutem ab adoleſcentia peruenerunt, vt aliquando leniri poſſunt, ſic nunquam ex toto finiuntur. Morbus quoque comitialis poſt annum quintum & vigeſimum ortus ægrè curatur: multoq; ægrius is, qui poſt quadrageſimum annum cœpit: adeo vt in ea ætate aliquid in natura ſpei, vix quicquam in medicina ſit. In eodem morbo ſi ſimul totum corpus afficitur, neque antè in partibus aliquis venientis mali ſenſus eſt, ſed homo ex improuiſo concidit, cuiuſcunque is ætatis eſt, vix ſaneſcit. Si verò aut mens læſa eſt, aut neruorum facta reſolutio, medicinæ locus non eſt. Deiectionibus quoque ſi febris acceſſit, ſi inflammatio iocinoris, aut præcordiorum, aut ventris, ſi immodica ſitis, ſi longius tempus, ſi aluus varia, ſi cum dolore eſt, etiam mortis periculum ſubeſt, maximeq; ſi inter hæc tor-

mina vetera esse cœperunt. Isq; morbus maximè pueros absumit vsque ad annum decimum. Cæteræ ætates facilius sustinent. Mulier quoque grauida eiusmodi casu rapi potest, atque etiam si ipsa conualuit, partum tamen perdit. Quinetiam tormina ab atra bile orsa mortifera sunt, aut si sub his extenuato iam corpore subito nigra aluus profluxit, aut intestinorum lænitas. Periculosior est, si frequens deiectio est, si venter omnibus horis & cum somno, & sine hoc profluit. Si similiter noctu & interdiu. si quod excernitur aut crudum est, aut nigrum, & præter id etiam læue, & mali odoris sit: si sitis vrget, si post potionem vrina non redditur, quod euenit, quia tunc liquor omnis non in vesicam, sed in intestina descendit, si os exulceratur, si rubet facies, & quasi maculis quibusdam colorum omnium distinguitur, si venter est quasi fermentatus, pinguis atque rugosus, si & cibi cupiditas non est. Inter quæ cùm euidens mors sit, multo euidentior est, si iam longum quoque id vitium est, maximeq; si etiam in corpore senili est: si verò in tenuiore intestino morbus est, vomitus, singultus, neruorum distentio, delirium, mala sunt. At in morbo arquato durum fieri iecur perniciosissimum est. Quos lienis male habet, si tormina prehenderunt, deinde inuersa sunt, vel in aquam inter cutem, vel in intestinorum læuitatem, vix vlla medicina periculo subtrahit. Morbus intestini tenuioris,

nisi

nisi resolutus est, inter septimum diem occidit. Mulier ex partu, si, cum febre, vehementibus etiam & assiduis capitis doloribus premitur, in periculo mortis est. Si dolor atque inflammatio est in his partibus, quibus viscera continentur, frequenter spirare signum malum est. Si sine causa longus dolor capitis est, & in ceruices ac scapulas transit, rursusq; in caput reuertitur, aut à capite ad ceruices scapulasq; peruenit, perniciosus est, nisi vomicam aliquam excitauit, sic vt pus extußiretur, aut nisi sanguis ex aliqua parte prorupit, aut nisi in capite multa prurigo, totóve corpore pustulæ ortæ sunt. Aequè magnum malum est, vbi torpor atque prurigo peruagantur, modò per totum caput, modò in parte, aut sensus alicuius ibi quasi frigoris est, eaq; ad summam quoque linguam perueniunt. Et cùm in iisdem absceßibus auxilium sit, eò difficilior sanitas est, quò minus sæpe sub his malis illi subsequuntur. In coxæ verò doloribus si vehemens torpor est, frigescitq; crus & coxa, aluusq; nisi coacta non reddit, idq; quod excernitur mucosum est, iamq; ætas eius hominis quadragesimum annum exceßit, is morbus erit longißimus, minimeq; annuus, neque finiri poterit, nisi aut vere, aut autumno. Difficilis æquè curatio est, in eadem ætate, vbi humerorum dolor, vel ad manus peruenit, vel ad scapulas tendit, torporemq; & dolorem creat, neque bilis vomitu leuatur. Quacunque vero parte

*corporis membrum aliquod resolutum est, si neque mouetur, & emacrescit, in pristinum habitum non reuertitur, eoq; minus, quo vetustius id vitium est, & quo magis in corpore senili est. Omniq; resolutioni neruorum ad medicinam non idonea tempora sunt, hyems, & autumnus: aliquid sperari potest vere & æstate. Isq; morbus mediocris vix sanatur, vehemens sanari non potest. Omnis etiam dolor minus medicinæ*patet, qui sursum procedit. Mulieri grauidæ, si subito mammæ * emacruerunt, abortus periculum est. Quæ neque peperit, neque grauida est, si lac habet, à menstruis defecta est. Quartana æstiua breuis, autumnalis ferè longa est, maximeq; quæ cœpit hyeme appropinquante. Si sanguis profluxit, deinde secuta est dementia cum distentione neruorum, periculum mortis est. Itemq; si medicamentis purgatum, & adhuc inanem, neruorum distentio oppreßit, aut si in magno dolore extremæ partes frigent. Neque is ad vitam redit, qui ex suspendio, spumante ore, detractus est. Aluus nigra, sanguini atro similis, repentina, siue cum febre, siue etiam sine hac, perniciosa est.*

* paret,

* emarcuerunt,

De morborum curationibus.

CAP. IX.

COgnitis indicijs, quæ nos vel spe consolentur, vel metu terreant, ad curationes morborum transeundum est. Ex his quædam communes sunt, quædam propriæ. Communes, quæ pluribus morbis opitulantur. Propriæ, quæ singulis.

gulis. Ante de communibus dicam. Ex quibus tamen quædam non ægros solùm, sed sanos quoque sustinent: quædam in aduersa tantùm valetudine adhibentur. Omne verò auxilium corporis, aut demit aliquam materiam, aut adijcit, aut euocat, aut reprimit, aut refrigerat, aut calefacit, simulq; aut durat, aut mollit. Quædam non vno modo tantùm, sed etiam duobus inter se non contrarijs adiuuant. Demitur materia, sanguinis detractione, cucurbitula, deiectione, vomitu, frictione, gestatione, omniq; exercitatione corporis, abstinentia, sudore. De quibus protinus dicam.

De sanguinis detractione per venas. CAP. X.

*SAnguinem incisa vena mitti, nouum non est: sed nullum penè morbum esse, in quo non mittatur, nouum est. Item mitti iunioribus, & fœminis vterum non gerentibus, vetus est. In pueris verò idem experiri, & in senioribus, & in grauidis quoque mulieribus, vetus non est: siquidem antiqui, primã vltimamq; ætatem sustinere non posse hoc auxilij genus iudicabant, persuaserantq; sibi mulierem grauidam, quæ ita curata esset, abortum esse facturam. Postea verò vsus ostendit, nihil ex his esse perpetuum, aliasq; *potiores obseruationes adhibendas esse, ad quas dirigi curantis consilium debeat. Interest enim non quæ ætas sit, neque quid in corpore intus geratur, sed quæ vires sint. Ergo si iuuenis imbecillus est, aut si mulier, quæ grauida non est, pa-*

*potius

rum valet, malè sanguis emittitur. Emoritur enim vis, si quæ his supererat, & hoc modo erepta est. At firmus puer, & robustus senex, & grauida mulier valens, tutò curantur. Maximè tamen in his medicus imperitus falli potest, quia ferè minus roboris illis ætatibus subest. Mulieriq; prægnanti post curationem quoque viribus opus est, non tantùm ad se, sed etiam ad partum sustinendum. Non quicquid aut intentionem animi, aut prudentiam exigit, protinus faciendum est, cùm præcipua in hoc ars sit, quæ non annos numeret, neque conceptionem solam videat, sed vires æstimet, & ex eo colligat, possit nécne superesse, quod vel puerum, vel senem, vel in vna muliere duo corpora simul sustineat. Interest enim inter valens corpus & obesum, inter tenue & infirmum. Tenuioribus magis sanguis, plenioribus magis caro abundat. Facilius itaque illi detractionem eiusmodi sustinent, celeriusq; ea, si nimium est pinguis, aliquis affligitur. Ideoq; vis corporis melius ex venis, quàm ex ipsa specie æstimatur. Neque enim solùm hæc consideranda sunt, sed etiam morbi genus, quod sit. Vtrum superans, an deficiens materia læserit. Corruptum corpus sit, an integrum. Nam si materia vel deest, vel integra est, istud alienum est. At si vel copia sui male habet, vel corrupta est, nullo modo melius succurritur. Ergo vehemens febris, vbi rubet corpus, plenæq; venæ tument, sanguinis detractionem requirit. Itē viscerū morbi,

neruor

neruorumq; resolutio, & rigor, & distentio, quicquid denique fauces difficultate spiritus strãgulat, quicquid subito supprimit vocem, quisquis intolerabilis dolor est, & quacunque de causa, ruptum aliquid intus atque collisum est. Item malus corporis habitus, omnesq; acuti morbi, qui modo (vt suprà dixi) non infirmitate, sed onere nocent. Fieri tamen potest, vt morbus quidem id desideret, corpus autem vix pati posse videatur. Sed si nullum tamen appareat aliud auxilium, periturusq; sit, qui laborat, nisi temeraria quoque via fuerit adiutus, in hoc statu boni medici est ostendere, quàm nulla spes sine sanguinis detractione sit, faterią; quantus in hac ipsa re sit metus. Et tum demum si exigatur, sanguinem mittere. De quo dubitari in eiusmodi re non oportet. Satius est enim, anceps auxilium experiri, quàm nullum. Idq; maximè fieri debet, vbi nerui resoluti sunt. Vbi subitò aliquis obmutuit. Vbi angina strangulatur. Vbi prioris febris accessio penè confecit, paremq; subsequi verisimile est, neq; eandem videntur sustinere ægri vires posse. Cùm sit autem minime crudo sanguis mittendus, tamen ne id quidem perpetuum est. Neque enim semper concoctionem res expectat. Ergo si ex superiore parte aliquis decidit, si contusus est, si ex aliquo subito casu sanguinem vomit, quamuis paulo antè sumpsit cibum, tamen protinus ei demenda materia est, ne, si subsederit, corpus affligat. Idemq; etiam in

aliis

alijs casibus repentinis, qui strangulabunt, dictũ erit. At si morbi ratio patiatur, tum demũ nulla cruditatis *suspectione remanente id fiet. Ideoq; ei rei videtur aptissimus aduersæ valetudinis dies secundus aut tertius. Sed vt aliquando etiam primo die sanguinem mittere necesse est, sic nunquam vtile post diem quartum est, cùm iam spatio ipso materia* & exhausta est, * & corpus corrumpit, vt detractio imbecillum id facere possit, non possit integrum. Quòd si vehemens febris vrget, in ipso impetu eius sanguinem mittere, hominem iugulare est. Expectanda ergo remissio est, si non decrescit, sed crescere desijt, neque speratur remissio, tunc quoq; quamuis peior, sola tamen occasio non omittenda est. Fere etiam ista medicina vbi necessaria est, in biduum diuidenda est. Satius est enim primùm leuare ægrum, deinde perpurgare, quàm simul omni vi effusa fortasse præcipitare. Quod si in cura quoque aquæ, quæ inter cutem est, * ita respondet, quanto magis necesse est in sanguine respōdeat? Mitti verò is debet, si totius corporis caussa fit, ex brachio: si partis alicuius, ex ea ipsa parte, aut certe quàm proxima, quia non vbiq; mitti potest, sed in temporibus, in brachijs, iuxta talos. Neque ignoro quosdam dicere, quàm longissimè sanguinem inde, vbi lædit, esse mittendum: sic enim auerti materiæ cursum: at illo modo in idipsum quod grauat, euocari. Sed idipsum falsum est. Proximum enim locum primo * exhaurit.

*suspicione

* vel

* vel

* ista

*exaruit.

rit. Ex vlterioribus autem eatenus sanguis sequitur, quatenus emittitur, vbi is suppressus est, quia non trahitur, ne venit quidem. Videtur tamen vsus ipse docuisse, si caput fractum est, ex brachio potius sanguinem mittendũ esse. Si quod in humero vitium est, ex altero brachio: credo, quia si quid parum cesserit, opportuniores hæ partes iniuriæ sunt, quàm quæ iã malè habent. Auertitur quoq; interdũ sanguis, vbi alia parte prorumpens, alia emittitur. Desinit enim fluere quà volumus, inde obiectis quæ prohibeant, alio dato itinere. Mittere autem sanguinem cùm sit expeditissimum, vsum habenti, *tum ignaro difficillimum est. Iuncta enim est vena arterijs, his nerui. Ita si neruum scalpellus attigit, sequitur neruorum distentio, *ea quæ hominem crudeliter consumit. At arteria incisa neque coit neq; sanescit, interdum etiam vt sanguis vehementer erumpat, efficit. Ipsius quoque venæ, si forte præcisa est, capita comprimuntur, neq; sanguinem emittunt. At si timide scalpellus demittitur, summam cutem lacerat, neque venam incidit. Nonnunquam etiam ea latet, neq; facile reperitur. Ita multæ res id difficile inscio faciunt, quod perito facillimum est. Incidenda ad medium vena est, ex qua cùm sanguis erumpit, colorem eius, habitumq; oportet attendere. Nam si is crassus & niger est, vitiosus est. Ideoq; vtiliter effunditur. Si rubet, & pellucet, integer est. Eaq; missio sanguinis adeò non prodest, vt etiam noceat:

*tamen

*eaq;

prot

*protinusq́; is supprimendus est. Sed id euenire non potest sub eo medico, qui scit ex quali corpore sanguis mittendus sit. Illud magis fieri solet, vt æque niger aßiduè ac primo die profluat. Quod quamuis ita est, tamen si iam satis fluxit, supprimendus est. Semperq́; antè finis faciendus est, quàm anima deficiat. Deligandumq́; brachium super imposito expresso ex aqua frigida penicillo, * & postero die aduerso medio digito vena ferienda, vt recens coitus eius resoluatur, iterumq́; sanguinem fundat. Siue autem primo, siue secundo die sanguis, qui crassus & niger initio fluxerat, & rubere & pellucere cœpit, satis materiæ detractum est, atque quod superest, syncerum est. Ideoq́; protinus brachium deligandum, habendumq́; ita est, donec valens cicatricula fit, quæ celerrime in vena confirmatur.*

* aliàs: & postero die auerso medio digito, non autem scalpello, vena ferienda.

De sanguinis detractione per cucurbitulas.

CAP. XI.

Cucurbitularum verò duo genera sunt, æneum, & corneum. Aenea altera parte patet, altera clausa est. Cornea altera parte æquè patens, altera foramen habet exiguum. In æneã linamentum ardens conijcitur, ac sic os eius corpori aptatur, imprimiturq́;, donec inhæreat. Cornea per se corpori imponitur, deinde vbi ea parte qua exiguum foramen est, ore spiritus adductus est, superq́; cera cauum id clausum est, æquè inhæreseit. Vtraq; non ex his tantùm materiæ generibus, sed etiam ex quolibet alio rectè. fit

fit. At si cætera defecerunt, caliculus quoq; aut pultarius oris compreßioris, ei rei commode aptatur. Vbi inhæsit, si concisa antè scalpello cutis est, sanguinem extrahit: si integra est, spiritum. Ergo vbi materia quæ intus est lædit, illo modo: vbi inflatio, hoc imponi solet. Vsus autem cucurbitulæ præcipuus est, vbi non in toto corpore, sed in parte aliqua vitium est, quam exhauriri ad confirmandam valetudinem satis est. Idq; ipsum testimonium est, etiam scalpello sanguinem, vbi membro succurritur, ab ea potißimum parte, quæ iam læsa est, esse mittendum, quòd nemo cucurbitulam diuersæ parti imponit, nisi cùm profusionem sanguinis eò auertit, sed ei ipsi quæ dolet quæq; liberanda est. Opus etiam esse cucurbitula potest in morbis longis, * quamuis & ijs iam spatium aliquod accessit, siue corrupta materia, siue spiritu male habente. In acutis quoq; quibusdam, si & leuari corpus debet, & ex vena sanguinem mitti, vires non patiuntur. Idq; auxilium vt minus vehemens, ita magis tutum. Neque vnquam periculosum est, etiam si in medio febris impetu, etiam si in cruditate adhibetur. Ideoq; vbi sanguinem mitti opus est, si incisa vena præceps periculum est, * aut si in parte corporis etiam vitium est, huc potius confugiendum est. Cum eo tamen, vt sciamus, hîc vt nullum periculum, ita leuius præsidium esse, nec posse vehementi malo, nisi æquè vehemens auxilium succurrere.

* alias, quamuis etiam spatium

* & si in nobili p.

De

De Deiectione. CAP. XII.

*DEiectionem autem antiqui variis medicamentis, crebraq; alui ductione in omnibus ferè morbis moliebantur, dabantq; aut nigrum veratrum, aut filiculam, aut squamam æris, quam λεπιδόχαλκον Græci vocant, aut lactucæ marinæ lac, cuius gutta pani adiecta abunde purgat, aut lac vel asininum, vel bubulum, vel caprinum, eiq; salis paulum adiiciebant, decoquebantq; id, & sublatis his, quæ coierant, quod quasi serum supererat, bibere cogebant. Sed medicamenta stomachum ferè lædunt. Ideoq; omnibus catharticis aloë miscenda est. Aluus si vehementius fluit, aut sæpius ducitur, hominem infirmat. Ergo nunquam in aduersa valetudine medicamentum eius rei caussa rectè datur, nisi vbi is morbus sine febre est. Vt cùm veratrum nigrum, aut atra bile vexatis, aut cum tristitia insanientibus, aut iis quorum nerui parte aliqua resoluti sunt, datur. At vbi febres sunt, satius est eius rei caussa cibos, potionesq; assumere, qui simul & alant, & ventrem molliant. Suntq; valetudinis genera, quibus ex lacte purgatio conuenit. Plerunque verò aluus *potionibus ducenda est, quod ab Asclepiade quoque sic *temperatum, vt tamen seruatum sit, video plerunque seculo nostro præteriri. Est autem ea moderatio, quam is secutus videtur, aptissima: vt neque *sæpe ea medicina tentetur, & tamen semel sumptum vel bis non omittatur. Si caput*

*potius

*vituperatum,

*semel ad summum

graue

*graue est: si oculi caligant: si morbus maioris intestini est, quod Græci κῶλον nominant: si in imo ventre, aut in coxa dolores sunt: si in stomachum quædam biliosa concurrunt, vel etiam pituita eò se, humorve aliquis aquæ similis confert: si spiritus difficilius redditur: si nihil per se venter excernit, vtiq; si iuxta quoque stercus est, & intus remanet: aut si stercoris odorem, nihil deijciens, æger ex spiritu suo sentit: aut si corruptum est quod excernitur: aut si prima inedia febrem non sustulit: aut si sanguinem mitti, cùm opus sit, vires non patiuntur, tempúsve eius rei præterijt: aut si multum ante morbum aliquis *potauit: aut si is qui sæpe vel sponte, vel casu purgatus est, subito habet aluum suppressam. Seruanda verò illa sunt, ne ante diem tertium ducatur, ne vlla cruditate substante, ne in corpore infirmo, *diuq; in aduersa valetudine exhausto, néve in eo, cui satis aluus reddit quotidie, quíve eam liquidam habebit, ne in ipso accessionis impetu, quia quod tum infusum est, aluo continetur, regestumq; in caput, multo grauius periculum efficit. Pridie verò abstinere debet æger, vt aptus tali curationi sit. Eodem die ante aliquot horas aquam calidam bibere, vt superiores eius partes madescant, tum * deijcienda aluus est, si leui medicina contenti sumus, pura aqua: si paulò valentiori, mulsa: si leni, ex aqua, in qua fœnum Græcum, vel ptisana, vel malua decocta sit. Si reprimendi caussa, ex ver-*

*portauit:

*diúque adu.

*aliàs, immittenda in aluum

 benis.

*benis. Acris autem est marina aqua, vel alia sale adiecto, atque vtraque decocta commodior est. Acrior fit adiecto vel oleo, vel nitro, vel melle quoque. Si acrior est, eo plus extrahit, sed minus facile sustinetur. Id quod infunditur, neque frigidum esse oportet, neque calidum, ne alterutro modo lædat. Cùm infusum est, quantum fieri potest, continere se in lectulo debet æger, nec primæ cupiditati deiectionis protinus cedere. Vbi necesse est, tum demum * desidere. Fereq; eo modo dempta materia superioribus partibus leuatis morbum ipsum * mollit. Cùm verò quoties res coëgit, desidendo aliquis se exhausit, paulisper debet conquiescere, & ne vires deficiant, vtique eo die cibum assumere: qui plenior an exiguus sit dandus, ex ratione eius accessionis, quæ expectabitur, aut in metu non erit, æstimari oportebit.*

* residere.

* tollit.

De Vomitu. CAP. XIII.

AT vomitus, vt in secunda quoque valetudine sæpe necessarius biliosis est, sic etiam in his morbis, quos bilis concitauit. Ergo omnibus qui ante febres horrore & tremore vexantur, omnibus qui cholera laborant, omnibus etiã cũ quadã hilaritate insanientibus, & comitiali quoq; morbo oppressis, necessarius est. Sed si acutus morbus est, sicut in cholera, si febris est, vt inter horrores, asperioribus medicamentis opus non est, sicut in deiectionibus quoque suprà dictum

dictum est, satisq; est ea vomitus caussa sumi, quæ sanis quoque sumenda esse proposui. At vbi longi, valentesq; morbi sine febre sunt, vt comitialis aut insania, veratro quoque albo vtendum est. Id neque hyeme, neque æstate rectè datur, optimè vere, tolerabiliter autumno. Quisquis daturus erit, id agere antè debet, vt accepturi corpus *humidũ sit. Illud scire oportet, omne eiusmodi medicamentum, quod potui datur, non semper ægris prodesse, semper sanis nocere.

*humidius

De Frictione. CAP. XIIII.

DE Frictione verò & *gestatione adeo multa Asclepiades, tanquam inuentor eius posuit: quod in eo volumine quod communium auxiliorum scripsit, cùm trium tantùm faceret mentionem, *huius & equi & gestationis, tamen maximam partem in hoc consumpserit. Oportet autẽ neque recentiores viros in his fraudare, quæ vel repererunt, vel rectè secuti sunt, & tamen ea, quæ apud antiquiores aliquos posita sunt, auctoribus suis reddere. Neque dubitari potest, quin latius quidem, & dilucidius, vbi & quomodo frictione vtendum esset, Asclepiades præceperit, nihil tamen repererit, quod non à vetustißimo auctore Hippocrate paucis verbis comprehensum sit, qui dixit, Frictione si vehemens sit, durari corpus: si lenis, molliri: si multa minui: si modica impleri. Sequitur ergo, vt tum vtendum sit, cùm aut astringendum

* equitatione

*alias, vinisilicet, & aqua, et gestat..

corpus sit, quod fluens est: aut molliendum, quod induruit: aut digerendum in eo quod copia nocet: aut alendum id, quod tenue, & infirmum est. Quas tamen species si quis curiosius æstimet, quod iam ad medicum non pertinet, facile intelliget, omnes ex vna caussa pendere, quæ demit. Nam & astringitur aliquid eo dempto, quod interpositum, vt id laxaretur, effecerat: & mollitur eo detracto, quod duriciem creabat: & impletur non ipsa frictione, sed eo cibo, qui postea vsque ad cutem digestione quadam relaxatam penetrat. Diuersarum verò rerum in modo caussa est. Inter vnctionem autem & frictionem, multum interest. Vngi enim leuiterq; pertractari corpus etiam in acutis & recentibus morbis oportet, in remißione tamen & ante cibum. Longa verò frictione vti, neque in acutis morbis, neque increscentibus conuenit, præterquam cùm phreneticis somnus ea quæritur. Amat autem hoc auxilium valetudo longa, & iam à primo impetu inclinata. Neque ignoro quosdam dicere, omne auxilium necessarium esse increscentibus morbis, non cùm iam per se finiuntur. Quod non ita se habet. Potest enim morbus, etiam qui per se finem habiturus est, citius tamen adhibito auxilio tolli, quod duabus de caußis necessarium est, vt & quàm primum bona valetudo contingat: & ne morbus, qui remanet iterum, quamuis leui de caussa, exasperetur. Potest enim morbus minus gra-

uis

uis esse quàm fuerit, neque ideo tamen solui, sed reliquijs quibusdam inhærere, quas ad motum aliquod auxilium discutit. Sed vt leuata quoque aduersa valetudine rectè frictio adhibetur, sic nunquam adhibenda est febre increscente. Verùm si fieri poterit, cùm ex toto corpus ea vacabit, minus certè cùm ea remiserit. Eodem autem modo in tutis corporibus esse debet, vt cùm infirmus aliquis implendus modo est in partibus, aut quia ipsius membri imbecillitas id requirit, aut quia alterius. Nam & capitis longos dolores, ipsius frictio leuat, non in impetu tamen doloris, & membrum aliquod resolutum ipsius frictione confirmatur. Longe tamen sæpius aliud perfricandum est, cùm aliud dolet, maximeq; cùm à summis, aut à medijs partibus corporis euocare materiam volumus, ideoq; extremas partes perfricamus. Neque audiendi sunt, qui numero finiunt, quoties aliquis perfricandus sit. Id enim ex viribus hominis colligendum est. Et si is perinfirmus est, potest satis esse quinquagies: si robustior, potest ducenties esse * faciendum. Inter vtrunque deinde, prout vires sunt. Quò fit, vt etiam minus sæpe in muliere, quàm in viro, minus sæpe in puero vel sene, quàm in iuuene manus dimouendæ sint. Denique, si certa membra perfricantur, multa valentiq; frictione opus est. Nam neque totum corpus infirmari citò per partem potest, & opus est quàm plurimum materiæ digeri, siue idipsum membrum,

*fricādū.

brum, siue per id aliud leuamus. At vbi totius corporis imbecillitas hanc curationem per totum id exigit, breuior esse debet & lenior, vt tantummodo summam cutem emolliat, quò facilius capax ex recenti cibo nouæ materiæ fiat. In malis iam ægrum esse testatur, vbi exterior pars corporis friget, interior cum siti calet, vt suprà posui. Sed tunc quoque vnicum in frictione præsidium est, quæ si calorem in cutem euocauit, potest alicui medicinæ locum facere.

De Gestatione. CAP. XV.

GEstatio quoque longis etiam & inclinatis morbis aptissima est, vtilisq; est & his corporibus, quæ iam ex toto febre carent, sed adhuc exerceri per se non possunt: & his quibus lentæ morborum reliquiæ remanent, neque aliter eliduntur. Asclepiades etiam in recenti, vehementiq; febre, præcipueq; ardente, ad discutiendam eam, gestatione dixit vtendum esse. Sed id periculose fit, meliusq; quiete eiusmodi impetus sustinetur. Si quis tamen experiri volet, sic experiatur, si lingua non erit aspera, si nullus tumor, nulla durities, nullus dolor visceribus, aut capiti, aut præcordijs suberit. Et ex toto, nunquam gestari corpus dolens debet, siue id in toto, siue in parte est, nisi tamen solis neruis dolentibus: neque vnquam in recenti febre, sed in remissione eius. Genera autem gestationis plura sunt adhibenda: quæ sunt & pro viribus cuiusque,

iusque, & pro opibus, ne aut imbecillum hominem nimis digerant, aut humili obsint. Gestationum lenißima est naui, vel in portu, vel in flumine: vehementior in alto mari naui, vel lectica, aut scamno: acrior vehiculo. Atque hæc ipsa, & intendi & leniri possunt: si nihil horum est, suspendi lectus debet, & moueri: si ne id quidem est, at certè vni pedi lecti funiculus subijciendus est, atque ita lectus huc & illud manu impellendus. Et leuia quidem genera exercitationis, infirmißimis cõueniunt. Valentiora verò his, qui iam pluribus diebus febre liberati sunt: aut his, qui grauium morborum initia sic sentiunt, vt adhuc febre vacent. Quod & in tabe, & in stomachi vitijs, & cùm aqua cutem subijt, & interdum in morbo regio fit. Aut vbi quidam morbi, qualis comitialis, qualis insania est, sine febre, quamuis diu manent. In quibus affectibus ea quoque genera exercitationum necessaria sunt, quæ comprehendimus eo loco, quo quemadmodum sani, neque firmi homines se gererent præcipimus.

De Abstinentia. CAP. XVI.

ABstinentiæ verò duo genera sunt. Alterum vbi nihil assumit æger. Alterum, vbi non nisi quod oportet. Initia morborum, primùm famem, sitimq; desiderant: ipsi deinde morbi moderationem, vt neque aliud, quàm expedit, neque eius ipsius nimium sumatur. Neque enim conue-

nit iuxta inediam protinus satietatem esse. Quòd si sanis quoque corporibus inutile est, vbi aliqua necessitas famem fecit: quanto inutilius est in corpore etiam ægro? Neque vlla res magis adiuuat laborantem, quàm tempestiua abstinentia. Intemperantes homines apud nos, ipsi cibi tempora curantibus dant. Rursus alij tempora medicis pro dono remittunt, sibiipsis modum vendicant. Liberaliter agere se credunt, qui cætera illorum arbitrio relinquunt, in genere cibi liberi sunt, quasi quæratur, quid medico liceat, non quid ægro salutare sit. Cui vehementer nocet, quoties in eius quod assumitur, vel tempore, vel modo, vel genere peccatur.

De sudore. CAP. XVII.

*SVdor etiam duobus modis elicitur: aut sicco calore, aut balneo. Siccus calor est, & arenæ calidæ, & laconici, & clibani, & quarundam naturalium *sudationes, vbi è terra profusus calidus vapor ædificio includitur, sicut super Baias in myrtetis habemus. Præter hæc sole quoque, & exercitatione is mouetur. Vtiliaq; hæc genera sunt, quoties humor intus nocet, isq; digerendus est. Ac neruorum quoque quædam vitia sic optimè curantur. Sed cætera infirmis possunt conuenire: Sol, & exercitatio tantùm robustioribus, qui tamen sine febre, vel *initio morbi, vel etiam grauibus morbis tenentur. Ca[illegible]dum autem est, ne quid horum vel in febre, ne[illegible]*

vel

* *sudationum,*

* *inter initia m. v. e. cùm nõ [illegible]plius [illegible] grau.*

vel in cruditate tentetur. At balnei duplex vsus est. Nam modò discußis febribus initium cibi plenioris, viniq; firmioris valetudini facit: modò febrem ipsam tollit, fereq; adhibetur, vbi summam cutem relaxari, euocariq; corruptum humorem, & habitum corporis mutari expedit. Antiqui timidius eo vtebantur, Asclepiades audacius. Neque terrere autem ea res, si tempestiua est, debet: * & ante tempus nocet. Quisquis febre liberatus est, simul atq; ea vno die non accesßit, eo qui proximus est, post tempus accesßionis, tutò lauari potest. At si circuitum habere ea febris solita est, sic vt tertio, quartóve die reuertatur, quandocunq; non accesßit, balneum tutum est. Manentibus verò adhuc febribus, si hæ sunt lentæ, lienesq; iamdiu malè habent, rectè medicina ista tentatur. Cum eo tamen, ne præcordia dura sint, néve ea tumeant, néve lingua aspera sit, néve aut in medio corpore, aut in capite dolor vllus sit, néve tum febris increscat. At in his quidem febribus quæ certum circuitum habent, duo balnei tempora sunt, alterum ante horrorem, alterum febre finita. In his verò qui lentis febriculis diu detinentur, cùm aut ex toto recessit accesßio, aut, si id non solet, * certè lenita est, iamq; corpus tam integrum est, quàm maximè esse in eo genere valetudinis solet: imbecillus homo iturus in balneum, vitare debet, ne antè frigus aliquod experiatur. Vbi in balneum venit, paulisper * residere, expeririq;, num tempora

*& si ante

* certè cum l.

* resistere,

 astring

astringantur, & an sudor aliquis oriatur. Illud si incidit, hoc non secutum est, inutile eo die balneum est: perungendus est is leniter, & referendus est, vitandumq; omnimodo frigus, & abstinentia vtendum. At si temporibus integris, primùm ibi, deinde alibi sudor incipit, fouendum os aqua calida, tum * in solio desidendum est: atque ibi quoque videndum, num sub primo contactu aquæ calidæ summa cutis inhorrescat, quod vix tamen fieri potest, si priora rectè cesserunt. Certum id autem signum inutilis balnei est. Antè verò, an posteà, quàm in aquam calidam se demittat aliquis, perungi debeat, ex ratione valetudinis suæ cognoscat. Ferè tamen, nisi vbi nominatim, vt postea fiat, id præcipietur, moto sudore * leuiter corpus perungendum, deinde in aquam calidam demittendum est. Atq; hîc quoq; habenda virium ratio est. Neq; committendum, vt per æstum anima deficiat: sed maturius is auferendus, curioseq; in vestimentis inuoluendus est, vt neque ad eum frigus aspiret, & ibi quoque antequam aliquid assumat, insudet. Fomenta quoque calida sunt, milium, sal, harena, quodlibet eorum calefactum, & in linteum coniectum. Si minore vi opus est, etiam solum linteum. At si maiore, extincti titiones, inuolutiq; panniculis, & sic circundati. Quinetiam calido oleo replentur vtriculi, & in vasa fictilia, * ad similitudinem, quas lenticulas vocant, aqua conijcitur, & sal sicco linteo excipitur, demittiturq;

* in soliũ descend. e.

* leniter

De his extinctis titionibus habes infr. li. 3. cap. 12.

Lenticulæ.

* à similitudine

turq; in aquam bene calidam, tum super id membrum, quod fouendum est, collocatur: * iuxtaq; ignem ferramenta duo sunt capitulis paulo latioribus, alterumq; ex his demittitur in eum salem, & aqua super leuiter aspergitur. Vbi frigere cœpit, ad ignem refertur, & idem in altero fit, deinde inuicem in vtroque * inter quæ descendit salsus & calidus succus, qui contractis aliquo morbo neruis opitulatur. His omnibus commune est digerere id, quod vel præcordia onerat, vel fauces strangulat, vel in aliquo membro nocet. Quando autem quoq; vtendum sit, in ipsis morborum generibus dicetur.

* intraq; al. lixataq; igne

* intereaq; descendit al. ascendit fumus,

Qui cibi, potionésve, aut valentis, aut mediæ, aut imbecillæ materiæ sint. C. XVIII.

CVm de his dictum sit, quæ detrahendo iuuant, ad ea veniendum est, quæ nos alunt, id est cibum & potionem. Hæc autem non omnium tantùm morborum, sed etiam secundæ valetudinis communia præsidia sunt. Pertinetq; ad rem, omnium proprietates nosse: primùm, vt sani sciant, quomodo his vtantur: deinde vt exequentibus nobis morborum curationem liceat species rerum, quæ aßiduè necessariæ erunt, subijcere. Neque necesse * est subinde singulas illas nominare. Scire igitur oportet omnia legumina, quæq; ex frumentis panificia * sunt, generis valentißimi esse. Id valentißimum voco, in quo plurimum alimenti est. Item omne animal quadrupes

* sit

* fiunt,

drupes domi natum, omnem grandem feram, quales sunt capræ, ceruus, aper, onager: omnem grandem auem, quales sunt anser, & pauo, & grus. Omnes belluas marinas, ex quibus κῆτος est, quæq; his pares sunt. Item mel & caseum. Quò minus mirum est, opus pistorium valentißimum esse, quod ex frumento, adipe, melle, caseo constat. In media verò materia, numerari ex oleribus debere ea, quorum radices vel bulbos assumimus. Ex quadrupedibus, leporem. Aues omnes à minimis ad Phœnicopterum: item pisces omnes, qui salem non patiuntur, solidíve saliuntur. Imbecillißimam verò materiam esse omne olus, & quicquid in cauliculo nascitur, qualis est cucurbita, & cucumis, & capparis. Omnia poma, oleas, cochleas, itemq; conchylia. Sed quamuis hæc ita discreta sunt, tamen etiam quæ sub eadem specie sunt, magna discrimina recipiunt, aliaq; res alia vel valentior est vel infirmior. Siquidem plus alimenti est in carne, quàm in vllo alio. Firmius est triticum, quàm milium, idipsum quàm ordeum, & ex tritico firmißima siligo, deinde simila, deinde cui nihil ademptum est (quod αὐτόπυρον Græci vocant) infirmior est, ex polline infirmißimus cibarius panis. Ex leguminibus verò valentior faba, vel lenticula, quàm pisum. Ex oleribus valentior rapa, napiq;, & omnes bulbi (in quibus cepam quoque & allium numero) quàm pastinaca, vel quæ specialiter, *radicula*

[Margin: * pane. — Cibarius panis. — Varro libr.]

dicula appellatur. Item firmior braßica, & beta, & porrum, quàm lactuca, vel cucurbita, vel asparagus. At ex fructibus surculorum valentiores vuæ, ficus, nuces, palmulæ, quàm quæ poma propriè nominantur. Atque ex his ipsis firmiora quæ succosa, quàm quæ * frigida sunt. Itemq; ex his auibus, quæ in media specie sunt, valentior ea, quæ pedibus, quàm quæ volatu magis nititur: & ex his quæ volatu fidunt, firmiores sunt, quæ grandiores aues, quàm quæ minutæ sunt, vt ficedula & turdus. Atque eæ quoq; quæ in aqua degunt, leuiorem cibum præstant, quàm quæ natandi scientiam non habent. Inter domesticas verò quadrupedes, leuißima suilla est, grauißima bubula. Itemq; ex feris quo maius quodque animal, eo robustior ex eo cibus est. Pisciumq; eorum, qui ex media materia sunt, quibus maximè vtimur: tamen grauißimi sunt, ex quibus salsamenta quoque fieri possunt, qualis lacertus est, deinde qui quamuis teneriores, tamen duri sunt, vt aurata, coruus, *scarus, oculata: tum plani, post quos etiam leuiores, lupi, mulliq;, & post hos omnes saxatiles. Neque verò in generibus rerum tantummodo discrimen est, sed etiam in ipsis, quod & ætate fit, & membro, & solo, & cælo, & habitu. Nam quadrupes animal omne si * lactans est, minus alimenti præstat. Item quo tenerior pullus cohortalis est. In piscibus quoque media ætas, quæ nondum summam magnitudinem impleuit.

4. de ling. lat. Radix, inquit, peregrinũ vocabulũ: sic enim antiqui Græci, quum nũc Raphanũ.

* fragilia al. fracida al. friabilia

* sparus.

* lactens

pleuit. Deinde ex eodem ſue vngulæ, roſtrum, aures, cerebellum. Ex agno, hædóve, cum petiolis totum caput aliquanto, quàm cætera membra, leuiora ſunt, adeo vt in media materia poni poſſint. Ex auibus, colla alæ'ue rectè * infirmis annumerantur. Quod ad ſolum verò pertinet, frumentum quoque valentius eſt collinum, quàm campeſtre. Leuior piſcis inter ſaxa editus, quàm in arena: leuior in arena, quàm in limo. Quo fit, vt ex ſtagno, vel lacu, vel flumine eadem genera grauiora ſint. Leuiorq; qui in alto, quàm qui in vado vixit. Omne etiam ferum animal domeſtico leuius: & quodcunque humido cælo, quàm quod ſicco natum eſt. Deinde eadem omnia pinguia, quàm macra, recentia quàm ſalſa, noua quàm vetuſta, plus alimenti habent. Tum res eadem magis alit iurulenta, quàm aſſa: magis aſſa, quàm * frixa. Ouum durum valentiſſimæ materiæ eſt: molle vel ſorbile, imbecilliſſimæ. Cumq; panificia omnia firmiſſima ſint, elota tamen quædam genera frumenti, vt alica, ὄρυζα, ptiſana, vel ex hiſdem facta ſorbitio, vel pulticula, & aqua quoque madens panis imbecilliſſimis annumerari poteſt. Ex potionibus verò, quæcunque ex frumento facta eſt, itemq; lac, mulſum, defrutum, paſſum, vinum aut dulce, aut vehemens, aut muſtum, aut magnæ vetuſtatis, valentiſſimi generis eſt. At * acetum, & id vinum, quod paucorum annorum, vel auſterum, vel * lene eſt, in media materia eſt. Ideoq;

* infirmiſſimis

* elixa.

* acidum.

* pingue

*infirmis nunquam generis alterius dari debet. Aqua omnium imbecillißima est: firmiorq; ex frumento potio est, quò firmius fuit ipsum frumentum: firmior ex eo vino, quod bono solo, quàm quod tenui, quodq́; temperato cælo, quàm quod aut nimis humido, aut nimis sicco, nimiumq́; aut frigido, aut calido natum est. Mulsum quò plus mellis habet, defrutum quo magis * incoctum est, passum quo ex sicciore vua est, eo valentius est. Aqua leuißima pluuialis est, deinde fontana, tum ex flumine, tum ex puteo, post hæc ex niue, aut glacie, grauior his ex lacu, grauißima ex palude. Facilis etiam & necessaria cognitio est naturam eius requirentibus. Nam leuis pondere apparet, & ex his quæ pondere pares sunt, eo melior quæq; est, quo celerius & calefit, & frigescit, quoq́; celerius ex ea legumina percoquuntur. Ferè verò sequitur, vt quò valentior quæq; materia est, eo minus facile concoquatur, sed si concocta est, plus alat. Itaque vtendum est materiæ genere pro viribus, modusq́; * omnibus pro genere sumendus. Ergo imbecillis hominibus rebus infirmissimis opus est. Mediocriter firmos media materia optime sustinet: & robustis apta validissima est. Plus deinde aliquis assumere ex leuioribus potest: magis in his, quæ valentißima sunt, temperare sibi debet.*

* excoctum

* omnium

Quæ natura ac proprietas cuiusque rei sit, qua vescimur. CAP. XIX.

Neque hæc sola discrimina sunt, sed etiam aliæ res boni succi, aliæ mali sunt, quas * & *εὔχυλα, * vel κακόχυλα Græci vocant. Aliæ lenes, aliæ acres, aliæ craßiorem pituitam in nobis faciunt, aliæ tenuiorem, aliæ idoneæ sunt stomacho, aliæ alienæ sunt. Itemq; aliæ inflant, aliæ ab hoc absunt, aliæ calefaciunt, aliæ refrigerant, aliæ facile in stomacho acescunt, aliæ non facile intus corrumpuntur, aliæ mouent aluum, aliæ supprimunt, aliæ citant vrinam, aliæ tardant. Quædam somnum mouent, quædam sensus excitant. Quæ omnia ideo noscenda sunt, quoniam aliud aliter, vel corpori, vel valetudini conuenit.*

Quæ res boni succi sint. CAP. XX.

*Boni succi sunt, triticum, siligo, alica, oryza, amylum. Item & lenes sunt & stomacho aptæ & calefaciunt, tragum, ptisana, lac, caseus mollis, omnis venatio, omnes aues, quæ ex media materia sunt. Ex maioribus quoque hæ, quas suprà nominauimus. Medij inter teneros durosq; pisces, vt mullus & lupus, * verna, lactuca, vrtica, malua, cucumis, cucurbita, ouum sorbile, portulaca, cochleæ, palmulæ. Ex pomis quodcunq; neq; acerbum neq; acidum est. Vinum dulce vel lene, passum, defrutum, oleæ quæ ex his duobus in alterutro seruatæ sunt, vuluæ, rostra, * trunculiq;. In summa omnis pinguis caro, omnis glutinosa, omne iecur.*

* verna lact.

* ventriculiq;.

Quæ res mali succi sint. CAP. XXI.

Mali verò succi sunt milium, panicum, ordeum, legumina, caro domestica permacra, omnisq; caro salsa, omne salsamentum, garum, vetus caseus, cicer, radicula, rapa, napi, bulbi, braßica, magisq; etiam cyma eius, asparagus, beta, cucumis, porrum, eruca, nasturtium, thymum, nepeta, sa ureia, hyssopum, ruta, anethum, fœniculum, cuminum, anisum, lapathum, sinapi, & allium, cepa, lienes, renes, intestina, pomum quodcunq; acidum vel acerbum est, acetum, omnia acria, acida, acerba, oleum, pisces quoq; saxatiles, omnesq; qui ex tenerrimo genere sunt, aut hi qui rursus nimium duri, virosiq; sunt, vt ferè quos stagna, lacus, limosive riui ferunt, quive in nimiam magnitudinem excesserunt.

Quæ res lenes, quæ've acres sint. CAP. XXII.

Lenes autem sunt, sorbitiones, pulticula, laganum, amylum, ptisana, pinguis caro, & quæcunq; glutinosa est. Quod ferè quidem in omni, quæ domestica sit, præcipue tamen in vngulis, trunculisq; suum, in petiolis, capitulisq; hædorum, & vitulorum, & agnoru , omnibusq; cerebellis. Item si qui propriè bulbi nominantur, lac, defrutum, passum, nuclei pinei. Acria sunt omnia nimis austera, omnia acida, omnia salsa, & mel quidem, quo melius est, eo magis. Item allium, cepa, eruca, ruta, nasturtium, cucumis,

Petiolis, id est, paruis pedibus: a Catone pedecimi, in de re rustic. appellati.

mis, beta, braßica, aſparagus, ſinapi, radicula, intubus, ocymum, lactuca, maximaq; olerum pars.

Quæ res craſsiorem, quæ've tenuiorem pituitam faciant. C. XXIII.

CRaßiorem autem pituitam faciunt, oua ſorbilia, alica, oryza, amylum, ptiſana, lac, bulbi, omniaq; fere glutinoſa. Extenuant eandem omnia ſalſa, atq; acria, & acida.

Quæ res ſtomacho idoneæ ſint. CAP. XXIIII.

*STomacho autem aptißima ſunt, quæcunque auſtera ſunt, etiam quæ acida ſunt, quæq; contacta ſale modico ſunt. Item panis ſine fermento, & elota alica, vel oryza, vel ptiſana, omnis auis, omnis venatio, atq; vtraq; vel aſſa, vel elixa. Ex domeſticis animalibus bubula. Si quid ex cæteris ſumitur, macrum potius, quàm pingue. Ex ſue vngulæ, roſtra, aures, *vuluæq; ſteriles. Ex oleribus intubus, lactuca, paſtinaca, cucurbita elixa, ſiſer. Ex pomis ceraſium, morum, ſorbum, pirum fragile, quale cruſtuminum, vel neuianum eſt. Item pira, quæ reponuntur tarentina atq; *ſignina. Malum orbiculatũ, aut ſcandianum, vel amerinum, vel cotoneum, vel punicum. Vuæ ex olla, molle ouum, palmulæ, nuclei pinei, oleæ albæ ex dura muria, eædem aceto intinctæ, vel nigræ, quæ in arbore bene permaturuerunt, vel quæ in paſſo, deſrutóve ſeruatæ ſunt. Vinũ auſterũ, licet iam aſperũ ſit, item reſinatũ.*

* vuluæ, ſterilesq;.

* ſagnina.

Duri

Duri ex media materia pisces, ostrea, pectines, murices, purpuræ, cochleæ: cibi, potionesq́; vel frigidæ vel feruentes, absynthium.

Quæ res alienæ stomacho sint. C. XXV.

ALiena verò stomacho sunt omnia tepida, omnia salsa, omnia iurulenta, prædulcia, omnia pinguia, sorbitio, panis fermẽtatus, itemq́; vel ex milio, vel ex hordeo, oleum, radices olerum, & quodcunque olus ex oleo garóve estur, mel, mulsum, defrutum, passum, lac, omnis caseus, vua recens, ficus & viridis & arida, legumina omnia, quæq́; inflare consueuerunt: item thymum, nepeta, satureia, hyssopum, nasturtium, lapathum, lapsana, iuglandes. Ex his autem intelligi potest, non quicquid boni succi est, protinus stomacho conuenire: neq; quicquid stomacho conuenit, protinus boni succi esse.

Quæ inflent, aut inflammationem leuent. CAP. XXVI.

INflant autem omnia fere legumina, omnia pinguia, omnia dulcia, omnia iurulenta, mustum, atque etiam id vinum, cui nihil adhuc ætatis accessit. Ex oleribus allium, cepa, brassica, omnesq́; radices, excepto sisere & pastinaca, bulbi, ficus etiam aridæ, sed magis virides, vuæ recentes, nuces omnes, exceptis nucleis pineis, lac, omnisq́; caseus, quicquid deinde subcrudum aliquis assumpsit. Minima inflatio fit ex venatione, aucupio, piscibus, pomis, oleis, conchylijs, ouis vel mollibus, vel sorbilibus, vi-

no vetere. Fœniculum verò & anethum inflationes etiam leuant.

Quæ res aut calefaciant, aut refrigerent.

CAP. XXVII.

AT calefaciunt piper, sal, caro omnis iurulenta, allium, cepa, ficus arida, salsamentum, vinum, & quo meracius est, eo magis. Refrigerant olera, quorum crudi caules assumuntur, vt intubus, & lactuca. Item coriandrum, cucumis, elixa cucurbita, beta, mora, cerasa, mala austera, pira fragilia, caro elixa, præcipueq; acetum, siue cibus ex eo, siue potio assumitur.

Quæ res intus facile vitientur, vel minime corrumpantur. C. XXVIII.

*FAcile autem intus corrumpuntur, panis fermentatus, & quisquis alius quàm ex tritico est, lac, mel, ideoq; *lactaria atq; omne pistorium opus, teneri pisces, ostrea, olera, caseus, & recens, & vetus, crassa vel tenera carò, vinum dulce, mulsum, defrutum, passum, quicquid deinde vel iurulentum est, vel nimis dulce, vel nimis tenue. At minime intus vitiantur, panis sine fermento, aues, & eæ potius duriores, *aurati pisces: neque solùm aurata pura, aut scarus, sed etiam lolligo, locusta, polypus. Item bubula, omnisq; dura caro, eademq; aptior est, si macra, si salsa est, omniaq; salsamenta, cochleæ, murices, purpuræ, vinum austerum, vel resinatum.*

*lactãtia

*duri p.

Quæ res aluum moueant. C. XXIX.

AT aluum mouent, panis fermentatus, magisq; si cibarius vel hordeaceus est, brassicæ,

ca, si subcruda est, lactuca, anethum, nasturtium, ocymum, vrtica, portulaca, radicula, capparis, allium, cepa, malua, lapathum, beta, asparagus, cucurbita, cerasia, mora, vua, omnia mitia, ficus etiam arida, sed magis viridis, vuæ recentes, pingues, minutæ aues, cochleæ. garum, salsamenta, ostrea, pelorides, echini, musculi, & omnes fere conchulæ, maximeq; ius earum, saxatiles, & omnes teneri pisces, sepiarum atramentum, si qua caro assumitur pinguis eadem, vel iurulenta, vel elixa, aues, quæ natant, mel crudum, lac, *lactaria omnia, mulsum, vinum dulce, vel salsum, *aqua tenera, omnia tepida, dulcia, pinguia, elixa, iurulenta, salsa, diluta.

* lactãtia

* aqua, tenera omnia,

Quæ res aluum adstringant. C. XXX.

Contra adstringunt, panis ex siligine, vel ex simila, magis si sine ferměto est, magis etiam si *vstus est, intenditurq; vis eius etiam si bis coquitur. Pulticula vel ex alica, vel ex panico, vel ex milio, itemq; ex iisdem sorbitio, & magis si hæc antè fricta sunt. Lenticula, cui vel beta, vel intubus, vel ambubeia vel plantago adiecta est, magisq; etiam, si illa antè fricta est, per se etiam intubus, vel ex plantagine vel ambubeia fricta, minuta olera, brassica bis decocta, dura oua, magisq; si assa sunt, minutæ aues, merula, palumbus, magisq; si in posca decoctus est, graues omnes aues, quæ magis currunt, quàm volant: lepus, caprea, iecur ex his quæ seuum habent, maximeq; bubulum, ac seuum ipsum, caseus,

Panis.

* tostus

ſeus, qui vehementior vetuſtate fit, vel ea mutatione quam in caſeo tranſmarino videmus, aut ſi recens eſt ex melle, mulſóve decoctus. Item mel coctum, pira immatura, ſorba, magisq́; ea, quæ torminalia vocantur, mala cydonia, & punica, oleæ vel albæ vel permaturæ, myrta, palmulæ, purpuræ, murices, vinum reſinatum vel aſperum, item meracum, acetum, mulſum quod inferbuit, item defrutum, paſſum, aqua vel tepida, vel præfrigida, dura, id eſt ea quæ tardè putreſcit, ideoq́; pluuia potiſsimum, omnia dura, macra, auſtera, aſpera, toſta, & in eadem carne aſſa potius quàm elixa.

Quæ res vrinam mouent. C. XXXI.

VRinam autem mouent, quæcunq; in horto naſcentia boni odoris ſunt, vt apium, ruta, anethum, ocymum, menta, hyſſopum, aniſum, coriandrum, naſturtium, eruca, fœniculum. Præter hæc aſparagus, capparis, nepeta, thymum, ſatureia, lapſana, paſtinaca, magisq́; agreſtis, radicula, ſiſer, cepa. Ex venatione maximè lepus, vinum tenue, piper & rotundum & longum, ſinapi, abſynthium, nuclei pinei.

Quæ res ſomnum moueant, aut ſenſus excitent. C. XXXII.

SOmno verò aptum eſt papauer, lactuca, maximeq́; æſtiua, cuius cauliculus iam lacte repletus eſt, morum, porrum. Senſus excitant nepeta, thymum, ſatureia, hyſſopum, præcipueq́; pulegium, ruta, & cepa.

Quæ

Quæ res corpus aut erodant, aut reprimant, aut refrigerent, aut calefaciant, aut durent, aut emolliant. C. XXXIII.

*Evocare verò materiam multa admodum possunt. Sed ea quæ ex peregrinis medicamentis maximè constant, aliisq; magis quàm quibus ratione victus succurritur, opitulantur, in præsentia differam. Ponam ea verò, quæ prompta, & his morbis (de quibus protinus dicturus sum) apta corpus erodunt, & sic ex eo, quod mali est, extrahunt. Habent autem hanc facultatem semina erucæ, nasturtii, radiculæ, præcipue tamen omnium sinapi. Salis quoque & *fici eadem vis est. Leniter verò simul & reprimunt & molliunt lana succida * ex aceto vel vino, cui oleum adiectum est, contritæ palmulæ, furfures in salsa aqua, vel aceto decocti. At simul reprimunt, & refrigerant, herba muralis, parthenium, vel perdicium appellant, serpyllum, pulegium, ocymum, herba sanguinalis, quam Græci* πολύγονον *vocant, portulaca, papaueris folia, capreoliq; vitium, coriandri folia, hyoscyamum, muscus, *siser, apium, solanum, quam* στρύχνον *Græci vocant, braßicæ folia, intubus, plantago, fœniculi semen, contrita pira vel mala, præcipueq; cydonia, lenticula, aqua frigida, maximeq; pluuialis, vinum, acetum, & ex horum aliquo magis, madens vel panis, vel farina, vel spongia, vel cinis, vel lana succida, vel etiam linteolum, creta cimolia, gypsum, melinum, myrteum, rosa,*

**visci*

**vel aceto vel vino, quo oleũ adi.*

Herba sanguinalis.

** cicer,*

acerbum oleum, verbenarum contusa cum teneris caulibus folia, cuius generis sunt olea, cupressus, myrtus, lentiscus, tamaris, ligustrum, rosa, rubus, laurus, hedera, punicum malum. Sine frigore autem reprimunt cocta mala cydonia, malicorium, aqua calida, in qua verbenæ coctæ sunt, quas suprà proposui, puluis vel ex fæce vini, vel ex myrti folijs, amaræ nuces. Calefacit verò ex qualibet farina cataplasma, siue ex tritici, siue ex farris, siue hordei, siue erui, vel lolij, vel milij, vel panici, vel lenticulæ vel fabæ, vel lupini, vel lini, vel fœni græci, vbi ea deferbuit, calidaq́; imposita est. Valentior tamen ad id omnis farina est ex mulso, quàm ex aqua cocta. Præterea cyprinum, irinum, medulla, adeps ex felle iuncta oleo, magisq́; si vetus est, sal, nitrum, git, piper, quinquefolium, fereq́; quæ vehementer & reprimunt, & refrigerant. Durant quæ calefaciunt & digerunt, & emolliunt. Præcipueq́; ad emolliendum potest cataplasma ex lini vel fœni græci semine. His autem omnibus & simplicibus & permixtis variè medici vtuntur, vt magis quid quisque persuaserit sibi appareat, quàm quid euidenter compererit.

*

LIB

LIBER III.

De morborum generibus. CAP. I.

*ROVISIS *omnibus, quæ pertinent ad vniuersa genera morborum, ad singulorum curationes veniam. Hos autem in duas species Græci diuiserunt, aliosq; ex his acutos, alios longos esse dixerunt. Ideoq; quoniam non semper eodem modo respondebant, eosdem alij inter acutos, alij inter longos retulerunt. Ex quo plura eorum genera esse manifestum est. Quidam enim breues * vtique sunt, qui citò vel tollunt hominem, vel ipsi citò finiuntur. Quidam longi, sub quibus neque sanitas in propinquo, neque exitium est. Tertiumq; genus eorum est, qui modò acuti, modò longi sunt. Idq; non in febribus tantummodo, in quibus frequentissimum est, sed in alijs quoque fit. Atque etiam præter hos, quartum est, quod neq; acutum dici potest, quia non perimit: neque vtique longum, quia si occurritur, facile sanatur. Ego cùm de singulis dicam, cuius quisque generis sit, indicabo. Diuidam autem omnes in eos, qui in totis corporibus consistere videntur, & eos qui oriuntur in partibus. Incipiam à prioribus, pauca de omnibus præfatus. In nullo quidem morbo minus fortuna sibi vendicare, quàm ars potest, vtpote cùm repugnante * natura, nihil medicina proficiat. Magis tamen ignoscendum medico est parum proficienti in acutis mor-*

*Præuisis

*acutiq;

*fortuna,

*bis, quàm in longis. Hîc enim breue ſpatium eſt, intra quod ſi quod auxilium non profuit, æger extinguitur. Ibi & deliberationi & mutationi remediorum tempus patet, adeò vt rarò, ſi inter initia medicus acceſsit, obſequens æger ſine illius vitio pereat. Longus tamen morbus cùm penitus inſedit, quod ad difficultatem pertinet, acuto par eſt. Et acutus quidem, quò vetuſtior eſt, longus autem quò recentior, eò facilius curatur. Alterum illud ignorari non oportet, quòd non omnibus ægris eadem auxilia conueniunt. Ex quo incidit, vt alia atque alia ſummi auctores, quaſi ſola * vendicauerint, prout cuique ceſſerant. Oportet itaque vbi aliquid non reſpondit, non tanti putare auctorem, quãti ægrum, & experiri aliud atque aliud. Sic tamen, vt in acutis morbis citò mutetur, quod nihil prodeſt: in longis, quos tempus vt facit, ſic etiam ſoluit, non ſtatim condemnetur, ſi quid non ſtatim profuit. Minus verò remoueatur, ſi quid paulum ſaltem iuuat, quia profectus tempore expletur.*

* *indicauerint,*

Quomodo morbi cognoſcantur, & an increſcant, an conſiſtant, an minuantur: & qua ratione ab initio, qui languere incipit, curari debeat. C. II.

*PRotinus autem inter initia ſcire facile eſt quis acutus morbus, quis longus ſit: non in his ſolis in quibus ſemper ita ſe habet, ſed in his quoque in quibus variat. Nam vbi ſine intermiſsionibus * acceſsiones & dolores graues vrgent,*

* *acceſsionũ dolore graui vrgentur,*

vrgent, acutus morbus est. Vbi lenti dolores, lentæ ve febres sunt, & spatia inter accessiones porriguntur, acceduntq; ea signa, quæ in priore volumine exposita sunt, longum hunc futurum esse manifestum est. Videndum etiam est, morbus an increscat, an consistat, an minuatur, quia quædam remedia increscentibus morbis plura inclinantibus conueniunt. Eaq; quæ * decrescentibus apta sunt, vbi acutus increscens vrget, in remissionibus potius experienda sunt. Increscit autem morbus, dum grauiores dolores accessionesq; veniunt, hæq; & antè quàm proximæ reuertuntur, & postea desinunt. Atque in longis quoq; morbis etiam tales notas non habentibus, scire licet increscere, si somnus incertus est, si deterior concoctio, si * fædiores deiectiones, si tardior sensus, si pigrior mens, si percurrit corpus frigus aut calor, si idem magis pallet. Ea verò * quàm contraria his sunt, decedentis eius notæ sunt. Præter hæc in acutis morbis serius æger alendus est, nec nisi iam inclinatis, vt primò dempta materia impetum frangat. In longis maturius, vt sustinere spatium * affecturi mali possit. * Ac si quando is non in toto corpore, sed in parte est, magis tamen ad rem pertinet vim totius corporis * molliri, quàm propriæ partes ægræ sanentur. Multum etiam interest, ab initio quis rectè curatus sit, an perperam, quia curatio minus his prodest, in quibus assiduè frustra fuit. Si quis temere habitus, adhuc integris

* crescentibus

* fœtidiores

* quæ

* aduenturi

* At

* moliri, per quam

*viribus viuit, admota curatione momento restituitur. Sed cùm ab his cœperim, quæ notas quasdam futuræ aduersæ valetudinis exhibent, curationum quoque principium ab animaduersione eiusdem temporis faciam. Igitur si quid ex his quæ proposita sunt, incidit, omnium optima sunt, quies, & abstinentia. Si quid bibendum, aqua. Idq; interdum vno die fieri satis est. Interdum, si terrentia manent, biduo: proximeq; abstinentiam sumendus est cibus exiguus, bibenda aqua, postera die etiam vinum, deinde inuicem alternis diebus, modò aqua, modò vinum, donec omnis causæ metus finiatur. Per hæc enim sæpe instans grauis morbus discutitur. Plurimiq; falluntur, dum se primo die protinus sublaturos languorem, aut exercitatione, aut balneo, aut coacta deiectione, aut vomitu, aut sudationibus, aut vino sperant. Non quò non interdum id incidat, aut non *decipiat, sed quò sæpius fallat, solaq; abstinentia sine vllo periculo medeatur. Cùm præsertim etiam pro modo terroris moderari liceat, & si leuiora indicia fuerint, satis sit à vino tantùm abstinere: quod subtractum, plus quàm si cibo aliquid dematur, adiuuat: si paulo grauiora, facile sit, non aquam tantùm bibere, sed etiam cibo carnem subtrahere. Interdum panis quoq; minus quàm pro consuetudine assumere, humidoq; cibo esse contentum, & olere potißimum. Satisq; sit tum ex toto à cibo, à vino, ab omni motu corporis abstinere, cùm vehement*

* *deinceps fiat,*

mentes notæ terruerunt. Neque dubium est quin vix quisquam, qui non dissimulauit, sed per hæc mature morbo occurrit, ægrotet.

De Febrium generibus. c. III.

ATque hæc quidem sanis facienda sunt, tantum causam metuentibus. sequitur verò curatio febrium, quod & in toto corpore, & vulgare maximè morbi genus est. Ex his vna quotidiana, altera tertiana, altera quartana est. Interdum etiam longiore circuitu quædam redeunt, sed id raro euenit. In prioribus & morbi sunt, & medicina. At quartanæ quidem simpliciores sunt. Incipiunt fere ab horrore, deinde calor erumpit, finitaq; febre biduum integrum est, ita quarto die reuertitur. Tertianarum verò duo genera sunt. Alterum eodem modo quo quartana & incipiens & desinens, illo tantùm interposito discrimine, quòd vnum diem præstat integrum, tertio redit. Alterum longe perniciosius, quod tertio quidem die reuertitur, ex octo autem & quadraginta horis, fere sex & triginta per accessionem occupat, interdum etiam vel minus vel plus, neq; ex toto in remissione desistit, sed tantùm leuius est. Id genus pleriq; medici hemitritæon appellãt. Quotidianæ verò variæ sunt, & multiplices. Aliæ enim protinus à calore incipiunt, aliæ à frigore, aliæ ab horrore. Frigus voco, vbi extremæ partes membrorum inalgescunt: Frigus.

horror

Horror. *horrorē, vbi totum corpus intremit. Rursus aliæ sic desinunt, vt ex toto sequatur integritas: aliæ sic, vt aliquantum quidem minuatur ex febre, nihilominus tamen quædam reliquiæ remaneant, donec altera accessio accedat, ac sæpe aliæ vix quicquam, aut nihil remittant, sed ita vt continuent. Deinde aliæ feruorem ingentem habent, aliæ tolerabilem, aliæ quotidie pares sunt, aliæ impares, atq; inuicem altero die leniores, altero vehementiores, aliæ tempore eodem postridie reuertuntur, aliæ vel serius vel celerius, aliæ diem noctemq; accessionem & decessionem implent, aliæ minus, aliæ plus, aliæ cùm decedunt sudorem mouent, aliæ non mouent: atq; aliâs per sudorem ad integritatem venitur, aliâs corpus tantùm imbecillius redditur. Accessiones etiam, modò singulæ singulis diebus fiunt, modò binæ, plurésve concurrunt. Ex quo sæpe euenit, vt quotidie plures accessiones, remissionesq; sint. Sic tamen vt vnaquæque alicui priori respondeat. Interdum verò accessiones quoque confunduntur, sic vt notari neque tempora earum, neque spatia possint. Neq; verum est, quod dicitur à quibusdam, nullam febrem inordinatam esse, nisi aut ex vomica, aut ex inflammatione, aut ex vlcere. Facilior enim semper curatio foret, si hoc verum esset. Sed quod euidentes caussæ faciunt, facere etiam abditæ possunt. Neq; de re, sed de verbo controuersiam mouent, qui cùm aliter aliterq; in eodem morbo febres accedant, nō easdem inordinatè redire,*

dire,

dire, sed alias, aliasq; subinde oriri dicunt. Quod tamen ad curandi rationem nihil pertineret, etiamsi verè diceretur. Tempora quoque remissionum modò *liberalia, modò vix vlla sunt. * libera.

De curationum diuersis generibus. C. IIII.

ET febrium quidem ratio maximè talis est. Curationum verò diuersa genera sunt, prout auctores aliqui habent. Asclepiades officium esse medici dicit, vt tutò, vt celeriter, vt iucundè curet. Id notũ est, sed ferè periculosa esse *nimium, * nimia, & festinatio & voluptas solet. Qua verò moderatione vtendum sit, vt quantum fieri potest omnia ista contingant, prima semper habita salute in ipsis partibus curationum considerandũ erit. Et ante omnia quæritur, primis diebus æger qua ratione continendus sit. Antiqui medicamentis quibusdam datis concoctionem moliebantur, eò quòd cruditatem maximè horrebant: deinde eam materiam, quæ lædere videbatur, ducendo sæpius aluum subtrahebant. Asclepiades medicamenta sustulit, aluum non toties, sed ferè tamen in omni morbo subduxit. *Febre verò ipsa præcipuè * In febr- se *ad eius remedium vti professus est. Conuellen- * eo reme- das enim vires ægri putauit, luce, vigilia, siti dio vti ingenti: sic, vt ne os quidem primis diebus elui sineret. Quo magis falluntur, qui per omnia iucundam eius disciplinam esse contendunt. *His * Et is e- enim vlterioribus quidem diebus cubantis etiam nim luxuriæ subscripsit: primis verò tortoris vicem exhibuit. Ego autem medicamentorum dari

potiones,

potiones, & aluum duci non nisi rarò debere, concedo. Et id non ideo tamen agendum, vt ægri vires conuellantur, existimo: quoniam * ex imbecillitate summum periculum est. Minui ergo tantam materiam superantem oportet, quæ naturaliter * digeritur, vbi nihil noui accedit. Itaq; abstinendus à cibo primis diebus est, in luce habendus æger, nisi infirmus interdiu est, quoniam corpus ista quoque digerit, isq; cubare quàm maximo conclaui debet. Quod ad sitim verò somnumq; pertinet, moderandum est, vt interdiu vigilet: noctu, si potest, conquiescat: ac neq; potet, neque nimium siti crucietur. Os etiam eius elui potest, vbi & siccum est, & ipsi fœtet, quamuis id tempus aptum potioni non est. Commodeq; Erasistratus dixit, sæpe inferiore parte humorem non requirente, os & fauces requirere, neq; ad rem male haberi ægrum pertinere. Ac primò quidem sic tenendus est. Optimum verò medicamentum est, opportunè cibus datus, qui quando primùm dari debeat, quæritur. Plerique ex antiquis tarde dabant, sæpe quinto die, sæpe sexto, & id fortasse vel in Asia, vel in Aegypto cæli ratio patitur. Asclepiades vbi ægrum triduo per omnia fatigarat, * quarto die cibo destinabat. At Themison nuper, non quando cœpisset febris, sed quando desisset, aut certè leuata esset, considerabat, & ab illo tempore expectato die tertio, si non accesserat febris, statim: si accesserat, vbi ea vel desierat, vel, si assiduè inhærebat,

* & ex

* detrabatur.

* q.d. cibum al. quartum diem cibo

*bat, ſi certè ſe inclinauerat, cibum dabat. Nihil autem horum vtique perpetuum eſt. Nam poteſt primo die primus cibus dandus eſſe, poteſt ſecundo, poteſt tertio, poteſt non niſi quarto, aut quinto, poteſt poſt vnam acceſsionem, poteſt poſt duas, poteſt poſt plures. Refert enim qualis morbus ſit, quale corpus, quale cælum, quæ ætas, quod tempus anni. Minimeq; in rebus multum inter ſe differentibus, quod intermittendum non eſt, perpetuum eſſe præceptum temporis poteſt. In morbo qui plus virium aufert, celerius cibus dandus eſt, itemq; eo cælo quo magis digerit. Ob quam cauſam in Aphrica nullo die æger abſtinere rectè videtur. Maturius etiam puero, quàm iuueni, æſtate, quàm hyeme dari debet. Vnum illud & ſemper & vbique ſeruandum eſt, vt ægri vires ſubinde aſsidens medicus inſpiciat, & quamdiu ſupererunt, abſtinentia pugnet: ſi imbecillitatem vereri cœperit, cibo ſubueniat. Id enim eius officium eſt, vt ægrum neque ſuperuacua materia oneret, neque *imbecillitatem *fame perdat. Idq; apud Eraſiſtratum quoq; inuenio, qui quamuis parum docuit, quando venter, quando corpus ipſum exinaniretur, dicendo tamen hæc eſſe vincēda, & tum cibum dandum, cùm corpori* deberetur: ſatis oſtendit, dum vires ſupereſſent, dari non oportere: ne deficerent, conſulendum eſſe. Ex his autem intelligi poteſt ab vno medico multos non poſſe curari, eumq; (ſi artifex eſt) idoneum eſſe, qui non multum ab æ-*

* imbecillum

*fami prodat.

* demeretur:

h gro

gro recedit. Sed qui quæstui seruiunt, quoniam is maior ex populo est, libenter amplectuntur ea præcepta, quæ sedulitatem non exigunt, vt in hac ipsa re. Facile est enim dies, vel accessiones numerare his quoq;, qui ægrum raro vident. ille assideat necesse est, qui quod solum opus est, visurus est, quando nimis imbecillus futurus sit, nisi cibum acceperit. In pluribus tamen ad initium cibi dies quartus aptissimus esse consueuit.

Dies impares.

Est autem alia etiam de diebus ipsis dubitatio, quoniam antiqui potissimum impares sequebantur, eosq;, tanquam tunc de ægris iudicaretur, κρισίμους nominabant. Hi erant dies tertius, quintus, septimus, nonus, vndecimus, quartusdecimus, vnus & vigesimus, ita vt summa potentia septimo, deinde quartodecimo, deinde vni & vigesimo daretur. Igitur sic ægros nutriebant, vt dierum imparium accessiones expectarent, deinde postea cibum quasi leuioribus accessionibus instantibus, darent, adeò vt Hippocrates, si alio die febris desisset, recidiuam timere sit solitus. Id Asclepiades iure vt vanum repudiauit, neq; in vllo die, quia par, impárve esset, his vel maius, vel minus periculum esse dixit. Interdum enim peiores dies impares fiunt, & opportunius post earum accessiones cibus datur. Nonnunquam etiam in ipso morbo, dierum ratio mutatur, fitq; grauior, qui remissior esse consueuerat, atque ipse quartusdecimus par est, in quo esse magnam vim antiqui fatebantur. Qui cùm

octauum

octauum primi naturam habere contenderent, vt ab eo secundus septenarius numerus inciperet, ipsi sibi repugnabant, non octauum, neq; decimum neq; duodecimum diem * sumendum quasi potentiorem. Plus enim tribuebant nono & vndecimo. Quod cùm fecissent sine vlla probabili ratione, ab vndecimo non ad tertiumdecimum, sed ad quartumdecimum transibant. Est etiam apud Hippocratem, ei quem septimus dies liberaturus sit, quartum esse grauissimum. Ita illo quoque auctore in die pari & grauior febris esse potest, & certa futuri nota. Atque idem alio loco quartum quemq; diem, vt in vtrumq; efficacissimum apprehendit, id est, quartum, septimum, vndecimum, quartumdecimum, decimumseptimum, in quo & ab impari ad paris rationem transit: & ne hoc quidem propositum conseruauit, cùm à septimo die vndecimus, non quartus, sed quintus sit: adeò apparet quacunq; ratione ad numerum respeximus, nihil rationis sub illo quidem auctore reperiri. Verùm in his quidem antiquos tunc celebres admodum Pythagorici numeri fefellerunt, cùm hîc quoque medicus non numerare dies debeat, sed ipsas accessiones intueri, & ex his coniectare, quando dandus cibus sit. Illud autem magis ad rem pertinet, scire, túmne oporteat dari, cùm iam bene venæ conquieuerunt, aut etiam num manentibus reliquijs febris. Antiqui enim quàm integerrimis corporibus alimentum offerebant. Asclepiades incli-

* sumendo

Sed si octauus primi naturam habet: vndecimus quartus, non quintus erit.

nata quidem febre, sed adhuc tamen inhærente. In quo * *vanam rationem secutus est, non quò non sit interdum maturius cibus dandus, si maturè timetur altera accessio: sed quò scilicet quàm sanissimo dari debeat. Minus enim corrumpitur quod integro corpori infertur. Neque tamen* * *verum est, quod Themisoni videbatur, si duabus horis integer futurus esset æger, satius esse tunc dare, vt ab integro corpore potissimum diduceretur. Nam si diduci tam celeriter posset, id esset optimum. Sed cùm hoc breue tempus non præstet, satius* * *esse principia cibi à decedente febre, quàm reliquias ab incipiente excipi, ita, si longius tempus secundum est, quàm integerrimo dandus est: si breue, etiam antequam ex toto integer fiat. Quo loco verò integritas est, eodem* * *est remissio,* * *quæ maxime in febre continua potest esse. At hîc quoque quæritur, vtrum tot horæ expectandæ sint, quot febrem habuerunt, an satis sit, primam partem earum præteriri, vt ægris iucundius* * *insidat, quibus interdum non* * *vacat. Tutissimum est autem ante totius accessionis tempus præterire, quamuis vbi longa febris fuit, potest indulgeri ægro maturius, dum tamen antè minime pars dimidia prætereatur. Idq; non in ea sola febre, de qua proxime dictum est, sed in omnibus ita seruandum est.*

*vnam
* non vanum est,
* est
* &
* siqua vel. quanta maxima
* accidat,
* minimũ vt.

De febrium speciebus, & singularum curationibus: & primò, quando cibus febricitantibus dandus sit. C. V.

Hæc

HAec magis per omnia genera febrium perpetua sunt, nunc ad singulas earum species descendam. Igitur si semel tantùm accessit, deinde desijt, eaq; vel ex inguine, vel ex lassitudine, vel ex æstu, aliáve simili re fuit, sic vt interior nulla caussa metum fecerit, postero die cùm tempus accessionis ita transijt, vt nihil mouerit, cibus dari potest. At si ex alto calor venit, & grauitas vel capitis vel præcordiorum secuta est, neque apparet quid corpus confuderit, quamuis vnam accessionem secuta integritas est, tamen quia tertiana timeri potest, expectandus est dies tertius: & vbi accessionis tempus præterijt, cibus dandus est, sed exiguus, quia quartana quoq; timeri potest. Et die quarto demum, si corpus integrum est, eo cum fiducia vtendum. Si verò postero, tertióve, aut quarto die secuta febris est, scire licet morbum esse. Sed tertianarum, quartanarumq;, quarum & certus circuitus est, & finis integer, & quia liberaliter quieta tempora sunt, expeditior ratio est: de quibus suo loco dicam. Nunc verò eas explicabo, quæ quotidie vrgent. Igitur tertio quoque die cibus ægro commodissimè datur, vt alter febrem minuat, alter viribus subueniat. Sed* his dari debet, si quotidiana febris est, quæ ex toto desinat, simul atq; corpus integrũ factũ est, *si quãuis non accessiones, febres tamen iunguntur, & quotidie quidem increscũt, sed sine integritate tamen remittunt, cùm corpus ita se habet, vt maior remissio non expe-

*is

*sin

ctetur. Si altero die grauior, altero leuior acceßio est, post grauiorem. Ferè verò grauiorem acceßionem leuior nox sequitur: quò fit, vt grauiorem acceßionem nox quoq; tristior antecedat. At si continuatur febris, neque leuior vnquã fit, & dari cibum necesse est, quãdo dari debeat, magna quidẽ dissensio est. Quidam, quia ferè remißius matutinum tempus ægris est, tunc putant dandum. Quod si respondet, non quia mane est, sed quia remißio est ægris, dari debet. Si verò ne tunc quidem vlla requies ægris est, hoc ipso peius id tempus est, quod cùm sua natura melius esse debeat, morbi vitio non est, simulq; insequitur tempus meridianum: à quo cùm omnis æger ferè peior fiat, timeri potest, ne ille magis etiam, quàm ex consuetudine vrgeatur. Igitur alij vespere tali ægro cibum dant. Sed cùm eo tempore ferè *peßimi sint, qui ægrotant, verendum est, ne si quid tunc mouerimus, fiat aliquid asperius. Ob hæc ad mediam noctem *decurro, id est finito iam grauißimo tempore, eodemq; longißimè distante, secuturis verò antelucanis horis, quibus omnes ferè maximè dormiunt: deinde matutino tempore, quod natura sua leuißimum est. Si verò febres vagæ sunt, quia verendum est, ne cibum statim subsequantur, quandocunque quis ex acceßione leuatus est, *tunc debet assumere. At si plures acceßiones eodem die veniunt, considerare oportet, parésne per omnia sint, (quod vix fieri potest) an impares. Si per omnia pares sunt, post

eam

*peßimè

*decurso,

Febres vagæ.

*hunc

eam potius accessionem cibus dari debet, quæ non inter meridiem & vesperum desinit. Si impares sunt, considerandum est, quo distent. Nam si altera grauior, altera leuior est, post grauiorem dari debet: si altera longior, altera breuior, post longiorem: si altera grauior, altera longior est, considerandum est, vtra magis affligat, illa vi, an hæc tempore, & post eam dandus est. Sed planè plurimum interest, quantæ, qualesq; inter eas remissiones sint. Nam si post alteram febrem motio manet, post alteram integrum corpus est: integro corpore, cibo tempus aptius est. Si semper febricula manet, sed alterum tamen longius tempus remissionis est, id potius eligendum est, adeò vt vbi accessiones continuantur, protinus inclinata priore dandus cibus sit. Etenim perpetuum est, ad quod omne consilium dirigi potest, cibum quàm maximè semper ab accessione futura reducere, & hoc saluo, dare quàm integerrimo corpori. Quod non inter duas tantùm, sed etiam inter plures accessiones seruabitur. Sed cùm sit aptissimum tertio quoque die cibum dare, tamen si corpus infirmum est, quotidie dandus est: multoq; magis si continentes febres sine remissione sunt, quanto magis corpus affligunt, aut si duæ pluresve accessiones eodem die veniunt. Quæ res efficit, vt & à primo die protinus cibus dari quotidie debeat. Si protinus venæ conciderunt, & sæpius eodem die, si inter plures accessiones subinde vis corpori deest. Illud

tamen in his seruandum est, vt post eas febres minus cibi detur, post quas, si per corpus liceret, omnino non daretur. Cùm verò febris instet, incipiat, augeatur, consistat, decedat, deinde in decessione consistat aut finiatur, scire licet, optimum cibo tempus esse febre finita: deinde cùm decessio eius consistit: * tertium, si necesse est, quandocunq; decedit, cætera omnia periculosa esse. Si tamen propter infirmitatem necessitas vrget, satius esse consistente iam incremento febris aliquid offerre, quàm increscente. Satius esse instante, quàm incipiente: cum eo tamen, vt nullo tempore is qui deficit, non sit sustinendus. Neque Hercule satis est, ipsas tantùm febres medicum intueri, sed etiam totius corporis habitum, & ad eum dirigere curationem, seu supersunt vires, seu desunt, seu quidam mali affectus interueniunt. Cùm verò semper ægros securos agere conueniat, vt corpore tantùm, non etiam animo laborent, tum præcipuè, vbi cibum sumpserunt: *atque si qua sunt, quæ exasperatura eorum animos sunt, optimum est, *ea dum ægrotant eorum notitiæ subtrahere. Si id fieri non potest, sustinere tamen post cibum* vsque somni tempus, & cùm experrecti sunt, tum exponere.

* tertio

*itaque

*eadem ægrotantium notitiæ sub.

* adusque

Quando potiones febricitantibus dari expediat. CAP. VI.

SEd de cibo facilior quidem cum ægris ratio est, quorum sæpe stomachus hunc respuit, etiam si mens concupiscit. De potione verò ingens

gens

*gens pugna est, eoq; magis, quo maior febris est. Hæc enim sitim accendit, & tum maximè aquam exigit cùm illa periculosissima est. Sed docendus æger est, vbi febris conquieuerit, protinus sitim quoque quieturam, longioremq; accessionem fore, si quod ei datum fuerit alimentum. Ita celerius eum desinere sitire, qui non bibit. Necesse est tamen quanto facilius etiam sani famem, quàm sitim sustinent, tanto magis ægris in potione, quàm in cibo indulgere. Sed primo quidem die nullus humor dari debet, nisi subito sic venæ conciderunt, vt cibus quoque dari debeat. Secundo verò, cæterisq; etiam, quibus cibus non dabitur, tamen si magna sitis vrgebit, potio dari potest. Ac ne illud quidem ab Heraclide Tarentino dictum ratione caret, vbi aut bilis ægrum, aut cruditas male habet, expedire quoq; per medicas potiones misceri nouam materiam corruptæ. Illud videndum est, vt qualia tēpora cibo leguntur, talia potioni quoque: vbi sine illo datur, *deligantur, aut cùm ægrum dormire cupiemus. Quod ferè sitis prohibet. Satis autem conuenit, cùm omnibus febricitantibus nimius humor alienus sit, tum præcipue esse fœminis, quæ ex partu in febres inciderunt. Sed cùm tempora cibo potioniq; febris & remissionis ratio det, non est expeditissimum scire quādo æger febricitet, quando melior sit, quando deficiat. Sine quibus dispensari illa non possunt. Venis enim maxime credimus fallacissimæ rei, quia sæpe istæ *leniores, celerioresve sunt, &*

*delig. cùm

Venarum pulsus.

*lentiores,

ætate & sexu & corporum natura. Et plerunq; satis sano corpore, si stomachus infirmus est, nonnunquam etiam incipiente febre subeunt & quiescunt, vt imbecillus is videri poßit, cui facile laturo grauis instat acceßio. Contrà sæpe eas concitat, & resoluit sol, & balneum, & exercitatio, & metus, & ira, & quilibet alius animi affectus, adeò, vt cùm primùm medicus venit, solicitudo ægri dubitantis quomodo ille *se habere videatur, eas moueat. Ob quam caussam periti medici est, non protinus vt venit apprehendere manu brachium, sed primùm residere hilari vultu, percunctariq; quemadmodum se habeat, & si quis eius metus est, eum probabili sermone lenire, tum deinde eius corpori manum admouere.* Quas *venas autem conspectus medici mouet, quàm facile mille res turbant. Altera res est, cui credimus, calor, æque fallax. Nam hic quoque excitatur æstu, labore, somno, metu, solicitudine. Igitur intueri quidem etiam ista oportet. Sed his non omnia credere, ac protinus quidem scire non febricitare eum, cuius venæ naturaliter ordinatæ sunt, teporq; talis est, qualis esse sanis solet. Non protinus autem sub calore motuq; febrem* sese *cõcipere, sed ita, si summa quoq; arida inæqualiter cutis est, si calor & in fronte est, &* ex imis *præcordijs oritur, si spiritus ex naribus cum feruore prorumpit, si color aut rubore, aut pallore nouo mutatus est, si oculi graues, & aut persicci, aut subhumidi sunt, si sudor cùm fit, inæqualis est, si venæ*

Marginal notes: *illi — Officium medici. — *Quàm — *posse — *intimis

*venæ non æquis interuallis mouentur. Ob quam caussam medicus neque in tenebris, neq; à capite ægri debet residere, sed illustri loco aduersus eum, vt omnes notas ex vultu quoq; cubantis *perspiciat. Vbi verò febris fuit, atq; decreuit, *expectari oportet, num tempora, partésve corporis aliæ paulum madescant, quæ sudorem venturum esse testentur. Ac si qua nota est, tunc demum dare potui calidam aquam, cuius salubris effectus est, si sudorem per omnia membra diffundit. Huius autem rei caussa continere æger sub veste satis multa manus debet, eademq; crura, pedesq; contegere, qua male plerique ægros in ipso impetu febris, pessimeq; vbi ardens ea est, male habent. Si sudare corpus cœpit, linteum tepefacere oportet, paulatimq; singula membra detergere. At vbi sudor omnis finitus est, aut si is non venit, vbi quàm maxime *potuit, idoneus esse cibo æger videtur, sub veste leniter vngendus est, tum detergẽdus, deinde ei cibus dandus. Cibus autem febricitantibus humidus est aptissimus, aut humori certe quàm proximus, vtiq; ex materia quàm leuissima, maximeq; sorbitio, eaq; si magnæ febres fuerunt, quàm tenuissima esse debet. Mel quoque despumatum huic rectè adijcitur, quo corpus magis nutriatur: sed id, si stomachum offendit, superuacuum est, sicut ipsa quoque sorbitio. Dari verò in vicem eius potest, vel intrita ex aqua calida, vel alica elota, si firmus est stomachus: & compressa aluus ex aqua mulsa: si vel ille languet, vel*

* perci-piat.
*expecta-re
*tepuit.

vel hæc profluit, ex posca. Et primo quidem cibo ita satis est: secundo verò aliquid adijci potest, ex eodem tamen genere materiæ vel olus, vel cōchylium, vel pomum.* Et dum febres quidem increscunt, hic solus idoneus cibus est. Vbi verò aut desinunt, aut leuantur, semper quidem incipiendum est ab aliquo ex materia leuissima: adijciendum verò aliquid ex media, ratione habita subinde & virium hominis & morbi.* Ponendi verò ægro varij cibi (sicut Asclepiades præcepit) tum demum sunt, vbi fastidio vrgetur, neque satis vires sufficiunt, vt paulum ex singulis degustando famem vitet. At si neque vis, neq; cupiditas deest, nulla varietate solicitandus æger est, ne plus assumat, quàm concoquat. Neq; verū est, quod ab eo dicitur, facilius concoqui cibos varios: *eduntur enim facilius, ad concoctionem autem materiæ, genus & modus pertinent. Neque inter magnos dolores, vt neq; increscente morbo tutū est ægrum cibo impleri, sed vbi inclinata iā in melius valetudo est. Sunt aliæ quoq; obseruationes in febribus necessariæ, atque id quoque videndum est, quod quidam solum præcipiunt, an astrictum corpus sit, an profluat: quorum alterum strangulat quod continet, alterum digerit. Nam si astrictum est, ducenda aluus est, mouenda vrina, eliciendus omni modo sudor. In hoc genere morborum sanguinem etiam misisse, concussisse vehementibus gestationibus corpus, in lumine habuisse, imperasse famem, sitim, vigiliam prodest.

* Ac
* Apponendi
* educuntur

dest. Vtile est etiam * ducere in balneũ, prius demittere in solium, tum vngere, iterum ad solium redire, multaq; aqua fouere inguina, interdum etiam oleum in solio cum aqua calida miscere, vti cibo rarius & serius tenui, simplici, molli, calido, exiguo, maximeq; oleribus, qualia sunt lapathum, vrtica, malua, vel iure etiam concharum, musculorúmve, aut locustarum, neq; danda caro, nisi elixa est. At potio esse debet magis liberalis, & ante cibum, & post hunc, & cum hoc vltrà quàm sitis coget. Poteritq; à balneo etiam * pinguius aut dulcius dari vinum, poterit semel aut bis interponi Græcum salsum. Contrà verò si corpus profluet, sudor coercendus, quies adhibenda erit, tenebris, somnoq; quandocunq; volet vtendum, non nisi * leui gestatione corpus agitãdum, & pro genere mali subueniendum. Nam si venter fluit, aut si stomachus non continet, vbi febris decreuit, liberaliter oportet aquam tepidam potui dare, & vomere cogere, nisi aut fauces, aut præcordia, aut latus dolet, aut vetus morbus est. Si verò sudor exercet, duranda cutis est vel nitro, vel sale, quæ cum oleo miscentur. At si leuius id vitium est, oleo corpus vngendum est: si vehementius, rosa vel melino, vel myrteo cui vinum austerum sit adiectum. Quisquis autem fluore æger est, cùm venit in balneum, prius vngendus, deinde in solium demittendus est. Si in cute vitium est, frigida quoque, quàm calida aqua melius vtetur. Vbi ad cibum ventum est,

* inducere

* ius ping.

* leni

dari

*his *dari debet* is valens, frigidus, siccus, simplex, qui quàm minime corrumpi poßit, panis tostus, caro assa, vinum *asperum, vel certè subauste-*
*austerum, *rum. Si venter profluit, calidum: si sudores nocent, vomitusq; sunt, frigidum.*

Quomodo pestilentes febres curari debeant.

CAP. VII.

D*Esiderat etiam propriam animaduersionem in febribus pestilentiæ casus. In hanc minimè vtile est, aut fame, aut medicamentis vti, aut ducere aluum. Si vires sinunt, sanguinem mittere optimum est, præcipueq; si cum dolore febris est. Si id parum tutum est, vbi febris aut tenuata est, aut leuata est, vomitu pectus purgare. Sed in hoc maturius, quàm in alijs morbis, ducere in balneum opus est. vinum calidum & meracius dare, & omnia glutinosa. Inter quæ quoque carnem generis eiusdem. Nam quo celerius eiusmodi tempestates corripiunt, eo maturius auxilia, etiam cum quadam temeritate rapienda sunt. Quod si puer est qui laborat, neq; tantum robur eius est, vt sanguis mitti poßit, siti ei vtendum est, ducenda aluus, vel aqua, vel ptisanæ cremore, tum demum is leuibus cibis nutriendus. Et ex toto, non sic pueri vt viri curari debent. Ergo, vt in alio quoque genere morborum, parcius in his agendum est. Non facilè sanguinem mittere, non facilè ducere aluum, non cruciare vigilia, faméve, aut nimia siti, non vino curare satis conuenit. Vomitus post febrem eliciendus est, deinde*

dand

*dandus cibus ex leuiſsimis, tum is dormiat: poſtero quoque die ſi febris manet, *abſtineatur. Tertio ad ſimilem cibum redeat. Dandaq́; opera eſt, quantum fieri poteſt, vt inter opportunam abſtinentiam ciboſq́; opportunos, obmiſsis cæteris nutriatur. Si verò ardens febris extorret, nulla medicamenti danda potio eſt, ſed in ipſis acceſſionibus, oleo & aqua refrigerandus eſt, quæ miſcenda manu ſunt donec albeſcant, & conclaui tenendus, quò multum & purum aërem trahere poſsit, neq; multis veſtimentis ſtrangulandus, ſed admodum leuibus tantùm velandus eſt. Poſſunt etiam ſuper ſtomachum imponi folia vitis in aqua frigida tincta. Ac ne ſiti quidem nimia vexandus eſt, alendus maturius eſt, id eſt, à die tertio, & ante cibum iiſdem perungendus. Si pituita in ſtomacho coit, inclinata iam acceſsione, vomere cogendus eſt, & tunc dandum frigidum olus, aut pomum ex his, quæ ſtomacho conueniũt. Si ſiccus manet ſtomachus, protinus vel ptiſanæ, vel alicæ, vel oryzæ cremor dandus eſt, cum quo recens adeps cocta ſit. Cùm verò in ſummo incremento morbus eſt, vtique nõ ante diem quartum magna ſiti antecedente, frigida aqua copioſe præſtanda eſt, vt bibat etiam vltra ſatietatem: & cùm iam venter & præcordia vltra modum repleta, ſatiśq; refrigerata ſunt, vomere debet. Quidam ne vomitum quidem exigunt, ſed ipſa aqua frigida tantùm ad ſatietatem data pro medicamento vtuntur. Vbi vtrumlibet factum*

eſt,

* *abſtineat.*

*est, multa veste operiendus est, & collocandus vt dormiat. Fereq; post longam sitim & vigiliã, post multam satietatem, post infractum calorem plenus somnus venit, per quem ingens sudor effunditur, idq; præsentissimum auxilium est. Sed in his tamen in quibus præter ardorem, nulli dolores, nullus præcordiorum tumor, nihil prohibens, vel in thorace, vel in pulmone, vel in faucibus, non vlcus, non*deiectio, non profluuium alui fuit. Si quis autem in huiusmodi febre leuiter tussit, is neque vehementi siti conflictatur, neque bibere aquam frigidam debet, sed eo modo curandus est, quo in cæteris febribus præcipitur.*

*defectio.

Curatio semitertianæ febris, quæ hemitritæos dicitur. C. VIII.

*AT vbi id genus tertianæ est, quod hemitritæon Medici appellant, magna cura opus est, ne id fallat. Habet enim plerunq; frequentiores accessiones, decessionesq;, vt aliud morbi genus videri possit:*porrigitq; febris inter horas viginti quatuor & trigintasex, vt quod idem est, nõ idem esse videatur. Et magnopere necessarium est, neq; dari cibu, nisi in ea remissione, quæ vera est: & vbi ea venit, protinus dari, plurimiq; sub alte rutro curantis errore subitò moriuntur: ac nisi magnopere aliqua res prohibet, inter initia sanguis mitti debet, tum dari cibus, qui neque incitet febrem, & tamen longum eius spatium sustineat.*

*porrigaturq; f. i. b.

Curatio lentarum febrium. C. IX.

NOnnunquam etiam lentæ febres sine vlla remiss

remiſsione corpus tenent, ac neque cibo, neque vlli remedio locus eſt. In hoc caſu medici cura eſſe debet, vt morbum mutet. Fortaſſe enim curationi opportunior fiet. Sæpe igitur ex aqua frigida, cui oleum ſit adiectum, corpus eius pertractandum eſt, quoniam interdum ſic euenit, vt horror oriatur, & fiat initium quoddam noui motus, exq; eo, cùm magis corpus incaluit, ſequatur etiam remiſsio. In his frictio quoque ex oleo, & ſale, ſalubris videtur. At ſi diu frigus eſt, & torpor, & iactatio corporis, non alienum eſt in ipſa febre dare mulſi tres aut quatuor cyathos, vel cum cibo vinum bene dilutum. Intenditur enim ſæpe ex eo febris, & maior ortus calor, ſimul & priora mala tollit, & ſpem remiſsionis in ea curatione oſtendit. Neq; Hercules iſta curatio noua eſt, qua nunc quidam traditos ſibi ægros (qui ſub cautioribus medicis trahebantur) interdum contrariis remediis ſanant. Siquidem apud antiquos quoque ante Herophilum & Eraſiſtratum, maximeq; poſt Hippocratem fuit * πέτρων quidam, qui febricitantem hominem, vbi acceperat, multis veſtimentis operiebat, vt ſimul calorē ingentem, ſitimq; excitaret. Deinde vbi paulum remitti cœperat febris, aquam frigidam potui dabat: ac ſi mouerat ſudorem, explicuiſſe ſe ægrum iudicabat: ſi non mouerat, plus etiam aquæ frigidæ ingerebat, & tum vomere cogebat. Si alterutro modo febre liberauerat, protinus ſuillam aſſam, & vinū homini dabat. Si nō liberauerat,

* Petro

decoquebat aquam ſale adiecto, eamq; bibere cogebat, vt mouendo ventrem purgaret. Et intra hæc omnis eius medicina erat. Eaq; non minus grata fuit his, quos Hippocratis ſucceſſores non refecerant, quàm nunc eſt his quos Herophili, vel Eraſiſtrati æmuli, diu tractos non expedierunt. Neque ideo tamen non eſt temeraria iſta medicina, quia plures, ſi protinus à principijs excepit, interemit. Sed cùm eadem omnibus conuenire non poßint, ferè quos ratio non reſtituit, temeritas adiuuat. Ideoq; eiuſmodi medici melius alienos ægros, quàm ſuos nutriunt. Sed eſt circunſpecti quoque hominis, & nouare interdum, & augere morbum, & febres accendere, quia curationem vbi id quod eſt non recipit, poteſt recipere id quod futurum eſt.

Remedia in febribus ad capitis dolorem, & præcordiorum inflammationem, & ariditatem & ſcabritiem linguæ. c. x.

*COnſiderandum etiam eſt febrésne ſolæ ſint, an alia his quoque mala accedant: id eſt, num caput doleat, num lingua aſpera, num præcordia intēta ſint. Si capitis dolores ſunt, * roſam cum aceto miſcere oportet, & in id * ingerere, deinde habere duo pitacia, quæ latitudinem frontis longitudinemq; æquent. Ex his inuicem alterum in aceto & roſa habere, alterū in fronte, aut intinctam ijſdem lanam ſuccidam imponere. Si acetum offendit, pura roſa vtendum eſt. Si roſa ipſa lædit, oleo acerbo: ſi iſta parum iuuant, teri poteſt*

** roſ. i. roſaceum*
** ingerere duo pitacia,*

vel

vel iris arida, vel nuces amaræ, vel quælibet herba ex refrigerantibus. Quorum quidlibet ex aceto impositum dolorem minuit, sed magis aliud in alio. Iuuat etiam panis cum papauere iniectus, vel cum rosa, cerussa, spumáve argenti. Olfacere quoque vel serpyllum, vel anethum non alienum est. At si in præcordijs inflammatio & dolor est, primò superimponenda sunt cataplasmata reprimentia, ne si calidiora fuerint, plus eo materiæ concurrat. Deinde vbi prima inflammatio se remisit, tunc demum ad calida & humida veniendum est, vt ea quæ remanserint, discutiant. Notæ verò inflammationis sunt quatuor, rubor & tumor, cum calore, & dolore. Quo magis errauit Erasistratus, qui febrem nullam sine hac esse dixit. Ergo si sine inflammatione dolor est, nihil imponendum est. Hunc enim statim ipsa febris soluit. At si neque inflammatio, neque febris, sed tantùm præcordiorum dolor est, protinus calidis & siccis fomentis vti licet. Si verò lingua sicca est, & scabra, detergenda primùm penicillo est ex aqua calida. Deinde vngenda mistis inter se rosa & melle. Mel purgat, rosa reprimit, simulq; siccescere non sinit. At si scabra nō est, sed arida, vbi penicillo detersa est, vngi ros. debet, cui ceræ sit paulum adiectum.

Remedia contra frigus, quod febrem præcedit. CAP. XI.

SOlet etiam ante febres esse frigus, idq; vel molestissimum morbi genus est. Vbi id expectatur,

*tur, omni potione prohibendus æger est. Hæc enim paulo antè data, multum mali adijcit. Item maturius veste multa tegendus est: admouenda partibus his, pro quibus metuimus, sicca & calida fomenta, sic, ne statim vehementissimi calores incipiant, sed paulatim increscant. Perfricandæ quoque eæ partes manibus vnctis ex vetere oleo sũt, eiq; adijciendum aliquid ex calefacientibus. Contentiq; medici quidam vna frictione etiam ex quolibet oleo sunt. In harum febrium remissionibus, nonnulli tres aut quatuor sorbitionis cyathos, etiamnum vltrà manente febre dant. Deinde, ea bene finita, reficiunt stomachum cibo frigido, & *leni. Ego tum hoc puto tentandum, cùm parum cibus semel, & post febrem datus prodest. Sed curiose perspiciendum est, ne tempus remissionis decipiat. Sæpe enim in hoc quoque genere valetudinis iam minui febris videtur, & rursus intenditur. Itaque ei remissioni credendum est, quæ etiam immoratur, & iactationem fœtoremq; quendam oris (quem ὄζην Græci vocant) minuit. Illud satis conuenit, si quotidie pares accessiones sunt, quotidie paruum cibum dandum: si impares, post grauiorem, cibum, post leuiorem, aquam mulsam.*

*leui.

Curatio horroris in febribus. C. XII.

*HOrror autem eas ferè febres antecedit, quæ certum habent circuitum, & ex toto remittuntur. Ideoq; tutissimæ sunt * maximè quæ curationes admittunt. Nam vbi incerta tempora sunt,*

* maximè quæ cur.

ſunt, neque alui ductio, neque balneum, neque vinum, neq; medicamentum aliud rectè datur. Incertum eſt enim quando febris ventura ſit: ita fieri poteſt, vt ſi ſubitò venerit, ſumma in eo pernicies ſit, quod auxilij cauſſa ſit inuetum. Nihilq; aliud fieri poteſt, quàm vt primis diebus bene abſtineat æger, deinde ſub deceſſu febris eius, quæ grauiſſima eſt, cibum ſumat. At vbi certus circuitus eſt, facilius omnia illa tentantur, quia facilius proponere nobis & acceſſionum & deceſſionum vices poſſumus. In his autem cùm veterauerunt, vtilis fames non eſt. Primis tantummodo diebus ea pugnandum eſt, deinde diuidenda curatio eſt, & antè horror, tum febris diſcutienda. Igitur cùm primùm aliquis inhorruit, & ex horrore incaluit, dare ei oportet potui tepidam aquam, ſubſalſam, & vomere eum cogere. Nam ferè talis horror ab his oritur, quæ billioſa in ſtomacho reſederunt. Idem faciendum eſt, ſi proximo quoque circuitu æquè ceſſit. Sæpe enim ſic diſcutitur. Iamq; quod genus febris ſit, ſcire licet. Itaque ſub expectatione proximæ acceſſionis, quæ inſtare tertia poteſt, deducendus in balneum eſt, dandaq; opera eſt, vt per tempus horroris in ſolio ſit. Si ibi quoque ſenſerit, nihilominus idem ſub expectatione acceſſionis quartæ faciat, ſiquidem eo quoque modo ſæpe *id diſcutitur: ſi nec balneum quidem profuit, ante acceſſionem allium edat, aut bibat calidam aquam cum pipere, ſiquidem ea quoque aſſumpta calorem mouent, qui horrorem

Vomitus.

* ita

*non admittit. Deinde eo modo, quo in frigore præceptum est, antequàm inhorrescere poßit, operiatur. Fomentisq; protinus validioribus totum corpus circundare conuenit, maximeq; inuolutis extinctis testis & titionibus. Si nihilominus horror perrupit, multo oleo calefacto inter ipsa vestimenta perfundatur, cui æquè ex calefacientibus aliquid sit adiectum, adhibeaturq; frictio, quantam is sustinere poterit, maximeq; in manibus & * pedibus, & spiritum ipse contineat, neque desistendum est etiam si horror est. Sæpe enim pertinacia iuuantis, malum corporis vincit. Si quid euomuit, danda aqua tepida, iterumq; vomere cogendus est, vtendumq; eisdem est, donec horror finiatur. Sed præter hæc, ducenda aluus est, si tardius horror quiescit: siquidem id quoque exonerato * corpori prodest. Vltima quoque post hæc auxilia sunt, gestatio & * frictio. Cibus autē in eiusmodi morbis maximè dandus est, qui mollem aluum præstet, caro glutinosa, vinum, cùm dabitur, austerum.*

*cruribus,

*corpore

*vectatio. al. itio vel deambulatio.

Curatio quotidianæ febris. C. XIII.

HAec ad omnes circuitus febrium pertinent, discernendæ tamen singulæ sunt, sicut rationem habent dißimilem. Si quotidiana est, triduo primo magnopere abstinere oportet, tum cibis altero quoque die vti. Si res inueterauerit, post febrem experiri balneum & vinum, magisq; si horrore sublato hæc superest.

Curat

Curatio tertianæ febris. C. XIIII.

SI tertiana verò, quæ ex toto intermittit, aut quartana est, medijs diebus & ambulationibus vti oportet, alijsq; exercitationibus & vnctionibus. Quidam ex antiquioribus medicis Cleophantus, in hoc genere morborum multo ante accessionem caput ægri multa calida aqua perfundebat, deinde vinum dabat. Quod quamuis pleraque eius viri præcepta secutus est Asclepiades, rectè tamen præterijt. Est enim anceps. Ipse, si tertiana febris est, tertio die post accessionem dicit aluum duci oportere, quinto post horrorem vomitum elicere, deinde post febrem (sicut illi mos erat) adhuc calidis dare cibum, & vinum. Sexto die in lectulo * detineri. Sic enim fore, ne septimo die febris accedat. Id sæpe fieri posse verisimile est. Tutius tamen est vt * ipso ordine vtamur. Tria remedia, vomitus, alui ductionis, vini potus per triduum, id est, die tertio, & quinto, & septimo tentare, nec vinum nisi post accessionem die septimo bibat. Si verò primis diebus discussus morbus non est, inciditq; in vetustatem, quo die febris expectabitur, in lectulo se contineat, post febrem perfricetur, tum cibo assumpto bibat aquam: postero die, quo * cibo vacat & ab exercitatione vnctioneq;, aqua tantùm contentus conquiescat. Et id quidem optimum est. Si verò imbecillitas vrgebit, & post febrem vinum, & medio die paulum cibi debebit assumere.

*detinere.

* hoc ipso.

* à cibo

Curatio quartanæ febris. C. XV.

*EAdem in quartana facienda ſunt. Sed cùm hæc tardè admodum finiatur, niſi primis diebus diſcuſſa eſt, diligentius ab initio præcipiendum eſt, quid in ea debeat fieri. Igitur ſi cui cum horrore febris acceſsit, eaq; deſijt, eodem die, & poſtero tertioq; continere ſe debet, & aquam tantummodo calidam primo die poſt febrem ſumere, biduo proximo, quantum fieri poteſt, ne hanc quidem. Si quarto die cum horrore febris reuertitur, vomere, ſicut antè præceptum eſt: deinde poſt febrem modicum cibum ſumere, vini quadrantem. Poſtero tertioq; die abſtinere, aqua tantummodo calida (ſi*ſitiet) aſſumpta: ſeptimo die balneo frigus præuenire, abſtinere, continere ſe debet, & aqua *tantummodo calida, ſi ſitiet: ac tum ita *ſeptimo die balneo frigus præuenire: ſi febris redierit, ducere aluum: vbi ex eo corpus conquieuerit, inunctione vehementer perfricari, eodem modo ſumere cibum, & vinum, biduo proximo ſe abſtinere, frictione ſeruata: decimo die rurſus balneum experiri: & ſi poſtea febris acceſsit, æquè perfricari, vinum copioſius bibere: ac ſi proximum eſt, *quies tot dierum, vt abſtinentia cum cæteris quæ præcipiuntur, febrem tollant. Si verò nihilominus remanet, aliud ex toto ſequendum eſt curationis genus. Idq; agendum, vt quod diu ſuſtinendum eſt, corpus facilè ſuſtineat. Quominus etiam curatio probari Heraclidis Tarentini debet, qui primis diebus ducendam aluũ,*

deinde

* ſitis eſt)
*vti tant.
* nono al. octauo
*vt q.t. d. & abſt.

deinde abstinendum vsque in septimum diem dixit. Quod vt sustinere aliquis poßit, tamen etiam febre liberatus vix refectioni valebit. Adeo si febris sæpius accesserit, concidet. Igitur si tertiodecimo die morbus remanebit, balneum neque ante febrem, neque post eam tentandum erit, nisi interdum iam horrore discusso. Horror ipse per eadem quæ suprà præscripta sunt, expugnandus. Deinde post febrem oportebit vngi, & vehementer perfricari, cibum & validum & fortiter assumere, vino vti quantum libebit, postero die cùm satis quieuerit, ambulare, exerceri, vngi, perfricari fortiter, cibum accipere sine vino. Tertio die abstinere. Quo die verò febrem expectabit, antè surgere, & exerceri: dareq́;* operam non oportet, vt in ipsam exercitationem tempus febris incurrat. Sic enim sæpe illa discutitur. At si in opere occupauit, tum demum se recipere. In eiusmodi valetudine medicamenta sunt, oleum, frictio, exercitatio, cibus, vinum. Si venter astrictus est, soluendus est. Sed hæc facilè validiores faciunt, *si imbecillitas occupauit, pro exercitatione gestatio est. Si ne hanc quidem sustinet, adhibenda tamen frictio est: si hæc quoque vehemens onerat, intra quietem, & vnctionem, & cibum sistendum est, dandaq́; opera est, ne qua cruditas in quotidianam id malum vertat. Nam quartana neminem iugulat, sed si ex ea facta quotidiana est, in malis æger est. Quod tamen nisi culpa vel ægri vel curantis* nonnunquam fit.

*operam opor.

*sin

* nunquã

Curatio duarum quartanarum. c. XVI.

*AT si duæ quartanæ sunt, neque hæ, quas proposui, exercitationes adhiberi possunt, aut ex toto quiescere opus est: aut, si id difficile est, leuiter ambulare, considere diligẽter inuolutis pedibus & capite. Quoties febris accessit & desijt, cibum modicum sumere & vinum: reliquo tempore, nisi imbecillitas vrget, abstinere. * Aut si duæ febres penè iunguntur, post vtranque cibum sumere. Deinde vacuo tempore & moueri * aliquid, & post vnctionem cibo vti. Cùm verò vetus quartana rarò, nisi vere soluatur, vtique eo tempore attendendum est, ne quid fiat, quod valetudinem impediat. Prodestq; in vetere quartana mutare subinde victus genus, à vino ad aquam, ab aqua ad vinum, à lenibus cibis ad acres, ab acribus ad lenes transire, esse radicem, deinde vomere, iuréve pulli gallinacei ventrem resoluere, oleum ad frictiones adijcere, calefacientia ante accessionem sorbere, vel aceti cyathos duos, vel vnũ sinapis, cum tribus Græci vini salsi, vel mista paribus portionibus, & in aqua diluta, piper, castoreum, laser, myrrham. Per hæc enim similiaq; corpus agitandum est: vt moueatur ex eo statu quo detinetur. Si febris quieuit, diu meminisse eius diei conuenit, eoq; vitare frigus, calorem, cruditatem, lassitudinem. Facile enim reuertitur, nisi à sano quoque aliquandiu timetur.*

**At*

** aliquantum,*

Curatio quotidianæ febris, quæ ex quartana facta sit. c. XVII.

At

*AT si ex quartana quotidiana facta est, cùm id*vitio inciderit, per biduum abstinere oportet, frictione vti, aquam tantummodo vesperi potui dare. Tertio die sæpe fit, ne febris accedat: sed siue fuit, siue non fuit, cibus post accessionis tempus est dandus: at si manet, per bibuum abstinentia, quanta * maximè imperari corpori potest, fricatione quotidie vtendum est.* * initio *maxima

De tribus insaniæ generibus, & primo de eius curatione, quæ à Græcis φρενίτις dicitur. C. XVIII.

*ET febrium quidem *ratio exposita est. Supersunt verò alij corporis affectus, qui* huic superueniunt, ex quibus eos, qui certis partibus * assignari non possunt, protinus iungam. Incipiam ab insania, primamq; huius ipsius partem aggrediar, quæ & acuta, & in febre est, Græci Φρενῖτιν appellant. Illud ante omnia scire oportet, interdum in accessione ægros desipere, & loqui aliena. Quod non quidem leue est, neque incidere potest, nisi in febre vehementi, non tamen æquè pestiferũ est. Nam plerunq; breue esse consueuit, leuatoq; accessionis impetu, protinus mens redit. Neque id genus morbi remedium aliud desiderat, quàm quod in curanda febre præceptum est. Phrenitis verò tum demum est, cùm continua dementia esse incipit, aut cum æger, quamuis adhuc sapiat, tamen quasdam vanas imagines accipit: perfecta est, vbi mens illis imaginibus addicta est. Eius autem plura genera sunt. Si quidem* *curatio *his *assig. pos sunt, Phrenitis.

em

ex phreneticis alij hilares, alij tristes sunt, alij facilius continentur, & intra verba desipiunt, alij consurgunt, & violenter quædam manu faciunt: atq; ex his ipsis alij nihil nisi impetu peccant, alij etiã artes adhibent, summamq; spem sanitatis in captandis maiorum operum occasionibus præbent, sed exitu deprehenduntur. Ex his autem eos qui intra verba desipiunt, aut leuiter etiam manu peccant, onerare asperioribus coërcitionibus superuacuum est. Eos verò qui violentius se gerunt, vincire conuenit, ne vel alteri vel sibi noceant. Neque credendum est, si vinctus aliquis, dum leuari vinculis cupit, sanum iam se fingat, quamuis prudenter & miserabiliter loquatur, quoniam is dolus insanientis est. Ferè vero antiqui tales ægros in tenebris habebant, eò quòd eis contrarium esset exterreri, & ad quietem animi tenebras ipsas conferre aliquid iudicabant. At Asclepiades, tanquam tenebris ipsis terrentibus, in lumine habendos esse dixit: neutrum tamen perpetuum est. Alium enim lux, alium tenebræ magis turbant, reperiunturq; in quibus nullum discrimen deprehendi vel hoc, vel illo modo posit. Optimum itaque est vtrunq; experiri, & habere eum, qui tenebras horret, in luce, eum qui lucem, in tenebris. At vbi nullum tale discrimen est, æger si vires habet, loco lucido, si non habet, obscuro continendus est. Remedia verò adhibere, vbi maximè furor vrget, superuacuum est: simul enim febris quoque increscit. Itaque

tum nihil nisi continendus æger est. Vbi verò res patitur, festinanter subueniendum est. Asclepiades perinde esse dixit, his sanguinem mitti, ac si trucidentur: rationem hanc secutus, quòd neque insania esset, nisi febre intenta: neque sanguis, nisi in remissione eius rectè mitteretur. Sed ipse in his somnum multa frictione quæsiuit, cùm & intentio febris somnum impediat, & frictio non nisi in remissione eius vtilis sit. Itaque hoc quoque auxilium debuit præterire. Quid igitur est? Multa in præcipiti periculo rectè fiunt, aliàs omittenda. Et continuata quoque febris habet tempora, quibus & si non remittit, non tamen crescit. Estq; hoc, vt non optimum, sic tamen secundum remedij *genus. Quod si vires ægri patiantur, sanguis quoque mitti debet. Nec minus deliberari potest, an aluus ducenda sit: tum interposito die conuenit caput ad cutem *tondere, deinde aqua fouere, in qua verbenæ aliquæ decoctæ sint, vel * ex reprimentibus: aut prius fouere, deinde tondere & iterum fouere, ac nouissimè rosa caput naresq; implere, offerre etiam naribus rutam, ex aceto contritam, mouere sternutamenta medicamentis *in id efficacibus. Quæ tamen facienda sunt in his, quibus vires non desunt. Si verò imbecillitas est, rosa tantùm caput, adiecto serpyllo, similiq; aliquo madefaciendum est. Vtiles etiam in quibuscunque viribus herbæ duæ sunt, Solanum & Muralis, simul ex vtraque succo expresso caput impleatur. cùm se febris remiserit, frictione

vtendum

*tempus.
*radere.
*aliud ex
*ad id

*vtendum eſt, parcius tamen in his, qui nimis hilares, quàm in his qui nimis triſtes ſunt. Aduerſus omnium autem ſic inſanientium animos, gerere ſe pro cuiuſque natura neceſſarium eſt. Quorundam enim vani metus leuandi ſunt, ſicut in homine prædiuite famem timente * accidit, cui ſubinde falſæ hæreditates nuntiabantur. Quorundam audacia coërcenda eſt, ſicut in his fit, in quibus continendis plagæ quoque adhibentur. Quorundam etiam intempeſtiuus riſus & obiurgatione & minis prohibendus eſt. Quorundam diſcutiendæ triſtes cogitationes, ad quod ſymphoniæ, & cymbala, ſtrepituſq; proficiunt. Sæpius tamen aſſentiendum, quàm repugnandum eſt, paulatimq; & non euidenter ab his, quæ ſtultè dicentur, ad meliora mens eius abducenda eſt. Interdum etiam elicienda ipſius intentio, vt fit in hominibus ſtudioſis litterarum, quibus liber legitur, aut rectè, ſi delectantur, aut perperam, ſi idipſum eos offendit. Emendando enim, conuertere animum incipiunt. Quinetiam recitare, ſi qua meminerunt, cogendi ſunt. Ad cibum quoque quoſdam non deſiderantes reduxerunt hi, qui inter epulantes eos collocauerunt. Omnibus verò ſic affectis, ſomnus & difficilis, & præcipuè neceſſarius eſt. Sub hoc enim pleri que ſaneſcunt. Prodeſt ad id, atque etiam ad mentem ipſam componendam, crocinum vnguentum cum irino in caput datum. Si nihilominus vigilant hi, quidam ſomnum moliuntur potui*

dando.

** incidit.*

dando aquam, in qua papauer, aut* hyoscyamos decocta sit: alij mandragoræ mala puluino subijciunt, alij vel amomum, vel sycamini lacrymam fronti inducunt. Hoc tamen apud medicos reperio. Sed cùm Græci morum sycaminum appellant, mori nulla lacryma est. Sic verò significatur lacryma arboris in Aegypto nascentis, quam ibi * morosycon appellant. Plurimi decoctis papaueris corticibus, ex ea aqua subinde spongia os, & caput fouent. Asclepiades ea superuacua esse dixit, quoniam in lethargum sæpe * conuerterent. Præcipit autem vt primo die à cibo, potione, somno abstineretur, vespere ei daretur potui aqua, tum frictio admoueretur lenis, ita vt ne manum quidem qui fricaret, vehementer imprimeret: postero deinde die ijsdem omnibus factis, vesperi ei daretur sorbitio *ex aqua, rursusq; frictio adhiberetur. Per hanc enim nos consecuturos, vt somnus accedat. Id interdum fit, & quidem adeo, vt illo confitente nimia frictio etiam lethargi periculum afferat. Sed si sic somnus non accessit, tum demum illis medicamentis accersendus est, habita scilicet eadem moderatione, quæ hîc quoque necessaria est, ne quem obdormire volumus, excitare postea non possimus. Confert etiam aliquid ad somnum* Silanus iuxtà cadens, vel gestatio post cibũ & noctu, maximeq; suspensi lecti motus. Neq; alienum est, si neque sanguis antè missus est, neq; mens constat, neque somnus accedit, occipitio inciso cucurbitulam

*hyoscyamus d. sint:

* sycomoron

* compellerent.

* & aqua.

*saliens Georgius Val. Silanũ pro riuo exponit.

bitulam

bitulam admouere. Quæ quia leuat morbum, potest etiam somnum facere. Moderatio autem in cibo quoq; adhibenda. Nam neq; implendus æger est, ne insaniat, neque ieiunio vtique vexandus est, ne imbecillitate in cardiacum incidat. Opus est autem cibo infirmo, maximeq; sorbitione, potione aquæ mulsæ, cuius ternos cyathos bis hyeme, quater æstate dedisse satis est. Alterum genus insaniæ est, quod spatium longius recipit, quia ferè sine febre incipit, leues deinde febriculas excitat, & consistit in tristitia, quam videtur bilis atra cõtrahere. In hac vtilis detractio sanguinis est. Si quid hanc prohibet, prima est abstinentia, secunda per album veratrum vomitumq; purgatio, post vtrumlibet adhibenda bis die frictio est. Si magis valet, frequens etiam exercitatio. In* ieiuno vomitus, cibus sine vino dandus ex media materia est. Quam quoties posuero, scire licet etiam ex infirmissima dari posse, dum ne ea sola quis vtatur, *valentissima tantummodo esse *remouenda. Præter hæc seruanda aluus est quàm tenerrima, remouendi terrores, & potius bona spes afferenda, quærenda delectatio ex fabulis ludisq;, quibus maximè capi sanus assueuerat. Laudanda si qua sunt ipsius opera, & ante oculos eius ponenda. Leuiter obiurganda vana tristitia. Subinde admonendus in his ipsis rebus, quæ solicitant, cur non potius lætitiæ, quàm solicitudinis caussa sit. Si febris quoque accessit, sicut aliæ febres curanda est.

*ieiunio

* valentissimam

*remouendam.

Terti

*Tertium insaniæ genus est ex his longissimum, adeò vt vitam ipsam non impediat, quod robusti corporis esse consueuit. Huius autem ipsius species duæ sunt. Nam quidam imaginibus, non mente falluntur, qualem insanientem Aiacem vel Orestem poëtarum fabulæ ferunt: quidam animo desipiunt. Si imagines fallunt, ante omnia videndum est, tristes an hilares sint. In tristitia nigrum veratrum deiectionis caussa, in hilaritate album, ad vomitum excitandum dari debet. Idq; si in potione non * accepit, pani adijciendum est, quo facilius fallat. Nam si bene se purgauerit, ex magna parte morbum leuabit. Ergo etiam si semel datum veratrum, parum profecerit, interposito tempore iterum dari debet. Neque ignorare oportet, leuiorem esse morbum cum risu, quàm serio insanientium. Illud quoque perpetuum in omnibus morbis, vbi ab inferiore parte purgandus aliquis est, ventrem eius antè soluendum esse: vbi à superiore, comprimendum. Si verò consilium insanientem fallit, tormentis quibusdam optimè curatur. Vbi perperam aliquid dixit, aut fecit, fame, vinculis, plagis coërcendus est. Cogendus est & attendere, & ediscere aliquid, & meminisse. Sic enim fiet, vt paulatim metu cogatur considerare quid faciat. Subitò etiam terreri & expauescere, in hoc morbo prodest. Et ferè quicquid animum vehementer perturbat. Potest enim quædam fieri mutatio, cum ab eo statu mens in quo fuerat, abducta est. In-*

* accipit.

terest etiam si ipse sine caussa subinde rideat, an mœstus, *dimissusq; sit. Nam dementis hilaritas terroribus his (de quibus suprà dixi) melius curatur. Si nimia tristitia est, prodest lenis, sed multa bis die frictio. Item per caput aqua frigida infusa, *demissumq; corpus in aquam & oleum. Illa communia sunt, insanientes vehementer exerceri debere, multa frictione vti, neque pinguem carnem, neque vinum assumere, cibis vti post purgationem ex media materia quàm leuissimis. Non oportere esse vel solos, vel inter ignotos, vel inter eos, quos aut cõtemnant, aut negligant, mutare debere regiones, &, si mens redit, annua peregrinatione esse iactandos. Rarò, sed aliquando tamen, ex metu delyrium nascitur. Quod genus insanientium *specie similiq; victus genere curandum est, præterquàm quòd in hoc insaniæ genere solo rectè vinum datur.

*demissusq;

*demittiq;

*sp. simile, simili vict.

Cardiaci morbi curatio. C. XIX.

HVic morbo præcipuè contrarium est id genus, quod Cardiacum à Græcis nominatur, quamuis sæpe ad eum phrenetici transeunt. Siquidem mens in illis labat, in hoc constat. Id autem nihil aliud est, quàm nimia imbecillitas corporis, quod stomacho languente, immodico sudore digeritur. Licetq; protinus scire id esse, vbi venarum exigui, imbecilliq; pulsus sunt. Sudor autem supra consuetudinem, & modo & tempore, ex toto thorace & ceruicibus, atque etiam capite prorumpit, pedibus tantummodo & cruribus

bus ſiccioribus atque frigentibus. At vbi id morbi genus eſt, curatio prima eſt, ſupra præcordia imponere quæ reprimant cataplaſmata: ſecunda, ſudorem prohibere. Id præſtat acerbum oleum vel roſa, vel melinum aut myrteum. Quorum aliquo corpus leuiter perungendum, ceratumq́; ex aliquo horum tum imponendum eſt. Si ſudor vincit, delinendus homo eſt, vel gypſo, vel argenti ſpuma, vel cimolia creta, vel etiam ſubinde horum puluere reſpergendus. Idem præſtat puluis ex contritis aridi myrti vel rubi folijs, aut ex auſteri, & boni vini arida fæce. Pluraq; ſimilia ſunt, quæ ſi deſunt, ſatis vtilis eſt quilibet ex via puluis iniectus. Super hæc vero, quo minus corpus inſudet, leui veſte debet eſſe contectus, loco non calido, feneſtris patentibus, ſic, vt perſlatus quoque aliquis accedat. Tertium auxilium eſt imbecillitati iacentis, vino ciboq; ſuccurrere. Cibus non multus quidem, ſed ſæpe tamen nocte ac die dandus eſt, vt nutriat, neque oneret. Is eſſe debet ex infirmiſsima materia, & ſtomacho aptus. Niſi autem neceſſe eſt, ad vinum feſtinare non oportet. Si verendum eſt ne deficiat, tum & intrita ex hoc, & hoc ipſum auſterum quidem, ſed tamen tenue meracum. Egelidum ſubinde & liberaliter dandum eſt adiecta polenta, ſi modò is æger parum cibi aſſumit. Idq; vinum eſſe debet, neq; nullarum virium, neq; ingentium: recteq; tota die ac nocte, * vel tres heminas æger bibet. Si vaſtius corpus eſt, plus etiam. Si cibum non

* duas, vel

 accipit,

*accipit, perunctum antè perfundere aqua frigida conuenit, & tum dare. Quòd si stomachus resolutus parum continet, & ante cibum & post eum sponte vomere oportet, rursusq; post vomitum, cibum sumere. Si ne id quidem manserit, sorbere vini cyathum, interpositaq; hora sumere alterum: si id quoque stomachus reddiderit, totum corpus bulbis contritis superillinendum est. Qui vbi inaruerunt, efficiunt, vt vinum in stomacho contineatur, exq; eo toti corpori calor, venisq; vis redeat. Vltimum auxilium est, in aluum ptisanæ vel alicæ cremorem ex inferioribus partibus * indere, siquidem id quoque vires tuetur. Neque alienum est, naribus quoque æstuantis admouere, quod reficiat, *id est rosam, & vinum. Et si qua in extremis partibus frigent, vnctis & calidis manibus fouere. Per quæ si consequi potuimus, vt & sudoris impetus minuatur, & vita prorogetur, incipit iam tempus ipsum esse præsidio. Vbi in tuto esse videtur, verendum est tamen, ne ad eandem imbecillitatem citò recidat. Itaque vino tantùm remoto, quotidie validiorem cibum debet assumere, donec satis virium corpori redeat.*

* iniicere.

* vt est rosa.

De Lethargo, & eius curatione. C. XX.

ALiter quoque morbus est, aliter phrenetico contrarius. In illo difficilis somnus, prompta ad omnem audaciam mens est: at in hoc marcor, & inexpugnabilis penè dormiendi necessitas, (λήθαργον Græci nominant) atq; id quoque genus

genus acutum est, & nisi succurritur, celeriter iugulat.* Hos ægros quidam subinde excitare nituntur, admotis his, per quæ sternutamenta euocantur, & his, quæ odore fœdo mouent, qualis est pix *cruda, lana succida, piper, veratrum, castoreum, acetum, allium, cepa, iuxtà etiam galbanum incendunt, aut pilos, aut cornu ceruinum. Si id non est, quodlibet aliud. Hæc enim cùm comburuntur, *odorem fœdum mouent. Tharrias verò quidam accessionis esse id malum dixit, leuariq; cùm ea decessit. Itaq; eos qui subinde *excitant sine vsu, male habere. Interest autem in decessione expergiscatur æger, an cùm febris non leuetur, aut leuata quoque ea somnus vrgeat. Nã si expergiscitur, adhibere ei vt sopito superuacuum est. Neque enim vigilando melior fit, sed per se, si melior est, vigilat. Si verò continens ei somnus est, vtique excitandus est, sed his temporibus quibus febris leuissima est, vt & excernat aliquid, & sumat. Excitat autem validissimè repente aqua frigida infusa post remissionem. Itaque perunctum oleo multo corpus tribus aut quatuor amphoris totum per caput perfundendum est. Sed hoc vtemur, si æqualis ægro spiritus erit, si mollia præcordia. Sin aliter hæc erunt, ea potiora, quæ supra comprehensa sunt. Et quod ad somnum quidem pertinet, commodissima hæc ratio est. Medendi autem caussa caput radendum, deinde postea fouendum est aqua, in qua laurus aut ruta decocta sit. Altero die imponen-

* Hoc

* vsta, & lana

* odore fœdo mouẽt, nẽpe sternutamẽta.

* exercitantur

dum castoreum, aut ruta ex aceto contrita, aut lauri baccæ, aut hedera cum rosa & aceto. Præcipueq; proficit & ad excitandum hominem naribus admotum, & ad morbum ipsum depellendum capiti frontive impositum sinapi. Gestatio etiam in hoc morbo prodest, maximeq; opportune cibus datus, id est in remissione, quanta *maxime inueniri poterit. Aptissima autem sorbitio est, donec morbus decrescere incipiat: sic, vt si quotidie grauis accessio est, hæc quotidie detur. Si alternis, post grauiorem sorbitio, post leuiorem, mulsa aqua. Vinum quoque cum tempestiuo cibo datum, non mediocriter adiuuat. Quòd si post longas febres eiusmodi torpor corpori accessit, cætera eadem seruanda sunt. Ante accessionem autem tribus quatuórve horis castoreum (si venter astrictus est) mixtum cum scāmonea: si non est, per seipsum cum aqua dandum est.* Si præcordia mollia sunt, cibis vtendum est plenioribus. Si dura, in iisdem sorbitionibus subsistendum, imponendumq; est præcordijs, quod simul & reprimat, & emolliat.

*maxima

*Et si

De Aqua inter cutem, hoc est Hydropico morbo. C. XXI.

SEd hic quidem acutus est morbus. Longus verò fieri potest eorum, quos aqua inter cutem male habet, nisi primis diebus discussus est, ὕδρωπα Græci vocāt. Atq; eius tres species sunt. Nam modò ventre vehementer intento, creber intus ex motu spiritus sonus est. Modò corpus

inæquale est, tumoribus aliter aliterq; per totum id orientibus. Modò intus in* vnũ aqua contrahitur, & moto corpore ita mouetur, vt impetus eius conspici poßit. Primum τυμπανίτην, secundum λευκοφλεγματίαν vel ὑποσάρκα, tertium ἀσκίτην Græci nominant. Communis tamen omnium est humoris nimia abundantia, ob quam ne vlcera quidem in his ægris facilè sanescunt. Sæpe verò hoc malum per se incipit. Sæpe alteri vetusto morbo, maximeq; quartanæ superuenit. Facilius in seruis, quàm in liberis tollitur, quia cùm desideret famem, sitim, mille alia tædia, longamq; patientiam, promptius his succurritur, qui facilè coguntur, quàm quibus inutilis libertas est. Sed ne hi quidem, qui sub alio sunt, si ex toto sibi temperare non possunt, ad salutem perducuntur. Ideoq; non ignobilis medicus, Chrysippi discipulus, apud Antigonum regem, amicum quendam eius notæ intemperantiæ, mediocriter eo morbo implicitum negauit posse sanari. Cumq; alter medicus Epirotes Philippus se sanaturum polliceretur, respondit illum ad morbum ægri respicere, se ad animum. Neque eum res fefellit. Ille enim cùm summa diligentia non medici tantummodo, sed etiam regis custodiretur, tamen malagmata sua deuorando, bibendoq; suam vrinam in exitium* se præcipitauit. Inter initia tamen non difficillima curatio est, si imperata sunt corpori, quies, sitis, inedia. At si malum inueterauerit, non sine magna molestia discutitur. Metrodorum

* vteram

* sese

*dorum tamen Epicuri discipulum referunt, cùm hoc morbo tentaretur, neque æquo animo ferret necessariam sitim, vbi diu abstinuerat, bibere solitum, deinde euomere. Quòd si redditur quicquid receptum est, multum tædio demit: si à stomacho retentum est, morbum auget. Ideoq; in quolibet tentandum non est. Sed si febris quoque est, hæc in primis submouenda est per eas rationes, per quas huic succurri posse propositum est. Si sine febre æger est, tum demum ad ea veniendum est, quæ ipsi morbo mederi solent. Atque hîc quoque quæcunque species est, si nondum nimis occupauit, iisdem auxiliis opus est. Multum ambulandum, currendum *aliquando est. Superiores maximè partes sic perfricandæ, vt spiritum ipse contineat, euocandus est sudor, non exercitatione tantummodo, sed etiam in arena calida, vel laconico vel clibano, similibusq; aliis, maximeq; vtiles naturales & siccæ sudationes sunt, quales super Baias habemus in myrtetis: balneum atque omnis humor alienus est. Ieiuno rectè catapotia dantur facta ex absinthii duabus, myrrhæ tertia parte. Cibus esse debet ex media quidem materia, sed tamen generis durioris. Potio non vltrà danda est, quàm vt vitam sustineat, optimaq; est, quæ vrinam mouet. Sed idipsum tamen molliri cibo, quàm medicamento melius est. Si tamen res coget, *ex his aliquid, quæ id præstent, erit decoquendum, eaq; aqua potui danda. Videntur autem hanc facultatem habere iris, nardum, crocum,*

* *aliquid*

*vt ex his aliquid detur, præstanter id decoquendum,

crocum, cinnamum, amomum, caßia, myrrha, balsamum, galbanum, ladanum, œnanthe, panace, cardamomum, hebenus, cupreßi semen, vua tyminia, quam σαφίδα ἀγρίαν Græci nominant: abrotanum, rosæ folia, acorum, amaræ nuces, tragoriganum, styrax, *costum, iunci quadrati, & rotundi semen, illud cyperon, σχοῖνον hoc Græci vocant. Quæ quoties posuero, non quæ hîc nascuntur, sed quæ inter aromata afferuntur, significabo. Primo tamen quæ *leuißima ex his sunt, id est rosæ folia, vel nardi spica, tentanda sunt. Vinum quoque vtile est & *austerum, sed quàm tenuißimum. Commodum est etiam lino quotidie ventrem metiri, & qua comprehendit aluum, no tam imponere, postero die videre, si plenius corpus sit, an extenuetur. Id enim quod tenuatur, medicinam sentit. Neque alienum est metiri & potionem eius & vrinam. Nam si plus humoris excernitur, quàm aßumitur, ita demum secundæ valetudinis spes est. Asclepiades in eo, qui ex quartana in hydropa deciderat, se abstinentia bidui & frictione vsum, tertio die iam & febre & aqua liberato, cibum & vinum dedisse, memoriæ prodidit. Hactenus communiter de omni specie dici potest. Si vehementius malum est, diducenda ratio curandi est. Ergo si *inflammatio & ex ea dolor creber est, vtilis quotidianus aut *alterno quoque die post cibum vomitus est. Fomentis siccis, calidisq; vtendum est. Si per hæc dolor non finitur, necessariæ sunt sine ferro cu-

*costus.

*lenißima

*lene & aust.

*inflatio

*altero

curbitulæ. Si ne per has quidem tormentum tollitur, incidenda cutis est, & tum his vtendum. Vltimum auxilium est, si cucurbitulæ nihil profuerunt, per aluum infundere copiose aquam calidam, eamq; recipere. Quin etiam quotidie ter quatérve opus est vti frictione vehementi, cum oleo & quibusdam calefacientibus. Sed in hac frictione à ventre abstinendum est. Imponendum verò in eum crebrius sinapi, donec cutem erodat, ferramentisq; candentibus pluribus locis venter exulcerandus est, & seruanda vlcera diutius. Vtiliter etiam scilla cocta delinitur cutis, sed diu post has * inflammationes abstinendum est ab omnibus inflantibus. At si id vitium est, cui leucophlegmatias nomen est, eas partes quæ tument, subijcere soli oportet, sed non nimium, ne febricula incidat: si is vehementior est, caput velandum est, vtendumq; frictione madefactis tantùm manibus aqua, cui sal & nitrum & olei paulum sit adiectum, sicut aut pueriles, aut muliebres manus adhibeantur, quo mollior earum tactus sit. Idq; si vires patiuntur, ante meridiem tota hora, post meridiem semihora fieri oportet. Vtilia etiam sunt cataplasmata, quæ reprimunt, maximeq; si corpora teneriora sunt. Incidendum quoque est super talum quatuor ferè digitis ex parte interiore, qua per aliquot dies frequens humor feratur, atque ipsos tumores incidere altis plagis oportet. Concutiendumq; multa gestatione corpus est: atque vbi inductæ vulneribus cicatric

* inflationes

catrices sunt, adijciendum & exercitationibus est, & cibis, donec corpus ad pristinum habitum reuertatur. Cibus valens esse debet, & glutinosus, maximeq; caro. Vinum (si per stomachum licet) dulcius. Sed ita, vt inuicem biduo triduóve, modò aqua, modò id bibatur. Prodest etiam lactucæ marinæ (quæ grandis iuxta mare nascitur) semen, cum aqua potui datum. Si valens est qui id accipit, ei scilla cocta (sicut suprà dixi) delinitur. Auctoresq; multi sunt inflatis vesicis pulsandos tumores esse. Si verò id morbi genus est, quo in vterum multa aqua contrahitur, ambulare, sed magis modicè oportet, malagma quod digerat impositum habere, idq; ipsum super imposito triplici panno, fascia non nimiũ tamẽ vehemẽter astringere. Quod à Tharria profectum, seruatum esse à pluribus video. Si iecur aut lienem affectum esse manifestum est, ficum pinguem contusam adiecto melle superponere. Si per talia auxilia venter non siccatur, sed humor nihilominus abundat, celeriore via succurrere, vt is per ventrem ipsum emittatur. Neque ignoro Erasistrato displicuisse hanc curandi viam. Morbum enim hunc iocinoris putauit. Ideoq; *ita illum esse sanandũ, frustraq; aquam emitti, quæ vitiato illo subinde nascatur. Sed primùm non huius visceris vnius hoc vitium est. Nam splene affecto, & in totius corporis malo habitu fit: deinde, vt inde cœperit, tamen aqua nisi emittitur, quæ contra naturam ibi subsistit,

*antea al. non ita

&

*inferiori-bus

& iocinori & cæteris *interioribus partibus nocet. Conuenitq; corpus nihilominus esse curandũ. Neque enim sanat emissus horror, sed medicinæ locum facit, quam intus inclusus impedit. Ac ne illud quidem in controuersiam venit, quin non omnes in hoc morbo sic curari poßint, sed iuuenes robusti, qui vel ex toto carent febre, vel certè satis liberales intermißiones habent. Nam quorum stomachus corruptus est, quive ex atra bile huc deciderunt, quiq; malum corporis habitum habẽt, idonei huic curationi non sunt. Cibus autem quo die primùm humor emissus est, superuacuus est, nisi si vires desunt. Insequentibus diebus & his vinum meracius quidem, sed non ita multum dari debet, paulatimq; euocandus æger est ad exercitationes, frictiones, solẽ, sudationes, *nauigationes, & idoneos cibos, donec ex toto conualescat. Balneum rarum res amat, frequentiorem in ieiunio vomitum. Si æstas est, in mare natare commodum est. Vbi conualuit aliquis, diu tamen alienus ei veneris vsus est.

*fatigationes.

De Tabe, & eius speciebus, & curationibus. CAP. XXII.

Diutius sæpe & periculosius Tabes eos male habet, quos inuasit. Atq; huius quoque plures species sunt. Vna est, qua corpus non alitur, & naturaliter semper aliquibus decedentibus, nullis verò in eorum locum subeuntibus, summa macies oritur, & nisi occurritur, tollit: ἀτροφίαν hanc Græci vocant. Ea duabus fere de

causis

causis incidere consueuit. Aut enim nimio timore aliquis minus, aut auiditate nimia plus quàm debet, assumit: ita vel quod deest, infirmat: vel quod superat, corrũpitur. Altera tabis species est, quam Græci καχεξίαν appellant, vbi malus corporis habitus est, ideoq; omnia alimenta corrumpuntur. Quòd ferè fit, cùm longo morbo vitiata corpora, etiam si illo vacant, refectionem tamen non accipiunt, aut cùm malis medicamentis corpus affectum est, aut cùm diu necessaria defuerunt, aut cùm inusitatos & inutiles cibos aliquis assumpsit, aliquídve simile incidit. Huic præter tabem illud quoq; nonnunquam accidere solet, vt per aßiduas pustulas aut vlcera summa cutis exasperetur, vel aliquæ corporis partes intumescant. Tertia est, longéq; periculosißima species, quam Græci φθίσιν nominauerunt. Oritur ferè à capite, inde in pulmonem destillat: huic exulceratio accedit, ex hac febricula leuis fit, quæ etiam cùm quieuit, tamen & repetit. Frequens tußis est, pus excreatur, interdum cruentum aliquid. Quicquid excreatum est, si in ignem impositum est, mali odoris est. Itaque qui de morbo dubitant, hac nota vtuntur. Cùm hæc genera tabis sint, animaduertere primùm oportet, quid sit in quo laboratur. Deinde, si tantummodo non ali corpus apparet, caussam eius attendere: & si cibi minus aliquis quàm debet, assumit, adijcere, sed pauiatim, ne si corpus insuetum, subita multitudine onerauerit, concoctionem impediat. Si verò

plus

plus iusto quis assumere solitus est, abstinere vno die, deinde ab exiguo cibo incipere, quotidie adijcere, donec ad iustum modum perueniat. Præter hæc conuenit ambulare locis quàm minime frigidis, sole vitato, per manus quoque exerceri. Si infirmior est, gestari, vngi, perfricari, si potest, maxime per seipsum, sæpius eodem die, & ante cibum & post eum sic, vt interdum oleo quædam adijciantur calefacientia, donec insudet. Prodestq; ieiuno prehendere per multas partes cutem, & attrahere, vt relaxetur, aut imposita resina & abducta subinde idem facere. Vtile est etiam interdum balneum, sed post cibum exiguum. Atque in ipso solio recte cibi aliquid assumitur, aut si sine hoc frictio fuit, post eam protinus. Cibi verò esse debent ex his, qui facile concoquuntur, qui maxime alunt. Ergo vini quoque, sed austeri necessarius vsus est, mouenda vrina. At si malus corporis habitus est, primùm abstinendum est, deinde aluus ducenda, tum paulatim cibi dandi, adiectis exercitationibus, vnctionibus, frictionibus. Vtilius his frequens balneum est, sed ieiunis etiam vsque ad sudorem. Cibis verò opus est copiosis, varijs, boni succi, quiq; etiam minus facilè corrumpantur, vino austero. Si nihil reliqua proficiunt, sanguis mittendus est, sed paulatim quotidieq; pluribus diebus, cum eo, vt cætera quoque eodem modo seruentur. Quòd si mali plus est, & vera phthisis est, inter initia protinus occurrere necessarium est. Neque enim facile is morbus cum

*inueterauerit, euincitur. Opus est, si vires patiuntur, longa nauigatione, cæli mutatione, sic, vt densius quàm id est, ex quo discedit æger, petatur. Ideoq; aptissimè Alexandriam ex Italia itur. Fereq; id posse inter principia corpus pati debet, cùm hic morbus ætate firmissima maximè oriatur, id est ab anno * duodecimo ad annu quintum & trigesimum. Si id imbecillitas non sinit, naue tamen non longe gestari commodissimum est. Si nauigationem aliqua res prohibet, lectica, vel alio modo corpus dimouendum est, tum à negotiis abstinendum est, omnibusq; rebus, quæ sollicitare animum possunt, somno indulgendum, cauendæ destillationes, ne si quid cura leuaret, exasperetur, & ob id vitanda cruditas, simulq; sol & frigus. Os obtegendum, fauces velandæ, tussicula suis remediis finienda, & quàm diu quidem febricula incursat, huic interdum abstinentia, interdum etiam tempestiuis cibis medendum. Eoq; tempore bibenda aqua. Lac quoque, quod in capitis doloribus, & in acutis febribus, & per eas facta nimia sitis, siue præcordia tument, siue biliosa vrina est, siue sanguis fluxit, pro veneno est, in phthisi tamen, sicut in omnibus longis difficilibusq; febribus, rectè dari potest. Quòd si febris aut nondum incursat, aut iam remisit, recurrendum est ad modicas exercitationes, maximeq; ambulationes, item lenes frictiones. Balneum alienum est. Cibus esse debet primo acer, vt allium, porrum, idq; ipsum ex aceto, vel*

* duodeuicesimo

ex

*Deinde

ex eodem intubus, ocymum, lactuca. * Dein lenis, vt sorbitio ex ptisana, vel ex alica, vel ex amylo, lacte adiecto. Idem oryza quoque, & si nihil aliud est, far praestat. Tum inuicem, modò his cibis, modò illis vtendum est. Adijciendáque quaedam ex media materia, praecipueq; vel ex aprugna, cerebellum, vel pisciculus, & his similia. Farina etiam cum seuo ouillo, caprinóve mista, deinde incocta, pro medicamento est. Vinum assumi debet lene, austerum. Hactenus non magna mole pugnatur. Si vehementior noxa est, ac neq; febricula neq; tussis quiescit, tenuariq; corpus apparet, validioribus auxilijs opus est. Exulcerandus est ferro candenti, vno loco sub mento, altero in gutture, duobus ad mammam vtranq;, item sub imis ossibus scapularum (quas ὠμοπλάτας Graeci vocant) sic ne sanescere vlcera sinamus, nisi tussi finita. Cui per se quoque medendum esse, manifestum est. Tunc ter quaterq; die vehementer extremae partes perfricandae, thorax leui manu pertractandus, post cibum intermittenda hora, & perfricanda crura, brachiaq;. Interpositis denis diebus demittendus est aeger in solium, in quo sit aqua calida, & oleum: caeteris diebus bibenda aqua, tum & vinum: si tussis non est, potus frigidum dandum: si aestas est, egelidum. Vtile est etiam cibos in remissionibus quotidie dari, frictiones, gestationesq; similiter adhiberi: * itemq; acria quarto aut quinto die sumere, interdum herbam sanguinalem

*eadem acria

ex

ex aceto vel plantaginem esse. Medicamentum etiam est, vel plantaginis succus, per se, vel marrubium ex melle concoctum, ita vt illius cyathus sorbeatur, huius cochleare plenum paulatim delingatur, vel inter se mista & incocta resinæ terebenthinæ pars dimidia, butyri & mellis pars altera. Præcipua tamen ex his omnibus sunt victus, vehiculum, & nauis, & sorbitio. Aluus cita vtique vitanda est. Vomitus in hoc morbo si frequens est, perniciosus est, maximeq; sanguinis. Qui meliusculus esse cœpit, adijcere debet exercitationes, frictiones, cibos, deinde ipse se, suppresso spiritu, perfricare, diu abstinere à vino, balneo, venere.

De Comitialis morbi curationibus. C. XXIII.

*INter notissimos morbos est etiam is, qui Comitialis, vel maior nominatur. Homo subitò concidit, ex ore spumæ mouentur, deinde interposito tempore ad se redit, & per seipsum consurgit. Id genus sæpius viros quàm fœminas occupat, ac solet quidem etiam longum esse, vsque ad mortis diem, & vitæ non periculosum. Interdum tamen cùm recens est, hominem consumit, & sæpe eum, si remedia non sustulerunt, in pueris veneris, in puellis menstruorum initium tollit: *modò cum distentione membrorum aut neruorũ prolabitur aliquis, modò sine *illa quidem. Hos quoque ijsdem, quibus lethargicos excitare conantur, quod admodum superuacuum est, & quia ne lethargicus quidem his sanatur, & quia*

*ac modò
*illa. Quidam hos

cùm poßit iste nunquam expergiſci, atque ita fa me interire, hic ad ſe vtique reuertitur. Vbi concidit aliquis, ſi nulla neruorum diſtentio acceßit, vtique ſanguis mitti debet. Si acceßit, non vtique mittendus eſt, niſi alia quoque hortantur. Neceſſarium autem eſt ducere aluum, vel nigro veratro purgare, vel vtrumque facere, ſi vires patiuntur: tunc caput tondere, oleoq; & aceto perungere, cibum poſt diem tertium, ſimul cùm tranſit hora, qua concidit, dare. Neque ſorbitiones autem his, aliiq; molles & faciles cibi, neque caro minimeq; ſuilla conuenit, ſed mediæ materiæ Nam & viribus opus eſt, & cruditates cauendæ ſunt, cum quibus fugere oportet ſolem, balneum, ignem, omniaq; calefacientia: item frigus, vinum, venerem, loci præcipitis conſpectum omniumq; terrentium, vomitum, laßitudinem ſolicitudines, negotia omnia. Vbi tertio die cibus datus eſt, intermittere quartum, & inuicem alterum quenque eadem hora cibi ſeruata, donec quatuordecim dies tranſeant. Quos vbi morbus exceßit, acuti vim depoſuit. At ſi manet, curandus iam vt longus eſt. Quòd ſi non quo die primùm id incidit, medicus acceßit, ſed is qui cadere conſueuit, *ei traditus eſt, protinus eo genere victus *habito, qui ſuprà comprehenſus eſt, expectandus eſt dies, quo prolabatur, vtendumq; tum vel ſanguinis mißione, vel ductione alui, vel nigro veratro, ſicut præceptum eſt. Inſequentibus deinde diebus per eos cibos quos propoſui, vita-*

*: & vbi

*pòſt ei

*dabitur,

tis

*tis omnibus, quæ cauenda dixi, nutriendus. Si per hæc morbus finitus non fuerit, confugiendum erit ad album veratrum, ac ter quoque aut quater eo vtendum, non ita multis interpositis diebus: sic tamen, ne iterum vnquam sumat, nisi conciderit. Medijs autem diebus vires eius erunt nutriendæ, quibusdam, præter ea quæ*scripta sunt, adiectis. Vbi manè experrectus est, corpus eius leuiter ex oleo vetere, cum capite (excepto ventre) permulceatur, tum ambulatione quàm maximè longa & recta vtatur: post ambulationem loco tepido vehementer & diu, ac non minus ducenties, nisi infirmus erit, perfricetur: deinde per caput multa aqua frigida perfundatur, paulum cibi assumat, conquiescat, rursus ante noctem ambulatione vtatur, iterum vehementer perfricetur, sic vt neque venter, neque caput contingatur, post hæc cœnet, interpositisq; tribus aut quatuor diebus, vno aut altero acria assumat. Si ne per hæc quidem fuerit liberatus, caput radatur, vngatur oleo vetere, adiecto aceto & nitro, perfundatur aqua salsa, bibat ieiunus ex aqua castoreum, nulla aqua nisi decocta potionis causa vtatur.* Quidam iugulati gladiatoris calido sanguine epoto, tali morbo sese liberarunt. Apud quos miserum auxilium, tolerabile miserius malum fecit. Quod ad medicum verò pertinet, vltimum est iuxta talum, ex vtroque crure paulum sanguinis mittere, occipitium incidere, & cucurbitulas admouere, ferro candente*

* *suprà scripta*

in occipitio quoque & infra, quà summa vertebra cum capite committitur, adurere duobus locis, vt per ea perniciosus humor euadat. Quibus si finitum malum non fuerit, prope est, vt perpetuum sit. Ad leuandum id tantummodo vtendum erit exercitatione multa, frictione, cibisq́; his, qui suprà comprehensi sunt, præcipueq́; vitanda omnia, quæ ne fierent, excepimus.

De Regij morbi curatione. C. XXIIII.

*AEque notus est morbus, quem interdum Arquatum, interdum Regium nominant. * Quem Hippocrates ait, si post septimum diem febricitante ægro superuenit, tutum esse, mollibus tantummodo præcordijs substantibus. Diocles ex toto, si post febrem oritur etiam prodesse : si post hunc febris, occidere. Color autem eum morbum detegit, maximè oculorum, in quibus quod album esse debet, fit luteum. Soletq́; accedere & sitis, & dolor capitis, & frequens singultus, & præcordiorum dextra parte durities, & vbi corporis vehemens motus est, spiritus difficultas, membrorumq́; resolutio, atque vbi diutius manet morbus, totum corpus cum pallore quodam inalbescit. Primo die abstinere ægrum oportet, secundo ducere aluum, tum si febris est, eam victus genere discutere. Si non est, scamoneam potui dare, vel cum aqua betam albam contritam, vel cum aqua mulsa nuces amaras, absinthium, anisum, sic vt pars huius minima sit. Asclepiades aquam quoque salsam, & quidem per biduum purgationis*

*:quemq́,

nis caussa bibere cogebat, ijs quæ vrinam mouent reiectis. Quidam superioribus omissis, per hæc & per eos cibos, qui extenuant, idem se consequi dicunt. Ego vbique, si satis virium est, validiora, si parum, imbecillia auxilia præfero. Si purgatio fuit, post eam triduo, primo modicè cibum oportet assumere ex media materia, & vinum bibere græcum, salsum, vt resolutio ventris maneat, tum altero triduo validiores cibos, & carnis quoque aliquid esse, intra aquam manere, deinde ad superius genus victus reuerti, cum eo, vt magis satietur, omisso græco vino, bibere integrum austerum: atque ita per hæc variare, vt interdum acres quoque cibos interponat, interdum ad salsum vinum redeat. Per omne verò tempus vtendum est exercitatione, frictione, si hyems est, balneo, si æstas, frigidis* nationibus, lecto etiam & conclaui cultiore clauso loco* vti, ludis, lasciuia, per quæ mens exhilaretur. Ob quæ regius morbus dictus videtur. Malagma quoque quod digerat, super præcordia datum prodest, vel arida ibi ficus imposita, si iecur aut lienis affectus est.

*natationibus

*vt & ludis

De Elephantiæ curatione. C. XXV.

IGnotus autem penè in Italia frequentissimus in quibusdam regionibus is morbus est, quem ἐλεφαντίασιν Græci vocant, isq; longis annumeratur. Totum corpus afficitur, ita vt ossa quoque vitiari dicantur. Summa pars corporis crebras maculas, crebrosq; tumores habet. Rubor harum paulatim in atrum colorem conuertitur. Summa

cutis inæqualiter crassa, tenuis, dura, mollisq́; quæ si squamis quibusdam exasperatur, corpus emacrescit, os, suræ, pedes intumescunt. Vbi vetus morbus est, digiti in manibus pedibusq́; sub tumore conduntur, febricula oritur, quæ facilè tot malis obrutum hominem consumit. Protinus ergo inter initia sanguis per bidùum *mitti debet, aut nigro veratro venter solui, adhibenda* tum *quanta sustineri potest, inedia est, paulum deinde vires reficiendæ, & ducenda aluus: post hæc, vbi corpus leuatum est, vtendum est exercitatione, præcipueq́; cursu, sudor primùm labore ipsius corporis, deinde etiam siccis sudationibus euocandus, frictio adhibenda, moderandumq́; inter hæc, vt vires conseruentur, balneum rarum esse debet. Cibus sine pinguibus, sine glutinosis, sine inflantibus. Vinum præter quàm primis diebus, rectè datur. Corpus contrita plantago, & illita, tueri optime videtur.*

* triduum
* tamen

De Attonitis, & eorum curatione. c. XXVI.

A*Ttonitos quoque raro videmus, quorum & corpus & mens stupet. Fit interdum ictu fulminis, interdum morbo,* ἀποπληξίαν *hunc Græci appellant. His sanguis mittendus est. Veratro quoque albo, vel alui ductione vtendum. Tum adhibendæ frictiones, & ex media materia minime pingues cibi, quidam etiam acres, & à vino abstinendum.*

De resolutione neruorum, quæ Apoplexia vel παράλυσις dicitur. c. XXVII.

At

AT resolutio neruorum, frequens vbique morbus est. Sed interdum tota corpora, interdum partes infestat. Veteres auctores illud Ἀποπληξίαν, hoc Paralysin nominauerunt. Nunc vtrumque Paralysin appellari video. Solent autem qui per omnia membra vehementer resoluti sunt, celeriter rapi, ac si * correcti nō sunt, diutius quidē viuunt, sed rarò tamen ad sanitatē perueniunt, & plerunque miserum spiritum trahunt, memoria quoque amissa. In partibus verò nunquam acutus, sæpe longus, fere * sanabilis morbus est. Si omnia membra vehementer resoluta sunt, sanguinis detractio vel occidit, vel liberat. Aliud curationis genus, vix vnquam sanitatem restituit, sæpe mortem tantùm differt, vitam interim infestat. Post sanguinis missionem, si non redit, & motus & mens, nihil spei superest. Si redit, sanitas quoque prospicitur. At vbi pars resoluta est, * proderit malo corporis, vel sanguis missus vel aluus ducta. Cætera eadem in vtroq; casu facienda sunt. Siquidem vitare præcipuè conuenit frigus, paulatimq; ad exercitationes reuertendum est, sic, vt ingrediatur ipse protinus, si potest. Si id crurum imbecillitas prohibet, vel gestetur, vel motu lecti concutiatur, tum id membrum, quod deficiet, si potest, per se: si minus, per alium moueatur, & vi quadam ad consuetudinem suam redeat. Prodest etiam * torpentis membri summam cutem exasperasse, vel vrticis cæsam, vel imposito sinapi, sic vt vbi rubere cœperit

* correpti

* insanabilis

* prouidet al. pro vi & m.c.v. s. mittendus, v. a. ducenda.

* torpentibus membris

corpus, hæc remoueantur. Scilla quoque contrita, bulbiq; contriti cum thure rectè imponuntur. Neque alienum est, resina cutem tertio quoq; die diutius vellere, pluribus etiam locis, aliquando sine ferro cucurbitulas admouere. Vnctioni verò aptißimum est vetus oleum, vel nitrum aceto & oleo mistum. Quinetiam fouere aqua calida marina, vel si ea non est, tamen salsa magnopere necessarium est. At si quo loco vel naturales, vel etiam manu factæ tales natationes sunt, ijs potißimum vtendum est, præcipueq; in ijs agitanda membra, quæ maximè deficiunt. Si id non est, balneum tamen prodest. Cibus esse debet ex media materia, maximeq; ex venatione: potio sine vino aquæ calidæ. Si tamen vetus morbus est, interponi, quarto vel quinto die purgationis caussa vinum Græcum salsum prodest. Post cœnam vtilis vomitus est. Interdum verò etiam neruorum dolor oriri solet. In hoc casu non oportet vomere, non medicamentis vrinam mouere, *non sine exercitatione sudores vt quidam præcipiunt, expedit. Bibenda aqua est bis die. In lectulo leniter satis diu corpus perfricandum est, deinde retẽto *spiritu, ab ipsa exercitatione potius superiores partes mouendæ, balneo raro vtendum, mutandum subinde peregrinationibus cælum. Si dolor est, ea ipsa pars sine oleo nitro ex aqua perungenda est, deinde inuoluenda, & subijcienda pruna lenis, & sulphur, atq; ita id suffumigandum, idq; aliquandiu faciendum. Sed ieiuno, cùm bene

iam

*nõ exer.

* spiritu, exer.

iam concoxerit, cucurbitulæ quoque ſæpe dolenti parti admouendæ ſunt, pulſandusq́; leuiter inflatis veſicis bubulis is locus eſt. Vtile eſt etiam ſeuum miſcere cum hyoſcyami & vrticæ contritis ſeminibus, ſic, vt omnium par modus ſit, idq́; imponere, fouere aqua, in qua ſulphur decoctum ſit. Vtriculi quoque rectè imponuntur aqua calida repleti, aut bitumen cum hordeacea farina mixtum, atque in ipſo potiſſimum dolore vtendum geſtatione vehementi eſt, quod in alijs doloribus peſſimum eſt. Tremor autem neruorum æquè vomitu, medicamentisq́; vrinam mouentibus * intenditur. Inimica etiam habet balnea, aſſasq́; ſudationes. Bibenda aqua eſt, acri ambulatione vtendum, item vnctionibus, frictionibusq́; maximè per ſeipſum, pila, ſimilibusq́; ſuperiores partes dimouendæ, cibo quolibet vtendum, dummodo concoctioni vtique ſtudeatur. Secundùm cibum curis abſtinendum. Rariſſima venere vtendum eſt. Si quando quis in eam prolapſus eſt, tum oleo * leuiter diuq́; in lectulo perfricari manibus puerilibus potius, quàm virilibus debet. Suppurationes autem, quæ in aliqua interiori parte oriuntur, vbi notæ fuerint, primùm id agere oportet per ea cataplaſmata quæ reprimunt, ne coitus inutilis materiæ fiat. Deinde, ſi hæc victa ſunt, per ea malagmata quæ digerunt, diſſipentur. Quod ſi conſecuti non ſumus, ſequitur vt euocetur, deinde vt matureſcat, omnis tunc vomicæ finis eſt, vt rumpatur.

* impeditur.

* leniter

Indiciumq́; est, pus vel aluo, vel ore redditum: sed nihil facere oportet, quominus quicquid est puris excedat. Vtendum maximè sorbitionibus est & aqua calida. Vbi pus fieri desijt, trāseundum ad faciles quidem, sed tamen validiores & frigidos cibos, frigidamq́; aquam, sic vt ab egelidis tamen initium fiat, primoq́; cum melle quædam edenda, vt nuclei pinei, vel Græcæ nuces, vel auellanæ. Postea submouendum idipsum, quo maturius induci cicatrix possit. Medicamentum eo tempore vlceri est succus assumptus, vel porri, vel marrubij, & omni cibo porrum ipsum adiectum. Oportebit autem vti in his partibus, quæ non afficiuntur, frictionibus, item ambulationibus lenibus. Vitandum erit, ne vel luctando, vel currendo, vel alia ratione sanescentia vlcera exasperētur. In hoc enim morbo perniciosius, ideoq́; omnimodo cauendus sanguinis vomitus est.*

* *ferri*

LIBER IIII.

De humani corporis interioribus sedibus.
CAP. I.

HACTENVS *reperiuntur ea genera morborum, quæ in totis corporibus ita sunt, vt ijs certæ sedes assignari non possint. Nunc de ijs dicam, quæ sunt in partibus. Facilius autem omnium interiorum morbi curationesq́; in notitiam*

tiam venient, ſi prius eorum ſedes breuiter oſten dero. Caput igitur, eaq́; quæ in ore ſunt, non lingua tantummodo, palatoq́; terminantur, ſed etiã quatenus oculis noſtris expoſita ſunt. In dextra ſiniſtraq́; circa guttur venæ grandes, quæ σφαγίτιδες nominantur, itemq́; arteriæ (quas parotidas vocant) ſurſum procedentes vltra aures feruntur. Atque in ipſis ceruicibus glandulæ poſitæ ſunt, quæ interdum cum dolore intumeſcunt. Deinde duo itinera*incipiunt. Alterũ aſperam arteriam nominant, alterum ſtomachum. Arteria exterior ad pulmonem: Stomachus interior ad ventriculum fertur. Illa ſpiritum, hic cibum recipit: à quibus cùm diuerſæ viæ ſint, qua coëunt, exigua in arteria ſub ipſis faucibus lingua eſt, quæ cùm ſpiramus attollitur, cùm cibum potionemq́; aſſumimus, arteriam claudit. Ipſa autem arteria, dura, & cartilaginoſa in gutture aſſurgit, cæteris partibus*reſidet. Conſtat ex circulis quibuſdam compoſitis ad imaginem earum vertebrarum, quæ in ſpina ſunt: ita tamen, vt ex parte exteriore aſpera, ex interiore ſtomachi modo læuis ſit, eaq́; deſcendens ad præcordia cum pulmone committitur. Is ſpongioſus, ideoq́; ſpiritus capax & à tergo ſpinæ ipſi iunctus in duas fibras vngulæ bubulæ modo, diuiditur. Huic cor annexum eſt, natura muſculoſum in pectore, ſub ſiniſteriore mamma ſitum, duosq́; quaſi ventriculos habet. At ſub corde atque pulmone tranſuerſum ex valida membrana ſeptum eſt, quod à præc*

* *carutidas*

**excip.*

Stomachus hîc pro ipſa gula accipitur, vt & infra libro 4. c. 5. quamuis aliquando & pro ventriculi parte inferiori ſtomachi vocabulo vtatur Celſus, vt cùm ait, ſtomachus verò inteſtinorum præcipuum eſt.

* *reſidit.*

à præcordijs vterum diducit æquè neruosum, multis etiam venis per id discurrentibus à superiore parte, non solùm intestina, sed iecur quoque lienemq; discernit. Hæc viscera proxima, sed infrà tamen posita dextra sinistraq; sunt. Iecur à dextra parte sub præcordijs ab ipso septo ortum, intrinsecus cauum, extrinsecus gibbum, quod prominens leuiter ventriculo insidet, & in quatuor fibras diuiditur. Ex inferiore verò parte ei fel inhæret, at lienis sinistra non eidem septo, sed intestino innexus est, natura mollis & rarus, longitudinis, craßitudinisq; modicæ, isq; paulum à costarum regione in vterum excedens ex maxima parte sub his conditur, atque hæc quidem iuncta sunt. Renes verò diuersi, qui lumbis sub imis coxis inhærent à parte earum resimi, ab altera rotundi, qui & venosi sunt, & ventriculos habent, & tunicis supèr conteguntur. Ac viscerum quidem hæ sedes sunt. Stomachus verò, qui intestinorum principium est, neruosus à septimæ spinæ vertebra incipit, ac circa præcordia, cum ventriculo committitur. Ventriculus autem, qui receptaculum cibi est, constat ex duobus tergoribus, isq; inter lienem & iecur positus est, vtroque ex ijs paulum super eum ingrediente. Suntq; etiam membranulæ tenues, per quas inter se * tria ista connectuntur, iunguntur q; ei septo, quod transuersum esse suprà posui. Inde ima ventriculi pars paulum in dexteriorem partem conuersa, in summum

Renes.

Stomachus.

Ventriculus.

* omnia

intest

intestinum coarctatur. Hanc iuncturam πυλωρὸν Græci vocant, quoniam portæ modo in inferiores partes, ea quæ excreturi sumus, emittit. Ab ea ieiunum intestinum incipit, non ita implicitum: cui tale vocabulum est, quia nunquam quod accipit, continet: sed protinus in inferiores partes transmittit. Inde tenue intestinum est, in sinus vehementer implicitum. Orbes verò eius per membranulas singuli cum inferioribus connectuntur, qui in dexteriorem partem conuersi, & è regione dexterioris coxæ finiti, superiores tamen partes magis complent. Deinde id intestinum cum craßiore altero transuersò committitur, quod à dextra parte incipiens, in sinisteriorem peruium & longum est, in dexteriorem non est, ideoq; cæcum nominatur.* Ad id quod peruium est, late fusum atque sinuatum, minusq; quàm superiora intestina neruosum ab vtraque parte huc atque illuc volutum, magis tamen sinisteriores inferioresq; partes tenens, cõtingit iecur atque ventriculum. Deinde cum quibusdam membranulis à sinistro rene venientibus iungitur, atque hinc dextra recuruatum in imo dirigitur quà excernit, ideoq; id ibi rectum intestinum nominatur. Contegit verò vniuersa hæc omentum ex * interiore parte leue & * strictum, ex superiore mollius. Cui adeps quoque innascitur, quæ sensu, sicut cerebrum quoq;, & medulla, caret. At à renibus singulæ venæ colore albæ ad vesicam feruntur, οὐρητῆρας Græci vocant, quòd per eas inde descendentẽ

vrinam

Ieiunum intestinum.

Tenue intestinum.

* At id

Cæcum intestinum.

Rectum intestinum.

Omentum.

*inferiore

*adstrictum.

*vrinam in vesicam destillare concipiunt. Vesica autem in ipso sinu neruosa & duplex, ceruice plena atque carnosa, iungitur per venas cum intestino, eoq; osse, quod pubi subest. Ipsa soluta atque liberior est, aliter in viris atque in fœminis posita. Nam in viris iuxta rectum intestinum est potius in sinistram partem inclinata. In fœminis super genitale earum posita est, superq; *elapsa ab ipsa vulua sustinetur. Tū in masculis iter vrinæ spatiosius, & compressius à ceruice huius descendit ad colem. In fœminis breuius & plenius super vuluæ ceruicem se ostendit. Vulua autē in virginibus quidem admodum exigua est. In mulieribus verò, nisi vbi grauidæ sunt, non multo maior, quàm vt manu comprehendatur. Ea recta continuataq; ceruice (quem canalem vocant) contra mediam aluum orsa, inde paulum ad dexteriorem coxam conuertitur, deinde super rectum intestinum progressa, ilijs fœminæ latera sua innectit. Ipsa autem ilia inter coxas & pubem imo ventre posita sunt, à quibus ac pube abdomen sursum versus ad præcordia peruenit, ab exteriore parte euidenti cute, ab interiori læui membrana inclusum, quæ omento iungitur, περιτόναιος autem à Græcis nominatur.*

*illapsa

Canalis.

De curationibus morborum, qui nascuntur à capite: & primò de eius dolore, deinde de morbo, qui circa faciem nascitur, tum de linguæ resolutione, postremò de destillatione, ac grauedine. C. II.

His

HIs veluti in conspectum quendam (quatenus scire curanti necessarium est) adductus, remedia singularum laborantium partium exequar, orsus à capite: sub quo nomine nunc significo eam partem, quæ * capillo tegitur. Nam oculorum, aurium, dentium dolor, & si quis similis est, aliâs erit explicandus. In capite autem interdum acutus & pestifer morbus est, quem κεφαλαίαν Græci vocant. Cuius notæ sunt horror * calidus, neruorum resolutio, oculorum caligo, mẽtis alienatio, vomitus, sic vt vox supprimatur, vel sanguinis ex naribus cursus, sic vt corpus frigescat, anima deficiat. Præter hæc dolor intolerabilis maximè circa tempora, vel occipitium. Interdum autem in capite longa imbecillitas, sed neque grauis neq; periculosa, per hominis ætatem est. Interdum grauior dolor, sed breuis, neque tamen mortiferus, qui vel vino, vel cruditate, vel frigore, vel igne, aut sole contrahitur. Hiq; omnes dolores modò * in febre, modò sine hac sunt, modò in toto capite, modò in parte, interdum sic, vt oris quoque proximam partem excrucient. Præter hæc etiam vnum inuenitur genus, quod potest longum esse, vbi humor cutem inflat, eaq; intumescit, & prementi digito cedit, ὑδροκέφαλον Græci appellant. Ex ijs, id quod secundo loco positum est, dum leue est, qua sit ratione curandum dixi, cùm persequerer ea, quæ sani homines in imbecillitate partis alicuius facere deberent. Quæ verò auxilia sint capitis, vbi cum febre dolor est, eo loco explici

*capillis

*validus,

* cum

explicitum est, quo febrium curatio exposita est. Nunc de cæteris dicendum: Ex quibus id quod acutum est, & id quod supra consuetudinem intenditur, idq; quod ex subita caussa, & si non pestiferum, tamen vehemens est, primam curationem habet qua sanguis mittatur. Sed id, nisi intolerabilis est dolor, superuacuum est. Satiusq; est abstinere à cibo: si fieri potest, etiam à potione. Si non potest, aquam bibere. Si postero die dolor remanet, aluum ducere, sternutamenta euocare, nihil assumere, nisi aquam. Sæpe enim dies vnus aut alter totum dolorem hac ratione discutit, vtiq; si ex vino * vel cruditate origo est. Si verò in ijs auxilij parum est, tonderi oportet ad cutem: deinde considerandum est, quæ caussa dolorem excitarit: si calor, aqua frigida multa perfundere caput expedit, spongiam concauam imponere subinde in aqua frigida expressam, vngere rosa & aceto, vel potius ijs tinctam lanam succidam imponere, aliaq; refrigerantia cataplasmata. At si frigus nocuit, caput oportet perfundere aqua calida maritima, vel certè salsa, aut in qua laurus decocta sit, tum caput vehementer perfricare, deinde calido oleo implere, veste velare. Quidam etiam id deuinciunt. Alij ceruicalibus vestimentisq; onerant, & sic leuantur, alios calida cataplasmata adiuuant. Ergo etiam vbi caussa incognita est, videre oportet, refrigerantia magis, an calefacientia leniant, & ijs vti, quæ experimentum approbarit. At si parum

* & (margin)

Aqua frigida. (margin)

*parum cauſſa diſcernitur, perfundere caput primum aqua calida, ſicut ſuprà præceptum eſt, vel ſalſa, vel ex lauro decocta, tum frigida poſca. Illa in omni vetuſto capitis dolore communia ſunt, ſternutamenta excitare, inferiores partes vehementer perfricare, gargarizare iis, quæ ſaliuam mouent, cucurbitulas temporibus & occipitio admouere, ſanguinem ex naribus detrahere, reſina ſubinde tempora peruellere, & impoſito ſinapi exulcerare ea quæ male habent, antè linteolo ſubiecto, ne vehementer*arrodat: candentibus ferramentis, vbi dolor eſt, vlcera excitare, cibum* permodicum cum aqua ſumere: vbi leuatus eſt dolor, in balneum ire, ibi multa aqua prius calida, deinde frigida per caput perfundi. Si diſcuſſus ex toto dolor eſt, etiam ad vinum reuerti, ſed poſtea ſemper antequam quicquam aliud, aquam bibere. Diſsimile eſt id genus quod humorem in caput contrahit. In hoc tonderi ad cutem neceſſarium eſt. Deinde imponere ſinapi, ſic vt exulceret. Si id parum *profluit, ſcalpello vtendum eſt. Illa cum hydropicis communia ſunt, vt exerceatur, inſudet, vehementer perfricetur, cibis potionibusq; vtatur, vrinam præcipuè mouentibus.*

*erodat:

* ſemper modicum

* profuit.

De morbo qui circa faciem naſcitur, quem Græci κυνικὸν σπασμὸν vocant.

Circa faciem verò morbus innaſcitur, quem Græci κυνικὸν σπασμὸν nominant. Is cum acuta ferè febre oritur. Os cum motu quodam per-

*uertitur, ideoq; nihil aliud est, quàm distentio oris. Accedit crebra coloris in facie totoq; corpore mutatio. Somnus in promptu est. In hoc sanguinem mittere, optimum est. Si finitum eo malum non est, ducere aluum: si ne sic quidem discussum est, albo ueratro vomitum mouere: præter hæc necessarium est vitare solem, laßitudinem, vinum. Sed si discussum ijs non est, vtendum est cursu, frictione, in eo quod læsum est, leni & multa, in reliquis partibus breuiore, sed vehementi: prodest etiam mouere sternutamenta, caput radere, idq; perfundere aqua calida, vel marina, vel certè salsa, sic vt ei quoque sulphur adijciatur: post perfusionem iterum perfricari, sinapi manducare, eodemq; tempore affectis oris partibus ceratum, integris *idem sinapi, donec *arrodat, imponere. Cibus aptißimus ex media materia est.*

*item
* erodat,

De resolutione linguæ.

AT si lingua resoluta est, quod interdum per se, interdum ex morbo aliquo fit, sic vt sermo hominis non explicetur, oportet gargarizare ex aqua, in qua vel thymum, vel hyssopum, vel nepeta decocta sit, aquam bibere, caput, & os, & ea quæ sub mento sunt, & ceruicem vehementer perfricare, lasere linguam ipsam linere, manducare quæ sunt acerrima, id est sinapi, allium, cepam, magna vi luctari, vt verba exprimantur, exerceri retento spiritu, caput sæpe aqua frigida perfundere, nonnunquam multam esse radiculam,

diculam, deinde vomere.

De Destillatione ac Grauedine.

D*Estillat autem humor ex capite interdum in nares, quod leue est: interdum in fauces, quod peius est: interdum etiam in pulmonem, quod pessimum est. Si in nares destillat, tenuis per has pituita profluit, caput leuiter dolet, grauitas eius sentitur, frequentia sternutamenta sunt. Si in fauces, has exasperat, tussiculam mouet. Si in pulmonem, præter sternutamenta & tussim, est etiam capitis grauitas, lassitudo, sitis, æstus, biliosa vrina. Aliud autem (quamuis non multum distans malum) Grauedo est. Hæc nares claudit, vocem obtundit, tussim siccam mouet, sub eadem salsa est saliua, sonant aures, venæ mouentur in capite, turbida vrina est. Hæc omnia* κορύζας *Hippocrates nominat. Nunc video apud Græcos in grauedine hoc nomen seruari, destillationes* καταστάγμους *appellari. Hæc* **autem & breuia, &, si neglecta sunt, longa esse consueuerunt. Nihil pestiferum est, nisi quod pulmonem exulcerauit. Vbi aliquid eiusmodi sensimus, protinus abstinere à sole, balneo, vino, venere debemus. Inter quæ vnctione, & assueto cibo nihilominus vti licet, ambulatione tantùm acri, sed tecta vtendum est, & post eam caput atq; os supra quinquagies perfricandum. Raroq; fit, vt si biduo, vel certe triduo nobis temperauimus, id vitium non leuetur. Quo leuato, si in destillatione crassa facta pituita est, vel in grauedine nares*

**autem breu.*

*minus *magis patent, balneo vtendũ eſt, multaq́; aqua prius calida, poſt egelida fouendum os, caputq́;, deinde cum cibo pleniore vinum bibendum. At ſi æquè tenuis die quarto pituita eſt, vel nares æquè clauſæ videntur, aſſumendum eſt vinum amineum, auſterum, deinde rurſus biduo aqua, poſt quæ ad balneum & ad conſuetudinem reuertendum eſt. Neque tamen illis ipſis diebus, quibus aliqua omittenda ſunt, expedit tanquam ægros agere, ſed cætera omnia quaſi ſanis facienda ſunt, præterquàm ſi diutius aliquem & vehementius iſta ſolicitare conſueuerunt. Huic enim quædam curioſior obſeruatio neceſſaria eſt. Igitur huic, ſi in nares vel in fauces deſtillauit, præter ea quæ ſuprà retuli, protinus primis diebus multum ambulandum eſt, perfricandæ vehementer inferiores partes, leuior frictio adhibenda thoraci erit, leuior capiti, demenda aſſueto cibo pars dimidia, ſumenda oua, amylum, ſimiliaq́;, quæ pituitam faciunt craſsiorem. Siti *quanta maxime ſuſtineri poteſt, pugnandum eſt. Vbi per hæc idoneus aliquis balneo factus, eoq́; vſus eſt, adijciendus eſt cibo piſciculus, aut caro, ſic tamen ne protinus iuſtus modus cibi ſumatur. Vino meraco copioſius vtendum eſt. At ſi in pulmonem quoque deſtillat, *multoq́; magis & ambulatione, & frictione opus eſt, eademq́; adhibita ratione in cibis, ſi non ſatis illi proficiunt, acrioribus vtendum eſt, magis ſomno indulgendum, abſtinendumq́; à negotijs omnibus aliquãdo, ſed ſerius, & balneum tentandum.

*quãtum maxima

*multo mag.

dum. In grauedine autem primo die quiescere, neque esse, neque bibere, caput velare, fauces lana circundare, postero die surgere, diu abstinere à potione, aut si res coëgerit, non vltra heminam aquæ assumere. Tertio die panis non* ita multum ex parte interiore cum pisciculo, vel* leui carne sumere, aquam bibere. Si quis sibi temperare non potuerit, quo minus pleniore victu vtatur, vomere. Vbi in balneum ventum est, multa aqua calida caput & os fouere vsq; ad sudorem, tum ad vinum redire: post quæ vix fieri potest, vt idem incommodum maneat. Sed si manserit, vtendũ erit cibis frigidis, aridis, leuibus, humore quàm minimo, seruatis frictionibus, exercitationibusq;, quæ in omni tali genere valetudinis necessariæ sunt.

*tam
*leni

De ceruicis morbis, curationibúsque. c.III.

A Capite transitus ad ceruicem est, quæ grauibus admodum morbis obnoxia est. Neque tamen alius importunior, acutiorq; morbus est, quàm is qui quodam rigore neruorum, modò caput scapulis, modò mentum pectori annectit, modò rectam & immobilem ceruicem intendit. Priorem Græci ὀπισθότονον, insequentem ἐμπροσθότονον, vltimum τέτανον appellant, quamuis minus subtiliter, quidã indiscretis his nominibus vtuntur. Ea sæpe intra quartũ diem* tollunt. Si hunc euaserunt, sine periculo sunt. Omnia eadem ratione curantur, idq; conuenit. Sed Asclepiades vtique mittendum sanguinem credidit. Quod quidam vitandum esse dixerunt, eò quòd maxime

* tollit. ex Hippo.

*tum corpus calore egeret, isq; esset in sanguine. Verùm hoc quidem falsum est. Neque enim natura sanguinis est, vt vtique caleat, sed ex his, quæ in homine sunt, is celerrime vel calescit, vel refrigescit. Mitti verò nécne debeat, ex iis intelligi potest quæ de sanguinis mißione præcepta sunt. Vtiq; autem rectè datur castoreum, & cum hoc piper vel laser. Deinde opus est fomento humido & calido. Itaq; pleriq; aqua calida multa ceruices subinde perfundunt. Id in præsentia leuat, sed oportuniores neruos frigore reddit. Quod vtique vitandum est. Vtilius igitur est cerato liquido primùm ceruicem perungere, deinde admouere vesicas bubulas, vel vtriculos oleo calido repletos, vel ex farina calidum cataplasma, vel piper rotundum cum fico contusum. Vtilißimum tamen est humido sale fouere. Quod quomodo fieret, iam ostendi. Vbi eorum aliquid factum est, admouere ad ignem, vel si æstas est, in sole, ægrum oportet, maximeq; oleo vetere, si id non est, syriaco, si ne id quidem est, adipe quàm vetustissima ceruicem, & scapulas, & * spinas perfricare. Frictio cùm omnibus in homine vertebris vtilis sit, tum iis præcipuè, quæ in collo sunt. Ergo die noctéque, interpositis tamen quibusdam temporibus, hoc remedio vtendum est. Dum id intermittitur, imponendum malagma aliquod ex calefacientibus. Cauendum verò præcipuè frigus. Ideoq; in eo conclaui, in quo cubabit æger, ignis continuus esse debebit, maximeq;*

tempore

* spinam

*tempore antelucano, quo præcipuè frigus intenditur. Neque inutile erit, caput attonsum habere, idq; irino vel cyprino calido madefacere, & superimposito pileo velare, nonnunquam etiam in calidum oleum totum descendere, vel in aquam calidam, in qua fœnum græcum decoctum sit, & adiecta olei pars tertia. Aluus quoque ducta sæpe superiores partes resoluit. Si verò etiam vehementius dolor creuit, admouendæ ceruicibus cucurbitulæ sunt, sic, vt cutis incidatur, *eædem aut ferramentis, aut sinapi*adurendæ. Vbi leuatus est dolor, moueriq; ceruix cœpit, scire licet cedere remedijs morbum. Sed diu vitandus cibus, quisquis mandendus est. Sorbitionibus vtendum, itemq; ouis sorbilibus, aut *à pullis mollibus ius aliquod assumendum. Id si bene processerit, iamq; ex toto rectè se habere ceruices videbuntur, incipiendum erit à pulticula, vel intrita bene madida. Celerius tamen etiam panis mandendus, quàm vinum gustandum. Si quidem huius vsus præcipuè periculosus, ideoq; in lõgum tempus differendus est.*

*eadem
*adurēda
* hapalis, i. moll.

De faucium morbis, ac curationibus, & primùm de Angina, deinde de Difficultate spirandi, vltimo de Tussi. c. IIII.

VT hoc autem morbi genus circa totam ceruicem, sic alterum æquè pestiferum acutumq; in faucibus esse consueuit. Nostri Anginam vocant, apud Græcos nomen prout species est. Interdum enim neque rubor, neque tumor vllus appa-

*ret, sed corpus aridum est, vix spiritus trahitur, membra soluuntur, id συνάγχην vocant. Interdum lingua faucesq́; cum rubore intumescunt, vox nihil significat, oculi vertuntur, facies pallet, singultus est, id ὡς συνάγχη vocatur. Illa communia sunt, æger non cibum deuorare, non potionem potest, spiritus eius includitur. Leuius est, vbi tumor tantummodo, & rubor est, cætera non sequuntur: id παρασυνάγχην appellant. Quicquid est, si vires patiuntur, sanguis mittendus est, si non abundat, secundum est ducere aluum. Cucurbitula quoque rectè sub mento, & circa fauces admouetur, vt id quod strangulat, euocet. Opus est deinde fomentis humidis. Nam sicca spiritum elidunt. Ergo admouere spongias oportet, quæ melius in calidum oleum, quàm in calidam aquam subinde demittuntur. Efficacissimusq́; est hic quoque salis calidi succus. Tum cō modum est hyssopum, vel nepeta, vel thymum, vel absinthium, vel etiam furfures, aut ficus aridas, aut mulsam aquam decoquere, eaq́; gargarizare: post hæc, palatum vngere vel felle taurino, vel eo medicamento, quod ex moris est, polline etiam piperis id rectè respergitur. Si per hæc parum proficitur, vltimum est incidere satis altis plagis sub ipsis maxillis supra collum, & in palato *citra vuam, vel eas venas, quæ sub lingua sunt, vt per ea vulnera morbus erumpat. Quibus si non fuerit æger adiutus, scire licet, malo victum esse. Si verò his morbus leuatus est, iamq́; fauces &*

*circa

cibum

cibum & ſpiritum capiunt, facilis ad bonam valetudinẽ recurſus eſt. At interdum natura quoq; adiuuat, ſi ex anguſtiore ſede vitium tranſit in latiorẽ. Itaq; rubore & tumore in præcordijs orto, ſcire licet fauces liberari. Quicquid autem eas leuauit, incipiendum eſt ab humidis, maximeq; aqua mulſa decocta, deinde aſſumendi molles & non acres cibi ſunt, donec fauces ad priſtinum habitum reuertantur. Vulgo *audio, ſi quis pullum hirundinis ederit, angina toto anno non periclitari, ſeruatumq; eum ex ſale, cùm is morbus vrget, comburi, carbonemq; eius contritũ in aquam mulſam (quæ potui datur) *inſricari, & prodeſſe. Id cùm idoneos auctores ex populo habeat, neq; habere quicquam periculi poßit, quamuis in monumentis medicorum non legerim, tamen inſerendum huic operi meo credidi.*

* *inſriari.*

De Difficultate ſpirandi.

Est etiam circa fauces malum, quod apud Græcos aliud atque aliud nomen habet, prout ſe intendit. Omne in difficultate ſpirandi conſiſtit. Sed hæc dum modica eſt, neque ex toto ſtrangulat, δύσπνοια *appellatur. Cùm vehementior eſt, vt ſpirare æger ſine ſono & anhelatione non poßit,* ἆσθμα. *Cùm acceßit id quoq;, ne niſi recta ceruice ſpiritus trahatur,* ὀρθόπνοια. *Ex quibus id, quod primum eſt, poteſt diutius trahi. Duo inſequentia acuta eſſe conſueuerunt. His communia ſunt, quòd propter anguſtias, per quas ſpiritus euadit, ſibilum elidit, dolor in pectore*

præcordijsq; est, interdum etiam in scapulis, isq; modò *decidit, modò reuertitur, ad hæc tussicula accedit. Auxilium est, nisi aliquid prohibet, in sanguinis detractione. Neque id satis est, sed lacte quoque venter soluendus est. Liquanda aluus, interdum etiam ducenda, quibus extenuatum corpus incipit spiritum trahere commodius. Caput autem etiam in lecto sublime habendum est, thorax fomentis, cataplasmatisq; calidis, aut siccis, aut etiam humidis adiuuandus est, & postea vel malagma superimponendum, vel certe ceratum ex cyprino vel irino vnguento. Sumenda deinde ieiuno potui mulsa aqua, cum qua vel hyssopus cocta, vel contrita capparis radix sit. Datur etiam vtiliter, aut nitrum aut nasturtium, *allium frictum, deinde contritum & cum melle mistum, simulq; coquātur mel, galbanum, resina terebinthina, & vbi coierunt, ex his quod fabæ magnitudinem habet, quotidie sub lingua liquatur, aut sulphuris ignem non experti* pondo & quadrans abrotani pondo in vini cyatho teruntur, idq; tepefactum sorbetur. Est etiam non vana opinio vulpinū iecur, vbi siccum & aridum factum est, contundi oportere, polentamq; ex eo potioni aspergi, vel eiusdem pulmonem quàm recentissimum assum, sed sine ferro coctum, edendum esse. Præter hæc sorbitionibus, & lenibus cibis vtendum est, interdum vino tenui austero, nonnunquam vomitu. Prosunt etiam quæcunque vrinam *augent, sed nihil magis quàm ambulatio lenta

pænè

*decedit,

*aut all.

*pōdo denarii & quadrans, abrotani pondo denarii in vini

*agūt, al. vrgent,

*pæne vſque ad laßitudinem, frictio multa, præcipuè inferiorum partium, vel in ſole, vel ad ignem & per ſeipſum, & per alios, vſque ad ſudorem. In interiore verò faucium parte interdum exulceratio eſſe conſueuit. In hac plerique extrinſecus cataplaſmatis calidis, fomentisq́; humidis vtuntur. Volunt etiam vaporem calidum ore recipi, per quem molliores alij partes eas fieri dicunt, opportunioresq́; vitio iam hærenti. Sed ſi * bene ſic vitari morbus poteſt, tuta illa præſidia. Si metus eius eſt, ſuperuacua ſunt. Vtique autem perfricare fauces periculoſum eſt: exulcerat enim, neque vtilia ſunt, quæ vrinæ mouendæ ſunt apta, quia poſſunt dum tranſeunt, ibi quoque pituitam extenuare, quam ſupprimi melius eſt. Aſclepiades multarum rerum, quas ipſi quoque ſecuti ſumus, auctor bonus, acetum ait quàm acerrimũ eſſe ſorbendum: hoc enim ſine vlla noxa comprimit vlcera. Sed id ſupprimere ſanguinem poteſt, vlcera ipſa ſanare nõ poteſt. Melius huic rei lycium eſt, quod idem quoq; æquè probat, vel porri, vel marrubij ſuccus, vel nuces Græcæ cum tragacantho contritæ, & cum paſſo miſtæ, vel lini ſemen contritum, & cum dulci vino miſtum. Exercitatio quoque ambulandi, currendiq́; neceſſaria eſt. Frictio à pectore vehemens toti inferiori parti adhibenda. Cibi verò eſſe debent, neq; nimium acres, neque aſperi, mel, lenticula, tragum, lac, ptiſana, pinguis quoq; caro, præcipueq́; porrum, & quicquid cum hoc miſtum eſt. Potionis quamminimum*

*bene vit.

Aſclepiades.

mum

mum esse conuenit. Aqua dari potest, vel pura, vel in qua malum *cydonium, palmulæ've decoctæ sunt. Gargarizationes quoque lenes: sin hæ parum proficiunt, reprimentes vtiles sunt. Hoc genus neque acutum est, & potest esse non longum, curationem tamen maturam, ne vehementer & diu lædat, desiderat.*

*cotoneũ,

De Tussi*.

*,& sanguinis effluuio.

T*Vßis verò ferè propter faucium exulcerationem molesta est, quæ multis modis contrahitur. Itaque illis restitutis ipsa finitur. Solet tamen interdum per se quoque male habere, & vix cùm vetus facta est eliditur, ac modò arida est, modò pituitam citat.* Oportet hyssopum altero quoque die bibere, spiritu retento currere, sed minime in puluere, ac lectione vti vehementi, quæ primò impeditur à tußi, pòst eam vincit, tum ambulare, deinde per manus quoque exerceri, & pectus diu perfricare. Post hæc quàm pinguissimæ ficus vncias tres supra prunas incoctas, esse. Præter hæc si humida est, prosunt frictiones validæ, cum quibusdam calefacientibus, sic, vt caput quoq; siccum vehementer perfricetur. Item cucurbitulæ pectori admotæ, sinapi ex parte exteriore faucibus impositum, donec leuiter exulceret potio ex mentha, nucibusq; Græcis & amylo, primoq; assumptus panis aridus, deinde aliquis cibus lenis. At si sicca tußis est, cùm ea vehementißime vrget, adiuuat vini austeri cyathus assumptus, dum ne amplius id interposito*

*Si arida est, oportet

temp

*tempore aliquo, quàm ter aut quater fiat. Item laſeris quàm optimi paulum deuorare opus eſt, porri vel marrubÿ ſuccum aſſumere, ſcillam delingere, acetum ex ea, vel certe acre ſorbere, aut cum ſpica allÿ contriti duos vini cyathos. Vtilis etiam in omni tuſsi eſt peregrinatio, nauigatio longa, loca maritima, natationes. Cibus interdum mollis, vt malua, vel vrtica: interdum acer, vt lac cum allio coctum, ſorbitiones quibus laſer ſit adiectum, aut in quibus porrum incoctum tabuerit, ouum ſorbile ſulphure adiecto, potus primùm aqua calida, deinde inuicem aliÿs diebus hæc, aliÿs vinum. Magis terreri poteſt aliquis, cùm ſanguinem expuit. Sed id modò minus, modò plus periculi habet. Exit enim modò ex gingiuis, modò ex ore, & quidem ex hoc interdum etiam copioſe, ſed ſine tuſsi, ſine vlcere, ſine gingiuarum vllo vitio, ita vt nihil excreetur. Verùm vt ex naribus, ſic ex ore aliquando prorumpit. Atque interdum ſanguis profluit, interdum ſimile aquæ quiddam, in qua caro recens lota eſt. Nonnunquam autem is à ſummis faucibus fertur, modò exulcerata ea parte, modò non exulcerata, ſed aut ore venæ alicuius adaperto, aut tuberculis quibuſdam natis, ex *his ſanguine erumpente. Quod vbi incidit, neque lædit potio aut cibus, neq; *quicquam aut ex vlcere excreatur. Aliquando gutture & arteriÿs exulceratis, frequens tuſsis ſanguinem quoque *extundit. Interdum etiam fieri ſolet, vt aut ex pulmone, aut*

*hiſq;
*quicquā ex
*extrudit.

ex

ex pectore, aut ex latere, aut ex iocinore feratur. Sæpe fœminæ, quibus sanguis per menstrua non respondet, hunc expuunt, * auctoresq; medici fuerunt, vel exesa parte aliqua sanguinem exire, vel rupta, vel ore alicuius venæ patefacto. Primam διάβρωσιν, secundam ῥηγμόχασμον, tertiam ἀναστόμωσιν appellant. Vltima minimè nocet, prima grauissimè. Ac sæpe quidem euenit, vti sanguinem pus sequatur: interdum autem qui sanguinem ipsum suppressit, satis ad valetudinem profuit. Sed si secuta vlcera sunt, si pus, si tussis est, prout sedes ipsa est, ita varia & periculosa genera morborum sunt. Si verò sanguis tantùm fluit, expeditius & remedium & finis est. Neque ignorari oportet, eis quibus fluere sanguis solet, aut quibus spina dolet, coxæ'ue, aut post cursum vehementem vel ambulationem, dum febris absit, non esse inutile sanguinis mediocre profluuium, idq; per vrinam redditum, ipsam quoque lassitudinem soluere. Ac ne in eo quidē terribile esse, qui ex superiore loco decidit, si tamen in eius vrina nihil nouabit. Neque vomitum huius afferre periculum, etiam cùm repetit, si antè confirmare & implere corpus licuit: & ex toto nullum nocere, qui in corpore robusto, neque nimius est, neque tussim aut calorem mouet. Hæc pertinent ad vniuersum. Nunc ad ea loca quæ proposui veniam. Si ex gingiuis exit, portulacam manducasse satis est: si ex ore, continuisse eo merum vinum: si id parum profi-

* veteresq; medici fuerunt.

proficit, acetum: si inter hæc quoque grauiter erumpit (quia consumere hominem potest) commodissimum est, impetum eius admota occipitio cucurbitula, sic vt cutis quoque incidatur, auertere. Si id mulieri, cui menstrua non feruntur, euenit, eandem cucurbitulam incisis inguinibus eius admouere. At si ex faucibus, interioribúsve partibus processit, & metus maior est, & cura maior adhibenda: sanguis mittendus est, & si nihilominus ex ore processit, iterum, tertioq́; & quotidie paulum aliquid. protinus autem debet sorbere vel acetum, vel etiam cum thure plantaginis aut porri succum, imponendaq́; extrinsecus supra id quod dolet lana succida ex aceto est, & id spongia subinde refrigerandum. Erasistratus horum crura quoque & femora, brachiaq́; pluribus locis deligabat. Id Asclepiades adeò non prodesse, vt etiam inimicum esset, proposuit. Sed id sæpe commodè respondere experimenta testantur. Neque tamen pluribus locis deligari necesse est, sed sat est infra inguina & super talos, summosq́; humeros, etiam brachia. Tum si febris vrget, danda est sorbitio, & potui aqua, in qua aliquid ex ijs quæ aluum astringunt, decoctum sit: *ac si abest febris, vel elota alica, vel panis ex aqua frigida, & molle quoque ouum dari potest potui, vel idem quod supra scriptum est, vel vinum dulce, vel aqua frigida, sed sic bibendum erit, vt sciamus huic morbo sitim prodesse: præter hæc necessar.

necessaria sunt quies, securitas, silentium. Caput huius quoque cubantis sublime esse debet, recteq́; tondetur. Facies sæpe aqua frigida fouenda est. At inimica sunt vinum, balneum, venus, in cibo oleum, acriora omnia, item calida fomenta, conclaue calidum & inclusum, multa vestimenta corpori iniecta, etiam fricationes, vbi bene etiam sanguis conquieuit. Tum verò incipiendum est à brachijs, cruribusq́;, à thorace abstinendum. In hoc casu per hyemem locis maritimis, per æstatem mediterraneis opus est.

De stomachi morbis, & curationibus.

CAP. V.

*FAucibus subest stomachus, in quo plura longa vitia incidere consueuerunt. Nam modò ingens calor, modò inflatio hunc, modo inflammatio, modò exulceratio afficit. Interdum pituita, interdum bilis oritur, frequentissimumq́; est eius malum, quo resoluitur, neque vlla re magis aut afficitur, aut corpus afficit. Vt diuersa autem vitia eius, sic etiam remedia sunt. Vbi exæstuat, aceto cum rosa extrinsecus subinde fouendus est, imponendusq́; puluis cum oleo, & ea cataplasmata, quæ simul & reprimunt, & molliunt. Potui (nisi quid obstat) gelida aqua præstanda. Si inflatio est, prosunt admotæ cucurbitulæ: neque incidere cutem necesse est: prosunt sicca & calida fomenta, sed non vehementissima. Interponenda abstinentia est. Vtilis in *ieiuno potio est absinthij, aut hyssopi, aut rutæ.*

* *ieiunio*

Exerc

Exercitatio primò lenis, deinde maior adhibenda est, maximeq; quæ superiores partes moueat. Quod genus in omnibus stomachi vitijs aptissimum est. Post exercitationem opus est vnctione, frictione, balneo quoque nonnunquam, sed rarius, interdum alui ductione. Cibis deinde calidis, neque inflantibus, eodemq; modo calidis potionibus, primò aquæ, pòst, vbi resedit inflatio, vini austeri. Illud quoque in omnibus stomachi vitijs præcipiendum est, vt quo modo se quisque æger refecerit, eo vt sanus vtatur. Nam redit huic imbecillitas sua, nisi ijsdem defendatur bona valetudo, quibus reddita est. At si inflammatio aliqua est, quam ferè tumor & dolor sequitur, prima sunt quies & abstinentia, lana sulphurata circūdata, in* ieiuno absinthium. Si ardor stomachum vrget, aceto cum rosa subinde fouendus est, deinde cibis quidem vtendum est modicis. Imponenda verò extrinsecus quæ simul & reprimunt & molliunt: deinde his detractis, vtendum calidis ex farina cataplasmatis, quæ reliquias digerant. Interdum aluus ducenda. Adhibenda exercitatio, & cibus plenior. At si exulceratio stomachum infestat, eadem ferè facienda sunt, quæ in faucibus exulceratis præcepta sunt. Exercitatio, frictio inferiorum partium adhibenda. Adhibendi leues & glutinosi cibi, sed citra satietatem. Omnia acria atque acida remouenda. Vino, si febris non est, dulci: aut si id inflat, certe leni vtendum, sed neq;

*ieiunio

*præfrigido, neque nimis calido. Si verò pituita stomachus impletur, necessarius modò in ieiunio, modò post cibum vomitus est. Vtilis exercitatio, gestatio, nauigatio, frictio. Nihil edendum, bibendumq́; , nisi calidum, vitatis tantùm his, quæ pituitam contrahere consueuerunt. Molestius est, si stomachus bile vitiosus est. Solent autem hi, qui sic tentantur, interpositis quibusdam diebus hanc, & quidem quod pessimum est, atram vomere. His rectè aluus ducitur, potiones ex absinthio dantur : necessaria gestatio, nauigatio, & (si fieri potest) ex nausea vomitus, vitanda cruditas, sumendi cibi faciles & stomacho non alieni, vinum austerum. Vulgatissimum verò pessimumq́; stomachi vitium est resolutio, id est cùm cibi non tenax est, soletq́; desinere ali corpus, ac sic tabe consumi. Huic generi inutilissimum balneum est. Lectiones, exercitationesq́; superioris partis necessariæ. Item vnctiones, frictionesq́; , hinc perfundi frigida, atque in eadem natare, canalibus eiusdem subijcere etiam stomachum ipsum, & magis etiam à scapulis, id quod contra stomachum est. Consistere in frigidis, medicatisq́; fontibus, quales cutiliarum *subcutiliarumq́; sunt, salutare est. Cibi quoque assumendi sunt frigidi, qui potius difficulter coquuntur, quàm facile vitiantur. Ergo plerique, qui nihil aliud concoquere possunt, bubulam coquunt. Ex quo colligi potest, neque auem, neq; venationem, neque piscem dari debere, nisi gen*

* *symbruinarumq́,*

De aquis cutiliis, Plinius lib. 2. cap 95. item lib. 31. ca. 2. & 6. de iisdem, & Vitruuius lib. 8. cap. 3.

*si generis durioris. Potui quidem aptissimum est vinum frigidum, vel certè bene calidum meracum, potissimum rheticum, vel allobrogicum, aliúdve, quod & austerum & resina conditum est: si id non est, quàm asperrimum, maximeq; signinum. Si cibus non continetur, danda aqua, & eliciendus plenior vomitus est, iterúmque dandus cibus, & tum admouendæ duobus intra stomachum digitis cucurbitulæ, ibiq; duabus aut tribus horis continendæ sunt. Si simul & vomitus & dolor est, imponenda supra stomachum est lana succida, vel spongia ex aceto, vel cataplasma, quod refrigeret. Perfricanda verò non diu, sed vehementer brachia, & crura, & calefacienda. Si plus doloris est, infra præcordia quatuor digitis cucurbitula vtendum est, protinus dandus panis ex posca frigida. Si non continuit, post vomitum lene aliquid ex his, quæ non aliena stomacho sint. Si ne id quidem tenuit, singuli cyathi vini singulis interpositis horis, donec stomachus consistat. Valens etiam medicamentum est radiculæ succus, valentius acidi punici mali, cum pari modo succi, qui ex dulci punico malo est, adiecto etiam intubi succo & mentha, sed huius minima parte, quibus tantundem, quantum in his omnibus est, aquæ frigidæ quamoptime miscetur. Id enim plus quàm vinum ad comprimendum stomachum potest, supprimendus autem vomitus est, qui per se venit, *sic, si nausea est. Sed si coacuit intus cibus, aut* *sic, & si.

computruit, quorum vtrumlibet ructus ostendit, eÿciendus est, protinusq; cibis assumptis ÿsdem quos proxime posui stomachus restituendus. Vbi sublatus est præsens metus, ad ea redeundum est, quæ suprà præcepta sunt.

De laterum doloribus. C. VI.

*STomachus lateribus cingitur, atque in his quoque vehementes dolores esse cõsueuerunt, & initium vel ex frigore, vel ex ictu, vel ex nimio cursu, vel ex morbo est. Sed interdum id malum intra dolorem est, isq; modò tardè, modò celeriter soluitur: interdum ad perniciem quoque procedit, oriturq; acutus morbus, qui pleuriticus à Græcis nominatur. Huic dolori lateris febris, & tussis accedit, & per hanc excreatur: si tolerabilis morbus est, pituita: si grauis, sanguis. Interdum etiam sicca tussis est, quæ nihil *emollitur. Idq; primo vitio grauius, secundo tolerabilius est. Remedium verò est magni & recentis doloris, sanguis missus. At siue *lenior, siue vetustior casus est, vel superuacuum, vel serum id auxilium est, confugiendumq; ad cucurbitulas est, antè summa cute incisa. Rectè etiam sinapi ex aceto super pectus imponitur, donec vlcera pustulasq; excitet, & tum medicamentum, quod humorem illuc citet. Præter hæc circundare primùm oportet latus *ipsum lana sulphurata: deinde cùm paulum inflammatio se remisit, siccis & calidis fomentis vti. Ab ÿs transitus ad malagmata est. Si vetustior dolor remanet, nouissimè*

*emolitur

*lenior.

*hapso lanæ sulphuratæ:

resina

resina imposita discutitur. Vtendum cibis, potionibusq; calidis, vitandum frigus. Inter hæc tamen non alienum, & extremas partes oleo & sulphure perfricare. Si leuata tußis est, leni lectione vti, iamq; & acres cibos, & vinũ meracius assumere. Quæ à medicis præcipiuntur, vt tamen sine his, rusticos nostros epota ex aqua herba trixago satis adiuuet. Hæc in omni lateris dolore communia sunt: plus negotij est, si acutus quoque morbus is factus est. In hoc præter ea quæ suprà posita sunt, hæc animaduertenda sunt, vt cibus sit quammaxime tenuis, & lenis, præcipueq; sorbitio, eaq; ex ptisana potißimum, aut ius in quo porrus cum pullo gallinaceo coctus sit. Idq; non nisi tertio quoque die detur, si tamen per vires licebit: potio verò aqua mulsa, in qua hyssopum aut ruta decocta sit. Quæ quibus temporibus danda sint, ex ratione vel adiectæ, vel leuatæ febris apparebit, sic vt in remißione quàm maxima dent, cum eo tamen, vt sciamus non esse eius generis tußi aridas fauces committendas. Sæpe enim, vbi nihil est quod* excreatur, continuatur, & strangulat. Ob quam caussam dixi etiam peius id genus esse tußis, quod nihil, quàm quod pituitam moueret. Sed hîc vinum sorbere, vt supra præcepimus, morbus ipse non patitur, in vicem eius cremor ptisanæ sumendus est. Vt his autem in ipso morbi feruore sustinẽdus æger est, sic vbi paulum is se remisit, alimẽta pleniora & vini quoque aliquid dari potest, dum

* excretur,

nihil detur, quod aut refrigeret corpus, aut fauces asperet. Si in refectione quoque manserit tussis, intermittere oportebit vno die, posteroq; cum cibo vini paulo plus assumere. Atque incipiente quoque tussi, tum non erit alienum (vt suprà quoque positum est) vini cyathos sorbere. Sed in hoc genere valetudinis dulce, vel certè lene commodius est. Si malum inueterauit, athletico victu corpus firmandum est.

De viscerum morbis, & primò de Pulmone, deinde de Iocinore, tum de Liene, postremò de Renibus. C. VII.

A Compagine verò corporis ad viscera transeundum est, & in primis ad pulmonem veniendum, ex quo vehemens & acutus morbus oritur, quem peripneumonicum Græci vocant. Eius hæc conditio est. Pulmo totus afficitur, hunc eius casum subsequitur tussis, bilem vel pus trahens, præcordiorum, totiusq; pectoris grauitas, spiritus difficultas, magnæ febres, continua vigilia, cibi fastidium, tabes. Id genus morbi plus periculi, quàm doloris habet. Oportet, si satis validæ vires sunt, sanguinem mittere: si minores, cucurbitulas sine ferro præcordijs admouere. Tum si satis valet, gestando ægrum, digerere: si parum, intra domum tamen dimouere. Potionem autem hyssopi dare, cui ficus arida sit incocta, aut aquam mulsam, in qua vel hyssopum vel ruta decocta sit. Frictione vti diutissime in scapulis, proximè ab his

in brac

in brachijs, & pedibus & cruribus, * leuiter contra pulmonem, idq; bis quotidie facere. Quod ad cibum verò pertinet, huic nec salsis opus est, neq; acribus, neque amaris, neque aluum astringentibus, sed paulo lenioribus. Ergo primis diebus danda est sorbitio ptisanæ, vel alicæ, vel oryzæ, cum qua recens adeps cocta sit. Cum hac sorbile ouum, nuclei pinei ex melle, panis, vel elota alica, ex aqua mulsa: potui deinde non solùm pura aqua, sed etiam mulsa egelida: aut si æstas est, etiam frigida, nisi quid obstat. Hæc autem altero quoque die increscente morbo dare satis est. Vbi in incremento consistit, quantum res patitur, ab omnibus abstinendum est, præterquam aqua egelida. Si vires desunt, adiuuandæ sunt aqua mulsa, prosuntq; aduersus dolores imposita calida fomenta, vel ea quæ simul & reprimunt & emolliunt. Prodest impositus super pectus sal bene contritus, cum cerato mistus, quia leuiter cutem erodit, eoq; impetum materiæ, quo pulmo vexatur, euocat. Vtile etiam aliquod malagma est ex ijs quæ materiam trahunt. Neque alienum est dum premit morbus, clausis fenestris ægrum continere. Vbi paulum leuatus est, ter aut quater die, fenestris aliquanto apertis, *parum aërem recipere. Deinde in refectione pluribus diebus à vino abstinere, gestatione, frictione vti, sorbitionibus, & prioribus cibis adijcere, ex oleribus porrum, ex carne vngulas, & summa *trunculorum, atque pisciculos, sic vt diu nihil

*leniter

Aqua mulsa.

*purum

* ventriculorum, vel, tyrunculorum,

*nihil nisi *nihil molle & lene sumatur.

De iocinoris morbo, & curatione. c. VIII.

ALterius quoque visceris morbus, id est, iocinoris, æquè modò longus, modò acutus esse consueuit, ἡπατικὸν Græci vocant. Dextra parte sub præcordijs vehemens dolor est, idemq; ad latus dextrum, & ad iugulum, humerumq; partis eiusdem peruenit, nonnunquam manus quoque dextra torquetur, horror *calidus est. Vbi male est, bilis euomitur, interdum singultus propè strangulat. Et hæc quidem acuti morbi signa sunt: longioris verò, vbi suppuratio in iocinore est, dolorq; modò finitur, modò intenditur: dextra parte præcordia dura sunt, & tument, post cibum maior difficultas est, accedit maxillarum quædam resolutio, vbi inueterauit malum, venter & crura pedesq; intumescunt, pectus atque humeri, circaq; iugulum vtrumque extenuatur. Initio sanguinem mittere optimum est, tum venter soluendus est: si non potest aliter, per nigrum veratrum imponenda extrinsecus cataplasmata, primùm quæ reprimant, deinde calida quæ *deducant, quibus rectè iris vel absinthium adijcitur, post hæc malagma. Dandæ verò sorbitiones sunt, omnesq; cibi & calidi, & qui non multum alant, & ferè qui pulmonis quoque dolori conueniunt, præterq; eos qui vrinam mouent, potionesq; ad id efficaces. Vtilia in hoc morbo sunt thymum, satureia, hyssopum, nepeta, amylum, sisamum, lauri baccæ, *pini flos, herba

* validus

*diducāt. *digerāt.

* ligni

sanguin

*sanguinalis, mētha, ex malo cotoneo medium, columbæ iecur recens & crudum. Ex quibus quædam per se esse, quædam adijcere vel sorbitioni, vel potioni licet, sic tamen vt parcè assumantur. Neque alienum est absinthium contritum ex melle, & pipere, eiusq; catapotium quotidie deuorare: abstinendum vtique est ab omnibus frigidis: neque enim res vlla magis iecur lædit. Frictionibus vtendum in extremis partibus, vitandus omnis labor, omnis vehementior motus, ne spiritus quidem diutius continendus est. Ira, trepidatio, pondus, *ictus, cursus inimica sunt. Perfusio corporis multa prodest ex aqua: si hyems est, calida: si æstas, tepida. Item liberalis vnctio, & in balneo sudor. Si verò iecur vomica laborat, eadem facienda sunt, quæ in cæteris interioribus suppurationibus. Quidam etiam* contra id scalpello aperiunt, ipsam vomicam adurunt.*

*iactus,

*vltra id s. a. i. v. vel adurunt.

De lienis morbo, & curatione. C. IX.

AT lienis vbi affectus est, intumescit, simulq; cum eo pars sinistra, eaq; dura est, & prementi renititur, venter intentus est, aliquis etiam cruribus est tumor. Vlcera aut omnino non sanescunt, aut certe cicatricem vix recipiunt. In intenta ambulatione, cursuq; dolor, & quædam difficultas est. Hoc vitium quies auget. Itaque exercitatione & labore opus est, habita tamen ratione, ne febre mista, si nimium processerit, excitetur. Vnctiones, frictionesq;, & sudores necessarij sunt. Dulcia omnia inimica

*sunt. Item lac & caseus. Acida autem maxime conueniunt. Ergo acetum acre per se sorbere, & magis etiam, quod scilla conditum est, expedit. Edenda sunt salsamẽta: vel oleæ ex muria dura, tinctæ in aceto lactucæ, *intubiq; & betæ ex eodem, ex sinapi asparagus, armoracia, pastinaca, vngulæ, rostra, aues macræ, eiusdem generis venatio. Potui verò ieiuno dari debet absinthiũ incoctum, at post cibum aqua à ferrario fabro, in qua candens ferrum subinde tinctum sit. Hæc enim vel præcipuè lienem coercet: quod animaduersum est in his animalibus, quæ apud hos fabros educata, exiguos lienes habent. Potest etiam dari vinum tenue, austerum, omniaq; in cibis & potionibus quibus vrinæ mouendæ sunt, præcipueq; ad id valet, vel trifolij semen, vel cuminum, vel apium, vel serpyllũ, vel cythisus, vel portulaca, vel nepeta, vel thymum, vel hyssopum, vel satureia. Hæc enim inde commodissimè videntur humorem deducere. Lienis quoque bubulus vtiliter esui datur: præcipueq; eruca & nasturtium lienem extenuant. Imponenda quoq; extrinsecus sunt, quæ leuent. Fit ex vnguẽto & palmulis, quod μυροβάλανον Græci vocant. Fit ex lini & nasturtij semine, *quo vinum & oleum adijcitur. Fit ex cupresso viridi, & arida ficu. Fit ex sinapi, cui seui hircini *à renibus quarta pars ponderis adijcitur, teriturq; in *sale, & protinus imponitur. Multisq; modis huic rei cappari aptum est. Nam & ipsum cum cibo*

* intybiq; ex eadem, & beta ex sin.

* cũ quo, vel cui

* è

* sole,

bo aſſumere, & muriam eius cum aceto ſorbere commodum eſt. Quin etiam extrinſecus radicem contritam, vel corticem eius cum furfuribus, aut ipſum cappari cum melle contritum imponere expedit. Malagmata quoque huic rei aptantur.

De renum morbis, & curationibus. C. X.

AT renes vbi affecti ſunt, diu male habent. Peius eſt, ſi frequens bilioſus vomitus accedit. Oportet conquieſcere, cubare molliter, ſoluere aluum, ſi aliter non reſpondet, etiam ducere: ſæpe deſidere in aqua calida, neque cibum, neque potionem frigidam aſſumere, abſtinere ab omnibus ſalſis, acribus, acidis* pomis, bibere liberaliter, adijcere modò cibo, modò potioni piper, porrum, ferulam, album papauer. Quæ maxime inde vrinam mouere conſuerunt. Auxilio quoque his exulceratis ſunt, ſi *adhuc vlcera purganda* ſunt, cucumeris ſemina detractis corticibus ſexaginta, nuclei ex pinu ſylueſtri duodecim, aniſi, quod tribus digitis ſumi poßit, croci paulum, contrita, & in duas mulſi potiones diuiſa. Si verò dolor tantùm leuandus eſt, eiuſdem cucumeris ſemina triginta, ijdem nuclei viginti, nuces Græcæ quinque, croci paululum, contrita & cum lacte potui data, *ac inſuper quoque rectè quædam malagmata inijciuntur, maximeq; ea, quæ humori extrahendo ſunt.

*potius, al. acidis, pomis,

* ad hæc

* at ſuper

De inteſtinorum morbis, & primò de Cholera. C. XI.

A viſc

A Visceribus ad intestina veniendum est, quæ sunt & acutis, & longis morbis obnoxia. *Primò æquè facienda mentio est choleræ, quia commune id stomachi, atque intestinorum vitium videri potest. Nam simul & deiectio, & vomitus est, prætereq; hæc inflatio est, intestina torquentur, bilis suprà infraq; erumpit, primùm aquæ similis, deinde vt in ea recens caro lota esse videatur, interdum alba, nonnunquam nigra, vel varia. Ergo eo nomine morbum hunc χολέραν Græci nominarunt. Præter ea verò quæ suprà comprehensa sunt, sæpe etiam crura manusq; contrahuntur, vrget sitis, anima deficit: quibus concurrentibus non mirum est, si subitò quis moritur. Neque tamen vlli morbo minori momento succurritur. Protinus ergo vbi ista cœperunt, aquæ tepidæ quàm plurimum bibere oportet, & vomere. Vix vnquam sine vomitu sequitur, sed etiam si non incidit, miscuisse tamen nouam materiam corruptæ prodest, parsq; sanitatis est vomitum esse suppressum: si id incidit, protinus ab omni potione abstinendum est. Si verò tormina sunt, oportet frigidis & humidis fomentis stomachum fouere: sed si venter dolet, iisdem egelidis, sic vt venter ipse mediocriter calentibus iuuetur. Quòd si vehementer & vomitus, & deiectio, & sitis vexant, & adhuc subcruda sunt quæ vomuntur, nondum vino maturum tempus est, aqua, neque ea ipsa frigida, sed potius egelida danda est, admouendumq; naribus est puleg

*Primoq; fac.

pulegium ex aceto, vel polenta vino aspersa, vel mentha, si nondum matura est. At cùm discussa cruditas est, tum magis verendum est, ne anima deficiat. Ergo tum confugiendum est ad vinum. Id esse oportet tenue, odoratum, cum aqua frigida mistum, vel polenta adiecta, vel melle quoque assumere expedit, quotiesq; aliquid aut stomachus, aut venter effudit, toties per hæc vires restituere. Erasistratus primò tribus vini guttis, aut quinis aspergendam potionem esse dixit, deinde paulatim merum adijciendum. Is * si & ab initio vinum dedit, & * metum cruditatis secutus est, non sine caussa fecit. Si vehementem infirmitatem adiuuari posse tribus guttis putauit, errauit. At si inanis est homo, & crura eius contrahuntur, interponenda potio absinthij est. Si extremæ partes corporis frigent, vngendæ sunt calido oleo, cui ceræ paulum sit adiectum, calidisq; fomentis nutriendæ. Si ne sub his quidem quies facta est, extrinsecus contra ventriculum ipsum cucurbitula admouenda est, aut sinapi supèr imponendum. Vbi his constitit, dormire oportet, postero die vtique à potione abstinere, die tertio in balneum ire, paulatim se cibo reficere *: somno, quisquis facile acquiescit, itemq; lassitudine, & frigore. Si post suppressam cholerám febricula manet, aluum duci necessarium est, tum cibis, vinoq; vtendum est, sed hic quidem morbus & acutus est, & inter intestina, stomachumq;

*sic ab
*metus

*, somnoq; qui fac. acquiescit, vitataq; lass.

chumq;

chumq; versatur, sic vt cuius potissimum partis sit, non facile dici possit.

De Cœliaco ventriculi morbo. C. XII.

IN ipsius verò ventriculi porta consistit is qui & longus esse consueuit, κοιλιακὸς à Græcis *nominatur. Sub hoc venter indurescit, dolorq; eius est. Aluus nihil reddit, ac ne spiritum quidem transmittit. Extremæ partes frigescunt. Difficulter spiritus redditur. Commodissimum est inter initia calida cataplasmata toto ventri imponere, vt dolorem leniant, post cibum vomere, atque ita ventrem exinanire. Proximis deinde diebus cucurbitulas sine ferro ventri, & coxis admouere. Ventrem ipsum liquare dato lacte, & vino salso frigido. Si tempus anni patitur, etiam viridibus ficis, sic tamen, ne quis aut cibus aut humor *vniuersus detur, sed paulatim. Ergo per interualla temporis sat est cyathos binos ternósve sumere, & cibum *pro portione huius: commodeq; facit cyatho lactis cyathus aquæ mistus, & sic datus. Cibiq; inflantes, & acres vtiliores sunt; adeo vt lacti quoque rectè contritum allium adijciatur. Procedente verò tempore opus est gestari, maximéque nauigare, perfricari ter aut quater die, sic vt nitrum oleo misceatur, perfundi aqua calida post cibum, deinde sinapi imponere per omnia membra, excepto capite, donec *arrodatur & rubeat, maximeq; si corpus durum & virile est, paulatim deinde faciendus est transitus ad ea, quæ ventrem comprimunt.

*nominatus.

*vniuersim

*proportione.

*arrodantur & rubeant.

Assa-

Assa caro danda, valens, & quæ non facile corrumpatur: potui verò pluuialis aqua decocta, sed quæ per binos ternósve cyathos bibatur. Si vetus vitium est, oportet laser quàm optimum ad piperis magnitudinem deuorare, altero quoque die vinum, vel aquam bibere, interdum interposito cibo singulos vini cyathos sorbere, ex inferiori parte infundere pluuialem egelidam aquam, maximeq; si dolor in imis partibus remanet.

De tenuioris* intestini morbo. c. XIII.

* & plenioris in.

INter ipsa verò intestina consistunt duo morbi, quorum alter in tenuiore, alter in pleniore intestino est. Prior acutus est. Insequens esse longus potest. Diocles Carystius tenuioris intestini morbum χόρδαψον, plenioris εἰλεὸν nominauit. A plerisque video nunc illum priorem εἰλεὸν, hunc κόρδεον *nominari. Sed prior modò supra vmbilicum, modò sub vmbilico dolorem mouet. Fit* ex alterutro loco inflammatio, nec aluus, nec spiritus infra transmittitur. Si superior pars affecta est, cibus: si inferior, stercus per os redditur: si vtrumlibet vetus est, adijcitur periculo vomitus biliosus, mali odoris, aut varius, aut niger. Remedium est sanguinem mittere, vel cucurbitulas pluribus locis admouere, non vbique cute incisa. Id enim duobus aut tribus locis satis est. Ex cæteris spiritum euocare, abúnde est. Tum animaduertere oportet, quo loco malum sit. Solet enim contra id tumere. Et si supra vmbilicum est, alui ductio vtilis non est. Si infra est, aluum*

* κωλικὸν

* in

ducere

ducere (vt Erasistrato placuit) optimum est, & sæpe id auxilij satis est. Ducitur autem percolato ptisanæ cremore cum oleo & melle, sic vt præter ea nihil adijciatur. Si nihil tumet, duas manus imponere oportet, supra summum ventrem, paulatimq; deducere. Inuenietur enim mali locus qui necesse est renitatur, & ex eodem deliberari poterit, ducenda nécne aluus sit. Illa communia sunt, calida cataplasmata admouere, eaq; imponere à mammis vsque ad inguina & spinam, ac sæpe mutare: brachia cruraq; perfricare, demittere totum hominem in calidum oleum. Si dolor non quiescit, etiam in aluum ex parte inferiore tres, aut quatuor cyathos calidi olei dare. Vbi per hæc consecuti sumus, vt iam ex inferiore parte spiritus transmittatur, offerre potui mulsum tepidum non multum. Nam antè magna cura vitandum est, ne quid bibat. Si id commodè cessit, adijcere sorbitionem. Vbi dolor & febricula quierunt, tum demum vti cibo pleniore, sed neque inflante, neque duro, neque valido, ne intestina adhuc imbecilla lædantur, potui verò nihil præterquàm puram *aquam. Nam siue quid vinolentum, siue acidum est, id huic morbo alienum est. Ac postea quoque vitare oportet balneum, ambulationem, gestationem, cæterosq; corporis motus. Nam facile id malum redire consueuit, & siue cùm frigus subit, siue aliqua iactatio, nisi bene iam confirmatis intestinis, reuertitur.

*aq. offerre.

De

De morbo intestini plenioris. C. XIIII.

IS autem morbus, qui in intestino pleniore est, in ea maxime parte est, quam cæcam esse proposui. Vehemens* inflatio, vehementes dolores dextra magis parte, intestinum quod verti videtur, prope spiritum elidit. In plerisque post frigora, cruditatesq; oritur, deinde quiescit, & per ætatem sæpe repetens, sic cruciat, vt vitæ spatio nihil demat. Vbi is dolor cœpit, admouere sicca & calida fomenta oportet, sed primò lenta, deinde validiora, simulq; frictiones, ad extremas partes, id est, crura, brachiaq; materiam reuocare. Si discussum non est, qua dolet cucurbitulas sine ferro defigere. Est etiam medicamentū eius rei caussa comparatum, quod κωλικὸν nominatur. Id se reperisse Cassius gloriabatur. Magis prodest potui datum, sed impositum quoque extrinsecus, digerendo spiritum, dolorem leuat. Nisi finito verò tormento, rectè neque cibus neque potio assumitur. Quo victu sit vtendum*, qui hoc genere tentantur, iam mihi dictum est. Confectio medicamenti, quod κωλικὸν nominatur, ex his constat: Costi, anesi, castorei, singulorum P. denariorum III. ✳. petroselini P. denariorum III. piperis longi, & rotundi, singulorum P. ✳. *II. papaueris lacrymæ, iunci rotundi, myrrhæ, nardi, singulorum P.* VI. ✳. quæ melle excipiuntur. id autem & deuorari potest, & ex aqua calida sumi.

* fit infl.

* ijs qui

* III. I.

De

De Torminibus, id est, δυσεντερία. C. XV.

PRoxima his inter intestinorum mala, tormina esse consueuerunt, δυσεντερίαι Græcè vocatur, intus intestina exulcerantur. Ex his cruor manat. Isq; modò cum stercore aliquo semper liquido, modò cum quibusdam quasi mucosis excernitur, interdum simul quædam carnosa descendunt. Frequens deijciendi cupiditas, dolorq; in ano est. Cum eodem dolore exiguum aliquid emittitur. Atque eo quoque tormentum intenditur. Idq; post tempus aliquod leuatur, exiguaq; requies est, somnus interpellatur, febricula oritur, longoq; tempore id malum cùm inueterauerit, aut tollit hominem, aut etiam (si finitur) excruciat. Oportet in primis conquiescere. Si quidem omnis agitatio exulcerat, deinde ieiunum sorbere vini cyathum, cui contrita radix quinquefolij sit adiecta, imponere cataplasmata super ventrem, quæ réprimunt, quod in superioribus ventris morbis non expedit, quotiesq; desidit, subluere aqua calida, in qua decoctæ verbenæ sint, portulacam vel coctam, vel ex dura muria edisse, cibos, potionesq; eas, quæ astringunt aluum. Si vetustior morbus est, inferioribus partibus tepidum infundere, vel ptisanæ cremorem, vel lac, vel adipem liquatam, vel medullam ceruinam, vel oleum, vel cum rosa butyrum, vel cum eadem album crudum ex ouis, vel aquam, in qua lini semen decoctum sit: vel si somnus non accedit, vitellos cum aqua, in qua rosæ floris folia cocta

*cocta sint. Leuant enim dolorem hæc, & mitiora vlcera efficiunt, maximeq; vtilia sunt, si cibi quoque secutum fastidium est. Themison muria dura quàm asperrima sic vtendum memoriæ prodidit. Cibi verò esse debent, qui leniter ventrem *distringant, & ea quæ vrinam moueant. Si ea consecuta sunt, in aliam partem humorem auertendo, prosunt: si non sunt consecuta, noxam augent. Itaque nisi in quibus promptè id facere consueuerunt, non sunt adhibenda. Potui si febricula est, aqua pura calida, vel ea quæ ipsa quoque astringat, dari debet: si non est, vinum lene, austerum. Si pluribus diebus nihil remedia *alia iuuerunt, vetusq; iam vitium est, aquæ bene frigidæ potio assumpta vlcera astringit, & initium secundæ valetudinis facit. Sed vbi venter suppressus est, protinus ad calidam potionem reuertendum est. Solet autem interdum etiam putris sanies pessimiq; odoris descendere, solet *purus sanguis profluere. Si superius vitium est, aluus aqua mulsa duci debet, tunc deinde eodem infundi, quæ suprà comprehensa sunt. Valensq; est etiam aduersus *vlcera intestinorum minij gleba, cum salis hemina contrita. *Si minus, mista his aqua in aluum *datur. Ac si sanguis profluit, cibi potionesq; esse debent, quæ astringant.*

* astringant. At e.q.v. mouent, si id cons.

*illa

*& p.s.interdū proflu.

* cancerē

* Sin

*indatur.

De læuitate inteſtinorum. C. XVI.

EX torminibus interdum intestinorum læuitas oritur, quæ continere nihil possunt, & quicquid assumptum est, imperfectum protinus

*reddunt. Id interdum ægros trahit, interdum præcipitat. In hoc vtique adhibere oportet comprimentia, quò facilius tenendi aliquid intestinis vis sit. Ergo & super pectus ponetur sinapi, exulcerataq; cute, malagma, quod humorem euocet, & ex verbenis * decoctis aqua desidat, & cibos, potionesq; assumat, quæ aluum astringunt, & frigidis vtetur perfusionibus. Oportet tamen prospicere, ne simul his omnibus admotis vitium contrarium per immodicas inflationes oriatur. Paulatim ergo firmari intestina debebunt, aliquibus quotidie adiectis. Et cùm in omni fluore ventris, tum in hoc præcipuè necessarium est, non quoties libet desidere, sed quoties necesse est, vt hæc ipsa mora in consuetudinem ferendi oneris intestina deducat. Alterum quoque, quod æquè ad omnes similes affectus pertinet, in hoc maximè seruandum est, vt cùm pleraque vtilia insuauia sint, qualis est plantago, & rubi, & quicquid malicorio mistum est, ea potissimum ex his dentur, quæ maximè æger volet. Deinde si omnia ista fastidiet, ad excitandam cibi cupiditatem interponatur aliquid minus vtile, sed magis gratum. Exercitationes, frictiones huic quoque morbo necessariæ sunt, & cum his sol, ignis, balneum, vomitus (vt Hippocrati visum est) etiam albo veratro (si cætera parum proficient) euocatus.*

* *decocta in aq.* Desidat, sub audi æger: sic infrà ca. prox.

De Lumbricis aluum occupantibus.

CAP. XVII.

Nonnun

*NOnnunquam autem Lumbrici quoque occupant aluum, hiq; modò ex inferioribus partibus, modò fœdius ore redduntur. Atque interdum latos eos, qui peiores sunt, interdum teretes videmus. Si lati sunt, aqua potui dari debet, in qua lupinum aut cortex mori decoctus sit, aut cui adiectum sit, contritum vel hyssopum, vel piperis acetabulum, vel scamoneæ paulum. Vel etiam pridie cùm multum allium ederit, vomat. Posteroq; die mali punici tenues radiculas colligat, quantum manu comprehendet, easq; contusas in aquæ tribus sextarijs decoquat, donec tertia pars supersit. * Huc adijciat nitri paulum, & ieiunus bibat. Interpositis deinde tribus horis, duas potiones sumat, aut aquæ, vel muriæ duræ *sic adiectæ, tum desidat subiecta calida aqua in pelui. Si verò teretes sunt, qui pueros maximè exercēt, & eadem dari possunt, & quædam leuiora, vt contritum semen vrticæ, aut braßicæ, aut cumini cum aqua, vel mētha cum eadem, vel absinthium decoctum, vel hyssopum ex aqua mulsa, vel nasturtij semen cum aceto contritum. Edisse etiam & lupinum, & allium prodest, vel * maluæ oleum subter dedisse.*

* Huic

* huic

* in aluū

De τηνεσμῷ intestinorum morbo.

CAP. XVIII.

EST autem aliud leuius omnibus proximis, de quibus suprà dictum est, quod τηνεσμὸν Græci vocant, id neque acutis, neq; longis morbis annumerari debet, cùm & facile tollatur, neque

*vnquam per se iugulet, in hoc æquè atque in torminibus frequens desidendi cupiditas est, æquè dolor vbi aliquid excernitur. Descendunt autem pituitæ, *nucisq; similia, interdum etiam leuiter subcruenta: sed his interponuntur nonnunquam ex cibo quoque rectè * coacta: desidere oportet in aqua calida, sæpiusq; * ipsum manu nutrire, cui plura medicamenta idonea sunt, butyrum cum rosa, acacia ex aceto liquata, emplastrum id, quod τετραφάρμακον Græci vocant, rosa liquatum, alumen lana circundatum, & * ita appositum, eademq; ex inferiore parte indita, quæ torminum auxilia sunt, *eadem verbenæ decoctæ, vt inferiores partes foueãtur, alternis verò diebus aqua, alternis * leue & austerum vinum bibendum est. Potio esse debet egelida & frigida: propior ratio victus talis, qualem in * tormina suprà præcepimus.*

* muccisq;

* cocta: vel concocta:

*ipsam anũ nut.

* intus

*eadem

*lene

*torminibus

De ventris fluxu & curatione. C. XIX.

Leuior etiam dum recens deiectio est, vbi & liquida aluus, & sæpius quàm ex consuetudine fertur: atque interdum tolerabilis dolor est, interdum grauißimus, idq; peius est: sed vno die fluere aluum sæpe pro valetudine est, atque etiam pluribus, dum febris absit, & intra septimum diem id conquiescat. Purgatur enim corpus, & quod intus læsurum erat vtiliter effunditur, verùm spatiũ periculosum est. Interdum enim tormina, ac febriculas excitat, viresq; consumit: primo die quiescere satis est, neque impetum

impetum ventris prohibere: si per se desijt, balneo vti, paulum cibum capere: si mansit, abstinere non solùm à cibo, sed etiam à potione. Postero die si nihilominus liquida aluus est, æquè conquiescere, paulum astringentis cibi sumere, tertio die in balneum ire, vehementer omnia præter ventrem perfricare, ad ignem lumbos, scapulásque admouere, cibis vti, sed ventrem contrahentibus, vino non *multum meraco. Si postero quoque die fluet, plus edisse, sed vomere etiam ex toto, donec conquiescat. Contra sitim, fame, vomitu niti. Vix enim fieri potest, vt post hanc animaduersionem, aluus non contrahatur. Alia via est vbi velis supprimere, cœnare, deinde vomere, postero die in lecto conquiescere, vesperi vngi, sed leniter, deinde panis, circa selibram, ex vino amineo mero sumere, tum assum aliquid, maximeq; auem, & postea vinum idem bibere aqua pluuiali mistũ, idq; vsque ad quintum diem facere, iterumq; vomere. Frigidam autem assiduè potionem esse debere, contra priores auctores Asclepiades affirmauit, & quidem quàm frigidissimam. Ego experimentis quenque in se credere debere existimo, calida potius an frigida vtatur. Interdum autem euenit, vt id pluribus diebus neglectum, curari difficilius possit. A vomitu oportet incipere, deinde postero die vesperi, tepido *loco vngi, cibum modicum assumere, vinum meracum quàm asperrimum, impositam super ventrem habere cum cerato rutam.

*multo,

*oleo

*tam. In hoc autem affectu corporis neque ambu latione, neque frictione opus est: vehiculo sedisse, vel magis etiam equo prodest. Neque enim vlla res magis intestina confirmat. Si vero etiam medicamentis vtendum est, aptissimum est id quod ex pomis fit. Vindemiæ tempore in grande vas conijcienda sunt pira, atque mala sylvestria: si ea non sunt, pira tarentina viridia, vel signina, mala scandiana vel amerina, myrrhappia, hisq; adijcienda sunt cotonea, & cum ipsis corticibus suis punica, sorba, & quibus magis vtimur, etiam torminalia, sic vt hæc tertiam ollæ partem teneant, tum deinde ea musto implenda est, coquendumq; id, donec omnia quæ indita sunt, liquata in vnitatem quandam coëant. Id gustui non insuaue est, & quandocunque opus est, assumptum leuiter, sine vlla stomachi noxa ventrem tenet: duo aut tria cochlearia vno die sumpsisse, satis est. Alterum valentius genus est, myrti baccas legere, ex ijs vinum exprimere, id decoquere, vt decima pars remaneat, eiusq; cyathum sorbere. Tertium quod * quandoque fieri potest, malum punicum excauare, exemptisq; omnibus seminibus membranas, quæ inter ea fuerunt, iterum conijcere, tum infundere cruda oua, rudiculáque miscere, deinde malum ipsum super prunam imponere, quod dum humor intus est, non aduritur. Vbi siccum esse cœpit, remouere oportet, extractumq; cochleari, quod intus est, edisse. Aliquibus adiectis maius momentum habet. Itaq; etiam*

Myrrhappia Plinius ab odore dicta esse dicit li. 15. ca. 15.

* *quandocunque*

in

*in piperatum conijcitur, miſceturq́; cum ſale, & *pipere: eſt quid ex his edendum, eſt pulticula etiam, cum qua paulum ex fauo vetere coctum ſit, & lenticula cum *malo corio cocta, rubiq́; cacumina in aqua decocta, & ex oleo atque aceto aſſumpta, efficacia ſunt, atque ea aqua, in qua vel palmulæ, vel malum cotoneum, vel arida ſorba, vel rubi decocti ſunt, potata. Quod genus ſignifico, quoties potionem dandam eſſe dico, quæ aſtringat. Tritici quoque hemina in vino amineo auſtero decoquitur, idq́; triticum ieiuno, ac ſitienti datur, ſuperq́; id vinum id ſorbetur, quod iure valentiſsimis medicamentis annumerari poteſt, atque etiam potui datur vinum ſigninum, vel reſinatum auſterum, vel quodlibet auſterum. Contunditurq́; cum corticibus, ſeminibusq́; ſuis punicum malum, vinoq́; tali miſcetur, idq́; vel merum ſorbet aliquis, vel bibit miſtum. Sed medicamentis vti, niſi in vehementibus malis ſuperuacuum eſt.*

* *pipere, quod ab h. e. eſt pult.*
* *malico-rio*

Potio quæ aſtringat.

De vuluæ morbo, & curationibus. c. xx.

Ex vulua quoque fœminis vehemens malum naſcitur, proximeq́; ab ſtomacho vel afficitur hæc, vel corpus afficit. Interdum etiam ſic exanimat, vt tanquam comitiali morbo proſternat. Diſtat tamen hic caſus, eò quòd neque oculi vertuntur, nec ſpumæ profluunt, nec nerui diſtenduntur: ſopor tantùm eſt, idq́; quibuſdam fœminis crebro reuertens, perpetuum eſt. Vbi incidit, ſi ſatis virium eſt, ſanguis miſſus adiuuat.

Si parum est, cucurbitulæ tamen defigendæ sunt in inguinibus. Si diutius aut iacet, aut alioqui iacere consueuit, admouere oportet naribus extinctum ex lucerna linamentum, vel aliud ex iis quæ fœdioris esse odoris retuli, quod mulierem excitet. Idemq; aquæ frigidæ perfusio efficit, adiuuatq; ruta contrita cum melle, vel ex cyprino ceratum, vel quodlibet calidum, & humidum cataplasma, naturalibus pubetenus impositum. Intra hæc etiam perfricare coxas, & poplites oportet. Deinde vbi ad se redit, circumcidendum vinum est in totum annum, etiam si casus idem non reuertitur. Frictione quotidie vtendum totius quidem corporis, præcipuè verò ventris & poplitum. Cibus ex media materia dandus. Sinapi super imum ventrem, tertio quoque, aut quarto die imponendum, donec corpus rubeat. Si durities manet, mollire commodè videtur solanum in lac demissum, deinde contritum, & cera alba, atque medulla ceruina cum irino, aut seuum taurinum, vel caprinum cum rosa mistum. Dandum potui etiam vel castoreum est, vel git, vel anethum. Si parum pura est, purgatur iunco quadrato: si verò vulua exulcerata est, ceratum ex rosa fiet, & recens suilla adeps, & ex ouis album misceatur, idq; apponatur, vel album ex ouo cum rosa mistum, adiecto, quo facilius consistat, contritæ rosæ puluere. Dolens verò ea sulphure suffumigari debet. At si purgatio nimia mulieri nocet, remedio sunt cucurbitulæ cute incisa

inguin

*inguinibus, vel etiam sub mammis admotæ: si maligna purgatio est, subijcienda sunt, *coërcentia. Id faciunt etiam albæ oliuæ, & nigrum papauer cum melle assumptum, & gummi cum trito semine apij liquatum, & cum cyatho paßi datum. Præter hæc in omnibus * vesicæ doloribus idoneæ potiones sunt, quæ ex odoribus fiunt, id est spica nardi, croco, cinnamomo, casia, similibusq;. Idemq; etiam decocta lentiscus præstat. Si tamen intolerabilis dolor est, & sanguis profluit, etiam sanguinis detractio apta est, aut certè coxis admotæ cucurbitulæ cute incisa. At cùm vrina super potionum modum etiam sine dolore profluens, maciem, & periculum facit, si tenuis est, opus est exercitatione & frictione, maximeq; in sole vel ad ignem. Balneum rarum esse debet, neque longa in eo mora, cibus comprimens. Vinum austerum meracum, per æstatem frigidum, per hyemem egelidum, sed tantum, quantum minimum sit. Infima aluus quoque vel ducenda, vel lacte purganda est. Si crassa vrina est, vehementior esse debet & exercitatio, & frictio, longior in balneo mora: cibis opus est * teneris, vinum idem. In vtroque morbo vitanda omnia sunt, quæ vrinam mouere consuerunt.*

*coëuntia. al. menses euocãtia.

*vuluæ

*tenuibus.

De nimia profusione seminis ex naturalibus.

CAP. XXI.

EST etiam circa naturalia vitium, nimia profusio seminis, quod sine venere, sine nocturnis imaginibus sic fertur, vt interposito spa-

tio

tio tabe hominem consumat. In hoc affectu salutares sunt vehementes frictiones, perfusiones, natationesq; quàm frigidißimæ, neque cibi, nec potio, nisi frigida assumpta. Vitare autem oportet cruditates, omnia inflantia, nihil ex his assumere, quæ contrahere semen videntur, qualia sunt, siligo, simila, oua, alica, amylum, omnis caro glutinosa, piper, eruca, bulbi, nuclei pinei. Neque alienum est fouere inferiores partes, aqua decocta ex verbenis comprimentibus, ex ijsdem aliqua cataplasmata imo ventri inguinibusq; circundare, præcipueq; ex aceto rutam vitare, etiam ne supinus obdormiat.

De coxarum morbis, & curationibus.

CAP. XXII.

*SVperest vt ad extremas partes corporis veniam, quæ articulis inter se conseruntur. initium à coxis faciam. Harum ingens dolor esse consueuit. Isq; hominem sæpe debilitat, & quosdam non dimittit. Eoq; id genus difficillimè curatur, quòd ferè post longos morbos vis pestifera huc se inclinat, quæ vt *illas partes liberat, sic hanc ipsam quoque affectam prehendit. Fouendum primùm aqua calida est, deinde vtendum calidis cataplasmatis. Maximè prodesse videtur aut cum hordeacea farina, aut cum ficu ex aqua decocta mistus capparis cortex concisus, vel lolij farina ex vino diluto cocta, & mista cum acida fæce: *quæ, quia refrigescunt, imponere coctu malagmata commodius est. Inulæ quoq;*

**alias*

**quæq; refrigescunt*

radix

*radix contusa, & ex vino austero postea cocta, & late super coxam imposita, inter valentissima auxilia est. Si ista non soluerunt, sale calido & humido vtendum est. Si ne sic quidem finitus dolor est, aut tumor ei accedit, incisa cute admouendæ sunt cucurbitulæ, mouenda vrina. Aluus si compressa est, ducenda. Vltimum est, & in veteribus quoque morbis efficacissimum, tribus aut quatuor locis super coxam, cutem candentibus ferramentis exulcerare. Sed frictione quoq; vtendum est, maxime in sole, & eodem die sæpius: quo facilius ea, quæ coëundo nocuerunt, *dirigantur. Eaq; si nulla exulceratio est, etiam ipsis coxis, sicut & cæteris partibus adhibenda est. Cùm verò sæpe aliquid exulcerandum candenti ferramento sit, vt materia inutilis euocetur, illud perpetuum est, non vt primùm fieri potest, huius generis vlcera sanare, sed ea trahere, donec id vitium, cui per hæc*opitulantur, conquiescat.*

*digerantur.

*opitulemur.

De genuum doloribus, & cura. c. XXIII.

Coxis proxima genua sunt, in quibus ipsis nō nunquam dolor esse consueuit. In eisdem autem cataplasmatis, cucurbitulisq; præsidium est, sicut etiam cùm in humeris alijs've commissuris dolor aliquis exortus est. Equitare ei cui genua dolent, inimicissimum omnium est. Omnes autem eiusmodi dolores, vbi inueterauerunt, vix citra vstionem finiuntur.

De articulorum doloribus, in manibus, pedibúsque. c. XXIIIII.

IN manibus pedibusq; articulorum vitia frequentiora, longioraq; sunt, quæ in podagris, chiragrisve esse consueuerunt. Ea rarò vel castratos, vel pueros ante fœminæ coitũ, vel mulieres, nisi quibus menstrua suppressa sunt, tentant. Vbi sentiri cœperunt, sanguis mittendus est. Id enim inter initia statim factum, sæpe annuam, nonnunquam perpetuam valetudinẽ *totam præstat. Quidam etiam cùm asinino *lotio epoto se eluissent, in perpetuum hoc malum euaserunt. Quidam cùm toto anno à vino, mulso, venere sibi temperassent, securitatem totius vitæ consecuti sunt. Idq; vtique post primum dolorem seruandum est, etiam si quieuit. Quòd si iam consuetudo eius facta est, potest quidem aliquis esse securior his temporibus, quibus dolor se remisit. Maiorem verò curam adhibere debent hi, quibus id reuertitur. Quod fere vere, autumnóve fieri solet. Cùm verò dolor non vrget, manu gestari debet, deinde ferri, inambulatione leui se dimouere: & si podagra est, interpositis temporibus exiguis inuicem modò sedere, modò ingredi, tum antequam cibum capiat, sine balneo loco calido leuiter perfricari, sudare, perfundi aqua egelida, deinde cibum sumere ex media materia interpositis rebus vrinam mouentibus, quotiesq; plenior est, euomere. Vbi dolor vehemens vrget, interest sine tumore is sit, an tumor cum calore, an tumor iam etiam obcaluerit. Nam si tumor nullus est, calidis fomentis opus est. Aquam marinam, vel muriam

*bonam
*lacte

riam duram feruefacere oportet, deinde in peluem conijcere, & cùm iam homo pati potest, pedes demittere, superq; pallam dare, & vestimento tegere, paulatim deinde iuxta labrum ipsum ex eadem aqua leuiter infundere, ne calor intus destituat, ac deinde noctu cataplasmata calefacientia imponere, maximeq; hibisci radicem ex vino coctam. Sin vero tumor calorq; est, vtiliora sunt refrigerantia, recteq; in aqua quàm frigidissima articuli continentur: sed neque quotidie, neque diu fit, ne nerui* lædantur. Imponendum verò est cataplasma quod refrigeret. Neque tamen* in hoc ipso permanẽdum, sed ad ea transeundum, quæ sic reprimunt, vt emolliant. Si maior est dolor, papaueris cortices in vino coquendi, miscendiq; cum cerato sunt, quod ex rosa factum sit. Vel ceræ & adipis suillæ tantundem vnà liquandum, deinde his vinum miscendum, atque vbi quod ex eo impositum est, incaluit, detrahendum, & subinde imponendum aliud est. Si verò tumores etiam obcaluerunt, & dolent, leuat spongia, quæ imposita subinde ex oleo, vel aceto, vel aqua frigida exprimitur, aut pari portione inter se mista, pix, cæra, alumen. Sunt etiam plura idonea manibus, pedibusq; malagmata. Quòd si nihil superimponi patitur, id quod sine tumore est, fouere oportet spongia, quæ in aquam calidam demittatur, in qua vel papaueris cortex, vel cucumeris syluestris radix decocta sit, tum inducere articulis crocum cum suc-

* indurescant.

*in hoc quotidie perm.

co papaueris, & ouillo lacte. At si tumor est, fouert quidem debet aqua *calida, in qua lentiscus, verbena, aliáve ex reprimentibus decoctæ sint: induci verò medicamentum ex nucibus amaris cum aceto tritis, aut ex cerussa, cui contritæ herbæ muralis succus sit adiectus. Lapis etiam qui carnem exedit, quem σαρκοφάγον Græci vocant, excisus, sic vt pedes capiat, demissos eos cùm dolent, retentosq; ibi leuare consueuit. Ex quo in Asia lapidi * Asio gratia est. Vbi dolor, & inflammatio se remiserunt, quod intra dies quadraginta fit, nisi vitium hominis accessit, modicis exercitationibus, abstinentia, vnctionibus lenibus vtendum est: sic, vt etiam acopo vel liquido cerato cyprino articuli perfricentur. Equitare podagricis quoque alienum est. Quibus verò articulorum dolor certis temporibus reuertitur, hos antè & curioso victu cauere oportet, ne inutilis materia corpori supersit, & crebriore vomitu, & si quis ex corpore metus est, vel alui ductione vti, vel lacte purgari. Quod Erasistratus in podagricis expulit, ne in inferiores partes factus cursus pedes repleret, cùm euidens sit omni purgatione non superiora tantummodo, sed etiam inferiora exinaniri. Ex quocunque autem morbo quis * inualescit, si tardè confirmatur, vigilare prima luce debet, nihilominus in lecto conquiescere, circa tertiam horam leuiter vnctis manibus corpus permulcere. Deinde delectationis caussa (quant-

*egelida,

*conualescit,

(quantum iuuat) ambulare, circuncisa omni negotiosa cogitatione vel actione, tum gestari diu, multa fricatione vti, loca, cælum, cibos sæpe mutare. Vbi triduo, quatriduóve vinum bibit, vno aut etiam altero die interponere aquam. Per hæc enim fiet, ne in vitia tabem inferentia incidat, & vt maturè vires suas recipiat. Cùm ex toto verò conualuerit, periculosè vitæ genus subitò mutabit, & inordinatè aget. Paulatim ergo debebit omissis his legibus, eò transire, vt arbitrio suo viuat.

LIBER V.

DIXI de his malis corporis, quibus victus ratio maximè subuenit. Nunc transeundum est ad eam medicinæ partem, quæ magis medicamentis *purgat. His multum antiqui auctores tribuerunt, & Erasistratus, & hi qui se Empiricos nominauerunt, præcipuè tamen Herophilus, deductiq; ab illo viri, adeò vt nullum morbi genus, sine his curarent. Multaq; etiam de facultatibus medicamentorum memoriæ prodiderunt, qualia sunt vel Zenonis, vel Andreæ, vel Apollonij, qui Mys cognominatus est. Horũ autem vsum ex magna parte Asclepiades non sine caussa sustulit: & cùm omnia ferè medicamenta stomachum lædant, maliq; succi sint, ad ipsius victus rationem potius omnem curam suã

* pugnat.

translulit. Verùm vt illud in plerisq; morbis vtilius est, sic multa admodum corporibus nostris incidere consuerunt, quæ sine medicamentis ad sanitatem peruenire non possunt. Illud ante omnia scire conuenit, quòd omnes medicinæ partes ita * innexæ sunt, vt ex toto separari non possint, sed ab eo nomen trahant, à quo plurimum petunt. Ergo vt illa quæ victu curat, aliquando medicamentum adhibet, & illa quæ præcipuè medicamentis * purgat, adhibere etiam rationem victus debet, quæ multum admodum in omnibus malis corporis proficit. Sed cùm omnia medicamenta proprias facultates habeant, ac sæpe simplicia opitulentur, sæpe mista, non alienum videtur ante proponere & nomina, & vires, & misturas eorum, quo minor ipsius curationis ex sequentibus mora sit.

* connexa al. annexa

* pugnat.

De simplicibus facultatibus quaruncunq; rerũ, ex quibus medicaméta fiunt, & primò de his quæ sanguinẽ supprimũt. c. I.

SAnguinem supprimunt, atramentum sutorium, quod Græci χάλκανθον appellant, chalcitis, acacia, & ex aqua lycium, thus, aloë, gummi, plumbum combustum, porrum, herba sanguinalis, creta vel cimolia vel * figuralis, misy, frigida aqua, vinum, acetum, alumen, melinum, squama & ferri, & æris, atque huius quoq; duæ species sunt, alia tantũ æris, alia rubri æris.

* vel fissillaria.

Quæ vulnus glutinent. c. II.

GLutinant vulnus, myrrha, thus, gummi, præcipueq; acanthinum, psyllium, tragacantha, cardamomum, bulbi, lini semen, nasturtium, oui album, gluten, ichthyocolla, vitis alba, contusæ cum testis suis cochleæ, mel coctum, spongia vel ex aqua frigida, vel ex vino, vel ex aceto expressa, ex iisdem lana succida, si leuis plaga est, etiam aranea: reprimunt alumen & scissile (quod σχιστὸν vocatur) & liquidum, melinum, auripigmentum, ærugo, chalcitis, atramentum sutorium.

Quæ concoquant, & moueant pus. c. III.

COncoquunt & mouent pus, nardum, myrrha, costus, balsamum, galbanum, propolis, styrax, thuris & fuligo, & cortex, bitumen, pix, sulphur, resina, seuum, adeps, oleum.

Quæ aperiant vulnera. c. IIII.

V* Vlnera aperiunt tanquã ora in corporibus, * quod στόμα Græcè dicitur, cinnamomum, balsamum, panaces, iuncus quadratus, pulegium, flos albæ violæ, * bdellium, galbanum, resina terebinthina, & pinea, propolis, oleum vetus, piper, pyrethrum, chamæpitys, vua * taminia, sulphur, alumen, rutæ semen.

*venarum ora
*quæ ἀναστομωτικὰ Gr. dicũtur.
* bdella.
*ammia

Quæ purgant. c. V.

PVrgant, ærugo, auripigmentum, quod ἀρσενικὸν à Græcis nominatur. Huic autem & sandaracæ in omnia, eadem vis, sed validior * est squama æris, pumex, iris, balsamũ, styrax, thus, thuris cortex, resina & pinea, & terebinthina

* est sandaracha squama

 liquida,

*liquida, œnanthe, lacerti ſtercus, ſanguis columbæ, & palumbi, & hirundinis, ammoniacũ, bdellium, quod in omnia idem quod ammoniacum poteſt, ſed *valentius eſt, abrotanum, ficus arida, coccum gnidium, ſcobis eboris, omphacium, radicula, coagulum, ſed maxime leporinum, cui eadem quæ cæteris coagulis facultas, ſed *vbique validior eſt, *fel, vitellus crudus, cornu ceruinum, gluten taurinum, mel crudum, miſy, chalcitis, crocum, vua *taminia, abrotanum, ſpuma argenti, galla, ſquama æris, lapis hæmatites, minium, coſtum, ſulphur, pix, cruda, ſeuum, adeps, oleum, ruta, porrum, lenticula, eruum.*

*hoc val. * vtique *fel tauri num, vit. * aminia,

Quæ rodant. C. VI.

R*Odunt, alumen liquidum, ſed magis rotundum, ærugo, chalcitis, miſy, ſquama æris, ſed magis rubri, æs combuſtum, ſandaraca, minium Synopicum, galla, balſamum, myrrha, thuris cortex, galbanum, reſina terebinthina humida, piper vtrunque, ſed rotundum magis, cardamomum, auripigmentum, calx, nitrum, & ſpuma eius, apij ſemen, narciſsi radix, omphacium, alcyonium, oleum ex amaris nucibus, allium, mel crudum, vinum, lentiſcus, ſquama ferri, fel taurinum, ſcammonia, vua taminia, cinnamomum, ſtyrax, cicutæ ſemen, reſina, narciſsi ſemen, *fel, nuces amaræ, oleúmque earum, atramentum ſutorium, chryſocolla, veratrum, cinis.*

*ſal,

Quæ exedant corpus. C. VII.

Exed

EXedunt corpus, acaciæ ſuccus, hebenus, ærugo, ſquama æris, chryſocolla, cinis Cyprius, nitrum, cadmia, ſpuma argenti, hypociſtis, diphryges, ſal, auripigmentum, ſulphur, cicuta, ſandaraca, ſalamandra, alcyonium, æris flos, chalcitis, atramentum ſutorium, ochra, calx, acetum, galla, alumen, lac, caprifici, vel lactucæ marinæ, quæ tithymallos à Græcis nominatur, alcyonium, fel, thuris fuligo, ſpodium, lenticula, mel, oleæ folia, marrubium, lapis hæmatites, & Phrygius, & Aſius, & ſciſſilis, miſy, vinum, acetum.

Quæ adurant. c. VIII.

ADurunt, auripigmentum, atramentum ſutorium, chalcitis, miſy, ærugo, calx, charta combuſta, ſal, ſquama æris, fex combuſta, myrrha, ſtercus & lacerti, & columbæ, & palumbi, & hirundinis, piper, coccum Gnidium, allium, diphryges, lac vtrunque (quod proximo capite ſuprà comprehenſum eſt) veratrum & album & nigrum, cantharides, corallium, pyrethrum, thus, ſalamandra, eruca, ſandaraca, vua taminia, chryſocolla, ochra, alumen ſciſſile, ouillum ſtercus, œnanthe.

Quæ cruſtas vlceribus inducant. c. IX.

*EAdem fere cruſtas vlceribus tanquam igne aduſtis inducunt, ſed præcipuè chalcitis, vtique ſi cocta eſt, flos æris, ærugo, auripigmentum, miſy, & *id, quò magis coctum.*

*id quoq; m.

Quæ cruſtas vlceribus reſoluant. c. X.

CRustas verò has, resoluit farina triticea cum ruta, vel porro, aut lenticula, cui mellis aliquid adiectum est.

Quæ discutiant ea, quæ in aliqua parte corporis coierunt. C. XI.

*AD discutienda verò ea, quæ in corporis parte aliqua coierunt, maximè possunt, abrotanū, helenium, amaracus, alba viola, mel, lilium, *sampsucus, cyperus, lac, sertula cāpana, serpyllum, cupressus, cedrus, iris, viola purpurea, narcissus, rosa, crocum, passum, iuncus quadratus, nardum, cinnamomum, casia, ammoniacum, cera, resina, vua taminia, spuma argenti, styrax, ficus arida, tragoriganus, lini & narcissi semen, bitumen, sordes ex gymnasio, pyrites lapis, aut molaris, crudus vitellus, amaræ nuces, sulphur.*

*sampsucus Cyprius,

Quæ euocent, & educant. C. XII.

EVocat & educit, ladanum, alumen rotundum, hebenus, lini semen, omphacium, fel, chalcitis, bdelliū, resina terebinthina, & pinea, propolis, ficus arida decocta, stercus columbæ, pumex, farina lolij, croci in aqua cocti, elaterium, lauri baccæ, nitrum, sal.

Quæ exasperata *leuent. C. XIII.

*læuent.

*L*Euat id quod exasperatū est, spodiū, hebenus, gummi, oui album, lac, tragacanthum.*

*Lænat

Quæ carnem nutriant, & vlcus impleant. CAP. XIIII.

*CArnē alunt, & vlcus implēt, resina pinea, *ochra, attice, mel, asteriace, cera, butyrū.*

*ochra attica, vel asterica, vel attico

Quæ

Quæ molliant. c. XV.

*M*Olliunt, æs combuſtum, terra* eretria, nitrum, papaueris lacryma, ammoniacum, bdelliũ, cera, ſeuum, adeps, oleum, ficus arida, ſeſamũ, ſertula Cãpana, narciſsi & radix & ſemen, roſæ folia, coagulum, vitellus crudus, amaræ nuc[illegible] medulla omnis, *ſtibi, pix, cochlea cocta, cicutæ ſemen, plumbi retrimentum, σκωρίαν μολύβδου Græci vocant, panaces, cardamomũ, galbanũ, reſina, vua taminia, ſtyrax, iris, balſamũ, ſordes ex gymnaſio, ſulphur, butyrum, ruta.

*erythria

* ſtibium,

Quæ cutem purgent. c. XVI.

*C*Vtem purgat mel, ſed magis, ſi eſt cum galla, vel eruo, vel lenticula, vel marrubio, vel iride, vel ruta, vel nitro, vel ærugine.

De miſturis ſimpliciũ rerũ, & de ratione põderũ, & quid Malagma, & Emplaſtrũ, & Paſtillus inter ſe differant. c. XVII.

*E*Xpoſitis ſimplicibus facultatibus, dicendum eſt, quemadmodum miſceantur, *quæ ex iis fiant. Miſcentur autem variè, neque huius *vllus modus eſt, cùm ex*ſimplicibus alia demãtur, alia adiiciantur, iiſdemq; ſeruatis, ponderum ratio mutetur. *Ita cùm facultatum materia non ita multiplex ſit, innumerabilia miſturarum genera ſunt, quæ comprehendi ſi poſſent, tamen eſſet ſuperuacuum. Nam & iidem effectus intra paucas compoſitiones ſunt, & mutare eas cuilibet (cognitis facultatibus) facile eſt. Itaque contentus iis ero, quas accepi velut nobiliſsimas. In hoc autem volumine eas expli-

* queq;

* vnus

*ſimilibus

* Itaque

cabo, quæ vel desiderari in prioribus potuerunt, vel ad eas curationes pertinent, quas protinus hîc comprehendam, sic vt tamen quæ magis communia sunt, simul iungam. Si qua singulis, vel etiam *paruis accõmodata sunt, in ipsorum locum differam. Sed & antea sciri volo, in vncia pondus denariorum septem esse. Vnius deinde denarij pondus diuidi à me in sex partes, id est sex vncias, vt idem in vncia denarij habeam, quod Græci habent in eo, quem ὀβολὸν appellãt. Id ad nostra pondera relatum paulo plus dimidio scrupulo facit. Malagmata verò, atque Emplastra, Pastilliq; (quos τροχίσκους Græci vocãt) cũ plurima eadẽ habeãt, differunt eò, quòd Malagmata maximè ex floribus, eorumq; etiã surculis: Emplastra Pastilliq; magis ex quibusdam metallicis fiunt: deinde malagmata contusa abunde mollescunt: nam super integram cutẽ inijciuntur. Laboriose verò conteruntur ea, ex quibus emplastra pastilliq; fiunt, ne lædant vulnera cùm imposita sunt. Inter Emplastrum autem, & Pastillum hoc interest, quòd Emplastrũ vtiq; liquati aliquid accipit, in Pastillo tantùm arida medicamenta aliquo humore iunguntur. Tum Emplastrum hoc modo fit, arida medicamenta per se teruntur, deinde mistis ijs instillatur aut acetum, aut si quis alius non pinguis humor accessurus est, & ea rursus ex eo terũtur. Ea verò quæ liquari possunt, ad ignem simul liquãtur, & si quid olei misceri debet, tum infunditur.

*pancis

Vncia. Denarius.

tur. Interdũ etiam aridum aliquod ex oleo prius coquitur. Vbi facta sunt, quæ separatim fieri debuerũt, in vnũ omnia miscentur. At pastilli hæc ratio est: Arida medicamẽta cõtrita humore nõ pingui, aut vino, vel aceto coquuntur, & rursus cocta, inarescunt. Atque vbi vtendum est, eiusdem generis humore diluũtur, tũ Emplastrũ imponitur, *pastillus illinitur, aut alicui molliori, aut cerato miscetur.

* pastillis

DE MALAGMATIS. CAP. XVIII.

Malagma aduersus calidas podagras.

HIs cognitis, primùm malagmata subijciam, quæ ferè non sunt refrigerandi, sed calefaciendi caussa reperta. Est tamen quod refrigerare *poßit, ad calidas podagras aptum. Habet gallæ & immaturæ & alterius, coriandri seminis, cicutæ lacrymæ aridæ, gummi, singulorum plenum acetabulũ, cerati eloti quod πεπλυμένον Græci vocant, selibram. Reliqua fere calefaciunt. Sed quædam digerunt materiam, quædam extrahunt, ἐπισπαστικὰ vocãtur, pleraque certis magis partibus membrorum accommodata sunt.

*potest,

Malagma ad materiam extrahendam.

SI materia extrahenda est, vt in hydropico, in lateris dolore, in incipiẽte absceßu, in suppuratione quoq; mediocri, aptum est id, quod habet resinæ aridæ, nitri, ammoniaci, galbani, singulorum pondo ✳. ceræ pondo ✳. Aut in quo hæc sunt, æruginis rasæ, thuris, singulorũ P. II. ✳. ammoniaci salis P. VI. ✳. squamæ æris, ceræ, sin-

* VII. gulorum P. VIII. ✱. resinæ aridæ P. * XII. ✱. aceti cyathus. Idem præstat cumini farina cum struthio, & melle P. II. ✱.

Malagma ad iecur dolens.

SI iecur dolet, id in quo est balsami lacrymæ P. XII. ✱. costi, cinnamomi, casiæ, corticis myrrhæ, croci, iunci rotundi, balsami seminis, iridis illyricæ, cardamomi, amomi, nardi, singulorum P. XVI. ✱. Quibus adijcitur nardinum vnguentum, donec cerati craßitudo sit, & huius quidem recentis vsus est. Si verò seruandum est, resinæ terebinthinæ P. XVI. ✱. ceræ P. X. ✱. ex vino leni contunduntur, tum* eo miscentur.

* hæc additititia

Malagma ad lienem.

AT si lienis torquet, glandis (quam βάλανον Græci vocant) cortex & nitrum paribus portionibus contunduntur, resperguntúrq; aceto quàm acerrimo. Vbi cerati craßitudinem habet, linteo antea in aqua frigida madefacto illinitur, & sic imponitur, supráq; farina ordeacea inijcitur, sed manere ibi non amplius sex horis debet, ne lienem *cõsumat. Satiúsq; est id bis, aut ter fieri. Commune autem & iocinori, & lieni, & absceßibus, & strumæ, parotidibus, articulis, calcibus quoq; suppurantibus, aut aliter dolentibus, etiam concoctioni ventris, Lysias composuit ex hyssopi, panacis, styracis, galbani, resinæ, singulorum P. II. ✱. ammoniaci, bdellij, ceræ, seui taurini, iridis aridæ P. * IIII. ✱. cachryos acetabulo, piperis granis quadraginta.

* absumat.

* II.

Quæ

Quæ contrita, irino vnguento temperantur.

Malagma ad laterum dolores.

AD laterum autem dolores compositio est Apollophanis, in qua sunt resinæ terebinthinæ, thuris, fuliginis, singulorũ P. IIII. ✳. *bdellij, ammoniaci, iridis, seui vitulini, aut caprini à renibus *sicci, singulorum* P. IIII. ✳. *Hæc autem eadẽ omnem dolorẽ leuant, dura emolliunt, mediocriter calefaciunt. Ad idem latus Andreæ quoq; malagma est, quod etiam resoluit, educit humorem, pus maturat, vbi id maturum est, cutem rumpit, ad cicatricẽ perducit, prodest impositum minutis maioribusq; absceßibus, item articulis, ideoq; & coxis, & pedibus dolentibus: itẽ si quid in corpore collisum est, reficit, præcordia quoque dura & inflata emollit, ossa extrahit, ad omnia deniq; valet, quæ adiuuare calor potest. Id habet ceræ* P. XI. ✳. *visci sycamini, quam alias sycomoron vocant, lacrymæ, singulorum* P. *I. ✳. *piperis & rotundi, & longi, *ammoniaci, thymiamatis, bdellij, iridis illyricæ, cardamomi, amomi, xylobalsami, thuris masculi, myrrhæ, resinæ aridæ, singulorum* P. X. ✳. *pyrethri, cocci Gnidij, spumæ nitri, salis ammoniaci, aristolochiæ Creticæ, radicis ex cucumere agresti, resinæ terebinthinæ liquidæ, singulorũ* P. XXV. ✳. *Quibus adijcitur vnguenti irini, quantum satis est ad ea mollienda, atque cogenda.*

**, visci,*

**I.*

**XI.*

** ammoniaci thy.*

Malagmata ad resoluenda quæ adstricta sunt, & molliẽda quę dura sunt, & digerẽda quę coeũt.

Præcip

PRæcipuũ verò est ad resoluenda quæ adstricta sunt, mollienda quæ dura sunt, digerenda quæ coëunt, id quod ad Polyarchum auctorem refertur. Habet iunci quadrati, cardamomi, thuris, fuliginis, amomi, ceræ, resinæ liquidæ pares portiones.

Aliud malagma ad eadem.

ALiud ad eadẽ Nilei, crocomagmatis (quod quasi recrementum eius est) P. IIII. ✳. ammoniaci, thymiamatis, ceræ, singulorũ P. XX. ✳. ex quibus duo priora ex aceto teruntur, cera cum rosa liquatur, & tum omnia iunguntur.

Malagma Moschi ad molliendum.

PRoprie etiam dura mollit id, quod Moschi esse dicitur. Habet galbani vnciam, thuris fuliginis, P. ✳. 3. ceræ, ammoniaci, *thymiamatis triẽtes, picis aridæ P. II. ✳. aceti heminas tres.

* dele distinct.

Malagma Medi ad digerenda quæ coëunt.

FErtur etiam ad digerenda quæ coëunt sub auctore Medo, quod habet ceræ P. 3. ✳. panacis P. ✳. semis, squamæ æris, aluminis rotundi, item scissilis, singulorum P. I. ✳. plumbi combusti P. I. ✳. & semis.

Malagma Panthemi ad eadem.

AD eadem Panthemus vtebatur, calcis P. ✳. semis, sinapis contriti, item fœni Græci, aluminis, singulorum P. I. ✳. seui bubuli P. II. ✳. & semis.

Malagma ad strumas.

AD strumã multa malagmata inuenio. Credo autem quo peius id malum est, minusq; facile

[f]acile discutitur, eo plura esse tẽtata, quæ in per[so]nis variè responderunt. Andreas auctor est, vt [h]æc misceantur, vrticæ seminis P.I.✳.piperis rotundi, bdellij, galbani, ammoniaci, thymiamatis, resinæ aridæ, singulorum P.IIII.✳. resinæ liquidæ, ceræ, pyrethri, piperis longi, lactucæ marinæ, seminis sulphuris ignem non experti (quod ἄπυρον vocatur) fecis* aridæ, aceti, spumæ nitri, salis ammoniaci, sinapis, cardamomi, radicis cucumeris syluestris, resinæ, singulorum * P.VIII.✳. Quæ ex leni vino contunduntur.

*aridæ aceti,
*P.V.

Aliud malagma ad idem valens.

EXpeditius ad idem fit, quod habet visci*, fe lini stercoris, resinæ, sulphuris ignem non experti pares portiones. Et in quo est sulphuris P. I.✳. lapidis, quem pyriten vocāt P.IIII.✳. cumini acetabulum. Item in quo est lapidis eiusdem pars vna, sulphuris duæ partes, resinæ terebinthinæ partes tres.

* aliàs: seminis, stercoris. Legendum fortasse vel caprini, vel bouilli ex Galeno de strumis.

Malagma ad strumam, & phymata.

ARabis autem cuiusdam est ad strumam, & orientia tubercula, quæ φύματα vocantur, quod hæc digerit. Habet myrrhæ, salis ammoniaci, thuris, resinæ & liquidæ & aridæ, crocomagmatis, ceræ, singulorum P.I.✳. lapidis eius, quem πυρίτην vocant, P.IIII.✳. quibus quidam adijciunt, sulphuris P.II.✳.

Malagma ad strumam, & tubera, & carcinodas.

EST etiam proficiens in struma, & in his tuberibus, quæ difficulter concoquuntur, & in ijs

in ijs quæ carcinodæ vocantur, quòd ex his constat: Sulphuris P.II.✱.*nitri* P. IIII.✱. *myrrhæ* P.VI.✱.*fuliginis thuris* P.✱.*semis, salis ammoniaci* P.✱.III.*ceræ* P.I.✱.

Malagma Protarchi ad parotidas, & fauum, & mala vlcera.

P*Rotarchus autem ad parotidas, eaq; tuber-cula, quæ meliceriæ, id est fauí, vel phymata nominantur, item mala vlcera, pumicis, resinæ pineæ liquidæ, thuris fuliginis, spumæ nitri, iridis, singulorum* P.VIII.✱. *cum ceræ* P.IX.✱. *miscebat, hisq; olei cyathum & dimidium adijciebat.*

Malagma, aduersus panum & phymata.

A*T aduersus panum, tum primùm orientem (quod φύγεθλον Græci vocant) & omne tuberculum, quod phyma nominatur, miscetur ochra, quæ Attice nominatur, cum duabus partibus similæ, *hisq; contunditur, subinde mel instillatur, donec *malagmatis crassitudo sit.*

* *cùm tonduntur,*
* *mellis.*

Malagma aduersus phymata.

D*Iscutit etiam omne tuberculum (quod phyma vocatur) id quod habet calcis, nitri spumæ, piperis rotundi, singulorum* P.I.✱. *galbani* P. II. ✱. *salis* P.IIII. ✱. *quæ excipiuntur cerato ex rosa facto.*

Malagma ad supprimendũ omne quod abscedit.

S*Vpprimitq; omne quod abscedit id, in quo est galbani, fabæ *fresæ, singulorum* P.I.✱. *myrrhæ, thuris, ex radice capparis corticis, singulorum* P. IIII.✱. *Satisq; omnia abscedentia digerit.*

* *frixæ.*

digerit, murex combustus, & bene contritus, aceto subinde adiecto.

Malagma ad sanguinem supprimendum, & phymata.

AT si * satis sanguis subit, rectè imponitur quod aduersus phymata quoq; potest. Constat his, bdellij, styracis, ammoniaci, galbani, resinæ & aridæ & liquidæ pineæ. Item ex lentisci, thuris, iridis, singulorum P.II.✳.

* plus satis

Malagma ad carcinodas, & & phymata lenienda.

CArcinodæ verò & phymata commodè his leniuntur: Galbani, visci, ammoniaci, resinæ terebinthinæ in singulis P.I.✳. seui taurini P.✳.semis, fecis combustæ quàm maxima portione, dum id siccius nō faciat, quàm esse malagma oportet.

Malagma ad liuorem faciei contusæ.

QVod si facie contusa liuor subcruentus est, hæc cōpositio nocte & die imposita tollit: Aristolochiæ, thapsiæ, singulorū P.II ✳.bdellij, styracis, ammoniaci, thymiamatis, galbani, resinæ aridæ, & ex lentisco liquidæ, thuris masculi, iridis illyricæ, ceræ, singulorum P.IIII.✳.Item faba quoque imposita proficit.

Malagmata *stomachica ad aperiendum.

SVnt etiam quædā malagmata, quæ *στομαλικὰ Græci vocant, quoniam aperiendi vim habent. Quale est quod ex his constat, piperis longi, spumæ nitri, singulorum P.II.✳. erisimi P.✳. IIII. quæ cum melle miscentur. Idoneaq; etiam

* anastomotica
*ἀναστομωτικὰ

etiam strumæ aperiendæ sunt eius generis. Vehementiusq; ex his est id quod habet calcis P.IIII. ✱.piperis grana sex, nitri, ceræ, singulorum P. X.✱.mellis P.✱.3.olei heminam.

Miconis malagma, ad resoluendum aperiendumq; ac purgandum.

M*Iconis quoque est quod resoluit, aperit, purgat. Habet alcyonium, sulphur, nitrũ, pumicem, paribus portionibus, quibus tantum picis, & ceræ adijcitur, vt fiat cerati craßitudo.*

Malagma ad ossa, & neruos.

A*D ossa autem Aristogenis, fit ex his: sulphuris P.I.✱.resinæ terebinthinæ, nitri spumæ, & ex scilla partis interioris, plumbi eloti, singulorum P.II.✱.thuris, fuliginis P. VIII.✱. ficus aridæ quàm pinguißimæ, seui taurini, singulorum P.VIII.✱. ceræ P.XI.✱.iridis Macedonicæ P. VI.✱. sesami fricti acetabulum, maximeq; neruis, & articulis malagma conuenit.*

Malagma Euticlei ad articulos, & ad omnem dolorem.

I*Gitur Euticlei est, & ad articulos, & ad omnem dolorem, & ad vesicæ, & ad recenti cicatrice contractos articulos, quas ἀγκύλας Græci nominant, quod habet fuliginis thuris acetabulum, resinæ tantundem, galbani sine surculis sescunciam, ammoniaci, bdellij, singulorũ P.✱.3. ceræ P.✱.semis. Aliud itẽ fit, quod habet iridis, ammoniaci, galbani, nitri, singulorum P.XIIII. ✱.resinæ liquidæ P.VI.✱.ceræ P.XVI.✱.*

Malag

Malagma Sosagoræ ad dolores articulorum.

AD dolores articulorum Sosagoræ: Plumbi combusti, papaueris lacrymæ, corticis hyoscyami, styracis, peucedani, seui, resinæ, ceræ, pares portiones.

Chrysippi malagma, ad idem valens.

CHrysippi, resinæ liquidæ, sandaracæ, piperis, singulorum P. XII. ⁎. *quibus ceræ paulum adijcitur.*

*Ctesiphontis malagma ad idem valens, & ad parotidas, & phymata, & strumam.

* Clesiphontis

CTesiphontis, ceræ Creticæ, resinæ terebinthinæ, nitri quàm ruberrimi, singulorum P. ⁎. *semis, olei cyathi tres. Sed id nitrum antè per triduum instillata aqua teritur, & cum sextario eius incoquitur, donec omnis humor consumatur. Potest verò ea compositio etiam ad parotidas, phymata, strumam, omnemq; coitum humoris emolliendum.*

Malagma ad articulos.

AD articulos fici quoque aridi, partem nepetæ mistam, vel vuam taminiam sine seminibus cum pulegio rectè aliquis imponit.

Malagma Aristonis, aduersus podagras, & recentia phymata, & omnes dolores.

EAdem podagræ præsidio sunt. Sed ad eam fit Aristonis quoq;, quod habet nardi, cinnamomi, casiæ, chamæleontis, iunci rotũdi, singulorum* P. VIII. ⁎. *seui caprini ex irino liquati* P. XX. ⁎. *iridis* P. I. ⁎. *quæ in aceto quàm acerrimo iacere per* X X. *dies debet. Idem autem*

* chamameli

etiam recẽtia phymata doloresq; omnes discutit.

*Theoni

*Theoseni malagma, ad pedum dolores.

AT Theosenus ad pedum dolores, seui..a renibus partem tertiam, salis partes ..uas miscebat, hisq; membranulam illitam i. pone-bat, tum superinijciebat ammoniacum, thymiama in aceto liquatum.

Numenij malagma, ad podagram, cæterósque articulos induratos.

AT Numenius podagram, cæterosq; articulos induratos hoc molliebat: abrotani, rosæ aridæ, papaueris lacrymæ, singulorum P.III.✱. resinæ terebinthinæ P.IIII. ✱. thuris, spumæ nitri, singulorum P.VIII. ✱. iridis, aristolochiæ, singulorum P.XII. ✱. ceræ P.III. ✱. quibus adijcitur *cedri cyathus vnus, olei laurini cyathi tres, olei acerbi sextarius.

*cedria

Dexij malagma, si quando callus in articulis increuit.

SI quando autem in articulis callus increuit, Dexius docuit imponere, calcis P. IIII. ✱. cerusæ P.VIII. ✱. resinæ pineæ P. XX. ✱. piperis grana P.XX. ceræ P.II. ✱. Quibus dum contunduntur, hemina vini lenis instillatur.

DE EMPLASTRIS.

CAP. XIX.

EX emplastris autem nulla maiorem vsum præstant, quàm quæ cruentis protinus vulneribus inijciuntur, ἔναιμα Græci vocant. Hæc enim reprimunt inflammationem (nisi magna vis eam cogit) atque illius quoque impetum minuunt,

*nuunt, tum glutinant vulnera, quæ id patiuntur, cicatricem iisdem inducunt. Constant autem ex medicamentis non pinguibus, ideoq; *alipenæ nominantur.* * alipara

Barbarum emplastrum nigrum, quod cruentis protinus vulneribus iniicitur.

O*Ptimum ex iis est, quod Barbarum vocatur. Habet æruginis rasæ* P. XII. ⚹. *spumæ argenti* P. XX. ⚹. *aluminis, picis aridæ, resinæ pineæ aridæ, singulorum* P. I. ⚹. *quibus adiiciuntur olei & aceti singulæ heminæ.*

Choacon emplastrum nigrum, ad idem valens. χοαχὸν

A*Lterum ad idem, quod* χόακον *vocant, habet spumæ argenti* P. C. ⚹. *resinæ aridæ tantundem. Sed spuma prius ex tribus olei heminis coquitur. His duobus emplastris color niger est, qui fere talis fit ex pice atque resina. At ex bitumine nigerrimus: ex ærugine, aut æris squama viridis: ex minio ruber, ex cerussa albus.*

Basilicon emplastrum nigrum ad idem.

P*Aucæ admodum compositiones sunt, in quibus aliquid mistura varietas nouat. Ergo id quoq; nigrum est, quod Basilicon nominatur. Habet panacis* P. I. ⚹. *galbani* P. II. ⚹. *picis, & resinæ singulorum* P. X. ⚹. *olei dimidium cyathũ.*

Smaragdinum emplastrum nigrum ad idem.

A*T quod peruiride est, smaragdinum appellatur, in quo sunt resinæ pineæ* P. III. ⚹. *ceræ* P. I. ⚹. *æruginis* P. ⚹. *semis, thuris fuliginis* P. II. ⚹. *olei tantundem, & aceti, quo fuli-*

go & ærugo in vnum cogantur.

Emplastrum rufum ad idem.

*E*St etiam coloris fere rufi, quod celeriter ad cicatricem vulnera perducere videtur. Habet thuris P.I.✱.resinæ P.II. ✱.squamæ æris P. IIII.✱.spumæ argenti P.XX.✱.ceræ P. C. ✱. olei heminam.*

παρακολλητικὸν emplastrum ad idem.

*P*Ræterea est, quod παρακολλητικὸν à glutinando vocant. Constat ex his: Bituminis, aluminis scißilis P.IIII.✱.spumæ argẽti *P.IIII. ✱.& olei veteris hemina.*

*P.XL.

Cephalicum emplastrum Philotæ capiti conueniens.

*P*Ræterea sunt quædam generis eiusdem, quæ quia capitibus fractis maxime conueniunt, Cephalica à Græcis nominantur. Philotæ compositio habet: Terræ *eretriæ, chalcitidis, singulorũ P.IIII.✱.myrrhæ, æris combusti, singulorum P.X. ✱.ichthyocollæ P.VI.✱. æruginis rasæ, aluminis rotundi, misyos crudi, aristolochiæ, singulorũ P. VIII.✱.squamæ æris P.XX.✱. thuris masculi P. II.✱.ceræ P.I.✱.*rosæ, & olei acerbi, ternos cyathos, aceti quantum satis est, dum arida ex eo conteruntur.*

* Erythrææ

*rosi.i.rosacei

Emplastrum viride ad idem valens.

*A*Liud ad idem viride, æris combusti, squamæ æris, myrrhæ, ichthyochollæ, singulorum P.VI.✱.misyos crudi, æruginis rasæ, aristolochiæ, aluminis rotundi, singulorum P.VIII.✱. ceræ*P.VII.✱.olei hemina, aceti quod satis sit.*

*P.I.

Tetra

Tetrapharmacũ emplastrum, ad pus mouẽdum.

PVri autem mouendo non aliud melius, quàm quod expeditißimum est, Tetrapharmacon à Græcis nominatur. Habet pares portiones ceræ, picis, resinæ, seui taurini, si id non est, vitulini.

Enneapharmacum emplastrum ad pus mouendum, & ad purgandum valens.

*ALterum ad idem Enneapharmacum nominatur, quod magis purgat. Constat ex nouem rebus, cera, melle, seuo, resina, myrrha, *rosa, medulla vel ceruina, vel vitulina, vel bubula, *hyssopo, butyro. Quorum ipsorum quoq; pondera paria miscentur. Sunt autem quædam emplastra, quibus vtriusq; rei facultas est, *quæ si singula habenda sunt, meliora sunt. Sed in copia reÿcienda sunt, his potius adhibitis, quæ proprie id, quod eo tempore opus est, consequuntur. Exempli caussa duo proponam.*

**ros. i. rosaceo*
**æsypo*
**cui, si s. addenda sunt, deteriora sunt, nec nisi cùm vtraque opus est, aut in singulis singulorũ inopia, vtendum venit. Sed*

Attalum emplastrum ad vulnera.

*EST igitur ad vulnera Attalum, quod habet squamæ æris*P. XVI.*. fuliginis P. XV.*. ammoniaci tantundem, resinæ terebinthinæ liquidæ P. XXV.*. seui taurini tantundem, aceti heminas tres, olei sextarium.*

Iudæi emplastrum, fracto capiti accõmodatum.

**P. VI.*
**thuris ful.*

AT inter ea quæ fracto capiti accommodantur, habent quidam id quod ad auctorem Iudæum refertur. Constat ex ÿs, salis P..IIII. squamæ æris rubri, æris combusti, singulorum P. XII. *. ammoniaci, thymiamatis, thuris fuliginis, resinæ aridæ, singulorum P. VI.*

*.resinæ Colophoniacæ, ceræ, ſeui vitulini curati, ſingulorum P. XX. *. aceti ſeſquicyathum, olei minus cyathum, τεθεραπευμένα Græci appellant, quæ curata* vocant, cùm ex ſeuo, puta omnes membranulæ diligenter exemptæ ſunt aut ex alio medicamento.

Curata *vocamus, vel vocatur,

Diadaphnidon emplaſtrum, ad extrahendum.

SVnt etiam quædam emplaſtra nobilia ad extrahendum. Quæ ipſa quoq; ἐπισπαστικὰ nominantur. Quale eſt, quod, quia lauri baccas habet, diadaphnidon appellatur. In eo eſt, reſinæ terebinthinæ P. X. *. nitri, ceræ, picis aridæ, baccarum lauri, ſingulorum P. XX. *. olei paulũ. Quoties aut baccam, aut nucem, aut ſimile aliquid poſuero, ſcire oportebit, antequàm expendatur, ei ſummam pelliculam eſſe demendam.

Aliud diadaphnidon ad extrahendum, & pus mouendum.

ALiud eo nomine, quod puri quoque mouẽdo eſt: Seui vitulini, ammoniaci, thymiamatis, picis, ceræ, nitri, baccarum lauri, reſinæ aridæ, ariſtolochiæ, pyrethri pares portiones.

Philocratis emplaſtrum ad extrahendum, & pus mouendum.

PRæter has, eſt Philocratis, quod habet ſalis ammoniaci P. VII. *. ariſtolochiæ P. VIII. *. ceræ, reſinæ terebinthinæ, fuliginis thuris, ſingulorum P. X V. *. ſpumæ argenti.* P. LII. * Quibus vt pus quoque moueant, iridis P. IIII. *. & galbani P. VI. *. adijciuntur.

*P. XXXII

Rhypodes emplaſtrum, ad extrahendum.

Optimum

Optimum tamen ad extrahendum est id quod ad similitudinẽ sordiũ ῥυπῶδες Græci appellant. Habet myrrhæ, croci, iridis, propolis, bdellij, capitulorũ punici mali, aluminis, & scissilis & rotundi, misyos, chalcitis, atramenti sutorij cocti, panacis, salis ammoniaci, visci, singulorum P.IIII.✱. *aristolochiæ* P.VIII.✱. *squamæ æris* P.XVI.✱. *resinæ terebinthinæ* P.LXXV.✱. *ceræ, & seui vel taurini, vel hircini* P.C.✱.

Emplastrum Hecatæi ad extrahendum.

Hecatæo quoq; auctore emplastrum generis eiusdem fit ex ijs, galbani P.II.✱. *fuliginis thuris* P.IIII.✱. *picis* P.VI.✱. *ceræ, & resinæ terebinthinæ, singulorum* P.VIII.✱. *quibus paulum irini vnguenti miscetur.*

Alexandrinũ emplastrũ viride, ad extrahendum.

Valensq; ad idem emplastrum viride Alexandrinum est. Habet aluminis scissilis P. VIII. *salis ammoniaci* P.✱.VIII. 3. *squamæ æris* P.XVI.✱. *myrrhæ, thuris sing.* P.XVIII.✱. *ceræ* P. CL.✱. *resinæ Colophoniacæ, aut pineæ* * P.CXC. *P.CC. ✱. *olei heminam, aceti sextarium.*

De emplastris exedentibus.

Quædam autem sunt emplastra exedentia, quæ σηπτικὰ Græci vocant, quale est id quod habet resinæ terebinthinæ, **fuliginis thuris, singulorum* P.✱.3. *squamæ æris* P.I.✱. *ladani* P.II.✱. *aluminis tantundem, spumæ argenti* P.IIII.✱.

**hic & supra sæpe fuliginem pro polline posuit.*

Emplastrum quod exest corpus, & ossa resoluit, & supercrescentem carnem coërcet.

EXest etiam vehementer corpus, atque ossa quoque resoluit, & supercrescentem carnem coercet, id quod habet spumæ argenti, squamæ æris, vncias singulas, nitri rigidi em non experti, lapidis Asij, aristolochiæ P. sextates, ceræ, resinæ terebinthinæ, thuris, olei veteris, atramenti sutorij, salis ammoniaci P. semis, æruginis rasæ P. bes, aceti* stillitici heminam, vini aminei tantundem.

* stillatici, al. scillitici

Emplastra aduersus morsus, & alia recentiora vulnera.

SVnt etiam aduersus morsus quædam accommodata, quale est Diogenis nigrũ, quod habet bituminis, ceræ, resinæ pineæ aridæ, singulorum P. XX. ✶. spumæ argenti P. C. ✶. olei sextarium. Aut in quo sunt squamæ æris P. IIII. ✶. cerussæ, & æruginis* rasæ, singulorum P. VIII. ✶. ammoniaci P. XII. ceræ, resinæ pineæ, singulorum P. XXV. ✶ spumæ argẽti P. C. ✶. olei sextarium. Aut in quo sunt squamæ æris P. XIIII. ✶. galbani P. VI. ✶. cerussæ, & æruginis rasæ, singulorum P. VIII. ✶ ammoniaci P. XII. ceræ, resinæ pineæ, singulorum* P. LV. ✶. ex quibus spuma argenti concoquitur.

* passæ,

* P. XLV. al. P. XXXV.

Ephesium emplastrum rubrum, ad idem valens.

RVbrum quoq; emplastrũ, quod * Ephesium vocatur, huc aptũ est. Habet resinæ terebinthinæ P. II. ✶. galbani P. ✶. IIII. minij sinopici P. VI. thuris fuliginis P. VI. ✶. ceræ P. VIII. ✶. spumæ argenti* P. LVI. ✶. olei veteris heminam.

* Ethesiũ

* XLVI. al. XXXI

Aliud

Aliud emplastrum ad idem valens.

ITem id quod ex iis constat, squamæ æris, thuris fuliginis, singulorum P. IIII. ✳. *galbani* P. VI. ✳. *salis ammoniaci* P. ✳. XII 3. *ceræ* P. XXV. ✳. *olei tribus heminis. Hæc autem aliis quoq; recentioribus vulneribus rectè imponuntur.*

Alba emplastra non grauibus vulneribus accommodata, & maximè senibus.

SVnt enim alba lenia, λευκὰ Græci vocant, ferè nō grauibus vulneribus accōmodata, præcipueq; senibus. Quale est quod habet cerussæ *P. LII. ✳. *seui vitulini curati, & ceræ, singulorum* P. *LVIII. ✳. *olei heminas tres, ex quibus ea cerussa concoquitur.*

*P. XXXII. * XLVIII.

Elephantinum emplastrum.

ALiud quod habet cerussæ P. XX. ✳. *ceræ* *P. LV. ✳. *olei heminam, aquæ sextarium. Quæ quoties adiiciuntur cerussæ, vel spumæ argenti, scire licet illa ex his coquenda esse. Est autem ea percandida compositio, quæ suprà posita est, ideoq; elephantina nominatur.*

*P. XXXV.

Lenia emplastra.

LEnia quoq; quædam emplastra sunt, quas λιπαρὰς ferè Græci nominant, vt id quod habet minii P. IIII. ✳. *spumæ argenti* P. XXV. ✳. *ceræ, & adipis suillæ, singulorum* P. XXVII. *vitellos quatuor.*

Emplastrum lene.

ALia compositio generis eiusdem, ceræ, resinæ terebinthinæ, singulorum P. VI. ✳. *cerussæ** P. VI. ✳. *spumæ argenti, plumbi recrementi,*

* P. VIII.

menti, scoriam molybdi Græci vocant, singulorũ P.XX. *cicini olei, & myrti singulorum heminæ.*

Archagathi emplastrum lene.

T*Ertia, quæ ad auctorẽ Archagathum refertur, Misyos cocti, æris combusti, singulorum* P.IIII. ✱. *cerussæ coctæ* P.VIII. ✱. *resinæ terebinth.* P.X. ✱. *spumæ argenti* P.VI. ✱.

Emplastra eiusdem generis ad lenien dum apta.

E*Tiamnũ generis eiusdem, spumæ argenti, ceræ, adipis suillæ singulorũ* P.XXVII. ✱. *vitelli cocti quatuor,* **rosæ hemina. Aut cerati ex oleo myrteo facti partes tres, adipis suillæ pars quarta, paulum ex plumbi recremento. Aut spumæ argenti selibra, ex olei hemina, & aquæ marinæ altera, cocta donec bullire desierit, cui paulum ceræ sit adiectum, aut pares portiones ceræ, seui, stibi, spumæ argenti, cerussæ.*

* *ros. i. rosacei*

De pastillis, & primò de his qui ad recẽtia vulnera glutinanda, sanandaq; apti sunt. C. XX.

P*Astilli quoque facultates diuersas habent. Sunt enim ad recentia vulnera glutinanda, sanandaq; apti. Qualis est qui habet* **chalcitis, misyos, spumæ nitri, floris æris, gallæ, aluminis scissilis modicè cocti, sing.* P.I. ✱. *æris combusti, capitulorum mali punici, singulorum* P.III. ✱. *Hunc oportet diluere aceto,* **sic vbi vulnus glutinandũ est, illinere. At si neruosus aut musculosus is locus est, cõmodius est cerato miscere, sic vt illius octo partes, nona huius sit.*

* *chalciteos,*

* *ac vbi*

Alius pastillus ad glutinanda vulnera.

Alius

ALius ad idem constat ex his, bituminis, aluminis scissilis, singu. P. I. ✱. *aeris combusti* P. IIII. ✱. *spumae argenti* P. XI. ✱. *olei sextario.*

De sphragide pastillo, quem * Polybus confecit ad glutinandum vulnus.

*Polyidas

Sed longe * *Polybi celeberrimus est, Sphragis autem nominatur, qui habet aluminis scissilis* P. ✱. I. 3. *atramenti sutorij* P. II. ✱. *myrrhae* P. V. ✱. *aloës tantundem, capitulorum punici mali, fellis taurini, singulorum* P. VI. ✱. *Quae contrita vino austero excipiuntur.*

* Polyida

Pastillus ad vlcera sordida, & nigritiem in auribus, naribus, & in obscenis partibus, inflammationesq; eorum.

AD vlcera sordida, & nigritiē in auribus, naribus, obscaenis partibus, inflammationesq; eorum: Chrysocollae P. I. ✱. *atramenti sutorij, aluminis scissilis, sing.* P. II. ✱. *halicacabi corticis* P. IIII. ✱. *minij* P. VI. ✱. *spumae argenti* P. XII. ✱. *cerussae* P. XVI. ✱. *Quae ex aceto & coguntur, & vbi vtendum est, diluuntur.*

Pastillus Andronis ad vuam inflammatā, ad naturalia sordida, etiam cancro laborantia.

ANdronis verò est ad vuam inflammatam, ad naturalia sordida etiam cancro laborantia: Gallae, atramenti sutorij, myrrhae, singulorum * P. I. ✱. *aristolochiae, aluminis scissilis, singulorum* P. II. ✱. *capitulorum punici mali* P. XXV. ✱. *ex passo coactorum, & (cùm vsus exigit) aceto vel vino dilutorum, prout valentius aut*

*P. II.

lenius

lenius vitium est, cui medendum est.

Pastillus ad fissa ani, vel ora venarum fundentia sanguinem vel cancrum.

*PRoprie autem ad ani fissa, vel ora venarum fundentia sanguinem, vel cancrum: Aeruginis P. II. ✱. myrrhæ P. XII. ✱. *stibis, lacrymæ papaueris, acaciæ sing. P. XVI. ✱. Quæ ex vino & teruntur, & in ipso vsu*deliquantur.*

* stibij.

* liquantur.

Pastillus ad expellendum calculum cum vrina.

EXpellere autem ex vesica cum vrina calculum videtur hæc compositio: Casiæ, croci, myrrhæ, costi, nardi, cinnamomi, dulcis radicis, balsami, hyperici pares portiones conteruntur, deinde vinum lene instillatur, & pastilli fiunt, qui singuli habeant P. ✱. 3. hiq; singuli quotidie mane ieiuno dantur.

De pessis. C. XXI.

HAec tria compositionum genera, id est, quæ in malagmatis, pastillis, emplastrisq; sunt, maximum præcipueq; varium vsum præstãt. Sed alia quoq; vtilia sunt, vt ea quæ fœminis subijciũtur (πεσσοὺς Græci vocãt.) Eorũ hæc proprietas est: Medicamẽta cõposita molli lana excipiuntur, eaq; lana naturalibus conditur.

Ad sanguinem euocandum.

*AD sanguinem autem euocandum, *cauneis duabus adijcitur nitri *P. I. ✱. aut allij semen conteritur, adijcitur myrrhæ paululum, & vnguento susino miscetur, aut cucumeris syluestris pars interior, ex lacte muliebri diluitur.*

*cannis al. cuneis

*P. II.

Ad

Ad vuluam molliendam.

*AD vuluam molliendam, oui vitellus, & fænum Græcum, & *rosa & crocum temperantur. Aut elaterij P. ✶. 3. salis tantundē, vuæ taminiæ P. VI. ✶. melle excipiuntur.*

*rosā. rosaceum, et sic innumeris locis.

Alia pessi compositio ad idem valens.

AVt Boetho auctore, croci, resinæ terebinthinæ, sing. P. ✶. IIII. myrrhæ P. ✶. 3. rosæ 8. I. ✶. seui vitulini P. ✶. 3. ceræ P. II. ✶. miscetur.

Ad inflammationes vuluæ Numenij pessus.

OPtima autem aduersus inflammationes vuluæ, Numenij compositio est, quæ habet croci P. ✶. 3. ceræ P. I. ✶. butyri P. VIII. ✶. adipis anserini P. XII. ✶. vitellos coctos duos, rosæ minus cyatho.

Ad eiiciendum è vulua infantem mortuum.

SI vero infans intus decessit, quo facilius eijciatur, malicorium ex aqua terendum, eoq; vtendum est.

Si mulier vitio locorum concidit, qua curatione vtendum sit.

SI concidere vitio locorum mulier solet, cochleæ cum testis suis comburendæ, conterendæq;, deinde ijs mel adijciendum est. Si non comprehendit, adeps leonina ex rosa molliendа est.

De medicamentis quibus aridis vtimur.

CAP. XXII.

Ad carnem supercrescentem exedendam.

QVædam autem misturæ medicamentorum sunt, quibus aridis neque coactis vtimur, sic vt inspergamus, aut cum aliquo liquido mista.

mista illinamus, quale est ad carnem supercre-scentem exedendam, quod habet squamæ, fuligi-nis thuris, singulorum P. I. ✱. *æruginis* P. II. ✱. *Hæc autẽ eadem cum melle purgant vlcera, cũ cera implẽt. Misy quoq; & galla, si paribus por-tionib. misceantur, corpus consumũt, eaq; vel ari-da inspergere licet, vel excepta cadmia, illinire.*

Ad putrẽ carnẽ cõtinendã, ne vltrà serpat, eãq; leniter exedẽdã, plures cõpositiones.

P*Vtrem vero carnem continet, neq; vltrà ser pere patitur, & leniter exest, mel, vel cum lenticula, vel cum marrubio, vel cum oleæ foliis, antè ex vino decoctis. Item sertula campana in mulso cocta, deinde contrita, aut calx cum cera-to, aut amaræ nuces cum allio, sic vt huius pars tertia sit, paulumq; iis croci adiiciatur. Aut quod habet spumæ argẽti* P. VI. ✱. *cornu bubuli combusti* P. XII. ✱. *olei myrtei, & vini cyathos ternos. Aut quod ex his constat: Floris punici mali, atramẽti sutorii, aloës, singulorum* P. II. ✱. *aluminis scissilis, thuris, singul.* P. IIII. ✱. *gallæ* P. VIII. ✱. *aristolochiæ* P. X. ✱. *Vehementius idem facit etiam adurendo auripigmentum cum chalcitide, & aut nitro, aut calce, aut char ta combusta. Item sal cum aceto. Vel ea compo-sitio quæ habet chalcitidis, capitulorum punici mali, aloës, singulorum* P. II. ✱. *aluminis scissilis, thuris, singulorũ* P. IIII. ✱. *gallæ* P. VIII. ✱. *aristo-lochiæ* P. X. ✱. *mellis quantum satis sit ad ea co-genda. Vel cantharides* P. I. ✱ P. *sulphuris* . I. ✱.

lolii

lolij P.III.✳.*Quibus adijcitur picis liquidæ quantum satis est: adiungendum mel, chalcitis quoq; cum resina & ruta mista, aut cum eadem resina diphryges, aut vua taminia, cum pice liquida. Idem verò possunt feces vini combustæ, & calcis, & nitri pares portiones, vel aluminis scissilis* P.✳.*33. *thuris, sandaracæ, nitri, singulorum* P.✳.I. *gallæ* P.VIII.✳.*aristolochiæ* P.X.✳. *mellis quantum satis est.*

*& 1.

Hieræ compositio.

E*St etiam Hieræ compositio quæ habet myrrhæ, chalcitidis, singulorum* P.II. ✳. *aloës, thuris, aluminis scissilis, singulorum* P.IIII.✳. *aristolochiæ, gallæ immaturæ, singul.* P.VIII.✳. *malicorij contriti** P.XX.✳.

*P.X.

Iudæi compositio.

E*St & Iudæi, in qua sunt calcis partes duæ, nitri quàm ruberrimi pars tertia, quæ vrina impuberis pueri coguntur, donec strigmenti crassitudo sit. Sed subinde is locus, cui id illinitur, madefaciendus est.*

Iollæ compositio.

A*T Iollas chartæ combustæ, sandaracæ, singulorum* P.I.✳.*calcis* P.II.✳.*auripigmenti tantundem miscebat.*

Ad sanguinis profluuia vel ex membrana cerebri, vel alijs locis, & ad cancrum, & ad inducendam cicatricem, & ad coërcendam carnem crescentem.

S*I verò ex membrana, quæ super cerebrum est, profluit sanguis, vitellus combustus &*

con

contritus inspergi debet, si alio loco sanguinis profluuium est, auripigmenti, squamæ æris singulorum P.I.**.sandaracæ* P.II.**.marmoris*cocti* P.IIII.**.inspergi debet. Eadem cancro quoque obsistunt. Ad inducendam cicatricem, squamæ æris, thuris fuliginis, sing.* P.II.**.calcis* P.IIII.**.Eadem increscentem quoq; carnem coercent.*

* *usti*

Timæi compositio ad ignem sacrum vel cancrum.

T*Imæus autem ad ignem sacrum, vel ad cancrum his vtebatur, myrrhæ* P.II.**.thuris, atramenti sutorij, singulorum* P.III.**.sandaracæ, auripigmenti, squamæ æris, singulorum* P.IIII.**.gallæ* P.VI.**.cerussæ combustæ* P.VIII.**. Eadem vel arida inspersa, vel melle excepta idem præstant.*

Ad sternutamenta excitanda.

S*Ternutamenta verò vel albo veratro, vel struthio concecto in nares excitantur, vel his mistis, piperis, veratri albi, singulorum* P.**.3. castorei pondo* I. **.spumæ nitri* P.II. **.struthij* P.III.**.*

Gargarizationes quibus fieri debeant.

G*Argarizationes autem aut*leuandi caussa fiunt, aut reprimendi, aut euocandi. *Leuant lac, cremor, vel ptissana, vel furfurum. Reprimit aqua, in qua vel lenticula, vel rosa, vel rubus, vel cotoneum malum, vel palmulæ decoctæ sunt. Euocant, sinapi, piper.*

* *leuandi*

* *Lauant*

De

De antidotis, & quibus malis opitulentur. CAP. XXIII.

ANtidota rarò, sed præcipuè interdum necessaria sunt, quia grauissimis casibus opitulantur. Ea rectè quidem dantur collisis corporibus vel per ictus, vel vbi ex alto deciderunt, vel in viscerum, laterum, faucium, interiorumq; partium doloribus. Maximè autem desideranda sunt aduersus venena, vel per morsus, vel per cibos, aut potiones nostris corporibus inserta.

Compositio antidoti.

VNum est quod habet lacrymæ papaueris P. ✱. 3. *acori malobatri* P. V. ✱. *iridis illyricæ, gummi, sing.* P. II. ✱. *anisi* P. III. ✱. *nardi gallici, foliorum rosæ aridorum, cardamomi, sing.* P. IIII. ✱. *petroselini* P. ✱. IIII. 3. *trifolij* P. V. ✱. *casiæ nigræ,* **silis, bdellij, balsami, seminis* **piperis albi, sing.* P. ✱. 3. *styracis* P. ✱. V. 3. *myrrhæ, opopanacis, nardi***syri, thuris masculi, hypocistidis succi, sing.* P. VI. ✱. *castorei* P. VI. ✱. *costi, piperis albi, galbani, resinæ terebinthinæ, croci, floris iunci rotũdi, sing.* P. ✱. VI. 3. *dulcis radicis* P. VIII. ✱. 3. *Quæ vel melle vel passo excipiuntur.*

* *seseleos,*
* *papaueris*
* *syriaci,*
**hic vbique, & pa. præced. & inf. vsque ad pag. 264. in vet. cod. deletis* ✱ *post* P *legitur* p.

Aliud antidotum Ambrosia nominatum, quod Zopyrus Ptolemæo regi composuit.

ALterum quod Zopyrus regi Ptolemæo dicitur composuisse, atq; Ambrosiam nominasse, ex his constat: Costi, thuris masculi singulorum P. V. * ✱. *piperis albi* P. ✱. 3. *floris iunci rotũdi* P. II. ✱. *cinnamomi* P. III. ✱. *casiæ nigræ*

P. IIII. ✱. croci Cilicij P. ✱. IIII. ℥. myrrhæ, quam stacten nominat, P. V. ✱. nardi indici P. ✱. V. ℥. Quæ singula contrita melle cocto excipiuntur. Deinde vbi vtendũ est, id quod Aegyptiæ fabæ magnitudinem impleat in potione vini diluitur.

Antidotum Mithridatis.

NObilißimum autem est Mithridatis, quod quotidie sumendo rex ille dicitur aduersus venenorum pericula tutum corpus suum reddidisse. In quo hæc sunt, costi P. ✱. S. ℥. acori P. V. ✱. hyperici, cumini, sagapeni, acaciæ succi, iridis Illyricæ, cardamomi, singulorum P. II. ✱. anesi P. III. ✱. nardi gallici, gentianæ, radicis, aridorum rosæ foliorum, singulorum P. IIII. ✱. papaueris lacrymæ, petroselini, singulorum P. ✱. IIII. ℥. casiæ, silis, *polij, piperis longi, singulorum P. VI. ✱. styracis P. ✱. V. ℥. castorei, thuris, hypocistidis succi, myrrhæ, opopanacis, singulorum P. VI. ✱. malobathri folij P. VI. ✱. floris iunci rotundi, resinæ terebinthinæ, galbani, dauci, cretici seminis, singulorum * P. ✱. V. ℥. nardi, opobalsami, singulorum P. ✱. VI. ℥. thlaspis P. ✱. V. ℥℥. radicis ponticæ P. VII. ✱. croci, Zingiberis, cinnamomi, singulorum P. ✱. VIII. ℥. Hæc contrita melle excipiuntur, & aduersus venenum, quod magnitudinem nucis Græcæ impleat, ex vino datur. In cæteris autem affectibus corporis pro modo eorum, vel quod Aegyptiæ fabæ, vel quod erui magnitudinem impleat, satis est.

*polij.

*P. *. VI.

DE ACOPIS.

Acopum neruis vtile. C. XXIIII.

A*Copa quoque vtilia neruis sunt. Quale est quod habet floris iunci rotũdi* P. ✳. II.3 ʒ. *costi, iunci quadrati, lauri baccarũ, ammoniaci, cardamomi, sing.* P. ✳. IIII.3. *myrrhæ, æris combusti, singulorum* P. ✳. VII. *iridis illyricæ, ceræ, singulorum* P. IIII. ✳. *alexandrini calami, iunci rotundi, aspalathi, xylobalsami, singulorũ* P. XVIII. ✳. *seui* P. I. ✳. *vnguenti irini cyathum.*

Acopum Euodes neruis vtile.

A*Lterũ quod** εὐώδης *vocãt, hoc modo fit. ceræ* P. ✳. 3. *olei tantũdem, resinæ terebinthinæ ad nucis iuglãdis magnitudinẽ simul incoquuntur, deinde infusa in mortario teruntur, instillaturq; subinde quàm optimi mellis acetabulum, tum irini vnguenti, & rosæ terni cyathi.*

* ἐλαιώδης

Enchrista ad vlcera purganda & implenda.

E*γχριςὰ autem Græci vocant liquida quæ illinuntur. Quale est quod fit, ad vlcera purganda, & implenda maxime inter neruos, paribus portionibus inter se mistis, butyri, medullæ vitulinæ, seui vitulini, adipis anserinæ, ceræ, mellis, resinæ terebinthinæ, rosæ, olei** cicini. *Quæ separatim omnia liquantur, deinde liquida miscentur, & tum simul teruntur. Et hoc quidem magis purgat: magis verò emollit, si pro rosa cyprus infunditur.*

* cilinis.

Ad sacrum ignem.

A*D sacrum ignem spumæ argenti* P. VI. ✳. *cornu bubuli combusti* P. II. ✳. *conterun-*

tur, adijciturq́; inuicem vinum, & id quod specialiter sil vocatur, & myrteum, donec vtriusq; terni cyathi conficiantur.

De catapotiis C. XXV.

Catapotium ad somnum accersendum, & leuationem doloris, & simul ad concoquendum.

CAtapotia quoque multa sunt, varijsq́; de causis fiunt. Anodyna vocant, quæ somno dolorem leuant. Quibus vti, nisi nimia necessitas vrget, alienum est. Sunt enim ex vehementibus medicamentis, & stomacho alienis. Potest tamen etiam ad concoquendum, quod habet papaueris lacrymæ, galbani, singulorũ P. I. ✳. *myrrhæ, castorei, piperis, sing.* P. II. ✳. *Ex quibus quod erui magnitudinem habet, satis est deuorasse.*

Catapotium valentius ad somnum.

ALterum stomacho peius, ad somnum valentius ex his fit, mandragoræ P. ✳. 3. *apij seminis, item hyoscyami seminis, singulorum* P. IIII. ✳. *Quæ ex vino teruntur. Vnum autem eiusdẽ magnitudinis, quæ suprà posita est, abunde est sumpsisse.*

Catapotium ad plurimos dolores per somnum leniendos.

SIue autem capitis dolores, siue vlcera, siue lippitudo, siue dentes, siue spiritus difficultas, siue intestinorum tormenta, siue inflãmatio vuluæ est, siue coxa, siue iecur, aut lienis, aut latus torquet, siue vitio locorũ aliqua prolabitur, & obmutescit, occurrit dolori per quietẽ eiusmodi catapotium: Silis, acori, rutæ syluestris seminis,

nis, ſingulorum P.I.✱.*caſtorei, cinnamomi, ſingulorum* P.II.✱.*papaueris lacrymæ, panacis, radicis mandragoræ, malorum aridorum, iunci rotundi floris, ſingulorum* P. II. ✱. *piperis grana* LVI. *Hæc per ſe contrita, rurſus inſtillato ſubinde paſſo, ſimul omnia teruntur, donec craſsitudo ſordium fiat. Ex eo paulum aut deuoratur, aut aqua diluitur, & potui datur.*

Catapotium aliud ad multa valens.

Q*Vin etiam ſylueſtris papaueris cùm iam ad excipiendam lacrymam maturum eſt, manipulus, qui manu comprehendi poteſt, in vas demittitur, & ſuperinfunditur aqua, quæ id contegat, atque ita coquitur. Vbi iam bene manipulus is coctus eſt, ibidem expreſſus proÿcitur, & cum eo humore, paſsi pari menſura miſcetur, inferuetq́; donec craſsitudinem ſordium habeat. Cùm** *infrixit, catapotia ex eo fiunt, ad noſtræ fabæ magnitudinem, habentq́; vſum multiplicẽ. Nam & ſomnũ faciunt, vel per ſe aſſumpta, vel ex aqua data, & aurium dolores leuãt, adiectis exiguo modo rutæ ſucco, ac paſsi. Et tormina ſupprimunt ex vino liquata, & inflammationem vuluæ coërcent, miſta cerato ex roſa facto, cùm paulum his croci quoq; acceſsit, & ex aqua fronti inducta, pituitam in oculos decurrentẽ tenẽt.*

**refrixit.*

Catapotium ad inducendum ſomnum, quod vulua dolens prohibuit.

I*Tem ſi vulua dolens ſomnum prohibuit, croci* P.II.✱.*aniſi, myrrhæ, ſingulorum* P. I.✱.*pa-*

paueris lacrymæ P. IIII. ✳. *cicutæ seminis* P. VIII. ✳. *miſcentur, excipiunturq́; vino vetere, & quod lupini magnitudinem habet in tribus cyathis aquæ diluitur. Id tamen in febre periculoſe datur.*

Ad iecur ſanandum.

AD ſanandum iecur nitri P. ✳. 3. *croci, myrrhæ, nardi Gallici, ſingulorum* P. I. ✳. *melle excipiuntur, daturq́; quod Aegyptiæ fabæ magnitudinem habeat.*

Ad finiendos dolores lateris.

AD lateris dolores finiendos, piperis, ariſtolochiæ, nardi, myrrhæ, pares portiones.

Ad thoracis dolores finiendos.

AD thoracis, nardi P. I. ✳. *thuris, caſiæ, ſingulorum* P. III. ✳. *myrrhæ, cinnamomi, ſingul.* P. VI. ✳. *croci* P. VIII. ✳. *reſinæ terebinthinæ quadrans, mellis heminæ tres.*

Catapotium Athenionis ad tuſſim.

AD tuſsim Athenionis, myrrhæ, piperis, ſingulorum P. I. ✳. *caſtorei, papaueris lacrymæ, ſingulorum* P. I. ✳. *Quæ ſeparatim contuſa, poſtea iunguntur, & ad magnitudinem fabæ noſtræ, bina catapotia mane, bina noctu dormituro dantur.*

Catapotium Heraclidis Tarentini, ad tuſſim, & ſomnum.

SI tuſsis ſomnũ prohibet, ad vtrumq; Heraclidis Tarẽtini, croci P. I. ✳. *cinnamomi, caſtorei, papaueris lacrymæ, ſingulorũ* P. I. ✳. *myrrhæ, piperis longi, coſti, galbani, ſingulorum* P. ✳. 3.

Catap

Catapotium ad purganda vlcera in faucibus tussientibus.

QVod si purganda sunt vlcera in faucibus tußientibus, panacis, myrrhæ, resinæ terebinthinæ, singulorum P.V.✱.*galbani* P.✱.3.*hyssopi* P.✱.3.*conterenda sunt, hisq; hemina mellis adijcienda, & quod digito excipi potest, deuorandum est.*

Colicæ Cassij medici.

COlicæ verò Caßij ex his constat, croci, anisi, castorei, singulorum P.III.✱. *petroselini* P.IIII. ✱. *piperis & longi, & rotundi, singulorum* P.V.✱.*papaueris lacrymæ, iunci rotundi, myrrhæ, nardi, singulorum* P.VI.✱. *Quæ melle excipiuntur. Id autem & deuorari potest, & ex aqua calida sumi.*

Ad infantem mortuũ aut secundas impellendas.

INfantem verò mortuum, aut secundas expellit aquæ potio, cui salis ammoniaci P.I.✱.*aut cui dictami Cretici* P.I.✱.*adiectum est.*

Laborantibus ex partu quid dari debeat.

EX partu laborantibus erisimum, ex vino tepido ieiunæ dari debet.* *ieiunis

Ad adiuuandum vocem.

VOcem adiuuat thuris P.I.✱. *in duobus cyathis vini datum.*

Aduersus difficultatem vrinæ.

ADuersus vrinæ difficultatem, piperis longi, castorei, myrrhæ, galbani, papaueris lacrymæ, croci, costi vnciæ singulæ, styracis, resinæ terebinthinæ pondo sextãtes, mel, absinthij cyathus.

*thus. Ex quibus ad magnitudinem fabæ Aegyptiæ, & manè, & * cænato dari debet.*

* incœnato

Arteriaces compoſitio quomodo fiat.

A*Rteriace verò hoc modo fit, caſiæ, iridis, cinnamomi, nardi, myrrhæ, thuris, ſingulorum* P.I.✳. *croci* P.I.✳. *piperis grana* XXX. *ex paſſi tribus ſextarijs decoquuntur, donec mellis craſſitudo his fiat. Aut croci, myrrhæ, thuris, ſingulorum* P.I.✳. *conijciuntur in paſſi eundem modum, eodemq; modo decoquuntur. Aut eiuſdem paſſi heminæ tres vſq; eò coquuntur, donec extracta inde gutta indureſcat, * & adijcitur trita caſiæ* P.I.✳.

* & ei adijc.

De quinque generibus noxarum corporis, & primò de vulneribus, quæ maximè per tela inferuntur. C. XXVI.

C*Vm facultates medicamentorum propoſuerim, genera in quibus noxa corpori eſt, proponam. Ea quinque ſunt. Cùm quid extrinſecus læſit, vt in vulneribus. Cùm quid intra ſeipſum corruptum eſt, vt in cancro. Cùm quid innatum eſt, vt in veſica calculus. Cùm quid increuit, vt vena, quæ intumeſcens, in varicem conuertitur. Cùm quid deeſt, vt cùm curta pars aliqua eſt. Ex his alia ſunt, in quibus plus medicamenta, alia in quibus plus manus proficit. Ergo dilatis his, quæ præcipuè ſcalpellum & manum poſtulant, nunc de his dicam, quæ maximè medicamentis egent. Diuidam autem hanc quoque curandi partem ſicut priorem. Et antè dicam de his, quæ in quamlibet partem corporis incidunt.*

Tum

*Tum de his, quæ certas partes infestant. Incipiã à vulneribus. In his autem ante omnia scire medicus debet quæ insanabilia sint, quæ difficilem curationem habeant, quæ promptiorem. Est enim prudentis hominis, primùm eum qui seruari non potest, non attingere, nec subire * speciẽ eius, vt occisi, quẽ sors ipsius * peremit. Deinde vbi grauis metus, sine certa tamen desperatione est, indicare necessarijs periclitantis in difficili * rem esse, ne si victa ars malo fuerit, vel ignorasse, vel fefellisse videatur. Sed vt hæc prudenti viro conueniunt, sic rursus histrionis est, paruam rem attollere, quò plus præstitisse videatur. Obligariq; æquum est, cõfeßione promptæ rei, quò curiosius etiam circumspiciat, ne quod per se exiguum est malum, maius curantis negligentia fiat.*

** spem al. suspicionem*
** interemit.*
** spem*

Quæ vulnera insanabilia sint.

*SEruari non potest, cui basis cerebri, cui cor, cui stomachus, cui iocinoris portæ, cui in spina medulla percussa est, cuiq; aut pulmo medius, aut ieiunum, aut tenuius intestinũ, aut vẽtriculus, aut renes vulnerati sunt, cuíve circa fauces * grandes venæ, vel arteriæ præcisæ sunt.*

** glandes, vena vel arteriæ, &c.*

Quæ vulnera difficilem curationem habeant.

VIx autem ad sanitatem perueniũt, quibus vlla parte pulmo, aut iocinoris crassum, aut membrana quæ continet cerebrum, aut lienis, aut vulua, aut vesica, aut vllum intestinũ, aut septum transuersum vulneratum est. Hi quoque in præcipiti sunt, in quibus vsque ad gran-

des, intusq; conditas venas, in alis vel poplitibus mucro *desedit. Periculosa etiam vulnera sunt, vbicunq; venæ maiores sunt, quoniam exhaurire hominem, profusione sanguinis possunt. Idq; euenit non in alis tantùm, atque poplitibus, sed etiam in his venis, quæ ad anū, testiculosq; perueniunt. Præter hæc malum vulnus est, quodcunq; in alis, vel feminibus, vel inanibus locis, vel in articulis, vel inter digitos est. Item quodcunq; musculum, aut neruum, aut arteriam, aut membranam, aut os, aut cartilaginem læsit.

*descēdit.

Quæ vulnera tutiorem curationem habeant.

TVtißimū omniū, quod in carne est, & hæc quidem loco, vel peiora, vel meliora sunt. Modò verò periculū facit, quodcūq; magnum est.

Obseruationes quædam, & ætatis, & corporis & vitæ, & temporis in vulneribus.

ALiquid etiam in vulneris genere, figuraq; est. Nam peius est, quod etiam collisum, quàm quod tantùm discissum est, adeò vt acuto quoq;, quàm retuso telo vulnerari cōmodius sit. Peius etiā vulnus est, ex quo aliquid *excisum est, ex quóve caro alia parte abscissa, alia depēdet. Peßima quæq; plaga in orbē est: tutißima, quæ lineæ modo recta est. Quo deinde propius huic, illíve figuræ vulnus est, eo vel deterius, vel tolerabilius est. Quin etiam confert aliquid & ætas, & corpus, & vitæ propositū, & anni tempus: quia facilius sanescit puer, vel adolescens, quàm senior, valens, quàm infirmus: neq; nimis tenuis,

*abscißū

tenuis, neq; nimis plenus, quàm si alterum ex his est. Integri habitus, quàm corrupti: exercitatus, quàm iners: sobrius, & temperans, quàm vino, venerique deditus. Opportunissimumque curationi tempus vernum est, aut certè neq; feruens, neq; frigidum. Siquidem vulnera & nimius calor, & nimium frigus infestant: maximè tamen horum varietas, ideoque perniciosissimus autumnus est. Sed pleraq; ex vulneribus oculis subiecta sunt, quorundam ipsæ sedes indices sunt, quas alio loco demonstrauimus, cùm positus interiorum partium ostendimus. Veruntamen quia quædam vicina sunt, interest quoque vulnus in summa parte sit, an * penitus penetrauerit: necessarium est notas subijcere, per quas quid intus actum sit, scire possimus, & ex quibus vel spes, vel desperatio oritur.

* penitius

Signa percussi cordis.

IGitur corde percusso, sanguis multus effertur, venæ languescunt, color pallidissimus, sudores frigidi, maliq; odoris, tanquam * in rotato corpore oriuntur, extremisq; partibus frigidis, matura mors sequitur.

*in ægroto al. irritato al. irrotato

Signa pulmonis icti.

PVlmone verò icto, spirandi difficultas est, sanguis ex ore spumans, ex plaga rubens, simulq; etiam spiritus cum sono fertur: in vulnus inclinari iuuat, quidam sine ratione consurgũt. Multi si in ipsum vulnus inclinati sunt, loquuntur: si in aliam partem, obmutescunt.

Signa

Signa iocinoris vulnerati.

IOcinoris autem vulnerati notæ sunt, multus sub dextra parte præcordiorum profusus sanguis, ad spinam reducta præcordia, in ventrem cubandi dulcedo, punctiones, doloresq; vsque ad iugulum, iunctumq; ei latus scapularum, os intentum. Quibus nonnunquam etiam biliosus vomitus accedit.

Signa percussorum renum.

REnibus vero percussis, dolor ad inguina, testiculosq; descendit, difficulter vrina redditur, eaq; aut est cruenta, aut cruor fertur.

Signa vulnerati lienis.

AT liene icto, sanguis niger à sinistra parte prorumpit, præcordia cum ventriculo ab eadem parte indurescunt, sitis ingens oritur, dolor ad iugulum, sicut iocinore vulnerato, venit.

Signa percussæ vuluæ.

*AT cùm vulua percussa est, dolor inguinibus, & coxis, & *femoribus est. Sanguinis pars per vulnus, pars per naturale descendit, vomitus bilis insequitur. Quædam *obtumescunt, quædam mente labuntur, quædam sui cōpotes, neruorum, oculorumq; dolore vrgeri se confitentur, morientesq; tandem, eadem quæ corde vulnerato patiuntur.*

* feminibus

*obmutescunt,

Signa percussi cerebri, vel membranæ eius.

*S*In cerebrum, membranáve eius vulnus accepit, sanguis per nares, quibusdam etiam per aures exit, fereq; bilis vomitus insequitur. Quorundam sensus obtunduntur, appellatíque ignor*

* Enimuero si

*ignorant. Quorundam trux vultus est, quorundã oculi quasi resoluti, *huc atq; illuc mouetur. Fereq; tertio vel quinto die delirium accedit. Multorum etiam nerui distenduntur. Ante mortem autem pleriq; fascias, quibus caput deligatũ est, lacerant, ac nudum vulnus frigori obijciunt.*

*huc illuc cõmouentur.

Signa percussi stomachi.

VBi stomachus autem percussus est, singultus, & bilis vomitus insequitur. Si quid cibi vel potionis assumptum est, id redditur cito. Venarum motus elanguescunt, sudores tenues oriuntur, per quos extremæ partes frigescunt.

Signa ieiuni intestini, & ventriculi vulnerati, & aliorum intestinorum.

COmmunes verò ieiuni intestini, & ventriculi vulnerati notæ sunt. Nam cibus, & potio per vulnus exeũt, præcordia indurescũt, nonnũquam bilis per os redditur. Intestino tantùm sedes inferior est. Cætera intestina icta vel stercus, vel odorem eius exhibent.*

* intumescunt,

Signa percussæ medullæ, quæ in spina est.

*MEdulla verò quæ in spina est, *discussa, nerui resoluuntur, aut distenduntur, sensus intercidit: interposito tempore aliquo sine voluntate inferiores partes vel semen, vel vrinam, vel etiam stercus excernunt.*

* percussa, al. discissa,

Signa septi transuersi percussi.

AT si septum transuersum percussum est, præcordia sursum contrahuntur, spina dolet, spiritus rarus est, sanguis spumans fertur.

Signa

Signa vesicæ vulneratæ.

VEsica verò vulnerata, dolet inguina. Quod super pubem est, intenditur, pro vrina sanguis, aut ex ipso vulnere vrina descendit, stomachus afficitur. Itaq; aut bilem vomunt, aut singultiunt, frigus, & ex eo mors sequitur.

De sanguine, & sanie, & pure, & eorum speciebus, quando meliora, deterioráve sint.

*HIs cognitis, etiam nunc quædam alia noscenda sunt, ad omnia vulnera vlceráq; de quibus dicturi sumus, pertinentia. Ex his autẽ exit sanguis, sanies, pus. Sanguis omnibus notus est. Sanies est tenuior hoc, *variè crassa, & glutinosa, & colorata. Pus crassissimum, *albissimumq; glutinosius & sanguine & sanie. Exit autem sanguis ex vulnere recenti, aut iam sanescente. Sanies est inter vtrunque tempus: Pus ex vulnere iam ad sanitatẽ spectante. Rursus & sanies, & pus quasdam species Græcis nominibus distinctas habent. Est enim quædã sanies, quæ vel ἰχὼρ, vel *meliceria nominatur. Est pus, quod ἐλαιῶδες appellatur. ἰχὼρ tenuis, subalbidus ex malo vlcere exit, maximeq; vbi neruo læso inflãmatio secuta est. Meliceria crassior, & *glutinosior, subalbida, melliq; albo subsimilis fertur. Hæc quoq; ex malis vlceribus, vbi nerui circa articulos læsi sunt, & inter hæc loca, maximè ex genibus. Ελαιῶδες tenue, subalbidum, quasi *vnctum colore atq; pinguitudine, oleo albo non dissimile, adparet in magnis vlceribus sanescen-*

* varia.
* albidissi.
* μελίκηρος
* glutinosa & s.
* vnguinosum.

sanescentibus. Malus autem est sanguis nimiũ aut tenuis, aut crassus, colore vel liuidus, vel niger, aut pituita mistus, aut varius. Optimus calidus, *rubẽs, modicè crassus, nõ glutinosus. Itaq; protinus eius vulneris expedita magis curatio est, ex quo sanguis bonus fluxit. Itẽq; postea spes in his maior est, ex quibus melioris generis quæque proueniũt. Sanies *igitur mala est, multa, nimis tenuis, liuida, aut pallida, aut nigra, aut glutinosa, aut mali odoris, aut quæ & ipsum vlcus, & iunctã ei cutẽ erodit. Melior non multa, modice crassa, subrubicũda, aut subalbida. Ιχὼρ autem peior est multus, crassus, subliuidus, aut subpallidus, glutinosus, ater, calidus, mali odoris. Tolerabilior est subalbidus, qui cætera omnia contraria prioribus habet. Meliceria autem mala est multa, & percrassa, melior quæ & tenuior, & minus copiosa est. Pus inter hæc optimum est. Sed id quoque peius est multum, tenue, dilutum, magisq; si ab initio tale est. Itemq; si colore sero simile, si pallidum, si liuidum, si feculentum est. Præter hæc, si male olet, nisi tamen locus hunc odorem excitat. Melius est, quo minus est, quo crassius, quo albidius. Itemq; si leue est, si nihil olet, si æquale est, modo tamen conuenire, & magnitudini vulneris & tempori debet. Nam plus ex maiore, plus nondum solutis inflammationibus naturaliter fertur. Elæodes quoque peius est multum, & parum pingue, quo minus *etiam, quoq; idipsum pinguius, eo melius est.

*ruber.

* quoque

*tius.

Curatio,

Curatio aduersus profusionem sanguinis in vlceribus.

*Quibus exploratis, vbi aliquis ictus est, qui seruari potest, protinus prospicienda duo sunt, ne sanguinis sit profusio, néve inflammatio interimat. Si profusionem timemus, quod ex sede vulneris, & magnitudine eius, & ex impetu ruentis sanguinis intelligi potest, siccis linamentis vulnus implendũ est, supraq; imponẽda spongia, ex aqua frigida expressa, ac manu super comprimenda. Si parum sic sanguis conquiescit, sæpius linamenta mutanda sunt. Et si sicca parum valent, aceto madefacienda sunt. Id vehemẽs ad sanguinem supprimendũ est. Ideoq; quidam id vulneri infundunt. Sed alius rursus metus subest, ne nimis valenter ibi retenta materia magnam inflammationem postea moueat. Quæ res efficit, vt neq; rodentibus medicamentis, neq; adurentibus, & ob idipsum inducentibus crustã, sit vtendum, quamuis pleraq; ex his sanguinem supprimũt. Sed si semel ad ea decurritur, *potius quæ mitius idem efficiunt. Quòd si illa quoq; profluuio vincuntur, venæ quæ sanguinem fundunt apprehẽdẽdæ, *circaq; id quod ictum est, duobus locis deligandæ, intercidẽdæq; sunt, *vt & in se ipsæ coëant, & nihilominus ora præclusa habeant. Vbi ne id quidem res patitur, possunt ferro candenti aduri. Sed etiam satis multo sanguine effuso ex eo loco, quo neque neruus, neq; musculus est, vt puta in fronte, vel*

*his pot.

*intraq;

*vt in se iunctæ coëant,

superio

*superiore capitis parte, commodissimum tamen est cucurbitulam admouere*à diuersa parte, vt illuc sanguinis cursus reuocetur.*

*ab aduersa, vel auersa.

Curationes aduersus vulnerum inflammationẽ.

ET *aduersus profusionem quidẽ in his auxilium est. Aduersus inflammationem autem in ipso sanguinis cursu, *ea timeri possunt, vbi læsum est, vel os, vel neruus, vel cartilago, vel musculus : aut vbi parum sanguinis pro modo vulneris fluxit. Ergo quoties quid tale erit, sanguinem maturè supprimere non oportebit, sed pati fluere, dum tutum erit, adeò vt si parum fluxisse videbitur, mitti quoq; ex brachio debeat, vtiq; si corpus iuuenile, & robustum, & exercitatum est : multoq; magis, si id vulnus ebrietas præcessit. Quod si musculus læsus videbitur, præcidendus erit. Nam percussus mortiferus est: præcisus sanitatem recipit.*

*eaq;

De glutinatione vulnerum.

SAnguine *autem vel suppresso, si nimius erumpit: vel *exhausto, si per se parum fluxit, longè optimum est vulnus glutinari. Potest autem id vel quod in cute vel etiam in carne est, si nihil ei præterea mali accedit. Potest caro alia parte depẽdens, alia inhærens, si tamẽ etiãnum integra est, & coniunctione corporis fouetur. In his verò quæ glutinantur duplex curatio est. Nam si plaga in molli parte, sui debet, maximéq; si discissa auris ima est, vel imus nasus, vel frõs, vel bucca, vel palpebra, vel labrũ, vel circa*

*venæ sectione

guttur cutis vel venter. Si verò in carne vulnus est, hiatq; neq; in vnũ oræ facile attrahuntur, sutura quidẽ aliena est. Imponendæ vero fibulæ sunt (ἀγκτῆρας Græci nominant) quæ oras paulum tamẽ contrahunt, quo minus lata postea cicatrix sit. Ex his autem colligi potest, id quoque quod alia parte dependens, alia* inhærebit, si alienatũ adhuc non est, suturã, an fibulã postulet. Ex quibus neutra antè debet imponi, quàm intus vulnus purgatum est, ne quid ibi concreti sanguinis relinquatur. Id enim & in pus vertitur, & inflammationem mouet, & glutinari vulnus prohibet. Ne linamẽtum quidem, quod supprimendi sanguinis caussa inditũ est, inibi relinquendum est. Nam id quoq; inflammat. Comprehendi verò sutura vel fibula non cutem tãtùm, sed aliquid etiã ex carne, vbi suberit hæc, oportebit, quò valentius hæreat, neq; cutem abrumpat. Vtraq; optima est ex * acia molli non nimis torta, quò mitius corpori incidat. Vtraq; neq; nimis rara, neq; nimis crebra inijcienda est. Si nimis rara est, non continet. Si nimis crebra est, vehementer afficit, quia quò sæpius acus corpus *transiuit, quoq; plura loca iniectum vinculum mordet, eo maiores inflammationes oriuntur, maxisq; æstate. Neutra etiã vim * illam desiderat: sed eatenus vtilis est, * quà cutis ducentẽ, quasi sua sponte subsequitur. Ferè tamẽ fibulæ latius vulnus esse patiuntur. Sutura oras iungit, quæ ne ipsæ quidem inter se contingere ex toto debent,

* inhæret, * acu * trãsuit, * vllam * quatenus

bẽt, vt si quid intus humoris *cõcreuerit, sit quà emanet. Si quod vulnus neutrũ horum recipit, id tamẽ purgari debet, deinde omni vulneri primò imponenda est spongia ex aceto expressa: si sustinere aliquis aceti vim non potest, vino vtẽdum est. Leuis plaga iuuatur etiam, si ex aqua frigida expressa spongia imponitur. Sed ea quocũq; modo imposita est, diũ *manet, prodest. Itaq; vt inarescat, non est committendum. Licetq́; sine peregrinis, & conquisitis, & compositis medicamentis vulnus curare. Sed si quis huic parum confidit, imponere medicamentum debet, quod sine seuo compositum sit ex his, quæ cruẽtis vulneribus apta esse proposui. Maximeq́; si caro est, barbarum: si nerui, vel cartilago, vel aliquid ex eminentibus, quales aures, vel labra sunt, Polybi sphragidem. Alexandrinum quoq; viride neruis idoneum est, eminentibusq́; partibus ea, quam Græci ῥάπτουσαν vocant. Solet etiã colliso corpore exigua parte findi cutis. Quod vbi incidit, nõ alienum est scalpello latius aperire, nisi musculi, neruiq́; iuxtà sint, quos incidi non expedit. Vbi satis diductum est, medicamẽtum imponendum est. At si id, quod collisum est, quãuis parum diductũ est, latius tamen aperiri propter neruos, aut musculos non licet, adhibenda sunt ea, quæ humorem leniter extrahant, præcipueq́; ex his, id quod rhypodes vocari proposui. Non alienum est, etiam vbicunque vulnus graue est, *impositum, quo id iuuetur, insuper

*coiuerit,

*madet,

*imposito, quo adiuuetur,

insuper circũdare lanã succidã ex aceto, & oleo. Vel cataplasma, si mollis is locus est, quod leniter reprimat, si neruosus aut musculosus, qđ emolliat.

Quomodo vulnus ligari conueniat.

*linea

*FAscia verò ad vulnus deligandum, * lintea aptissima est, eaq; lata esse debet, vt semel iniecta non vulnus tantùm, sed paulum vtrinq; etiam oras eius comprehendat. Si ab altera parte caro magis recessit, ab ea melius attrahitur. Si æquè ab vtraq;, transuersè cõprehendere oras debet: aut si id vulneris ratio non patitur, media primùm inijcienda est, vt tum in vtranq; partem ducatur. Sic autem deligãda est, vt & contineat, neq; adstringat. Quod non cõtinetur, elabitur: Quod nimis adstrictum est, cancro periclitatur. Hyeme sæpius fascia circuire debet, æstate quoties necesse est, tum extrema pars eius * inferioribus acu assuenda est. Nam nodus * vulnus lædit, nisi tamen longè est. * Illo neminem decipi decet, vt propriam viscerum curationem requirat, * de quibus suprà posui. Nam plaga ipsa curanda extrinsecus, vel sutura, vel alio medicinæ genere est. In visceribus nihil mouendum est, nisi aut si quid ex iocinore, aut liene, aut pulmone duntaxat extremo dependeat, præcidatur. Alioquin vulnus interius, ea victus ratio, eaq; medicamenta sanabunt, quæ cuiq; visceri conuenire superiore libro proposui.*

* inferior

* vlcus

* Porrò

* ab ijs, de q.

De ratione victus, & notis vulnerum, curationibusq; eorum.

His ita

His ita primo die ordinatis, homo in lecto collocandus est, isq́; si graue vulnus est, abstinere, quantum vires patiuntur, ante inflammationẽ à cibo debet: bibere, donec sitim finiat, aquam calidam: vel si æstas est, neq; febris neq; dolor est, etiam frigidam. Adeò tamẽ nihil perpetuum est. Sed semper pro viribus corporis æstimandum, vt imbecillitas etiam cibum protinus facere necessarium poßit, tenuem scilicet & exiguum, qui tantùm sustineat. Multiq; etiam ex profluuio sanguinis intermorientes, ante vllam curationẽ vino reficiendi sunt, quod alioqui inimicißimum vulneri est. Nimis verò intumescere vulnus, periculosum: nihil intumescere, periculosißimum est. Illud indicium est magnæ inflammationis, hoc emortui corporis. Protinusq́; si mens homini consistit, si nulla febris acceßit, scire licet, maturè vulnus sanum fore. Ac ne febris quidem terrere debet, si in magno vulnere, dum *inflatio est, permanet. Illa perniciosa est, quæ vel leui vulneri superuenit, vel vltra tẽpus inflammationis durat, vel deliriũ mouet, vel si neruorum *rigor, aut distẽtio, quæ ex vulnere orta est, eam non finit. Vomitus quoq; biliosus non voluntarius, vel protinus vt percussus est aliquis, vel dum inflammatio manet, malum signũ est in his duntaxat, quorum vel nerui, vel etiam neruosi loci vulnerati sunt. Sponte tamen vomere non alienum est, præcipuè his, quibus in consuetudine fuit: sed neq; protinus post cibum, neq;

* inflammatio

*rigorem, aut distentionem, q. e. v. o. est, ea n.

iam inflammatione orta, neq; cũ in superioribus partibus plaga est. Biduo sic vulnere habito, tertio die id aperiendũ, detergẽdaq; sanies ex aqua frigida est, eadẽq; rursus inijcienda sunt. Quinto *iam die quanta inflammatio futura est, se ostẽdit. Quo die rursus detecto vulnere cõsiderãdus color est. Quòd si liuidus, aut pallidus, aut varius, aut niger est, scire licet malum vulnus esse: idq; quandocũq; animaduersum est, terrere nos potest. Album, aut rubicundum esse vlcus, commodissimum est. Item cutis dura, crassa, dolens, periculũ ostendit. Bona signa sunt, vbi hæc sine dolore tenuis, & mollis est. Sed si glutinatur vulnus, aut leuiter intumuit, eadẽ sunt imponenda, quæ primò fuerunt. Si grauis inflãmatio est, neq; glutinandi spes est, eaq; pus moueat, aquæ quoq; calidæ necessarius vsus est, vt & materiam digerat, & duritiam emolliat, & pus citet. Ea sic temperanda est, vt & manu contingẽti iocũda sit, vsq; eò adhibenda donec aliquid ex tumore minuisse, *colorẽq; vlceri magis naturalẽ reddidisse videatur: maximeq; si grande vulnus est, tetrapharmacum: si in articulis, digitis, locis cartilaginosis, rhypodes. Post id fomentum, si * lata plaga non patet, imponi protinus emplastrum debet, * & si latius hiat, illud emplastrũ liquari ex irino vnguento oportet: eoq; illita linamẽta disponi per plagam, deinde emplastrũ suprà dari, & super id succidam lanam, minusq; etiam, quàm primo, fasciæ astringendæ sunt.

*tamen

* calorem

*latè

* maxi-méque si grãde vulnus est, tetrapharmacum: si in articulis, digitis, locis cartilaginosis, rhypodes: at si latius

Curatio

Curationes propriæ articulorum.

*PRopriè quædam in articulis *visenda sunt, in quibus si præcisi nerui sunt, qui continebant, debilitas eius partis sequitur. Si id dubium est, & ex acuto telo plaga est, *ea transuersa commodior est. Si retuso & graui est, nullum in figura discrimen est. At visendum est pus supra articulum, an infra nascatur. Si sub eo nascitur, albúq; & crassum diu fertur, neruum præcisum esse credibile est. *Magis quoq;, maiores dolores inflammationesq; quo maturius excitatæ sunt. Quamuis autem non abscissus neruus est, tamen si circà tumor durus diu permanet, necesse est & diuturnum vlcus esse, & sano quoque eo tumorem permanere, futurumq; est, vt tardè membrum id extendatur vel contrahatur. Maior tamen in extendendo mora est, vbi recuruato articulo curatio adhibita est, quàm in recuruando eo, quod rectum continuerimus. Collocari quoque membrum quod ictum est ratione certa debet. Si glutinandum est, vt superius sit, si in *inflāmatione est, vt in neutram partem inclinatum sit. Si iam pus profluit, vt deuexum sit. Optimum etiam medicamentum quies est: moueri & ambulare, nisi sanis, alienum est. Minus tamen his est periculosum, qui in capite vel in brachijs, quàm qui in inferioribus partibus vulnerati sunt. Minimeq; ambulatio conuenit, femine, aut crure, aut pede laborante. Locus in quo cubabit tepidus esse debebit. Balneum quoq; dum parum*

* dicenda

*& ea

* Magisq̃, quò maiores, & quò in mai.

*eo inflāmatio est,

vulnus purum eſt, inter res infeſtiſsimas eſt. Nã id & humidum, & ſordidum reddit, ex quibus ad cancrum tranſitus eſſe conſueuit. Leuis frictio rectè adhibetur, ſed his partibus, quæ lõgius abſunt à vulnere.

Vulnus quomodo purgandum eſt.

INflammatione finita, vulnus purgandum eſt. Id optimè faciunt tincta in melle linamenta, ſupraq; id, emplaſtrum, * vel enneapharmacum dandum eſt. Tum demum verò purum vlcus eſt, cùm rubet, ac nimium neque ſiccum, neq; humidum eſt. Ac quodcunque ſenſu caret, quod non naturaliter ſentit, quod nimium aut aridum, aut humidum eſt: quod aut pallidum, aut albidum, aut liuidum, aut nigrum eſt, id purum non eſt.

* tetrapharmacum, vel

Quomodo vulnus implendum eſt.

PVrgato, ſequitur vt impleatur, iamq; calida aqua eatenus neceſſaria eſt, vt ſanies remoueatur. Lanæ ſuccidæ ſuperuacuus vſus eſt. Lota melius circundatur. Ad implendum autem vulnus proficiunt quidem etiam medicamenta aliqua. Itaq; ea adhiberi nõ alienum eſt, vt butyrum cum roſa, exigua mellis parte, aut cum eadem parte, aut cum eadem roſa tetrapharmacũ, aut ex roſa linamenta. Plus tamen proficit balneum rarum. Cibi boni ſucci, vitatis omnibus acribus, ſed * iam plenioribus. Nam & auis, & venatio, & ſuilla elixa dari poteſt. Vinum omnibus dum febris, dum inflammatio eſt, alienũ eſt. Itemq; vſque ad cicatricem, ſi nerui, muſculíve vulner

* etiam pleniores.

vulnerati sunt, etiam si altè caro, aut si plaga in summa cute generis tutioris est, potest non per uetus, modicè tamen datum, ad implendum quoque proficere. Si quid molliendum est, quod in neruosis locis, musculosisq; necessarium est, cerato quoque super vulnus vtendum est. At si caro supercreuit, modice reprimit siccum linamentum, vehementius squama æris. Si* plus est, quod tolli opus est, adhibenda sunt etiamnum vehementiora, quæ corpus exedant. Cicatricem post omnia hæc commodè inducit, lycium ex passo, aut lacte dilutũ, vel etiam per se impositum siccum linamentum.*

*. At si

* carnis pl.

De vlceribus, quæ extrinsecus per vulnera incidunt, curationibusq; eorum.

*HIc ordo felicis curationis est. Sed quædam tamen periculosa incidere consuerunt. Interdũ enim vetustas vlcus occupat, induciturq; ei callus, & circum oræ crassæ liuent, post quæ quicquid medicamentorũ ingeritur, parum proficit, quod fere negligenter curato vlceri superuenit. Interdum vel ex nimia inflammatione, vel ob æstus immodicos, vel ob nimia frigora, vel quia nimis vulnus adstrictum est, vel quia corpus aut senile, aut mali habitus est, cancer occupat. Id genus à Græcis diductum in species est, nostris vocabulis non est. Omnis autem cancer non solùm id corrumpit, quod occupauit, sed etiam serpit, deinde alijs alijsq; signis *decernitur. Nam modò super inflammationem rubor*

*discernitur.

vlcus ambit, isq; cum dolore procedit, ἑρυσιπέλας Græci nominant. Modò vlcus nigrum est, quia caro eius corrupta est. Idq; vehementius etiam putrescendo *intenditur. Vbi vulnus humidum est, & ex nigro vlcere humor pallidus fertur, malisq; odoris est, caruncula corruptæ. Interdum etiam nerui ac membranæ resoluuntur, specillumq; demissum descēdit aut in latus, aut deorsum, eoq; vitio nonnunquam os quoque afficitur. Modò oritur ea, quam Græci γάγγραιναν appellant. Priores in qualibet parte corporis fiunt. Hæc in prominentibus membris, id est inter vngues, & alas, vel inguina, fereq; in senibus, vel his quorum corpus mali habitus est. Caro in vlcere vel nigra, vel liuida est, sed sicca & arida, proximaq; cutis plerunq; subnigris *pustulis impletur, deinde ei proxima vel pallida, vel liuida, fereq; rugosa sine sensu est. Vlterior in inflammatione est, omniaq; ea simul serpunt. Vlcus in locum pustulosum: Pustulæ, in eum qui pallet aut liuet: Pallor aut liuor, in id quod inflammatum est: Inflammatio, in id quod integrum est, transit. Inter hæc deinde febris acuta oritur, ingensq; sitis, quibusdam etiam delirium accedit, alij quamuis mentis suæ compotes sunt, balbutiendo tamen vix sensus suos ore explicant. Incipit affici stomachus. Fit fœdi spiritus ipse odoris. Atq; initium eius quidem mali recipit curationem. Vbi verò penitus insedit, insanabile est, plurimiq; sub frigido sudore moriuntur.

*extenditur.

*pusulis

Curatio vlceris.

AC pericula quidem vulnerum] hæc sunt. Vetus autem vlcus scalpello * incidendum est, excidendæq; eius oræ, & quicquid super eas liuet, æquè incidendum. Si * varicula intus est, quæ * his sanari prohibet, ea quoque excidenda. Deinde, vbi sanguis emissus, nouatumq; vulnus est, eadem curatio adhibenda, quæ in recentibus vulneribus exposita est. Si scalpello aliquis vti * non vult, potest sanare id emplastrum, quod ex ladano fit, & cùm vlcus sub eo exesum est, id quo cicatrix inducitur.

*concidendum al. excid.
*carnicula
*has, vel hoc
*nolit,

Curatio Erysipelatum.

ID autem quod Erysipelas vocari dixi, non solùm vulneri superuenire, sed sine hoc quoq; oriri consueuit, atq; interdum periculum maius affert, vtique si circa * ceruices aut caput consti tit. Oportet, si vires patiuntur, sanguinem mittere, deinde imponere simul reprimentia & refrigerantia, maximeq; cerussam solani succo, aut cimoliam cretam aqua * pluuiali exceptam, aut ex eadem aqua subactam farinam cupresso adiecta, aut si tenerius corpus est, * lēticulam. Quicquid impositum est, betæ folio contegendum est, & super linteolum frigida aqua madens imponendum. Si per se refrigerantia parum proderunt, miscenda erunt hoc modo, sulphuris P. I. ✳. cerussæ & croci, singulorum * P. XX. ✳. eaq; cum vino conterenda sunt, & id his illinendum:

*ceruicē
*pluuiatili
*lēticula.
*P. XII. al. XXII. al. XXXII.

aut

*aut si durior locus est, solani folia contrita, suillæ adipi miscenda sunt, & illita linteolo superinijcienda. At si nigrities est, neque dum serpit, imponenda sunt, quæ carnem putrem lenius exedant, repurgatumq; vlcus sic vt cætera nutriendum est. Si magis putre est, iamq; procedit ac serpit, opus est vehementius erodentibus. Si ne hæc quidem euincunt, aduri locus debet, donec ex eo nullus humor feratur: nã quod sanum est, siccum est cùm aduritur, post vstionem putris vlceris superponenda sunt quæ crustas à vino resoluant, eas ἐσχάρας Græci vocant. Vbi exciderunt, purgandum vlcus maxime melle & *resina est, sed alijs quoque purgari potest, quibus purulenta curantur, *eodemq; modo ad sanitatem perducendum est.*

*resina vsta

* eoq;

Curatio Gangrænæ.

*GAngrænam verò, si nondum planè tenet, sed adhuc incipit, curare non difficillimum est, vtique in corpore iuuenili, & magis etiam si musculi integri sunt, si nerui vel læsi non sunt, vel leuiter affecti sunt, neque vllus magnus articulus nudatus est, aut carnis in eo loco paulũ est, ideoq; non multum, quod putresceret, fuit, consistitq; eo loco vitium: quod maximè fieri in digito potest. In eiusmodi casu primum est, si vires patiuntur, sanguinem mittere. Deinde quicquid aridum est, & *intentione quadam proximum quoque locum male habet, *vsq; ad sanũ corpus *concidere. Medicamenta verò dum malum*

*extensione

* vsque eo sa.

*excidere

lum serpit, adhibenda nulla sunt, quæ pus moue re consuerunt, ideoq; ne aqua quidẽ calida. Gra uia quoq;, quamuis reprimentia, aliena sunt. Sed his quàm leuißimis opus est, superq; ea quæ inflammata sunt, vtendum est refrigerantibus. Si nihilo magis malum constitit, vri id, quod est inter integrum ac vitiatum locũ, debet. Præcipueq; in hoc casu petendũ, non à medicamentis solùm, sed etiam à victus ratione præsidium est. Neque enim id malũ nisi corrupti vitiosiq; corporis est. Ergo, primò, nisi imbecillitas prohibet, abstinentia vtendum. Deinde danda quæ per cibum potionemq; aluum, ideoq; etiam corpus, adstringãt, sed ea leuia. Postea, si vitium constitit, imponi super vulnus eadem debent, quæ in putri vlcere præscripta sunt. Ac tum quoq; plenioribus cibis vti licebit ex media materia, *sic tamẽ non nisi *sed aluum, corpusq; siccantibus: aqua verò pluuiali frigida balneum (nisi iam certa fiducia redditæ sanitatis est) alienum est, siquidem emollitum in eo* vulnus, cito rursus eodem malo afficitur. Solent verò nonnunquam nihil omnia auxilia pro *ulcus, ficere, ac nihilominus serpere* his cancer. Inter *is quæ miserum, sed vnicum, auxilium est, vt cætera pars corporis tuta sit, membrum, quod paulatim emoritur, abscindere. Hæ grauißimorum *vulnerum curationes sunt. Sed ne illa quidem *vlcerum negligenda, vbi integra cute interior pars collisa est, aut vbi derasum, attritúmve aliquid est, aut vbi surculus corporis infixus est, aut vbi te-

nues,

nue, sed altum vulnus insedit. In primo casu commodißimum est malicorium ex vino coquere, interioremq; eius partem conterere, & cerato miscere ex rosa facto, idq; * supponere: deinde vbi cutis ipsa exasperata est, inducere lene medicamentum, quale λιπαρὰ est. Deraso verò detritoq; imponendum est emplastrum tetrapharmacum, minuendusq; cibus, & vinum subtrahēdū. Neq; id quia nō habebit altiores ictus, contemnendum erit. Siquidem ex eiusmodi casibus sæpe cancri fiunt. Quòd si leuius id erit, & in parte exigua, contenti esse poterimus eodem leni medicamento. Surculum verò (si fieri potest) oportet vel manu, vel etiam ferramento eÿcere. Si vel præfractus est, vel altius descendit, quàm vt ita * fieri poßit, medicamēto euocandus est. Optime autē educit, superimposita arūdinis radix, si tenera est protinus contrita: si iā durior, antè in mulso decocta. Cui semper mel adÿciendum est, aut aristolochia cum eodem melle. Peßima ex surculis arundo est, quia aspera est. Eademq; offensa, etiam in * filice est. Sed vsu cognitū est, vtranq; aduersus alteram medicamentum esse, si contrita superimposita est. Facit autem idem in omnibus surculis, quodcunq; medicamentū extrahendi vim habet. Idē altis tenuibusq; vulneribus aptißimū est. Priori rei Philocratis, huic Hecatæi emplastrū maximè cōuenit.

*superponere:

*velli

*filicis hastula, al. assula

Quomodo cicatrix vulneri inducenda, purgandaq; sit.

Vbi

VBi vero in quolibet vulnere ventũ ad inducẽdum cicatricem est, quod perpurgatis iam repletis vlceribus necessarium est: primùm ex aqua frigida linamentum, dum caro alitur: deinde cùm iam continenda est, siccum imponendum est, donec cicatrix inducatur. Tum deligari super album plumbum oportet, quo & reprimitur cicatrix, & colorem maxime sano corpori similem accipit. Idem radix syluestris cucumeris præstat. Idem compositio, quæ habet elaterij P. I. ✱. spumæ argenti P. I I. ✱. vnguenti pondo IIII. ✱. Quæ excipiuntur resina terebinthina, donec emplastri crassitudo ex omnibus fiat. Ac nigras quoque cicatrices leniter purgant paribus portionibus mista, ærugo, plumbum elotum, eadẽq; rosa cocta, siue vngitur cicatrix, quod in facie fieri potest: siue id vt emplastrum imponitur, quod in alijs partibus commodius est. At si vel excreuit cicatrix, vel concaua est, stultum est decoris caussa rursus, & dolorem & medicinam sustinere. Alioqui res vtrique succurri patitur. Si quidem vtraque cicatrix exulcerari scalpello potest. Si medicamentum aliquis mauult, idem efficiunt compositiones hæ, quæ corpus exedunt. Cute exulcerata, super eminentem carnem exedentia medicamenta conijcienda sunt: super cauam implentia, donec vtrunque vlcus sanæ cuti æquetur, & tum cicatrix inducatur.

De vulneribus quæ per morsus inferuntur, eorumq; curationibus. C. XXVII.

Dixi

*DIxi de his vulneribus, quæ maximè per tela inferuntur. Sequitur, vt de his dicam, quæ morsu fiunt, interdum hominis, interdum simiæ, sæpe canis, nonnunquam ferorum animaliū aut serpentium. Omnis autem feræ morsus habet quoddam virus. Itaq; si vehemens vulnus est, cucurbitula admouenda est. Si leuius, protinus emplastrum inijciendum, præcipueq; *Diogesi. Si id nō est, quodlibet ex his, quæ aduersus morsus proposui. Si ea non sunt, viride Alexandrinum. Si ne id quidē est, quodlibet non pingue ex his quæ recentibus vulneribus accommodantur. Sal quoq; his, præcipueq; ei, quod canis fecit, medicamētū est, si manus vulneri imponitur, superq; id duobus digitis verberatur: Exsaniat enim: ac salsamentū quoq; rectè super id vulnus deligatur.*

*Diogenis

Curatio aduersus rabiosi canis morsum.

VTiq; autem si rabiosus canis fuit, cucurbitula virus eius extrahendum est. Deinde si locus neq; neruosus neque musculosus est, vulnus id adurendum est. Si vri non potest, sanguinem homini mitti non alienū est. Tum vsto quidem vulneri superimponenda, quæ cæteris vstis, sunt. Ei verò quod expertum ignem non est, ea medicamenta, quæ vehementer exedunt. Post q; nullo nouo magisterio, sed iam suprapositio vlcus erit implendum, & ad sanitatem perducendum. Quidam post rabiosi canis morsum protinus in balneum mittunt, ibiq; patiuntur desudare, dum vires corporis sinunt, vlcere adaperto, quo ma-

gis

gis ex eo quoq; virus destillet, deinde multo, meracoq; vino excipiunt: quod omnibus venenis contrarium est. Idq; cùm ita per triduum factum est, tutus esse homo à periculo videtur. Solet autem ex eo vulnere, vbi parum occursum est, aquæ timor nasci, ὑδροφοβίαν Græci appellant. Miserrimum genus morbi, in quo simul æger & siti, & aquæ metu cruciatur. Quo oppressis in angusto spes est. Sed vnicum tamen remedium est, nec opinantem in piscinã non antè ei * prouisam proijcere. Et si natandi scientiam non habet, modò mersum bibere pati, modò attollere. Si habet, interdum deprimere, vt inuitus quoq; aqua satietur. Sic enim simul & sitis & aquæ metus tollitur. Sed aliud periculum excipit, ne infirmum corpus in aqua frigida vexatũ, neruorũ distentio absumat. Id ne incidat, à piscina protinus in oleum calidum demittendus est. Antidotum autem, præcipuè id, quod primo loco posui: vbi id non est, aliud, si nondum æger aquam horret, potui ex aqua dandum est, & si amaritudine offenditur, mel adijciendum est. * Et si iam is morbus occupauit, per catapotia sumi potest.

Timor aquæ. ὑδροφόβος.

* prauisam

At si

Curationes communes, aduersus omnes morsus serpentium.

SErpentium quoque morsus non nimium distantem curationẽ desiderant, quamuis in ea multum antiqui variarunt, vt in singula genera anguium singula medendi genera præciperent, atque alijs alia. Sed in omnibus eadem maxime

*supra proficiunt. Igitur in primis *super vulnus id mẽbrum deligandum est, non tamen nimium vehementer, ne torpeat. Dein venenum extrahendũ est. Id cucurbitula optimè facit. Neq; alienũ est, antè scalpello circa vulnus incidere, quo plus vitiati iam sanguinis extrahatur. Si cucurbitula non est, quod tamẽ vix incidere potest, tũ quodlibet simile vas, quod idem poßit. Si ne id quidem est, homo adhibẽdus est, qui vulnus exugat. Neque Hercules scientiã præcipuam habent hi qui Psylli nominantur, sed audaciam vsu ipsõ confirmatã. Nam veneuũ serpentis, vt quædam etiam venatoria venena, quibus Galli præcipuè vtuntur, non gustu, sed in vulnere nocent. Ideoq; colubra ipsa tutò estur, ictus eius occidit, & si stupente ea (quod per quædã medicamenta circulatores faciunt) in os digitũ quis indidit, neq; percussus est, nulla in ea saliua noxa est. Ergo quisquis exemplũ Psylli secutus, id vulnus exuxerit, & ipse tutus erit, & tutum hominem præstabit. *Illud, ne intereat, antè debebit attendere, ne quod in gingiuis, palatóve, aliáve parte oris vlcus habeat. Post hæc is homo loco calido collocandus est, sic vt id, quod percussum erit, in inferiorem partẽ inclinetur. Si neq; qui exugat, neq; cucurbitula est, sorbere oportet ius anserinum, vel ouillum, vel vitulinum, & vomere. Viuum autem gallinaceum pullum per medium diuidere, & protinus calidum super vulnus imponere, sic vt pars interior corpori iungatur. Facit

Psylli.

*Ille

id

id etiam hædus, agnúsve discissus, & calida eius caro statim super vulnus imposita. Emplastra quoq; quæ supra comprehensa sunt. Aptissimumq; est, vel Ephesium, vel id quod ei subiectum est. Præsensq; in aliquo antidoto præsidiũ est. Sin id nõ est, necessarium est exsorbere potionem meri vini cum pipere, vel quidlibet aliud, quo calor mouendus est, ne humorem intus coire patiatur. Nam maxima pars venenorum frigore interimit. Omnia etiam vrinam mouentia, quia materiam extenuant, vtilia sunt.

Speciales curationes aduersus ictus serpentium, & primò aduersus ictum aspidis.

HAec aduersus omnes ictus cõmunia sunt. Vsus tamen ipse docuit, eum quem aspis percussit, acetum potius bibere debere. Quod demonstrasse dicitur casus cuiusdã pueri, qui cùm ab hac ictus esset, & partim ob ipsum vulnus, partim ob immodicos æstus siti premeretur, ac locis siccis alium humorem non reperiret, acetum quod forte secum habebat, ebibit, & liberatus est. Credo quoniam id quamuis refrigerãdi vim habet, tamen habet etiam dißipandi. Quò fit, vt terra respersa eo, spumet. Eadem ergo vi verisimile est, spissescentem quoque intus humorem hominis ab eo discuti, & sic dari sanitatem.

Aceti vis & natura.

Aduersus ictum scorpionis.

IN quibusdam etiam alijs serpentibus, certa quædam auxilia satis nota sunt. Nam scorpio sibi ipse pulcherrimum medicamentum est. Qui-

dam contritum cum vino bibunt, quidam eodem modo contritum super vulnus imponunt, quidam super prunam eo imposito, vulnus suffumigant, vndique veste circundata, ne is fumus dilabatur, tum carbonem eius super vulnus deligant. Bibere autem oportet herbæ solaris, quam ἡλιοτρόπιον Græci vocant, semen, vel certe folia ex vino. Super vulnus verò etiam furfures ex aceto, vel ruta syluatica rectè imponitur, vel cum melle sal tostus. Cognoui tamen medicos, qui ab scorpione ictis, nihil aliud quàm ex brachio sanguinem miserunt.

Heliotropium herba solaris.

Aduersus aranei, & scorpionis ictum.

ET ad scorpionis autem, & ad aranei ictum, allium cum ruta rectè miscetur, ex oleoq; cõtritum superimponitur.

Aduersus cerastis, & dipsadis, & hæmorrhoidis ictum.

AT si cerastes, aut dipsas, aut hæmorrhois, percussit, * asphodeli, quod Aegyptiæ fabæ magnitudinẽ æquet, arefactum, in duas *potiones diuidẽdum est, sic vt ei rutæ paulum adijciatur. Trifolium quoque, & methastrum, & cum aceto panaces æquè proficiunt. Costumq; & casia, & cinnamomum rectè per potionem assumuntur.

* catapotium
*portiones

Aduersus chersydri ictum, & cerastis.

ADuersus chersydri verò ictum, panaces, aut laser, quod sit scrupulorum * P. II. *. vel porri succus cum hemina vini sumendus est, & edenda multa satureia. Imponendum autem super vulnus stercus caprinũ ex aceto coctum, aut ex

*IIIS. *I.

ex eodem ordeacea farina, aut ruta, vel nepeta, cum sale contrita melle adiecto. Quod in eo quoque vulnere, quod cerastes fecit, æquè valet.

Aduersus phalangij ictum.

V*Bi verò phalangium nocuit, præter eam curationem quæ manu *redditur, sæpe homo demittendus in solium est, dandusq́; ei myrrhæ, & vuæ taminiæ par modus ex paßi hemina, vel radiculæ semen, aut lolij radix ex vino, & super vulnus furfures ex aceto coctæ, imperandumq́; vt is conquiescat.*

*editur,

Aduersus ictus Italorum anguium, qui minus terribiles peregrinis sunt.

V*Erùm hæc genera serpentium & peregrina, & aliquãto magis pestifera sunt, maximeq́; æstuosis locis gignuntur. Italia, frigidioresq́; regiones hac quoque parte salubritatẽ habent, quod minus terribiles angues edunt. Aduersus quos satis proficit herba *betonica, vel cãtabrica, vel cẽtauriõ, vel *agrimonia, vel trixago, vel *personina, vel marinæ pastinacæ, singulæ binǽ ve tritæ, & cum vino potui datæ, & super vulnus impositæ. Illud ignorari non oportet, omnis serpentis ictũ & ieiuni, & ieiuno magis nocere. Ideoq́; perniciosißimi sunt cùm incubãt. Vtilißimumq́; est, vbi ex anguibus metus est, nõ ante progredi, quàm quis aliquid assumpsit.*

* bryoniæ
*argem.
*personata,

Remedium generale aduersus omnia venena, vel in cibo, vel in potione assumpta.

N*On tam facile his opitulari est, qui venenum, vel in cibo, vel in potione sumpserunt.*

runt. Primùm, quia non protinus sentiunt, vt ab angue icti, ita ne succurrere quidem statim sibi possunt. Deinde, quia noxa nō à cute, sed ab interioribus partibus incipit. Cōmodissimū est tamen, vbi primū sensit aliquis, protinus oleo multo epoto vomere. Deinde vbi præcordia exhausit, bibere antidotū. Si id nō est, vel merū vinū.

Specialia remedia aduersus quædam venena, & primò aduersus cantharidas.

SVnt tamen quædā remedia propria aduersus quædam venena, maximeq́; leuiora. Nam si cantharidas aliquis ebibit, panaces cum lacte contusa, vel galbano, vino adiecto dari, vel lac per se debet.

Aduersus cicutam.

SI cicutam, vinum merum calidum cum ruta quamplurimum ingerendum est, deinde is vomere cogendus. Posteaq́; laser ex vino dandum. Isq́; si febre vacat, in calidum balneū mittendus. Si non vacat, vngendus ex calefacientibus est. Post quæ quies ei necessaria est.

Aduersus hyoscyamum.

SI hyoscyamum, feruens mulsum bibendū est, aut quodlibet lac, maximè tamen asininū.

Aduersus cerussam.

SI cerussam, ius maluæ, vel ius glandis ex vino contritæ, maximè prosunt.*

* *iuglādis*

Aduersus sanguisugam si epota est, & lac quod intus coiit.

SI sanguisuga epota est, acetum cum sale bibendum est. Si lac intus coijt, aut passum,

aut coagulum, aut cum aceto laser.

Aduersus fungos inutiles.

*SI fungos inutiles quis assumpserit, radicula aut * epota, aut cum sale & aceto edenda est. Ipsi verò hi, & specie quidem discerni possunt ab vtilibus, & coctura genere idonei* sint. Nam siue ex oleo inferbuerunt, siue piri surculus cum his inferbuit, omni noxa vacant.*

* potanda

* fieri.

De adustis corporis locis, & quomodo curari debeant.

*ADustis quoq; locis extrinsecus vis infertur, itaque sequi videtur, vt de his dicam. Hæc autem optime curantur folijs, aut lilij, aut linguæ caninæ, aut betæ in vetere vino oleoq; decoctis. Quorum quidlibet protinus impositum, ad sanitatem perducit. Sed diuidi quoq; curatio potest in ea, quæ mediocriter exedētia reprimētiaq; primò & pustulas prohibeant, & summā pelliculam exasperent. Deinde ea quæ lenta ad sanitatem perducant. Ex prioribus est lenticulæ cū melle, farina, vel * myrrha, vel vino, creta cimolia cum thuris cortice contrita, & aqua coacta, atque vbi vsus necessitas incidit, aceto diluta. Ex insequentibus quælibet lipara. Sed idonea maxime est, quæ vel plumbi recrementum, vel vitellos habet. Est etiam illa adustorum curatio, dum inflammatio est, impositam habere cū melle lenticulam. Vbi ea declinauit * farina cum ruta, vel porro, vel marrubio, donec crustæ cadant. Tum eruum cum melle, aut irim, aut resinā*

* myrrha cum vino.

* ordei fa.

terebinthinam, donec vlcus purum sit. Nouissimè siccum linamentum.

De interioribus vlceribus, quæ aliqua corporum parte corrupta nascuntur.

CAP. XXVIII.

De carbunculo, & eius curatione.

*AB his quæ extrinsecus incidunt, ad ea veniendum est quæ interius corrupta aliqua corporum parte, nascuntur. Ex quibus non aliud carbunculo peius. Eius hæ notæ sunt: Rubor est, superq́; eum non nimium pustulæ eminent, maximè nigræ, interdum subliuidæ, aut pallidæ. In his sanies esse videtur, infrà color niger est. Ipsum corpus aridũ, & durius quàm naturaliter oportet. Circa quẽ quasi crusta est, eaq́; inflãmatione cingitur, neq; in eo loco leuari cutis potest, sed inferiori carni quasi affixa est. Somnus vrget, nonnunquam horror, aut febris oritur, aut vtrunq;. Idq́; vitiũ subteractis quasi quibusdam radicibus serpit, interdum celerius, interdũ tardius, suprà quoq; procedens inalbescit, dein liuidum fit, circumq́; exiguæ pustulæ oriuntur. Et si circa stomachum faucésve incidit, subito spiritũ sæpe elidit. Nihil melius est, quàm protinus adurere. Neque id graue est. Nam non sentit, quoniam ea caro mortua est. Finisq́; adurendi est, dum ex omni parte sensus doloris est. Tum deinde *vulnus, sicut cætera adusta, curandum est. Sequitur enim sub medicamẽtis erodẽtibus crusta vndiq; à viua carne diducta, quæ trahit secum quicquid corruptum erat, purusq́; iam sinus*

*vlcus.

*nus curari potest implentibus. At si in summa cute vitium est, possunt succurrere quædam vel exedentia tantùm, vel etiam adurentia. Vis pro magnitudine adhibenda est. Quodcũque verò medicamẽtum positum est, si satis proficiet, protinus à viua corruptã partem *resoluit. Certaq; esse fiducia potest, ferè vt vndique vitiosa caro *excedat, quà huiusce medicamen exest. Si id non fit, medicamentumq; malo vincitur, vtique ad vstionem properandum est. Sed in eiusmodi casu abstinẽdum à cibo, à *vino est. Aquam liberaliter bibere expedit. Magisq; ea seruanda sunt, si febricula quoque accessit.*

*resoluet.

*excidat,

*vinoq;

De Carcinomate, & eius curatione.

*NOn idem periculum καρκίνωμα affert, nisi imprudentia curantis *agitatũ est. Id vitium fit maximè in superioribus partibus, circa faciẽ, nares, aures, labra, mammas fœminarũ. Et *in iecore autẽ, aut splene hoc nascitur. Circa locum aliqua quasi puncta sentiũtur, isq; immobilis, *inæqualis tumet, interdũ etiam torpet. Circa eum inflatæ venæ quasi recuruantur, hæq; pallent, aut liuent, nonnunquam etiam in quibusdã delitescũt. *Tactusq; is locus, aliis dolorẽ affert, in aliis eum non habet. Et nonnũquã sine vlcere durior aut mollior est, quàm esse naturaliter debet, nõnunquam iisdem omnibus vlcus accedit. Interdumq; nullam habet proprietatẽ, interdum simile his est, quæ vocant Græci κονδυλώματα, aspredine quadam & magnitudine sua.*

*exagitatum, i. irritatum

*è iec.

*æqualis

Tactuq;

Colorq́; eius ruber eſt, aut lẽticulæ ſimilis, neque tuto *fertur. Nã protinus aut reſolutio neruorũ aut diſtentio inſequitur. Sæpe homo ictus obmuteſcit, atq; eius anima deficit. Quibuſdã etiam ſi idipſum preſſum eſt, quæ circa ſunt, intẽduntur, & intumeſcit. Nanq; peſsimũ id genus eſt, fereq́; primũ id fit, quod κακόηθες à Græcis nominatur. Deinde ex eo id καρκίνωμα, quod ſine vlcere eſt. Deinde vlcus ex eo thymiũ. Tolli nihil niſi κακόηθες poteſt, reliqua curationibus irritantur. Et quo maior vis adhibita eſt, eo magis quidã vſi ſunt medicamẽtis adurentibus. Quidã ferro aduſſerũt. Quidã ſcalpellos exciderũt. Neq; vlli vnquã medicina *proficit. Sed aduſta protinus concitata ſunt, & increuerunt, donec occiderent. Exciſa etiam poſt inductã cicatricem, tamẽ reuerterunt, & cauſſam mortis attulerunt. Cùm interim plerique nullã vim adhibẽdo, qua tollere id malum tentent, ſed imponendo tantùm lenia medicamenta, quæ quaſi blandiãtur, quo minus ad vltimã ſenectutem perueniant, non prohibentur. Diſcernere autẽ *cacoëthes, quod curationẽ recipit, à *carcinomate, quod non recipit, nemo ſcire poteſt, niſi tempore & experimento. Ergo vbi primùm id vitium notatum eſt, imponi debent medicamẽta adurentia. Si leuatur malum, minuunturq́; eius indicia, procedere curatio poteſt, & ad ſcalpellum, & ad vſtionem. Si protinus irritatũ eſt, ſcire licet iam * carcinoma eſſe, remouendaq́; ſunt omnia acria, omnia vehementia.

*auferuntur.

*profecit. al. profuit

*carcinoma

*cacoëthe

*cacoëthes

tia. Sed si sine vlcere is locus durus est, imponi ficum quàm pinguissimam, aut rhypodes emplastrum satis est. Si vlcus æquale est, ceratum ex rosa iniiciendum est, adiiciendusq; ei puluis ex contrita testa, *ex qua faber ferrarius tingere cădens ferrum solitus est. Sed si id nimiŭ supercreuit, tentanda squama æris est, quæ lenissima ex adurentibus est, eatenus ne quid eminere patiatur, sed ita, si nihil exacerbauit. Si minus, eodem cerato contenti esse *debebamus.

*in qua

*debemus

De Theriomate, & eius curatione.

Est etiam vlcus, quod θηρίωμα Græci vocăt. Id & per se nascitur, & interdum vlceri ex alia caussa facto superuenit. Color est vel liuidus, vel niger, odor fœdus, multus, & mucco similis humor. Idipsum vlcus neque tactŭ, neque medicamentŭ sentit, prurigine tătŭ mouetur. At circà dolor est, & inflammatio. Interdum etiam febris oritur. Nonnunquam ex vlcere sanguis erŭpit. *Ad id quoque malŭ serpit. Quæ omnia sæpe intenduntur. Fitq; ex his vlcus, quod ἕρπητα ἐσθιόμενον Græci vocant, quia celeriter serpendo, penetrandoq; vsque ossa corpus vorat. Id vlcus inæquale est, *cœno simile, inestq; multus humor glutinosus, odor intolerabilis, maiorq; quàm pro modo vlceris inflămatio. Vtrŭque sicut omnis cancer, fit maximè in senibus, vel his, quorum corpora mali habitus sunt. Curatio vtriusq; eadem est, sed in maiore malo magis necessaria: ac primùm à victus ratione *ordinandus est, vt

*At

*cauo al. ouo

*ordinandum

quiescat

quiescat in lectulo, vt primis diebus à cibo abstineat, aquam quamplurimam assumat. Aluus quoque ei ducatur. Dein post *inflãmationẽ cibum boni succi capiat, vitatis omnibus acribus, potionis quantum volet, sic vt interdiu quidem aqua contentus sit. In cœna *etiam vini austeri aliquid bibat. Non æquè tamẽ fame in his quos herpes vrgebit, atque in his qui therioma adhuc habebunt, vtendũ erit. Et victus quidẽ talis necessarius est. Super vlcus verò inspergenda est arida aloë, œnanthe, &, si parũ proficiet, chalcitis. Ac si quis neruus exesa carne nudatus est, contegẽdus antè linteolo est, ne sub eo medicamẽto aduratur. Si validioribus etiam remedijs opus est, ad eas compositiones veniendum est, quæ vehementius adurunt. Quicquid autem inspergitur, auerso specillo infundi debet. Superdanda cum melle sunt vel linamenta, vel oleæ folia ex vino decocta, vel marrubium, eaq; linteolo contegenda in aqua frigida madefacto, dein bene expresso. Circaq; quà tumor ex inflammatione est, imponenda, quæ reprimãt, cataplasmata. Si sub his nihil proficitur, ferro locus aduri debet, diligenter neruis, si qui apparent, antè contectis. Adustum vel medicamentis, vel ferro corpus, primùm purgandum, deinde implendum esse, apparere cuilibet ex prioribus potest.

* sedatam infl.

* verò

De sacro igne, & eius curatione.

SAcer quoque ignis, malis vlceribus annumerari debet. Eius duæ species sunt: Alterum

est

est subrubicundũ, aut mistũ rubore atque pallore, exasperatumq́; per pustulas continuas, quarũ nulla altera maior est, sed plurimæ perexiguæ. In his semper ferè pus, & sæpe rubor cum calore est, serpitq́; id nonnunquam sanescente eo, quod primum vitiatum est, nonnunquam etiam exulcerato, vbi ruptis pustulis vlcus cõtinuatur, humorq́; exit, qui esse inter saniem, & pus videri potest. Fit maxime in pectore, aut lateribus, aut eminentibus partibus, præcipueq́; in plãtis. Alterum autem est in summæ cutis exulceratione, sed sine altitudine, latum, subliuidũ, inæqualiter tamen, mediumq́; sanescit, extremis procedentibus, ac sæpe id, quod iam sanum videbitur, iterum exulceratur. At circà proxima cutis quæ vitium receptura est, tumidior & durior est, coloremq́; habet ex rubro subnigrum. Atque hoc quoque malo ferè corpora seniora tentantur, aut quæ mali habitus sunt, sed in cruribus maximè. Omnis autem sacer ignis, vt minimum periculum habet ex his quæ serpũt, sic propè difficillimè tollitur. Medicamentum eius * fortuitum est, vno die febris, quæ humorem noxium absumat. Cuius * quo crassius & albidius est, eo periculi minus est. Prodest etiam infrà os vlcerum * lædi, quo plus puris exeat, & id quod ibi corruptũ corpus est, extrahat: sed tamen si febricula accessit, abstinentia, lectulo, alui ductione opus est. In omni verò sacro igni neque lenibus, & glutinosis cibis, neque salsis & acribus vtendum

* fortissimum

* pus, quo

* cadi,

est,

est, sed his quæ inter vtrunque sunt, qualis est panis sine fermento, piscis, hædus, aues, exceptoq; apro omnis ferè venatio. Si non est febricula, & gestatio vtilis est, & ambulatio, & vinum austerum, & balneum. Atque in hoc quoque genere potio magis liberalis esse, quàm cibus debet. Ipsa autem vlcera si mediocriter serpunt, aqua calida: si vehementius, vino calido fouenda sunt. Deinde acu pustulæ quæcunq; sunt aperiendæ. Tũ imponẽda ea, quæ putrẽ carnẽ exedũt. Vbi inflammatio sublata, vlcusq; purgatum est, imponi lene medicamentum debet. In altero autem genere possunt proficere mala cotonea in vino cocta, atque contrita. Potest emplastrum vel *Hieræ, vel tetrapharmacũ, cui quinta pars thuris adiecta sit. Potest nigra hedera ex vino austero cocta. Ac si celeriter malum serpit, non aliud magis proficit. Purgato vlcere, quod in summa cute esse proposui, satis ad sanitatem eadem lenia medicamenta proficient.

*Hecatæi

De chironio vlcere, & eius curatione.

CHironium autem vlcus appellatur, quod & magnum est, & habet oras *duas, callosas, tumentes. Exit sanies non multa, sed *tenuis. Odor malus neq; in vlcere, neq; in eius *tumore est. Nulla inflammatio, dolor modicus est, nihil serpit, ideoq; nullum periculum adfert, sed non facile sanescit. Interdum tenuis cicatrix inducitur, deinde iterũ rumpitur, vlcusq; renouatur. Fit maximè in pedibus & cruribus. Su-

*duras. *tenuis. *o. malus. Neque i. v.n.i.e.t. vlla est inflãmatio. Dolor. *humore.

per id imponi debet, quod & lene aliquid, & vehemens, & reprimens habeat. Quale eius rei caussa fit ex his, Squamæ æris, plumbi eloti combusti, singulorum P.IIII.✱.*cadmiæ, ceræ, singulorum* P.VIII.✱.*rosæ quantum satis est ad cerā simul cum eis molliendam.*

De vlceribus quæ ex frigore in pedibus, & manibus oriuntur, & eorum curationibus.

Fiunt etiam ex frigore hyberno vlcera, maximè in pueris, & præcipuè pedibus, digitisq; eorum, nōnunquam etiā in manibus. Rubor cum inflāmatione mediocri est. Interdū pustulæ oriuntur, deinde exulceratio. Dolor autem modicus. Prurigo maior est, nōnunquā humor exit, sed non multus, qui referre vel pus, vel saniē videtur. In primis multa calida aqua fouendū est, in qua rapa decocta, aut si ea non sunt, aliquæ verbenæ ex reprimētibus. Si nondū adapertum vlcus, æs, quàm maximè calidū quis pati potest, admouendum est. Si iam exulceratio est, imponi debet alumen, æqua portione cum thure cōtritū, cū vino adiecto, aut malicoriū in aqua coctū, deinde contritū. Si summa detracta pellicula est, hîc quoque melius lenia medicamēta proficiunt.*

χίμετλα hoc genus vlceris dicitur à Græcis, à Latinis Pernio.

* contritum, vino

De struma, & eius curatione.

Struma quoque est tumor, in quo subter concreta quædam ex pure & sanguine, quasi glandulæ oriuntur. Quæ vel præcipuè fatigare medicos solent, quoniam & febres mouent, nec vnquam facile maturescunt, & siue ferro, siue

*medicamentis curantur. Plerunque iterum iuxta cicatrices ipsas resurgunt, multoq; pòst medicamento est opus. Quibus id quoque accedit, quòd longo spatio detinent. Nascutur maxime in ceruice, sed etiam in alis & inguinibus, & in lateribus. In mammis quoque fœminarum se reperisse, Chirurgicus Meges auctor est. Propter hæc & album veratrum rectè datur, atque etiam sæpius, donec*ea digerantur. Et medicamenta imponuntur, quæ humorem vel educant, vel dissipent, quorum suprà mentio facta est. Adurentibus quoque quidam vtuntur, quæ exedunt, crustaq; eum locum astringunt: tunc verò vt vlcus *cōterant. Quæcunque autem ratio curandi est, corpus puro vlcere exercendum, atque alendum est, donec ad cicatricem perueniat. Quæ cū medici doceant, quorundam rusticorum experimento cognitum: quem struma male habet, eum, si anguem *edit, liberari.*

*ea

*curant.

*edat,

De Furunculo, & eius curatione.

*FVrunculus verò est tuberculum acutum cum *inflammatione, & dolore, maximeq; vbi iam in pus vertitur. Qui vbi adapertus est, & exit, supèr apparet pars carnis in pus versa, pars corrupta subalbida, subrubra, quem ventriculum quidam furunculi nominant. In eo nullum periculum est, etiam si nulla curatio adhibeatur. Maturescit enim per se, atque erūpit. Sed dolor efficit, vt potior medicina sit, quæ maturius liberet. Proprium eius medicamentum galbanum est.*

*inflatione.

est. Sed alia quoque suprà comprehensa sunt. Si cætera desunt, imponi debet primùm non pingue emplastrum, vt id reprimat: deinde si non repressit, quodlibet puri mouendo accommodatum. Si ne id quidem est, vel resina, vel fermentum. Expresso pure, nulla vltra curatio necessaria est.

De phymate, & eius curatione.

*PHyma verò nominatur tuberculum furũculo simile, sed rotundius & planius, sæpe etiã maius. Nam furunculus oui dimidij magnitudinem rarò explet, nunquam excedit: phyma etiã latius patere consueuit, sed inflammatio dolorq; sub eo minores sunt. Vbi * euulsum est pus, eodẽ modo apparet ventriculus, quod in furunculo non inuenitur. Verùm omnis corrupta caro in pus vertitur. Id autem in pueris & sæpius nascitur, & facilius tollitur: in iuuenibus rarius oritur, & difficilius curatur. Vbi ætas indurauit, ne nascitur quidem. Quibus verò medicamentis discuteretur, suprà propositum est.*

*diuisum al. diuul. est, pus eod. m. apparet: vẽt. qui i. furũculo, n. i.

De Phygethlo, & eius curatione.

*PHygethlon autem est tumor, non altus, sed latus, in quo quiddã pustulæ simile est. Dolor distentioq; vehemens est, & maior quàm pro magnitudine tumoris: interdum etiam febricula, idq; tardè maturescit, neq; magnopere in pus conuertitur. Fit maxime aut in vertice, aut in alis, aut in inguinibus. * Panẽ, ad similitudinẽ figuræ nostri vocant. Atque idipsum quo medicamento tolleretur, suprà demonstraui. Sed cùm*

*Panum, Panis.

omnes nihil nisi minuti abscessus sint, generale nomen trahit latius vitium ad suppurationem spectãs. Idq; ferè fit aut post febres, aut post dolores partis alicuius, maximeq; eos, qui ventrem infestarunt. Sæpiusq; oculis expositum est, siquidem latius aliquid intumescit ad similitudinem eius, quod phyma vocari proposui, rubetq; cum calore, & paulo pòst etiã cum duritia, magisq; *innocenter indolescit, & sitim vigiliamq; *exprimit. Interdum tamẽ nihil horum in cute deprehendi potest, maximeq; vbi altius pus mouetur. Sed cũ siti vigiliaq; sentiuntur intus aliquæ punctiones, & quod de subito durius non est, melius est: & * quãuis non rubet, coloris tamen aliter mutati est. Quæ signa iã pure oriente nascuntur. Tumor ruborq; multo antè incipiunt. Sed si locus mollis est, auertendus is materiæ aditus est per cataplasmata, quæ simul & reprimunt, & refrigerant, qualia & alias & paulò antè in Erysipelate proposui. Si iã durior est, ad ea veniendum est, quæ digerant, & resoluãt: qualis est ficus arida, contusa: aut fex mista cum cerato: quod ex adipe suilla coactum sit, aut cucumeris radix, cui ex farina duæ partes adiectæ sint, antè ex mulso decoctæ. Licet etiam miscere æquis portionibus ammoniacum, galbanum, propolim, viscum, pondusq; adijcere myrrhæ dimidio minus, quàm in prioribus singulis erit. Atque emplastra quoq; & malagmata idẽ efficiant, quæ suprà explicui. Quod per hæc discussum

*nocenter adol.

*imprimit.

* quod quamuis rub.

cussum non est, necesse est, maturescat. Idq; quo celerius fiat, imponenda est farina ordeacea, ex *qua cocta rectè miscetur. Eadem autem hæc in minoribus quoque abscessibus, quorum nomina proprietatesq; suprà reddidi, rectè fiunt. Eadēq; omnium curatio, *tantūmodo distat. Crudus est autem in quo *magis quasi venarum motus est & grauitas, & ardor, & distentio, & dolor, & rubor, & *durities. Et si maior abscessus est, horror aut etiam febricula permanet, penitusq; condita suppuratio. Si pro his *quæ alibi cutis ostendit, punctiones sunt, vbi *ista se remiserūt, iamq; cutis prurit, & aut subliuidus, aut subalbidus est, matura suppuratio est, eaq; vbi vel per ipsa medicamenta, vel etiam ferro aperta est, pus debet emitti. Tum si qua in alis, vel inguinibus sunt, sine linamento nutrienda sunt. In cæteris quoq; partibus, si *vna plaga exigua est, si mediocris suppuratio fuit, si non altè penetrauit, si febris non est, si valet corpus, æque linamenta superuacua sunt. In reliquis, parcè tamē, nec nisi *plaga est, imponi debent. Commodè verò *vel super linamenta, vel sine his imponitur lenticula ex melle, aut malicorium ex vino coctum. Quæ & per se, & mista idonea sunt. Si qua circa duriora sunt, ad ea molliēda, vel malua cōtrita, vel fœni græci, liniue semen ex passo coctum superdandum est. Quicquid deinde impositum est, non adstringi, sed modice deligari debet. Illo neminem decipi decet, vt in hoc gene-

*aqua cocta, cui & olerum aliquid rectè

* tantùm modo

*maior

*durities, &

*quas

*ista

* iamq; is locus prurit,

* ima

*magna pl.

*mel

*re cerato vtatur. Cætera quæ pertinent ad purgandum vlcus, ad implendum, ad cicatricem inducendam, *conueniuntq; in vulneribus, exposita sunt.*

*cōn. vul.

De Fistulis, & earum generibus, & curationibus.

N*Onnunquam autem ex eiusmodi abscessibus, & ex aliis vlcerum generibus Fistulæ oriuntur. Id nomen est vlceri alto, angusto, calloso. Fit in omni fere parte corporis, habetq; quædam in singulis locis propria. prius de communibus dicam. Genera igitur fistularum plura sunt. Siquidem aliæ breues sunt, aliæ altius penetrãt, aliæ *rectè intus feruntur, aliæ multoq; plures transuersæ, aliæ simplices sunt, aliæ duplices, triplicésve ab vno *ore intus orsæ, quæ tres fiunt, aut etiam in plures sinus diuiduntur, aliæ rectæ, aliæ flexæ, & tortuosæ sunt. Aliæ intra carnem desinunt. Aliæ ad ossa, aut cartilaginẽ penetrant, aut vbi neutrum horum subest, ad interiora perueniunt. Aliæ deinde facile, aliæ cum difficultate curantur. Atq; etiam quædam insanabiles reperiuntur. Expedita curatio est in fistula *simplici recenti intra carnem, adiuuatq; ipsum corpus, si iuuenile, si firmum est. Inimica contraria his sunt. Itemq; si fistula os, vel cartilaginem, vel neruum, vel musculos læsit, si articulum occupauit, si vel ad vesicam, vel ad pulmonem, vel ad vuluam, vel ad grandes venas arteriásve, vel ad inania, vt guttur, stomachum, *thoracẽ penetrauit. Ad intestina quoq; eam ten-*

*rectà

*ore orsa, quæ in tres tr.

*simplici, recta, int.

*thoracẽq; pen. malũ. Ad

eam tedere semper periculosum, sæpe pestiferum est. Quibus multum mali accedit, si corpus vel ægrum, vel senile, vel mali habitus est. Ante omnia autem demitti specillum in fistulam conuenit, vt quò tendat, & quàm aliè perueniat, scire posimus. Simul etiam protinus humida, an siccior sit: quod extracto specillo patet *Si verò os in vicino est, id quod disci potest, si iam néc ne, eò fistula penetrauit, quatenus nocuerit. Nam si molle est, quod vltimo specillo contingitur, intra carnem adhuc vitium est. Si magis id renititur, ad os ventum est. Ibi deinde si elabitur specillum, nondum caries est: si non *labitur, sed æquali innititur, caries quidem, verũ adhuc leuis est. Si inæquale quoque & asperũ subest, vehementius os exesum est. At cartilago vbi *subhæsit, ipsa sedes docet, peruentumq; esse ad eam ex renixu *patet. Sed ex his quidẽ colliguntur fistularũ sedes, spatia, noxæ. Simplices verò hæ sint, an in plures partes diducantur, cognosci potest ex modo puris, cuius si plus fertur, quàm quod simplici spatio conuenit, plures sinus esse manifestum est. Cumq; ferè iuxta sint caro, & neruus, & aliqua neruosa, quales ferè tunicæ, membranæq; sunt: genus quoque puris docebit, num plures sinus intus diuersa corporis genera perroserint. Si quidem ex carne pus *leue, albũ copiosius fertur. At ex neruoso loco coloris quidem eiusdem, sed tenuius & minus. Ex *neruo pingue, & oleo non dissimile. Deniq; etiam corporis

* Si iã in osse vitiũ est, nec ne, id quoque d. p. & si iã eò fist. p.

* vltimò

* labitur sede qua inn.

* subsit,

* sciri potest.

* laue,

* osse

poris inclinatio docet, num in plures partes fistulæ penetrarint, quia sæpe cùm quis aliter decubuit, aliterq; mēbrum collocauit, pus ferri, quod iam desierat, *incipit, testaturq; non solùm aliū sinum esse ex quo descendat, sed etiam in aliam corporis partem eum tendere. Sed si & in carne, & *recens, & simplex est, ac neque rugosa, neq; caua sede, neque in articulo, sed in eo membro, quod per se immobile, non nisi cum toto corpore mouetur, satis proficiet emplastrum, quod recentibus vulneribus imponitur, dum habeat vel salem, vel alumē, vel squamam æris, vel æruginē, *ex metallicis aliquid. Exq; eo collyrium fieri debet altera parte tenuius, altera paulo plenius. Idq; ea parte qua tenuius est, * altera antecedente demitti oportet in fistulam, donec sanguis purus ostēdat. Quæ in omnibus fistularū collyrijs perpetua sunt. Idem deinde emplastrum in linteolo supèr imponendum, supraq; inijcienda spongia, in acetū antè demissa, soluiq; quinto die satis est. Genusq; victus adhibendum est, quo carnem ali docui. Ac si longius à præcordijs fistula est, ex interuallo ieiunum radiculas edisse, deinde vomere, necessarium est. Vetustate callosa fit fistula. Callus autem neminem fallit, quia durus est, & aut albus, aut pallidus. Sed tum validioribus medicamentis opus est. Quale est, quod habet papaueris lacrymæ P. I. ✱. gummi P. III. ✱. cadmiæ P. IIII. ✱. atramenti sutorij P. VIII. ✱. Ex quibus aqua coactis collyrium

*alterum inc. al. iterum

*recta,

*vel ex

*alteram

Callus.

lyrium fit. Aut in quo sunt gallæ *P. ✶. *æruginis sandaracæ, aluminis Aegyptij, singulorum* P. I. ✶. *atramenti sutorij combusti* P. II. ✶. *Aut quod constat ex chalcitide, & saxo calcis, quibus auripigmēti dimidio minus, quàm in singulis prioribus est, adijcitur, eaq; melle cocto excipiuntur. Expeditissimū autem est ex præcepto Megetis, æruginis rasæ* P. IV. ✶. *conterere, deinde ammoniaci, thymiamatis* P. II. ✶. *aceto liquare, *eoq; infuso ex ærugine colligere. Idq; ex primis medicamētis est. Sed vt hæc maximi effectus sunt, si cui ista non adsunt, facile tamen est callum quibuslibet adurentibus medicamentis *prodere, aut quibus *hæc maxime in effectu sunt erodere. Satiusq; est, vel papyrum intortum, vel aliquid ex penicillo in modum collyrij astrictum *eò illinere. Scilla quoq; cocta & mista cum calce, callū exest. Si quando verò longior & transuersa fistula est, demisso specillo contra principium huius incidi, commodissimum est, & collyrium *vtrunq; demitti. At si duplicem esse fistulam, aut multiplicem existimamus, sic tamen vt breuis, intraq; carnem sit, collyrio vti non debemus, quod vnam partem curet, reliquas omittat: sed eadem medicamenta arida in calamum scriptorium conijcienda sunt, isq; ori fistulæ aptandus, inspirandumq;, vt ea medicamenta intus compellantur. Aut eadem ex vino liquanda: vel si sordidior fistula est, ex mulso: si callosior, ex aceto sunt, atq; intus infundendum quic-*

*P. I.

**ex eoq; infuso æruginem*

** perdere,*

** ad hoc maximi effectus sunt,*

**eo, al. ijs*

**vtrinq; al. vtique*

quid inditum est. Superponenda sunt quæ refrigerent & reprimant. Nam ferè quæ circa fistulam sunt, habent aliquid inflãmationis. Neque alienũ est vbi quis resoluerit, antequàm rursus alia medicamenta conijciat, per auricularĩu clysterem fistulam eluere. Si plus puris fertur, vino: si callus durior est, aceto: si iam purgatur, mulso, vel aqua, in qua eruum coctum sit, sic vt huic quoque mellis paulum adijciatur. Fere verò fit, vt ea tunica quæ inter ferramentũ & integrã carnem est, victa* medicamentis tota exeat, infraq; vlcus purum sit. Quod vbi contigit, imponenda glutinantia sunt, præcipueq; spongia melle cocto illita. Neque ignoro multis placuisse, linamentum in modum collyrij cõpositum, tinctũ melle demitti. Sed celerius id glutinatur, quàm impletur. Neque verendum est, ne purum corpus puro corpori iunctum, non coëat, adiectis quoque medicamentis ad id efficacibus, cùm sæpe exulceratio digitorũ, nisi magna cura prospeximus, sanescendo in vnum os iungat.*

** foramen*
** tot med.*

De Meliceria.

E St etiam vlceris genus, quod & à faui similitudine μελικηρὶς à Græcis nominatur, idq; duas species habet. Alterum subalbidum furunculo simile, sed maius, & cum dolore maiore. Quod vbi maturescit, habet foramina per quæ fertur humor glutinosus, & purulentus, nec tamen ad iustam maturitatem peruenit. Si diuisum est, multo plus intus corrupti quàm in

furunc

furunculo apparet, altiusq; descendit. Rarò fit, nisi in *scapulis. Alterum est minus *super corpus eminens, durum, latum, subuiride, *subpallidum, magis exulceratum. Siquidem ad singulorũ pilorum radices foramina sunt, per quæ fertur humor glutinosus subpallidus, craßitudinem mellis, aut visci referens, interdum olei. Si inciditur, viridis intrà caro apparet. Dolor autem, & inflammatio ingens est, adeò vt acutam quoque febrem mouere consuerit. Super id quod minus crebris foraminibus exasperatum est, rectè imponitur & ficus arida, & lini semen *in mulso coctum, & emplastra ac malagmata materiam educentia, aut quæ propriè huc pertinentia, suprà posui. Super alterum, & ea medicamenta, & farina *ex mulso cocta, sic vt ei dimidium resinæ terebinthinæ misceatur, & ficus in mulso decocta, cui paulum hyssopi contriti sit adiectum, & vuæ taminiæ pars quarta fico adiecta. Quòd si parum in vtrolibet genere medicamenta proficiunt, totum vlcus vsque ad sanam carnem excidi oportet, & vlcere ablato, super plagam medicamenta danda sunt, primùm quæ pus citent, deinde quæ purgent, tum quæ impleant.

* capillis.
* super caput
* subalbidum,
* quod in vino coctum
* erui ex

De Acrochordone, & Thymio, & Myrmeciis, & Clauo, curationibúsque eorum.

SVnt quædam verò verrucis similia, quorum diuersa nomina, vt vitia sunt. Acrochordona Græci vocant, vbi sub cute coit aliquid du

rius, & interdum paulo asperius, coloris eiusdem, infrà tenue, ad cutem latius, idq; modicum est, quia raro fabæ magnitudinem excedit. Vix vnum tantùm eodem tempore nascitur, sed ferè plura maximeq; in pueris, eaq; nonnunquam subito desinunt, nonnunquam mediocrem inflammationem excitant. Sunt quæ etiam in pus conuertuntur. Ac Thymion nominatur, quod super corpus quasi verrucula eminet, ad cutem tenue, suprà latius, subdurum, & in summo perasperum. Idq; summum colorem floris thymi repræsentat, vnde ei nomen est, ibiq; facile finditur, & cruentatur, nonnunquam aliquantū sanguinis fundit, fereq; *circa magnitudinem fabæ Aegyptiæ est, rarò maius, interdum perexiguum, modò vnum, modò autem plura nascuntur, vel in talis, vel palmis, vel inferioribus pedum partibus. Pessima tamen in obscœnis sunt, maximeq; ibi sanguinem fundunt. Myrmecia autem vocantur, humiliora thymio, durioraq;, quæ radices altius *exigunt, maioremq; dolorem mouent, infrà lata, supèr autem tenuia, minus sanguinis mittunt, magnitudine vix vnquam lupini modum excedunt. Nascuntur ea quoq;, aut in palmis, aut in inferioribus partibus pedum. Clauus autem nonnunquam quidem etiam alibi, sed in pedibus tamen maximè nascitur, præcipuè tamen ex contuso, quamuis interdum aliter, doloremq; etiam, si non aliàs, tamē ingredienti mouet. Ex his Acrochordon, *siue Thymium sæpe etiam*

*acrothymion

*citra

*adigunt,

*sic &

*etiam per se finiuntur: & quo *minora sunt, eò magis. Myrmecia & claui sine curatione vix vnquàm desinunt. Acrochordon si excisa est, nullam radiculam relinquit, ideoq; ne renascitur quidem. Thymio clauoq; excisis subter rotunda radicula nascitur, quæ penitus descendit ad carnem, eaq; relicta idem rursus * exigit. Myrmecia latissimis radicibus inhærent, ideoq; ne excidi quidem sine exulceratione magna possunt. Clauum subinde deradere commodissimum est. Nam sine vlla vi sic emollescit, ac si sanguinis quoque aliquid emissum est, sæpe emoritur. Tollitur etiam, si quis eum circumpurgat, deinde imponit resinā, cui miscuit pulueris paulum, quem ex lapide molari contrito fecit. Cætera vero genera medicamentis adurenda sunt. Alijsq; id quod ex fece vini: myrmecijs id, quod ex alumine & sandaraca fit, aptissimum. Sed ea, quæ circà sunt, folijs contegi debent, ne ipsa quoque exulcerentur. Deinde postea lenticula imponi solet. Tollit thymium etiam ficus in aqua cocta.*

*maiora
ἀκροχορδών.
θύμιον.
*exit.
μυρμηκία

De pustularum generibus, & earum curationibus.

At pustulæ maximè vernis temporibus oriuntur. Earum plura genera sunt. nam modò circa totū corpus partémve aspredo quædam fit, similis his pustulis, quæ ex vrtica, vel ex sudore nascuntur, ἐξανθήματα Græci vocant, eaq; modò rubent, modò colorem cutis non*exedunt.*

*aspritudo
*excedūt.

*dunt. Nonnunquam plures similes varis oriuntur, nonnunquam maiores pustulæ liuidæ, aut pallidæ, aut nigræ, aut aliter naturali colore mutato, subestq; his humor. Vbi hæ ruptæ sunt, infrà quasi exulcerata caro apparet, *ἑλκώδεις Græcè *nominatur. Fiũt vel ex frigore, vel ex igni, vel ex medicamentis. *Psydracion autem paulo durior pustula est, subalbida, acuta, ex qua ipsa quod exprimitur humidum est. Ex pustulis verò nonnunquam etiam vlcuscula sunt, aut aridiora, aut humidiora: & modò tantùm cum prurigine, modò etiam cum inflammatione aut dolore. Exitq; aut pus, aut sanies, aut vtrunque. Maximeq; id euenit in ætate puerili, rarò in medio corpore, sæpe in eminentibus partibus. Pessima pustula est, quæ ἐπινυκτὶς vocatur. Ea colore vel subliuida, vel subnigra, vel alba esse consueuit. Circa hanc autem vehemens inflammatio est, & cùm adaperta est, reperitur intus exulceratio mucosa. Color est humori suo similis. Dolor ex ea supra magnitudinem eius est, neque enim ea faba maior est. Atque hæc quoque oritur in eminentibus partibus, & ferè noctu. Vnde nomẽ quoq; à Græcis ei Epinyctis impositũ est. In omni verò pustularũ curatione primum est, multum ambulare, atque exerceri. Si quid ista prohibet, gestari. Secundum est, cibum minuere, abstinere ab omnibus acribus, & extenuantibus, eademq; nutrices facere oportet, si lactens puer ita affectus est. Præter hæc is qui*

iam

* φλύκταιναι
* nominãtur.
* φλυξάκιον

iam robustus est, si pustulæ minutæ sunt, desudare in balneo debet, simulq; super eas nitrum inspergere, oleoq; vinum miscere, & sic vngi. Tũ descendere in solium. Si nihil sic proficitur, aut si *maius pustularum genus occupauit, imponenda lenticula est, detractaq; summa pellicula ad medicamenta lenia transeũdum. Epinyctis post lenticulã rectè herba quoq; sanguinali, vel viridi coriandro curatur. Vlcera ex pustulis facta tollit spuma argenti cum semine fœni græci mista, sic, vt his inuicem rosa, atque intubi succus adijciatur, donec mellis craßitudo fiat. Propriè ad eas pustulas, quæ infantes male habent, lapidis, quem pyriten vocant P. VIII. ✱. cum quinquaginta amaris nucibus miscetur, adijciunturq; olei cyathi tres. Sed prius vngi ex cerussa pustulæ debent, tum hoc illini.

* malum. maius.

De Scabie, & eius curatione.

SCabies verò est, *durior cutis rubicundior, ex qua pustulæ oriuntur, quædam humidiores, quædam sicciores. Exit in quibusdam sanies, fitq; ex his continuata exulceratio pruriens, serpitq; in quibusdam citò. Atque in alijs quidem ex toto desinit, in alijs verò certo tempore anni reuertitur. Quo asperior est, quóque prurit magis, eò difficilius tollitur. Itaque eam, quæ talis est, ἀγρίαν (id est feram) Græci appellant. In hãc quoque victus ratio eadem quæ suprà necessaria est. Medicamentum autem ad incipientẽ hanc idoneum est, quod fit ex spodij, croci, ærugi-

*aliàs, humor cutis rubicundus, al. humor durior c. r. al. durities cutis.

nis

nis, singulorũ P.I.* *piperis albi, omphacij, singulorum* P.I.*.*cadmiæ* P.VIII.*. *Aut vbi iam exulceratio est, id quod fit ex sulphuris* P.I.*. *ceræ* P.III. *picis liquidæ hemina, olei sextarijs duobus. Quæ simul incoquuntur, dum crassitudo mellis fiat. Est etiam quod ad Protarchum auctorem refertur. Habet hoc farinæ lupinorum sextarium, nitri cyathos quatuor, picis liquidæ heminam, resinæ humidæ selibram, aceti cyathos tres. Crocum quoque, lycium, ærugo, myrrha, cinis, æquis portionibus rectè miscentur, & ex passo coquuntur. Idq; omnem pituitam vbique *sustinet. At si nihil aliud est, amurca ad tertiam partem decocta, vel sulphur pice liquida mistũ, sicut in pecoribus proposui, hominibus quoque scabie laborantibus opitulantur.*

*reprimit

De Impetiginis speciebus, & curationibus.

*IMpetiginis verò species sunt quatuor. Minime mala est, quæ similitudine scabiem repræsentat. Nã & rubet, & durior est, & exulcerata est, & *roditur. Distat autẽ ab ea, quia magis exulcerata est, & varis similes pustulas habet, videnturq; esse in ea quasi bullulæ quædam, ex quibus interposito tempore squamulæ resoluuntur, certioribusq; hoc temporibus reuertitur. Alterum genus peius est, simile papulæ ferè, sed asperius, rubicundiusq;, figuras varias habens: squamulæ ex summa cute *descendunt, rosio maior est, celerius & latius procedit, certioribusq; etiam*

*erodit.

*discedunt.

etiam nonnunquam* prior temporibus & fit, & desinit, Rubrica cognominatur. Tertia etiamnum deterior est: nam & crassior est, & durior, & magis tumet, in summa cute finditur, & vehementius rodit. Ipsa quoque squamosa, sed nigra procedit, & latè, & tarde* cminus serpit. In temporibus aut oritur, aut desinit, neque ex toto tollitur, Nigræ cognomen est. Quartũ genus est, quod curationem omnino non recipit, distãs colore: Nam subalbidum est, & recenti cicatrici simile, squamulasq; habet pallidas, quasdam sub albidas, quasdam lenticulæ similes, quibus demptis, nõnunquam profluit sanguis. Alioqui verò humor eius albidus est, cutis dura, atque fissa est, proceditq; latius. Hæc verò omnia maximè genera oriuntur in pedibus, & manibus, atque vngues quoque infestant. Medicamentum non aliud valentius est, quàm quod ad scabiem quo que pertinere sub auctore Protarcho retuli. Serapion autem nitri P.II.⚹. sulphuris P.IIII.⚹. excipiebat resina copiosa, eoq; vtebatur.

*nigra

*& minus serpit neque in certis tẽp.

De Papulis, & earum curatione.

PApularum vero duo genera sunt. Altera est in qua per minimas pustulas cutis exasperatur, & rubet, leuiterq; roditur: medium habet* pauxillo leuius, tarde serpit: idq; vitium maximè rotundum incipit, eademq; ratione in orbem procedit. Altera autem est, quàm ἀγρίαν, id est, feram Græci appellant. In qua similiter quidem, sed magis cutis exasperatur, exulcera-

*paulo læuius,

turq;,

*turq́; ac vehementius & roditur, & rubet, interdum etiam pilos remittit. Quæ minus rotunda est, difficilius sanescit: nisi sublata est, in impetiginem vertitur: sed leuis papula, etiam si ieiuna saliua quotidie defricatur, sanescit. Maior commodißimè murali herba tollitur, si sub ea detrita est. Vt verò ad composita medicamenta veniamus, idem illud Protarchi tãto valentius in his est, quanto minus in his *vitij est: alterum ad idem Myronis, nitri *rubri, thuris, singulorum* P. I. ✳. *cantharidum purgatarum* P. II. ✳. *sulphuris ignem non experti tantundem, resinæ terebinthinæ liquidæ* P. XX. ✳. *farinæ *lolij semis, gith cyathos tres, picis crudæ *vnum.*

* vitium
*ruffi.
*lolij sext. III.
*sext.

De Vitiliginis speciebus, id est, de Alpho, & Melane, & Leuce, & earum curatione.

VItiligo quoque, quamuis per se nullum periculum adfert, tamen fœda est, & ex malo corporis habitu fit. Eius tres species sunt. Ἀλφὸς *vocatur, vbi color albus est, ferè subasper, & non continuus, vt quædam quasi guttæ dispersæ esse videantur. Interdum etiam latius, & cum quibusdam intermißionibus serpit.* Μέλας *colore ab hoc differt, quia niger est, & vmbræ similis. Cætera eadem sunt.* Λευκὴ *habet quiddam simile alpho, sed magis albida est, altius descendit, in eaq́; albi pili sunt, & lanugini similes. Omnia hæc serpunt, sed in alijs celerius, in alijs tardius. Alphos & Melas in quibusdam varijs temporibus & oriuntur, & desin-*

desin-

*desinunt. Leuce quem occupauit, non facilè dimittit. Priora curationem non difficillimam recipiunt, vltimum vix vnquam sanescit: ac si quid ei vitio demptum est, tamen non ex toto sanus color redditur. Vtrum autem aliquod horum sanabile sit, an non sit, experimento facili colligitur. Incidi enim cutis debet, aut acu pungi. Si sanguis exit, quod ferè fit in duobus prioribus, remedio locus est: si humor albidus, sanari non potest: itaque ab hoc quidem abstinendum est. Super id verò, quod curationem recipit, imponenda lenticula mista cum sulphure & thure, sic vt ea contrita ex aceto sit. Aliud ad idem, quod ad Hirenæum auctorem refertur, Alcyonium, nitrum, cuminum, fici folia arida paribus portionibus contunduntur, adiecto aceto. His in sole vitiligo perungitur, deinde non ita multo pòst, ne nimis erodatur, eluitur. Propriè *quidem Myrone auctore eos, quos Alphos vocari dixi, hoc medicamento perungunt, sulphuris *P. II. ✱. nitri P. IIII. ✱. myrrhæ aridæ contritæ acetabulum miscent, deinde in balneo super vitiliginem inspergunt farinam ex faba, tum hæc inducunt. Hi verò quos Melanas vocari dixi, curantur, cùm simul* contrita sunt alcyonium, thus, hordeum, faba sine oleo, in balneo ante sudorem insperguntur, *tum genus id vitiliginis desiccatur.*

* quidam

* P.* 3. aluminis scissilis P. *: 3. nitri P. *IIII. myrti radice contrita acetab.

* contrita alcyoniũ

*actum

LIBER VI.

De vitiis singularum corporis partium. c. I.

De capillis fluentibus.

DIXI de his vitijs, quæ per totum corpus orientia, medicamentorum auxilia desiderant. Nunc ad ea veniam, quæ non nisi in singulis partibus incidere consuerunt, orsus à capite. In hoc igitur capillis fluentibus maximè quidem sæpe radendo succurritur. Adijcit* enim vim quandam ad continendum ladanum cum oleo mistum. Nunc de his capillis loquor, qui post morbum fere fluūt. Nam quo minus caput quibusdam ætate nudetur, succurri nullo modo potest.

*etiam

De Porrigine, & eius curatione. c. II.

POrrigo autem est, vbi inter pilos quædam quasi squamulæ surgunt, eæq; *acutæ resoluuntur, & interdum madent, multo sæpius siccæ sunt. Idq; euenit modò sine vlcere, modò exulcerato loco: huic quoq; modò malo odore, modò nullo accidente, fereq; id in capillo fit, rarius in barba, aliquando etiam in supercilio. Ac neque sine aliquo corporis vitio nascitur, neque ex toto inutile est. Nam bene integro capite, non exit. Vbi aliquod in eo vitium est, non incommodum est, summam cutem potius subinde corrumpi, quàm id, quod nocet, in aliam partem magis necessariam verti. Commodius est ergo subinde pectendo repurgare, quàm id ex toto prohibere. Si tamen

*à cute

men ea res nimium offendit, quod humore sequente fieri potest, magisq; si id etiam mali odoris est, caput sæpe radendum est, dein* id supèr *adiuuandum aliquibus ex leuiter reprimentibus, quale est nitrum cum aceto, vel ladanum cum myrteo vino, vel myrobalanum cum vino. Si parum per hæc proficitur, vehementioribus vti licet, cum eo, vt sciamus, vtique in recenti vitio id inutile esse.*

* is
* insuper
*adlinendum

De Sycosi, & eius curatione. C. III.

E*St etiam vlcus, quod à fici similitudine σύκωσις à Græcis nominatur. Caro excrescit, & id quidem generale est. Sub eo verò duæ species sunt. Alterum vlcus durum, & rotundum est, alterum humidũ, & inæquale. Ex duro exiguum quiddam, & glutinosum exit: ex humido plus: & mali odoris. Fit verò vtrunq; in his partibus, quæ pilis conteguntur. Sed id quidem quod callosum, & rotundum est, maximè in barba. Id verò quod humidum, præcipuè est in capillo. Super vtrunque oportet imponere elaterium, aut lini semen contritum, & aqua* coactum, aut ficũ in aqua decoctam, aut emplastrum tetrapharmacum ex aceto subactum, terra quoque eretria ex aceto liquata rectè illinitur.*

* coctum,

De Areis, & earum curationibus. C. IIII.

A*Rearum quoq; duo genera sunt. Commune vtriq; est, quòd emortua summa pellicula pili primùm extenuantur, deinde excidunt: ac si ictus is locus est, sanguis exit liquidus, & mali*

odoris, increſcitq́; vtrunque in aliјs celeriter, in aliјs tardè. Peius eſt, quod denſam cutem, & ſubpinguem, & ex toto glabram fecit: ſed ea quæ ἀλωπεκία nominatur, ſub qualibet figura dilatatur, fit & in capillo, & in barba. Id verò quod à ſerpentis ſimilitudine ὀφίασις appellatur, incipit ab occipitio, duorum digitorum latitudinem non excedit, ad aures duobus capitibus ſerpit, quibuſdam etiam ad frontem, donec ſe duo capita in priorem partem committant. Illud vitium in qualibet ætate eſt, hoc fere infantibus. Illud vix vnquam ſine curatione, hoc per ſe ſæpe finitur. Quidam hæc genera arearum ſcalpello exaſperant. Quidam illinunt adurentia ex oleo, maximeq́ chartam combuſtam. Quidam reſinam terebinthinam cum thapſia inducũt. Sed nihil melius eſt, quàm nouacula quotidie radere, qua cùm paulatim ſumma pellicula exciſa eſt, adaperiuntur pilorum radiculæ. Neq; ante oportet deſiſtere quàm frequentem pilum naſci apparuerit. Id autem, quod ſubinde raditur, illini atramento ſcriptorio ſatis eſt.

De Varis, & Lenticulis, & Ephelide, & eorum curationibus. CAP. V.

PEnè ineptiæ ſunt, curare Varos, & Lenticulas, & Ephelidas. Sed eripi tamen fœminis cura cultus ſui non poteſt. Ex his autem quas ſuprà poſui, Vari, Lenticulæq́; vulgo notæ ſunt, quamuis rarior ea ſpecies eſt, quam ξένιον Græci vocant, cùm ſit ea Lenticula rubicundior, &

inæqua-

inæqualior. Ἐφηλὶς verò à plerisque ignoratur, quæ nihil est, nisi asperitas quædam, & durities mali coloris. Cætera non nisi in facie, Lenticulæ etiam in alia parte nonnunquàm nasci solent. De qua per se scribere alio loco, visum operæpretium non est. Sed Vari commodissimè tolluntur imposita resina, cui non minus quàm ipsa est, aluminis scissilis, & paulum mellis adiectum est. Lenticulam tollunt galbanum & nitrum, cùm pares portiones habent, contritaq; ex aceto sunt, donec ad mellis crassitudinem venerint. His corpus illinendum, & interpositis pluribus horis mane eluendum est, oleoq; leuiter vngendum. Ephelidem tollit resina, cui tertia pars salis fossilis, & paulum mellis adiectum est. Ad omnia verò ista, atque etiam ad colorandas cicatrices potest ea compositio, quæ ad Tryphonem patrem auctorem refertur. In ea pares portiones sunt myrobalani * magmatis, cretæ cimoliæ subcerulæ, nucum amararum, farinæ ordei, atque erui, struthij albi, sertulæ campanæ seminis. Quæ omnia contrita, melle quàm amarissimo coquuntur, illitumq; à vespere vsque mane eluitur.

*, crocomagmatis,

De oculorum morbis, curationibúsque eorum, & primò de his morbis, qui lenibus medicamentis curantur. CAP. VI.

Sed hæc quidem mediocria sunt. Ingentibus verò, & varijs casibus oculi nostri patent. Qui cùm magnam partem ad vitæ simul &

vsum, & dulcedinem conferant, summa cura tuẽdi sunt. Protinus autem orta lippitudine quædã notæ sunt, ex quibus quid euenturum sit, colligere poßimus. Nam *simul ac lacryma, & tumor, & crassa pituita cœperint, si ea pituita lacrymæ mista est, & ea lacryma calida est, pituita verò alba, & mollis, tumor non durus, longæ valetudinis metus non est. At si lacryma multa, & calida, pituitæ paulum, tumor modicus, idq; in vno oculo est, longum id, sed sine periculo futurum est. Idq; lippitudinis genus minime cum dolore est, sed vix ante vigesimum diem tollitur, nonnunquam per duos menses durat, sed quãdoq; finitur. Si pituita alba & mollis esse incipit, lacrymæq; miscentur, aut si simul *hæ vtrunque oculum inuaserunt, potest esse breuior, sed periculum vlcerum est. Pituita autem sicca & arida dolorem quidem mouet, sed maturius desinit, nisi quid exulcerauit. Tumor magnus si sine dolore est & siccus, sine vllo periculo est. Si siccus quidem, sed cum dolore est, ferè exulcerat, & nonnũquam ex eo casu fit, vt palpebra cum oculo glutinetur. Eiusdem exulcerationis timor in palpebris pupillisve est, vbi super magnum dolorem lacrymæ salsæ, calidæq; eunt, aut etiam si tumore *infinito diu lacryma cum pituita profluit. Peius etiamnum est, vbi pituita *calida, aut liuida est, lacryma calida aut multa profluit, caput calet, à temporibus ad oculos dolor peruenit, nocturna vigilia vrget. Siquidem sub his

*si simul

*ea

*finito

*candida,

tis oculus plerunq; rũpitur, votumq; est, vt tan-tum exulceretur. Intus ruptum oculum febricu-la iuuat. Si foras iam ruptus procedit, sine auxi-lio est. Si * de nigro aliquid albidum factum est, diu manet. At si asperum crassum est, etiam post curationem vestigium aliquod relinquit. Curari verò oculos sanguinis detractione, medicamento, balneo, vino, vetustissimus auctor Hippocrates memoriæ prodidit. Sed eorum tempora, & caus-sas parum explicuit, in quibus Medicinæ sum-ma est. Neque minus in abstinentia, & alui ductione sæpe auxilij est. Hos igitur interdum inflammatio occupat, vbi cum tumore in his do-lor est, sequiturq; pituitæ cursus nonnunquam copiosior vel acrior, nonnunquam vtraque parte moderatior. In eiusmodi casu prima omnium sunt, quies & abstinentia. Ergo primo die loco obscuro cubare debet, sic vt à sermone quoque abstineat. Nullum cibum assumere, si fieri potest, ne aquam quidem: sin minus, certè quàm mini-mum eius. Quòd si graues dolores sunt, commo-dius secundo die, si tamen res vrget, etiam pri-mo sanguis mittendus est, vtique si in fronte ve-næ tument, si firmo corpori materia superest. Si verò minor impetus, minus acrem curationem requirit, aluum, sed non nisi secundo, tertióve di[e], duci oportet. At modica inflammatio neu-trum ex his auxilium desiderat. Satisq; est vti quiete, & abstinentia. Neque tamen in lippien-tibus longum ieiunium necessarium est, ne pi-

*ex

tuita tenuior atque acrior fiat. Sed ſecundo die dari debet id, quod leuiſsimum videri poteſt ex his, quæ pituitam faciunt craſsiorem, qualia ſunt oua ſorbilia. Si minor vis vrget, pulticula quoque, aut panis ex lacte. Inſequentibus diebus, quantum inflammationi detrahetur, tantum adijci cibis poterit. Sed generis eiuſdem, vtique vt nihil ſalſum, nihil acre, nihil ex his quæ extenuant, ſumatur, nihil potui præter aquam. Et victus quidem ratio talis maxime neceſſaria eſt. Protinus autem primo die croci P. I. ✱. *& farinæ candidæ quàm tenuiſsimæ* P. II. ✱. *excipere oportet oui albo, donec mellis craſsitudinem habeat, idq; in linteolum illinere, & fronti agglutinare, vt compreſsis venis pituitæ impetum cohibeat. Si crocum non eſt, thus idem facit. Linteolo an lana excipiatur, nihil intereſt. Supèr inungi verò oculi debent, ſic vt croci quantum tribus digitis comprehendi poteſt, ſumatur: myrrhæ ad fabæ, papaueris lacrymæ ad lenticulæ magnitudinem, eaq; cum paſſo conterantur, & ſpecillo ſuper oculum inducantur. Aliud ad idem: Myrrhæ* P. I. ✱. *mandragoræ ſucci* P. II. ✱. *papaueris lacrymæ* P. II. ✱. *foliorum roſæ, cicutæ ſeminis, ſingulorum* P. IIII. ✱. *acaciæ* P. IIII. ✱. *gummi* P. VIII. ✱. *Et hæc quidem interdiu. Noctu verò, quò commodior quies veniat, non alienum eſt ſuperimponere candidi panis interiorem partem ex vino ſubactam. Nam & pituitam reprimit, & ſi*

*& si quid lacrymæ processit, absorbet, & oculum glutinari non patitur. Si graue id, & durum propter magnum oculorum dolorem videtur, oui & album, & vitellus in vas defundendum est, adijciendumq; eo mulsi paulum, idq; digito permiscendum. Vbi facta vnitas est, demitti debet lana mollis bene carpta, quæ id excipiat, superq; oculos imponi. Ea res & leuis est, & refrigerando pituitam coërcet, & non exarescit, & glutinari oculum non patitur. Farina quoque ordeacea cocta, & cum malo cotoneo cocto mista, commodè imponitur. Neque ab ratione abhorret etiam penicillo potissimum vti expresso: si leuior impetus est, ex aqua: si maior, ex posca. Priora fascia deliganda sunt, ne per somnum cadant, & hoc superimponi satis est, quia & reponi ab *ipso commodè potest: & cùm inaruit, iterum madefaciendum est. Si tantum mali est, vt somnum diu prohibeat, eorum aliquid dandum est, quæ *ἀνώδυνα Græci vocant. Satisq; est puero, quod erui, viro quod fabæ magnitudinem impleat. In ipsum verò oculum primo die, nisi *immodica inflammatio est, nihil rectè conijcitur. Sæpe enim potius concitatur eo pituita, quàm minuitur. A secundo die graui quoque lippitudini per indita medicamenta rectè succurritur, vbi vel iam sanguis missus, vel aluus ducta est, aut vbi neutrum necessarium esse, manifestum est.*

*agro

*ναρκωτικά

* modica

De diuersis oculorum collyriis.

Multa autem multorumq; auctorum collyria ad id apta sunt, nouisq; etiam nunc misturis temperari possunt, cùm lenia medicamenta & modice reprimentia, facile & varie misceantur. *Ergo nobilissima exequar.*

* Ego nobiliū ex. s. auctorū

Philonis collyrium.

Est igitur Philonis, quod habet cerussæ elotæ, spodij, gummi, singulorum P.I.✱. *papaueris lacrymæ combustæ* P.I.✱. *Illud scire oportet, hîc quoque omnia medicamenta, singula primum per se teri, deinde mista, iterum adiecta paulatim vel aqua vel alio humore: gummi cùm quasdam alias facultates habeat, hoc maxime* **præstare, vt vbi collyria facta inaruerunt, glutinata sint, neq; frientur.*

Gummi

* *præstat,*

Dionysij collyrium.

*Dionysij verò collyriū est, papaueris lacrymæ combustæ, donec***tenerescat,* P.I.✱. *thuris combusti, gummi, sing.* P.II.✱. *spodij* P.IIII.✱.

* *inarescat,*

Cleonis collyrium.

Cleonis nobile admodum, papaueris lacrymæ frictæ P. I.✱. *croci* P. I.✱. *gummi* P.I.✱. *quibus cùm teruntur, adijcitur rosæ succus. Aliud eiusdem valentius: Squamæ* **æris quod* στόμωμα *appellant,* P.I.✱. *croci* P.II.✱. *spodij* P.IIII.✱. *plumbi & eloti, & combusti* P. VI.✱. *gummi tantundem. Eius aliud quoque ad idem est, maximè vbi multa pituita profluit. Castorei* P.✱.3. *aloës* P. L.✱. *croci* *P. L.✱.

* *ferri* aut *chalybis*

*P.XI.

myrr

myrrhæ P. II. ✳. *licij* P. III. ✳. *cadmiæ curatæ* P. VIII. ✳. *stibis tantundem, acaciæ succi* P. XII. ✳. *quod cùm gummi miscuit, liquidum in * pyxidicula seruatur. Theodotus verò huic cõpositioni adiecit papaueris lacrymæ combustæ* P. I. ✳. *æris combusti & eloti* P. II. ✳. **nucleorum palmarum combustorum* P. X. ✳. *gummi* P. XII. ✳.

**pyxidula*

**aliàs: nucleos palmarũ cõbustos numero* X.

Theodoti collyrium, Acharistum appellatum.

A*Tipsius Theodoti, quod à quibusdam ἀχάριστον nominatur, eiusmodi est. Castorei, nardi indici, singulorum* P. I. ✳. *lycij* *P. ✳. *papaueris lacrymæ tantundem, myrrhæ* P. II. ✳. *croci, cerussæ elotæ, aloës, singulorum* P. III. ✳. *cadmiæ botryodis elotæ, æris combusti, singulorum* P. VIII. ✳. *gummi* *P. VIII. ✳. *acaciæ succi* P. XX. ✳. **stibis tantundem, quibus aqua pluuialis adijcitur.*

*P. II.

*P. XVIII

**stibij*

Cythion vel Tephrion collyrium.

P*Ræter hæc ex frequentissimis collyrijs est id, quod quidam Cythion, quidam à cinereo colore Tephrion appellant, amyli, tragacanthæ, acaciæ succi, gummi, singulorum* P. I. ✳. *papaueris lacrymæ* P. II. ✳. *cerussæ elotæ* *P. IIII. ✳. *spumæ elotæ* P. VIII. *Quæ æquè ex aqua pluuiali conteruntur.*

*P. VIII. *spuma elotæ* P. XIIII

Euelpidis collyrium, Trygodes nominatum.

E*Velpides autem, qui ætate nostra maximus fuit ocularius medicus, vtebatur eo, quod ipse composuerat, Trygodes nominabat: Castorei*

P. II.

P. II. ✱. lycij, nardi, papaueris lacrymæ, singulorum P. I. ✱. croci, myrrhæ, aloës, singulorum P. IIII. ✱. æris combusti * P. VIII. ✱. cadmiæ, & stibis, singulorum P. XII. ✱. acaciæ succi P. XXVI. ✱. gummi tantundem. Quo grauior verò quæq; inflammatio est, eo magis leniri * medicamentum debet, adiecto vel albo oui, vel muliebri lacte. At si neque medicus, neq; medicamentum præsto est, sæpius vtrumlibet horum in oculis penicillo ad ipsum facto infusum, id malum lenit. Vbi verò aliquis releuatus est, iamq; cursus pituitæ constitit, reliquias fortasse leniores futuras discutiunt balneum & vinum. Igitur lauari debet leuiter, antè ex oleo perfricatus, diutiusq; in cruribus & feminibus, multaq; calida aqua fouere oculos, deinde per caput prius calida, tum egelida perfundi, à balneo cauere, ne quo frigore afflatúve lædatur: posthæc cibo paulo pleniore, quàm ex eorum dierum consuetudine, vti: vitatis tamen omnibus pituitam extenuantibus. Vinum bibere lene, subausterum, modicè vetus, neque effusè neque timidè, vt neque cruditas ex eo, & tamen somnus fiat, lenianturq; intus latentia acria. Sed si quis in balneo sensit maiorem oculorum perturbationem quàm attulerat, quod incidere his solet, qui manente adhuc pituitæ cursu festinarunt, quamprimum discedere debet, nihil eo die vini assumere, cibi minus etiam quàm pridie. Deinde cùm primùm satis pituita substitit, iterum

Marginal notes: * P. VIIII. — * medicamento

iterum ad vsum balnei redire. Solet tamen euenire nonnunquàm, siue tempestatum vitio, siue corporis, vt pluribus diebus neq; dolor, neq; inflammatio, & minimè pituitæ cursus finiatur. Quod vbi incidit, iamq; ipsa vetustate res matura est, ab his eisdem auxilium petendum est, id est balneo ac vino. Hæc enim vt in recentibus malis aliena sunt, quia concitare ea possunt, & accendere, sic in veteribus, quæ nullis alijs auxilijs cesserunt, admodum efficacia esse consuerunt: videlicet hîc quoque vt alibi, cùm secunda vana fuerint, contrarijs adiuuantibus. Sed antè tonderi ad cutem conuenit. Deinde in balneo aqua calida quamplurima caput atq; oculos fouere, tum vtrumq; penicillo detergere, & vngere caput irino vnguento: continereq; in lectulo se, donec omnis calor qui conceptus est, finiatur, desinatq; sudor, qui necessariò in capite collectus est. Tum ad idem cibi viniq; genus veniendum est sic, vti potiones meracæ sint, obtegendumq; caput, & quiescendum. Sæpe enim post hæc grauis somnus, sæpe sudor, sæpe alui deiectio pituitæ cursum finit. Si leuatum malum est, quod aliquanto sæpius fit, per plures dies idem fieri oportet, donec ex toto sanitas restituatur. Si diebus eisdem aluus nihil reddit, ducenda est, quo magis superiores partes leuentur. Nonnunquam autem ingens inflammatio tanto impetu erumpit, vt oculos sua sede propellat. πρόπτωσιν id, quoniam oculi procidunt, Græci appellant. Huius*

* necessarius.

vtiq;

*vtiq;, si vires patiuntur, sanguinem mitti: si id fieri non potest, aluum duci, longioremq; inediam indici necessarium est. Opus autem lenißimis medicamentis est. Ideoq; Cleonis collyrio quidam *quod ex duobus antè positum est, vtuntur. Sed optimum est Nilei. Neque de vllo magis inter omnes auctores conuenit.*

*quod du.

Nilei collyrium omnium optimum.

ID *habet nardi Indici, papaueris lacrymæ, singulorum* P. I. ✱. *gummi* P. I. ✱. *croci* P. II. ✱. **foliorũ rosæ recentium* P. IIII. ✱. *Quæ vel aqua pluuiatili, vel vino leni subaustero cogũtur. Neq; alienum est malicorium, vel sertulam campanam ex vino coquere, deinde conterere, aut myrrham nigram cum rosæ folijs miscere, aut hyoscyami folia, cum oui cocti vitello, aut farinam cum acaciæ succo, vel passo, aut mulso. Quibus si folia quoq; papaueris adÿciuntur, aliquanto valentiora sunt. Horum aliquo præparato, penicillo fouere oculos oportet, ex aqua calida expresso: in qua antè mel myrti vel rosæ folia decocta sint. Deinde ex illis aliquid imponi. Præter hæc ab occipitio incisa cute, cucurbitula admouẽda est. Quòd si per hæc restitutus oculus in sedem suam non est, eodemq; modo prolapsus permanet, scire oportet, lumen esse amissum. Deinde futurum, vt *inarescat is, aut in pus vertatur. Si suppuratio se ostendit, ab eo angulo qui propior tempori est, incidi oculus debet: vt, effuso pure, & inflammatio, ac dolor finiatur, & intus tunicæ residant,*

*florum

* induresc at

dant,

*dant, quo minus fœda postea facies sit. Vtendum deinde vel ijsdem collyrijs est ex lacte, aut ouo, vel croco, cui album oui misceatur. Ac si indurruit & sic emortuus est, ne in pus verteretur, quatenus fœde prominebit, excidendum erit, sic vt hamo summa tunica apprehendatur: infra id deinde scalpellus incidat * tantundem: medicamenta erunt conijcienda, donec omnis dolor finiatur. Iisdē medicamētis in eo quoq; oculo vtendum est, qui primùm procidit, deinde per plura loca *fixus est.*

*:tandem

*fissus

De carbunculis oculorum, & eorum curatione.

SOlent etiam carbunculi ex inflammatione nasci, nonnunquam in ipsis oculis, nonnunquam in palpebris : & in ipsis oculis modò ab interiore, modò ab exteriore. In hoc casu aluus ducenda est, cibus minuendus, lac potui dandum, vt acria quæ læserunt, leniantur. Quod ad cataplasmata & medicamenta pertinet, his vtendū, quæ aduersus inflammationes proposita sunt. Atque hîc quoque Nilei collyrium optimum est: si tamen carbunculus in exteriore palpebræ parte est, ad cataplasmata aptißimum est lini semen ex mulso coctum: aut, si id non est, tritici farina eodem modo cocta.

De pustulis oculorum & curatione earum.

PVstulæ quoque ex inflammationibus interdum oriuntur. Quod si inter initia protinus incidit, magis etiam seruanda sunt, quæ de

sanguine, & quiete suprà posui. Sin serius quàm vt sanguis mitti posit, aluus tamen ducenda est. Si id quoq; aliqua res inhibet, vtiq; victus ratio seruanda est. Medicamentis autem hîc quoq; lenibus opus est, quale Nilei, quale Cleonis est.

*φιλαλήθους

*Philetis collyrium, ad pustulas oculorum.

* Philalethos

*ID quoque, quod * Philetis vocatur, huic aptum est, Myrrhæ, papaueris lacrymæ, singulorum* P.I. ✳. *plubi eloti, terræ Samiæ, quæ ἀστὴρ vocatur, tragacanthæ, singulorum* P.IIII. **stibis cocti, amyli, singulorum* P.XVI. ✳. *spodij eloti, cerussæ elotæ, singulorum* P.VIII. ✳. *Quæ aqua pluuiali excipiuntur. Vsus collyrij, vel ex ouo, vel ex lacte est.*

* stibij

De vlceribus oculorum, & eorum curatione, & de διὰ *βαλάνου collyrio.

*λιβάνου

*EX pustulis vlcera interdum fiunt, eaq; recentia æquè lenibus medicamentis nutrienda sunt, & ijsdem fere quæ suprà in pustulis posui. Fit quoque propriè ad hæc quod *diabalanu vocatur. Habet æris combusti & eloti, papaueris lacrymæ frictæ, singulorum* P.I. ✳. *spodij eloti, thuris, *stibis combusti & eloti, myrrhæ, gummi, singulorum* P.II.

*διὰ λιβάνου

*stibij

Curatio oculorum aliquo casu imminutorum.

EVenit etiam, vt oculi vel ambo, vel singuli, minores fiant, quàm esse naturaliter debeat. Idq; & acer pituitæ cursus in lippitudine efficit, & continuati fletus, & ictus parum bene curati. In his quoq; ijsdem lenibus medicamentis

ex muliebri lacte vtendum est. Cibis verò his qui maximè corpus alere, & implere consuerunt. Vitandaq; omni modo caussa, quæ lacrymas excitet, curaq; domesticorum, quorum etiam, si quid tale incidit, eius notitiæ subtrahendum: atq; acria quoq; medicamenta, & acres cibi non alio magis nomine his nocent, quàm quòd lacrymas mouent.

De pediculis palpebrarum.

*Genus quoq; vitij est, *qui inter pilos palpebrarū pediculi nascuntur. Id* φθειρίασιν *Græci nominant. Quod cùm ex malo corporis habitu fiat, raro non vltra procedit. Sed fere tempore interposito, pituitæ cursus acerrimus sequitur, exulceratisq; vehementer oculis, aciem quoq; ipsam corrumpit. His aluus ducenda, caput ad cutem tondendum, diuq; quotidie ieiunis perfricandum. His, ambulationibus, alijsq; exercitationibus diligenter vtendum, gargarizādumq; ex mulso, in quo nepeta & pinguis ficus decocta sit: sæpe in balneo multa calida aqua fouendum caput. Vitandi acres cibi, lacte vinoq; pingui vtendum, bibendumq; liberalius quàm edendum est. Medicamenta verò intus quidem lenia danda sunt, *ne acriorem pituitam concitent. Super ipsos vero pediculos alia, quæ necare eos & prohibere ne similes nascantur, possint. Ad idipsum spumæ nitri P.I.⚹. sandaracæ P.I.⚹. vuæ taminiæ P.⚹.I. simul teruntur, adijciturque vetus oleum pari portione, atque acetum, donec ei mellis crassitudo sit.*

**quo al. cum*

**aliàs ne acriores pituitæ concitentur. al. ne quid acrioris pituitæ cōc.*

De oculorum grauioribus morbis, qui ex inflammationibus oriuntur, & validioribus medicamentis curantur, & de Andreæ collyrio, & de * diacerato.

* διὰ κέρατος.

* curātur

*HActenus oculorum morbi lenibus medicamentis * nutriuntur. Genera deinde alia sunt, quæ diuersam curationem desiderant, fereq; ex inflammationibus nata sunt, sed finitis quoq; his manentia. Atq; in primis in quibusdam perseuerat tenuis pituitæ cursus, quibus aluus ab inferiore parte euocanda est, demendum aliquid ex cibo. Neque alienum est illini frontem compositione Andreæ, quæ habet gummi P. I. ⁎. cerussæ, stibis, singulorum P. II. ⁎. spumæ argenti & coctæ, & elotæ P. IIII. ⁎. Sed & ea spuma ex aqua pluuiali coquitur, & arida hæc medicamenta ex succo myrti conteruntur. His illita fronte cataplasma quoque super iniiciendum ex farina, quæ frigida aqua coacta sit, cuiq; aut acaciæ succus, aut cupressus adiecta sit. Cucurbitula quoque, inciso vertice, rectè accommodatur, aut ex temporibus sanguis emittitur. Inungi verò eo debet quod habet squamæ æris, papaueris lacrymæ, singulorum P. ⁎. ceruini cornu combusti & eloti, plumbi eloti, gummi, singulorum P. IIII. ⁎. thuris P. XII. ⁎. Hoc collyrium quia cornu habet, διὰ κέρατος nominatur. Quotiescunque non adiicio quod genus humoris adiiciendum sit, aquam intelligi volo.*

Memigmenon, Euelpidis collyrium.

Ad

AD idem Euelpidis, quod μεμιγμένον nominabat. In eo papaueris lacrymæ, & albi piperis, singulæ vnciæ sunt, gummi libra, æris combusti P. I. ✱. Inter has autem curationes, post intermissionem aliquam prosunt balneum & vinum. Cumq; omnibus lippientibus vitandi cibi sunt, qui extenuant, tum præcipue quibus tenuis humor diu fertur. Quòd si iam fastidium est eorum, quæ pituitam crassiorem reddunt, sicut in hoc genere materiæ maxime promptum est, confugiendum est ad ea, quæ quia ventrem, corpus quoque astringunt.

De oculorum vlceribus supercrescentibus, sordidis, cauis, veteribus, & curationibus singulorum.

AT vlcera si cum inflammatione finita non sunt, aut supercrescentia, aut sordida, aut caua, aut certe vetera esse consuerunt. Ex his supercrescentia collyrio, quod Memigmenon vocatur, optimè reprimuntur. Sordida purgantur & eodem, & eo quod Smilion nominatur.

Smilion collyrium.

HAbet æruginis P. III. ✱. gummi tantundem, ammoniaci, minij sinopici, singulorum P. XVI. ✱. Quæ quidam ex aqua, quidam, quo vehementiora sint, ex aceto terunt.

Phynon collyrium Euelpidis.

ID quoq; Euelpidis, quod* Phynona appellabat, huic vtile est: Croci P. I. ✱. papaueris lacrymæ, gummi, singulorum P. II. ✱. æris combusti & elati, myrrhæ, singulorũ P. IIII. ✱. piperis albi

* Aliàs Pyrrhon, vel Pyrrhona.

 P. VI. ✱.

* fingendum P.VI.*. Sed ante linitum hoc *vngendum est.

Sphærion collyrium Euelpidis.

ID quoq; eiusdem, quod Sphærion nominabat, *eôdem valet. Lapidis hæmatitis eloti P. II.*. piperis grana sex, cadmiæ elotæ, myrrhæ, papaueris lacrymæ, singulorum P.III.*. croci P. IIII. *. gummi P. VIII. *. Quæ cum vino Amineo conteruntur.

*in eod.

Liquidum Euelpidis collyrium.

LIquidum quoque medicamentum ad idem componebat, in quo erant hæc, æruginis P.*. *minij combusti, atramenti sutorij, cinnamomi, singulorum P.III.*.croci, nardi, papaueris lacrymæ, singulorum P.I.*.myrrhæ P. II.*.æris combusti P.III.*. cineris ex * odoribus P. IIII. *. piperis grana*XV. Hæc ex vino austero teruntur: deinde cum passi tribus heminis decoquuntur, donec corpus vnum sit. Idq; medicamentum vetustate efficacius fit.

*misy

*oleribus, i. brassica.

*V.

De cauis oculorum vlceribus, & curationibus.

CAua verò vlcera commodissimè implent ex his quæ suprà posita sunt, Sphærion, & id quod*Philetis vocatur. Idem Sphærion vetustis vlceribus, & vix ad cicatricem venientibus optimè succurrit.

*aliàs, Philaletis, φιλαλήθης

Hermonis collyrium.

Est etiam collyrium, quod cùm ad plura valeat, plurimum tamen proficere in his vlceribus videtur. Refertur ad Hermonem auctorem: habet piperis longi P.I.3.*.albi *P.* cinnamomi, costi, singulorum P.I. *. atramenti sutorij, nardi,

*P.V.

nardi, casiæ, castorei, singulorum P. II. ✳. *gallæ* P. V. ✳. *myrrhæ, croci, thuris, lycij, cerussæ, singulorũ* P. VIII. ✳. *papaueris lacrymæ* P. XII. ✳. *aloes, æris combusti, cadmiæ, sing.* P. XVI. ✳. *acaciæ, stibis, gummi, sing.* P. XXV. ✳

De cicatricibus oculorum, quæ ex vlceribus factæ sunt, & quomodo curari debeant, & de Asclepia, & Canopite & Pyxino, collyriis.

FActæ verò ex vlceribus cicatrices, duobus vitijs periclitantur, ne aut cauæ, aut crassæ sint. Si cauæ sunt, potest eas implere, id quod sphærion vocari dixi, vel id quod Asclepias nominatur. Habet papaueris lacrymæ P. II. ✳ *sagapeni, opopanacis, singulorum* P. III. ✳. *æruginis* P. IIII. ✳. **cumini* P. VIII. ✳. *piperis* P. XII. ✳. *cadmiæ elotæ, cerussæ, singulorum* P. XVI. ✳. *At si crassæ cicatrices sunt, extenuat vel Smilion, vel Canopite collyriũ, quod habet cinnamomi, acaciæ, singulorum* P. I. ✳. *cadmiæ elotæ, croci, myrrhæ, papaueris lacrymæ, gummi, singulorum* P. II. ✳. *piperis albi, thuris, singulorum* P. III. ✳. *æris combusti* P. IX. ✳. *cum aqua pluuiatili. Vel Euelpidis Pyxinum, quod ex his constat: Salis fossilis* P. IIII. ✳. *ammoniaci, thymiamatis* P. VIII. ✳. *papaueris lacrymæ* P. XII. ✳. *cerussæ* P. XV. ✳. *piperis albi, croci siculi,* **singulorum* P. LII. ✳. *gummi* P. XIII. ✳. *cadmiæ elotæ* P. IX. ✳. *Maxime tollere cicatricem videtur, id quod habet gummi* P. III. ✳. *æruginis* P. I. ✳. *crocomagmatis* P. IIII. ✳.

* *gummi*

* *aliâs singulorũ* XXXI.

De alio genere inflammationis oculorum.

*Est etiam genus inflammationis, in qua si cui tument ac distenduntur cum dolore oculi, sanguinem ex fronte emitti necessarium, multaq; aqua calida caput atque oculos fouere, *gargarizari ex lenticula, vel ex fici cremore, inungi acribus medicamentis, quæ suprà comprehensa sunt, maximeq; eo quod Sphærion nominatur, quod lapidem hæmatiten habet. Atque alia quoque vtilia sunt, quæ ad extenuandam aspritudinem fiunt, de qua protinus dicam. Hanc autem*inflammatio oculorum fere sequitur, interdum maior, interdum leuior, nonnunquam etiam ex aspritudine lippitudo fit, deinde aspritudinē ipsam auget, fitq; ea in alijs breuis, in alijs longa, & quæ vix vnquam finiatur. In hoc genere valetudinis quidam crassas durasq; palpebras, & ficulneo folio & asperato specillo, & interdum scalpello eradunt, versasq; quotidie medicamentis suffricant. Quæ neque nisi in magna vetustaq; aspritudine, neque sæpe facienda sunt. Nam melius eòdem ratione victus & idoneis medicamentis peruenitur. Ergo exercitationibus vtemur, & balneo frequentiore, multaq; oculorum palpebras aqua calida fouebimus. Cibos autem sumemus acres, & extenuantes.*

* gargarizare

* inflatio

Cæsarianum collyrium.

At medicamentum id quod Cæsarianum vocatur, habet atramenti sutorij P. I. *

missyos P. *.*piperis albi* P. V. *.*papaueris lacrymæ, gummi, singulorum* P. II. *. *cadmiæ elotæ* P. III. *.*stibis* P. VI. *. *Satisq; cōstat, hoc collyrium aduersus omne genus oculorum valetudinis idoneum esse, exceptis his quæ lenibus* * *nutriuntur.*

*Aliàs curantur.

Hieracis collyrium.

ID *quoque quod Hieracis nominatur, ad aspritudinem potest: Habet myrrhæ* P. I. *. *ammoniaci thymiamatis* P. II. *. *æruginis rasæ* P. IIII. *. *cum aqua pluuiatili. Ad idem idoneum est etiam id quod* * *Canopite est, & id quod Smilion vocatur, & id quod pyxinum, & id quod Sphærion. Si composita medicamēta non adsunt, felle caprino, vel quàm optimo melle satis commode aspritudo curatur.*

Canopite

De Xerophthalmia, genere aridæ lippitudinis.

EST *etiam genus aridæ lippitudinis, ξηροφθαλμίαν Græci appellant: neque tument, neq; fluunt oculi, sed rubent tantùm, & cum dolore quodam* * *grauescunt, & noctu prægraui pituita inalescunt: quantoq;* * *minor generis huius impetus, tanto finis minus expeditus est. In hoc vitio multum ambulare, multum exerceri, lauari sæpe, ibiq; desudare, multaq; frictione vti necessarium est. Cibi neque qui implent, neque nimium acres apti sunt, sed inter hos medij. Mane vbi concoxisse manifestum est, non alienum est ex sinapi gargarizare, tum deinde caput atque os diutius* * *perfricare.*

**fere leui, & prurigine grauescunt & palpebræ citra duritiem vllam noctu prægraui pituita inhærescūt:*

**maior*

**Aliàs defricare*

Rhinion collyrium.

Collyrium verò aptissimum est, quod Rhinion vocatur. Habet myrrhæ P. I. ✶. *papaueris lacrymæ, acaciæ succi, piperis, gummi, singulorum* P. I. ✶. *lapidis hæmatitis, lapidis phrygij, lycij, lapidis scissilis, singulorum* P. II. ✶. *æris combusti* P. IIII. ✶. *Ac pyximum quoque eodem accommodatum est.*

Ad oculos scabros, collyria.

Si verò scabri oculi sunt, quod maxime in angulis esse consueuit, potest prodesse Rhinion id quod suprà positum est: potest similiter prodesse id quod habet æruginis rasæ, piperis longi, papaueris lacrymæ, singulorum P. ✶. II. *piperis albi, gummi, singulorum* P. ✶. IIII. *cadmiæ elotæ, cerussæ, singulorum* P. VI. ✶. *Nullum tamen melius est quam Euelpidis, quod Basilicon nominabat. Habet papaueris lacrymæ, cerussæ, lapidis* **Asij, singulorum* P. II. ✶. *gummi* P. XIII. ✶. *piperis albi* P. IIII. ✶. *croci* P. VI. ✶. *psorici* P. XIII. ✶. *Nulla autem per se materia est, quæ Psoricon nominetur, sed chalcitidis aliquid, & cadmiæ dimidio plus ex aceto simul conteruntur, idq; in vas fictile** *additum, & contectum ficulneis folijs sub terra reponitur, sublatumq; post dies viginti rursus teritur, & sic appellatur. Verùm in basilico quoque collyrio conuenit, ad omnes affectus oculorum id esse idoneum, qui non* **lenibus medicamentis curantur. Vbi non sunt autem medicamenta composita, scabros angulos*

[Marginal notes: * *Assij*, | ψωρικοῦ descriptio, quæ eadem fere & à Dioscoride traditur. | * *inditum* | * *lenibus*]

**leuant*

*leuant & mel & vinum. Succurritq; & his, & aridæ lippitudini, si quis panem ex vino subactum super oculum imponit. Nam cùm fere sit humor aliquis, qui modò ipsum oculũ, modò angulos, aut palpebras *exasperat, sic, & si quid prodit humoris, extrahitur, & si quid iuxtà est, repellitur.

*lauant

*exasperet,

Ad Caligationem oculorum, quæ propter lippitudinem oritur, remedia & collyria.

CAligare verò oculi nonnunquam ex lippitudine, nonnunquam etiam sine hac propter senectutem, imbecillitatémve aliam consuerunt. Si ex reliquijs lippitudinis id vitium est, adiuuat collyrium quod Asclepias nominatur. Adiuuat *id quod ex crocomagmate fit.

*& id

διὰ κρόκου collyrium.

PRopriè etiam ad id componitur, quod διὰ κρόκου vocant: habet piperis P. I. ⚹. croci *cilicis, papaueris lacrymæ, cerussæ, singulorum P. II. ⚹. psorici, gummi, singulorum P. IIII. ⚹.

*cilicij, al. siculi,

Ad caligationem oculorum, quæ propter senectutem, aut aliam imbecillitatem fit.

ATsi ex senectute, aliáve imbecillitate id est, rectè inungi potest, & melle quàm optimo, & cyprino, & oleo vetere. Commodissimum tamen est, balsami partem vnam, & olei veteris, aut cyprini partes duas, mellis quàm acerrimi partes tres miscere. Vtilia quoque huic medicamenta sunt, quæ ad caliginem proxime, quæq; ad extenuandas cicatrices supra comprehensa sunt. Cuicunque verò oculi caligabunt, huic

opus erit multa ambulatione atq; exercitatione, frequenti balneo, vbi totũ quidẽ corpus perfricãdum est, præcipue tamen caput, & quidẽ irino, donec insudet, velandumq; postea, nec detegendum antequã sudor & calor domi cõquierint. Tum cibis vtẽdũ acribus, & extenuãtibus, interpositisq; aliquibus diebus, ex sinapi gargarizandum.

De suffusione oculorum.

*Suffusio quoque (quam Græci ὑπόχυσιν nominant) interdum oculi * potentiæ, qua cernit, se opponit. Quòd si inueterauerit, manu curandum est. Inter initia nonnunquam etiam certis obseruationibus discutitur. Sanguinem ex fronte vel naribus mittere, in temporibus venas adurere, gargarizando pituitam euocare, suffumigare oculos acribus medicamẽtis, inungere expedit. Victus optimus est, qui pituitam extenuat.*

* *pituita,*

De resolutione oculorum, quæ Paralysis dicitur.

Ac ne resolutio quidem oculorum, quam παράλυσιν Græci nominant, alio victus modo, vel aliis medicamentis curanda est. Exposuisse tantum genus vitij satis est. Igitur interdum euenit, modò in altero oculo, modò in vtroque, aut ex ictu aliquo, aut ex morbo comitiali, aut ex distentione neruorum, qua vehementer oculus ipse concussus est, vt his neque quoquam intendi poßit, nec omnino consistat: sed huc illúcve sine ratione moueatur, ideoq; ne conspectum quidem rerum præstet.

De

De Mydriasi oculorum.

NOn multum ab hoc malo distat id, quod μυδρίασιν Græci vocant. Pupilla effunditur & dilatatur, aciesq; eius hebescit : ac penè difficillime genus id imbecillitatis eliditur. In vtraq; verò, id est, & paralysi, & mydriasi, pugnandum est per eadem omnia, quæ in caligine oculorum præcepta sunt, paucis tantùm mutatis: siquidem ad caput irino interdum acetum, interdum nitrum adijciendum est*, melle inungi satis est. Quidam in posteriore vitio calidis aquis vsi releuatiq;. Quidam sine vlla manifesta caussa subito obcæcati sunt. Ex quibus nonnulli cùm aliquandiu nihil vidissent, repentina profusione alui lumen receperunt. Quo minus alienum videtur, *ex recenti re & interposito tempore medicamentis quoque moliri detectiones, quæ omnem noxiam materiam in inferiora depellant.*

*ac p. caligatur. Diffic.

*: oculos verò melle

*&

De imbecillitate oculorum.

PRæter hæc imbecillitas oculorum est, ex qua quidem interdiu satis, noctu nihil cernunt, quod in fœminam bene respondentibus menstruis non cadit. Sed sic laborantes inungi oportet sanguine iocinoris, maximè hircini, si minus, caprini, vbi id assum coquitur, excepto: atq; edi quoque ipsum iecur debet. Licet tamen etiam iisdem medicamentis non inutiliter vti, quæ vel cicatrices, vel aspritudinem extenuant: quidam contrito semine portulacæ mel adijciunt, eatenus ne id ex specillo distillet, eoq; inungunt.*

*aliàs, humore iocin. al. sanie

Exerc

Exercitationibus, balneo, frictionibus, gargarizationibus iisdem, his quoq; vtendum est.

Ad oculos, qui extrinsecus offenduntur, cùm sanguine suffusi sunt.

*ET hæc quidem in ipsis corporibus oriuntur. Extrinsecus verò interdum si ictus oculum lædit, vt sanguis in eo suffundatur, nihil commodius est, quàm sanguine vel columbæ, vel palumbi, vel hirundinis inungere. Neque id sine caussa fit, cùm *horum acies extrinsecus læsa interposito tempore in antiquum statum redeat, *celeberrimeq; hirundinis. Vnde etiam locus fabulæ factus est, aut per parentes, aut id herba chelidonia restitui, quod per se sanescit. Eorum ergo sanguis nostros quoq; oculos ab externo casu commodissimè tuetur, hoc ordine, vt sit hirundinis optimus, deinde palumbi, minime efficax colũbæ & illi ipsi, & nobis. Supra percussum verò oculum ad inflammationem leniendam, non est alienum imponere etiam cataplasmata. Sed ammoniacus, vel quilibet alius quàm optimus teri debet, sic vt ei paulatim oleum adiiciatur, donec crassitudo strigmenti fiat. Id deinde miscendum est cum ordeacea farina, quæ ex mulso decocta sit. Facile autem recognitis omnibus, quæ medici quoq; prodiderunt, apparere cuilibet potest, vix vllum ex his, quæ supra comprehensa sunt, oculi vitium esse, quod non simplicibus quoq;, & promptis remediis *submoueri possit.*

**harum*

** celerrimeq;*

* Armeniacus legendum, vt sub audiatur lapis. *al. Sal ammoniacus,*

**subito remoueri*

De aurium morbis, & curationibus. C. VII.

Hæc

*HActenus in oculis ea reperiuntur, in quibus medicamenta plurimum possint. Ideoq; ad aures transeundum est, quarum vsum proximum à luminibus natura nobis dedit. Sed in his aliquanto maius periculum est: nam vitia oculoru *intra ipsos nocent. Aurium inflāmationes doloresq;, interdum etiam ad dementiam mortemq; præcipitant. Quo magis inter initia protinus succurrendum est, ne maiori periculo locus sit. Ergo vbi primum dolorem aliquis sensit, abstinere & continere se debet. Postero die, si vehementius malum est, caput tondere, idq; irino vnguento calido perungere & operire. At magnus cum febre vigiliaq; dolor exigit, vt sanguis quoque mittatur. Si id aliquæ caussæ prohibent, aluus soluenda est. Cataplasmata quoque calida subinde mutata proficiunt, siue fœni Græci, siue lini, siue alia farina ex mulso decocta est. Recte etiam subinde admouentur spongiæ, ex aqua calida expressæ. Tum leuato dolore, ceratum circundari debet ex irino aut cyprino factum. In quibusdam tamen melius, quod ex rosa factum est, proficit. Si vehemens inflammatio somnū ex toto prohibet, adijci *cataplasmata debent, papaueris, *corticis fricti atque contriti, sic vt ex his pars dimidia sit, eaq; tum simul ex passo misto *decoquatur. In aurem verò infundere aliquod medicamentū oportet, quod semper antè tepefieri conuenit, commodissimeq; per strigilem instillatur. Vbi auris repleta est, super lana mol-*

lis

*ipsis tantummodo noc.

*cataplasmati

*cortices

*decoquātur:

lis addenda est, quæ humorem intus contineat. Et hæc quidem communia sunt. Medicamentum verò est & rosæ, & radicum arundinum succus, & oleum in quo lumbrici cocti sunt, & humor ex amaris nucibus, aut ex nucleo mali persici expressus. Composita verò ad inflammationem doloremq; leniendum hæc fere sunt: Castorei, papaueris lacrymæ pares portiones conteruntur, deinde adijcitur his passum. Vel papaueris lacrymæ, croci, myrrhæ par modus, sic teritur, vt inuicem modò rosa, modò passum instilletur. Vel id quod amarũ in ægyptia faba est, conteritur, rosa adiecta. Quibus myrrhæ quoq; paulum à quibusdam miscetur, vel papaueris lacrymæ, aut thus cum muliebri lacte, vel amararum nucum cum rosæ succo. Vel castorei, myrrhæ, papaueris lacrymæ pares portiones cum passo. Vel croci P. I. ✱. myrrhæ, aluminis scissilis, singulorũ P. ✱. 3. quibus cùm teruntur, paulatim miscentur passi cyathi tres, mellis minus cyatho. Idq; ex primis medicamentis est. Vel papaueris lacryma ex aceto. Licet etiam compositione vti Themisonis, quæ habet castorei, opopanacis, papaueris lacrymæ ex aceto, singulorum P. II. ✱. *spumæ lycij P. IIII. ✱. Quæ contrita passo excipiuntur, donec cerati crassitudinem habeant, atq; ita reponuntur. Vbi vsus requiritur, rursus idem medicamentum adiecto passo, *specillo teritur. Illud perpetuum est, quotiescunq; crassius medicamentum est, quàm vt in aurem instillari possit,

*argenti (al. nitri) spumæ, lycij

*pistillo

*sit, adijciendum eum esse humorem, ex quo id componi debet, donec satis liquidum sit. Si verò pus quoq; aures habent, rectè lycium per se infunditur, aut irinum vnguentum, aut porri succus cum melle, aut centaureæ succus cum passo, aut dulcis punici mali succus in ipsius cortice tepefactus, adiecta myrrhæ exigua parte. Rectè etiam miscentur myrrhæ (quam στακτὴν *cognominat) P. I. ✱. croci tantundem, nuces amaræ* XV. mellis sesquicyathus. Quæ contrita, cùm vtendum est, in cortice punici mali tepefiant. Ea quoque medicamenta quæ oris exulcerati caussa componuntur, æquè vlcera aurium sanant. Quæ si vetustiora sunt, & multa sanies fluit, apta compositio est, quæ ad auctorem Erasistratum refertur, piperis P. I. ✱. croci P. I. ʒ. ✱. myrrhæ, misyos cocti, singulorum P. II. ✱. æris combusti P. II. ✱. Hæc ex vino teruntur. Deinde vbi inaruerunt, adijciuntur passi heminæ tres, & simul coquuntur. Cùm vtendum est, adijcitur his mel & vinum. Est etiam Ptolemæi chirurgi medicamentum, quod habet lentisci P. I. ✱. gallæ P. I. ✱. omphacis P. I. ✱. succum punici mali. Est Menophili validum admodum, quod ex his constat, piperis longi P. I. ✱. castorei P. II. ✱. myrrhæ, croci, papaueris lacrymæ, nardi syriaci, thuris, malicorij, ex Aegyptia faba partis interioris, nucum amararum, mellis quàm optimi, singulorum P. IIII. ✱. Quibus, cùm teruntur, adijcitur acetum quàm acerrimum, donec crassitu-*

* cognominant)

*XXV.

do in his paſsi fiat. Eſt Cratonis, cinnamomi, caſiæ, ſingulorũ P. I. ✱. lycij, nardi, myrrhæ, ſingulorum P. I. ✱. aloës P. II. ✱. mellis cyathi tres, vini ſextarius. Ex quibus vinum cum lycio decoquitur, deinde his alia miſcentur. At ſi multum puris, malusq; odor eſt, æruginis raſæ, thuris, ſingulorum P. II. ✱. mellis cyathi duo, aceti quatuor ſimul incoquuntur. Vbi vtendum eſt, dulce vinum miſcetur. Aut aluminis ſciſsilis, papaueris lacrymæ, acaciæ ſucci par pondus miſcetur, hisq; adijcitur hyoſcyami ſucci dimidio minor quàm vnius ex ſuperioribus portio, eaq; trita, ex vino diluuntur. Per ſe quoq; hyoſcyami ſuccus ſatis proficit. Commune verò auxilium aduerſus omnes aurium caſus, iamq; vſu comprobatum Aſclepiades compoſuit. In eo ſunt cinnamomi, caſiæ, ſingulorum P. I. ✱. floris iunci rotundi, caſtorei*albi, piperis longi, amomi, myrobalani, ſingulorum ſcrupuli duo, thuris maſculi, nardi ſyriaci, myrrhæ pinguis, croci, ſpumæ nitri, ſingulorum P. II. ✱. Quæ ſeparatim contrita, rurſus miſta ex aceto conteruntur, atq; ita condita, vbi vtendum eſt, aceto diluuntur. Eodem modo commune auxilium auribus laborantibus eſt, Polybij ſphragis ex dulci vino liquata. Quæ compoſitio priore libello continetur. Quòd ſi & ſanies profluit, & tumor eſt, non alienum eſt, miſto vino per oricularium clyſterem eluere, & tum infundere vinum auſterum cum roſa miſtum, cui ſpodij paulum ſit adiectum, aut lycium cum lacte, aut her-

*, albi piperis & longi.

*bæ sanguinalis succum cum rosa, aut mali punici succum cum exigua parte myrrhæ. Si sordida quoq; vlcera sunt, melius mulso eluuntur, & tum aliquod ex his, quæ suprà scripta sunt, quod mel habeat, infunditur. Si magis pus profluit, & caput vtiq; tondendum est, & multa calida aqua perfundendum, & gargarizandum, & vsq; ad lassitudinem ambulandum, & cibo modico vtendum est. Si cruor quoq; ex vlceribus apparuit, lycium cum lacte debet infundi, vel aqua, in qua rosa decocta sit, succo aut herbæ sanguinalis, aut acaciæ adiecto. Quod si super vlcera caro increuit, eaq; mali odoris *sanguinem fundit, aqua tepida elui debet: *tamen infundi id, quod ex thure & ærugine, & aceto, & melle fit, aut mel cum ærugine incoctum. Squama quoq; æris cum sandaraca contrita per fistulam rectè instillatur.*

*saniem

*tandem al. tum

Aduersus aurium vermes.

*VBi verò vermes orti sunt, si iuxtà sunt, protrahendi oriculario specillo sunt. Si longius, medicamētis enecandi, cauendumq́; ne postea nascantur. Ad vtrunque proficit album veratrum cum aceto contritum. Elui quoque aurem oportet vino, in quo marrubium decoctum sit. Sic emortui vermes in primam auris partē * prouocabuntur, vnde facillime educi possunt.*

*prolabuntur,

Ad compressa aurium foramina.

SIn foramen auris compressum est, & intus crassa sanies subest, mel quàm optimum addendum est. Si id parum proficit, mellis cyatho

& dimidio, æruginis rasæ P. II. ✱. adijciendum est, incoquendumq;, & eo vtendum. Iris quoque cum melle idem proficit. Item mellis & rosæ scrupuli duo. Item galbani P. II. ✱. myrrhæ cum melle, & fellis taurini, singulorum P. II. ✱. vini quantum satis est ad myrrham diluendam.

Ad grauem auditum.

VBi verò grauius aliquis audire cœpit, (quod maxime post longos capitis dolores euenire consueuit,) in primis aurem ipsam considerare oportet. Apparebit enim aut crusta, qualis super vlcera innascitur, aut sordium coitus. Si crusta est, infundendum est aut oleum calidum, aut cum melle ærugo, vel porri succus, aut cum mulso nitri paulum. Atque vbi crusta à corpore iam recedit, eluenda auris aqua tepida est, quo facilius ea per se diducta oriculario specillo protrahatur. Si sordes æquè molles sunt, eodem specillo eximendæ sunt. At si duræ sunt, acetum & cum eo nitri paululum coniÿciendum est: Cumq; emollitæ sunt, eodem modo elui aurem purgariq; oportet. Quòd si capitis grauitas manet, attondendum idem, & leniter, sed diu perfricandum est: adiecto vel irino vel* laureo oleo, sic vt vtrilibet paulum aceti misceatur: tum diu ambulandum, leniterq; post vnctionem aqua calida caput fouendum. Cibisq; vtendum ex imbecillißima, & media materia, magisq; assumendæ dilutæ potiones, nonnunquam gargarizandum est. Infundendum autem in aurem castoreum cum aceto, & laureo oleo, & succo

* laurino

radic

*radiculæ corticis: aut cucumeris agrestis succus, adiectis * contritis rosæ folijs. Immaturæ quoque vuæ succus cum rosa instillatus, aduersus * surditatem satis proficit.* * contrita * sordiditatem

Ad sonitum aurium intra seipsas.

*ALiud vitij genus est, vbi aures intra seipsas sonant. Atque hoc quoq; fit, ne externum sonum accipiant. Leuissimum est, vbi id ex grauedine est. Peius, vbi ex * morbis, capitisve longis doloribus incidit. Pessimum, vbi magnis morbis venientibus, maximeq; comitiali, prouenit. Si ex grauedine est, purgare aurē oportet, & spiritum continere, donec inde humor aliquis expumet. Si ex morbo vel capitis dolore, quod ad exercitationem, frictionem, perfusionē, gargarizationemq; pertinet, eadem facienda sunt. Cibis non vtendum nisi extenuantibus. In aurem dandus radiculæ succus cum rosa, vel cum succo radicis ex cucumere agresti, vel castoreum ex aceto, & * laureo oleo. Veratrum quoque cum aceto conteritur, deinde melle cocto excipitur, & inde collyrium factum in aurem demittitur. Si sine his cœpit, ideoq; nouo metu terret, in aurem dari debet castoreum cum aceto, vel irino, vel * laureo oleo, aut huic mistum castoreum cum succo nucum amararum, aut myrrha * & nitrum cum rosa & aceto. Plus tamen in hoc quoq; proficit victus ratio. Eademq; facienda sunt, quæ suprà comprehendi, cum maiore quoque diligentia: & præterea donec his sonus finitatur, à vino abstinendum.* * morbo, * laurino * laurino * aut

*nendum. Quòd si simul & sonus & inflammatio est, *laureum oleum coniecisse abunde est, aut id quod ex amaris nucibus exprimitur, quibus quidam vel castoreum, vel myrrham miscent.*

*laurinũ.

Ad ea quæ in aurem inciderunt extrahenda.

*SOlet etiã interdum in aurem aliquid incidere, vt calculus, aliquódve animal. Si pulex intus est, compellendũ eo lanæ paulũ est, *quo ipse is subit, & simul extrahitur. Si non est secutus, aliúdve animal est, specillũ lana inuolutũ in resinam quam glutinosissimam, maximeq; terebinthinam demittendũ, idq; in aurem inijciendũ, ibiq; vertendum est. Vtique enim cõprehendet & eximet. Sin aliquid exanime est, specillo oriculario protrahendum est, aut hamulo retuso paulum recuruato. Si ista nihil proficiunt, potest eodem modo resina protrahi. Sternutamenta quoq; admota id commodè elidunt, aut oriculario clystere aqua vehementer intus compulsa. Tabula quoque collocatur media inhærens capitibus vtrinq; pendentibus, superq; eam homo deligatur in id latus versus, cuius auris eo modo laborat, sic vt extra tabulã emineat. Tum malleo caput tabulæ, quod à pedibus est, feritur: atque ita concussa aure, id quod inest, excidit.*

*quam

De Narium morbis, & curationibus. c. VIII.

NAres vero intus exulceratas fouere oportet vapore aquæ calidæ, id est spongia expressa atque admota. Fit & subiecto vase oris angusti, calida aqua repleto. Post id fomentum illinenda vlcera

vlcera sunt, aut plumbi recremento, aut cerussa. Aut argenti spumā cum quolibet horum aliquis conterit, eiq; dum teritur, inuicem vinum & oleum myrteum adijcit, donec mellis crassitudinē fecerit. Sin autē ea vlcera* circa nares sunt, pluresq; crustas & odorem fœdum habent, quod genus Græci ὄζαιναν appellant, sciri quidem debet, vix ei malo posse succurri. Nihilominus tamen hæc tentari possunt, vt caput ad cutem tondeatur, assidueq; vehementer perfricetur, multa calida aqua perfundatur, multa ei ambulatio sit, cibus modicus, neq; acer, neq; valentissimus. Tum in narem ipsam mel cum exiguo modo resinæ terebinthinæ conijciatur, quod specillo quoq; inuoluto lana fit, attrahaturq; spiritu is succus, donec in ore gustus eius sentiatur. Sub his enim crustæ resoluūtur, quæ tum per sternutamēta elidi debent. Puris vlceribus vapor aquæ calidæ subijciendus est. Deinde adhibendum aut lycium ex vino dilutum, aut amurca, aut omphaciū, aut menthæ, aut marrubij succus, aut atramētum sutorium, quod candens factum, deinde contritum sit: aut interior scillæ pars contrita, sic vt horum cuilibet mel adijciatur. Cuius in cæteris admodum exigua pars esse debet: in atramento sutorio tanta, vt ea mistura liquida* fiat, cum scilla vtique pars maior, inuoluendumq; lana specillum est, & in eo medicamento intingendum, eoq; vlcera implenda sunt. Rursusq; linamentum inuolutum & oblongum eodem medicamento*

*faciat.
*intra
*fit,

* demitt. in nares, & illinendum, *demittendumq; in narem est, & ab inferiore parte leniter deligandum. Idq; per hyemem, & ver, bis die: per æstatem, & autumnum ter die fieri debet. Interdum verò etiam in naribus carunculæ quædam similes muliebribus mammis nascuntur, hæq; *imis partibus, quæ carnosissimæ sunt, inhærent. Has curare oportet, medicamentis adurentibus, sub quibus ex toto consumuntur. Polypus verò est caruncula, modò alba, modò subrubra, quæ narium ossi inhæret, & modò ad labra pendens, narem implet, modò retro per id foramen, quò spiritus à naribus ad fauces descendit, adeo increscit, vti post vuam conspici possit, strangulatq; hominem maxime, austro aut euro flante, fereq; mollis est, rarò dura: eaq; magis spiritum impedit, & nares dilatat, *quæ fere καρκινῶδες est, itaque attingi non debet. Illud aliud genus fere quidem ferro curatur, interdum tamen inarescit, si addita in narem per linamentum aut penicillum ea compositio est, quæ habet minij sinopici, chalcitidis, calcis, sandaracæ, singulorum P. I. ✳. atramenti sutorij P. II. ✳.

*in im. p. q. cartilaginosæ

πολύπους.

* fereq.

De Dentium dolore, & curationibus. c. IX.

IN Dentium autem dolore, qui ipse quoque maximis tormentis annumerari potest, vinum ex toto circuncidendum est. Cibo quoq; primo abstinendum, deinde eo modico molliq; vtendum, ne mandentis dentes irritet, tum extrinsecus admouendus per spongiam vapor aquæ calidæ, imponend

nendumq; ceratum ex cyprino aut irino factum, lanaq; id comprehendendum, caputq; velandum est. Quòd si grauior is dolor est, vtiliter & aluus ducitur, & calida cataplasmata super *maxillas iniiciuntur, & ore humor calidus cum medicamentis aliquibus continetur, sæpiusq; mutatur. Cuius rei caussa & quinquefolij radix in vino mixto coquitur, & hyoscyami radix, vel in posca, vel in vino mixto coquitur, sic vt paulùm his salis adiiciatur, & papaueris non *nimiùm aridi cortices, & mandragoræ radix, eodẽ modo. Sed in his tribus vtiq; vitandum est, ne quod haustũ erit deuoretur. Ex populo quoq; alba, cortex radicis in hunc vsum in vino mixto rectè coquitur, & in aceto *cornu ceruinum rasum, & nepeta cum teda pingui: ac *ficus itẽ pinguis vel in mulso, vel in aceto & melle, ex quibus cùm ficus *decocta est, is humor percolatur. Specillum quoq; lana inuolutum in calidum oleum demittitur, eoq; *ipso dens fouetur. Quinetiam quædam quasi cataplasmata in dentem ipsum illinuntur: *in quem vsum ex malo punico acido atq; arido, malicorij pars interior cum pari portione, & gallæ, & pinei corticis conteritur, misceturq; his minium: eaq; contrita aqua pluuiatili coquuntur. Aut panacis, papaueris lacrymæ, peucedani, vuæ taminiæ sine seminibus, pares portiones conteruntur. Aut galbani partes tres, papaueris lacrymæ pars quarta. Quicquid dentibus admotum est, nihilominus supra maxillam, ceratum, quale suprà posui,

*maxillã

*minimũ: al., nõ nimium ar. cor.

*cornu ceruini ramentum

*ficus itẽ pingui

*discocta

*ipse

*ad

esse debet lana obtectũ. Quidam etiam myrrhæ, cardamomi, singulorum P. I. ✳. croci, pyrethri, *ficorum partes, singulorum P. IIII. ✳. sinapis P. VIII. ✳. contrita linteolo illinunt, imponuntq; in humero partis eius qua dens dolet. Si is superior est, à scapulis: si inferior, à pectore. Idq; dolorem leuat: & cùm leuauit, protinus submouendum est. Si verò exesus est dens, festinare ad eximendum eum, nisi res coëgit, non est necesse. Sed cum omnibus fomentis, quæ suprà posita sunt, adijciendæ quædã valentiores compositiones sunt, quæ dolorem leuant, *quales hæ sunt. Habet autem papaueris lacrymæ P. I. ✳. piperis P. II. ✳. *psoreos P. X. ✳. quæ contrita galbano excipiuntur: idq; circundatur. Aut Menemachi maximè ad maxillares dentes, in qua sunt croci P. I. ✳. cardamomi, thuris fuliginis, ficorum* partes, pyrethri, singulorum P. IIII. ✳. sinapi P. VIII. ✳. Quidam autem immiscent pyrethri, piperis, elaterij, singulorum P. I. ✳. aluminis scißilis, papaueris lacrymæ, vuæ taminiæ, sulphuris ignem non experti, bituminis, lauri baccarum, sinapis, singulorum P. II. ✳. Quòd si dolor eximi eum cogit, & piperis semen cortice liberatum, & eodem modo bacca hederæ coniecta in id foramen, dentem findit, isq; *forte stans excidet. Et plani piscis, quam pastinacam nostri, τρυγόνα Græci vocant, aculeus torretur, deinde conteritur, resinaq; excipitur, quæ denti circundata hunc soluit. Et alumen scißile in id foramen *contectum demitti

*ficorum pinguium, so tasse legẽdum, aut paruarũ. al. caprificorum pulueris, i. cineris, al. fermenti putris.

*qualis fere est, quæ habet pap.

*soreos

* paruarum, vel pinguiũ: vt suprà. al. piperis

*per testas exc. P. stinaca.

* cõiectũ: sed id tũ canna inuolutum demitti comm. al. conie-

demitti commodius est, quia sic dente seruato, dolorem leuat. Hæc à medicis excepta sunt. Sed agrestium experimento cognitum, cùm dens dolet herbam menthastrum cum suis radicibus velli debere, & in peluem conijci, supráq; aquam infundi, collocariq; iuxta sedentem hominem vndique veste contectum, tum in peluem candentes silices demitti, sic vt aqua tegantur, hominemq; eum hiante ore vaporem excipere, vt suprà dictũ est, vndique inclusum. Nam & sudor plurimus sequitur, & per os continens pituita defluit, idq; sæpe longiorem, sæpe annuam valetudinem bonam præstat.

ctum dentem citat. sed ita tamen inuolutum in lanula demitti

De Tonsillis, & earum cura. c. x.

*SI vero tonsillæ sine exulceratione per inflammationem intumuerunt, caput velandum est extrinsecus, is locus vapore calido fouendus, multa ambulatione vtendum, caput in lecto sublime habendum, gargarizandumq; est ex reprimentibus. Radix quoq; ea, quam dulcem appellant, *contusa & in passo, mulsóve decocta idem præstat.* Leniterq; quibusdam medicamentis eas illini nõ alienum est, quæ hoc modo fiunt: Ex malo punico dulci succus exprimitur, & eius sextarius in leni igne coquitur, donec ei mellis crassitudo sit, tum croci, myrrhæ, aluminis scissilis, singulorum P. II. ✱. per se conteruntur, paulatimq; his adijciuntur vini lenis cyathi duo, mellis vnus, deinde priori succo ista miscentur, & rursus leniter incoquuntur. Aut eiusdem succi sextarius*

Radix dulcis.
*cont. in p.
*Lenibusq;

eodem modo coquitur, atque eadem ratione trita ei adijciuntur hæc: Nardi P. ✱. *omphacij* P. I. ✱. *cinnamomi, myrrhæ, casiæ, singulorum* P. I. ✱. *Eadem autem hæc & auribus, & naribus purulentis accommodata sunt. Cibus quoq; in hac valetudine lenis esse debet, ne exasperet. Quòd si tanta inflammatio est vt spiritum impediat, in lecto conquiescendum, à cibo abstinendum, neq; assumẽdum quicquam præter aquam calidam est. Aluus quoq; ducenda est. Gargarizandum ex fico & mulso. Illinendum mel, cum omphacio. Intrinsecus admouendus, sed aliquanto diutius, vapor aquæ calidæ, donec ea suppurent, & per se aperiantur. Si pure substante non rumpuntur, hi tumores incidendi sunt, deinde ex mulso calido gargarizandum ex fico. At si modicus quidem tumor & exulceratio est, furfurum cremori ad gargarizandum* paulũ mellis adijciendũ est, illinendaq; vlcera hoc medicamento. Paßi quamdulcißimi tres heminæ ad vnam coquuntur, tum adijcitur thuris* P. I. ✱. *croci, myrrhæ, singulorum* P. I. ✱. **leniterq; omnia rursus feruescunt. Vbi plura vlcera sunt, eodem furfurum cremore, vel lacte gargarizandum est. Atque hic quoque cibis lenibus opus est, quibus adijci dulce vinum potest.*

* P. V.

* ex fico paul.

* leuiterq;

De Oris vlceribus, & curationibus, & quæ Antheræ sunt. CAP. XI.

V*Lcera autem oris, si cum inflammatione sunt, & parum pura ac rubicunda sunt, optimè his medicamentis curantur, quæ suprà posita*

sita ex malis punicis fiunt. Continendusq́; sæpe ore reprimens cremor est, cui paulũ mellis sit adiectum. Vtendũ ambulationibus, & non acri cibo. Simulatq; verò pura vlcera esse cœperunt, lenis humor, interdum etiam quàm optima aqua ore continenda est. Prodestq́; assumptum purum vinum, pleniorq́; cibus, dum acribus vacet. Inspergiq́; vlcera debent alumine scissili, cui dimidio plus gallæ immaturæ sit adiectum. Si iam crustas habent, quales in adustis esse consuerunt, adhibendæ sunt hæ compositiones quas Græci ἀνθηρὰς nominant. Iunci quadrati, myrrhæ, sandaracæ, singulorum P. IIII. ✳. *aluminis pares portiones. Aut croci, myrrhæ, singulorum* P. II. ✳. *iridis, aluminis scissilis, sandaracæ, singulorum* P. IIII. ✳. *iunci quadrati* P. VIII. ✳. *Aut gallæ, myrrhæ, singulorum* P. II. ✳. *aluminis scissilis* P. II. ✳. *rosæ foliorum* P. IIII. ✳. *Quidam autem croci* P. ✳. *aluminis scissilis, myrrhæ, singulorum* P. I. ✳. *sandaracæ* P. II. ✳. *iunci quadrati* P. IIII. ✳. *miscent. Priora arida insperguntur. Hoc cum melle illinitur, neq; vlceribus tantùm, sed etiam tonsillis. Verùm ea longe periculosissima vlcera sunt, quæ ἄφθας Græci appellant, sed in pueris: hos enim sæpe consumunt, in viris & mulieribus idem periculum non est. Hæc vlcera à gingiuis incipiunt, deinde palatum, totumq́; os occupant, tum ad vuam faucesq́; descendunt. Quibus obsessis, non facile fit, vt puer conualescat. Ac miserius etiam est, si lactens adhuc infans*

est,

est, quominus imperari remedium aliquod potest. Sed in primis nutrix cogenda est exerceri ambulationibus, hisq; operibus, quæ superiores partes mouent. Mittenda in balneum, iubendaq; ibi calida aqua mammas perfundere, tum alenda cibis lenibus, & his qui facile non corrumpuntur. Potiones, si febricitat puer, aquæ: si sine febre est, vini diluti. Ac si aluus nutrici substitit, ducenda est. Si pituita eius in os coit, vomere debet. Tum ipsa vlcera perungenda sunt melle, cui *rhus, quem syriacum vocant, aut amaræ nuces adiectæ sunt. Vel mistis inter se rosæ folijs aridis, pineis nucleis, mēthæ coliculo, melle. Vel eo medicamento, quod ex moris fit, quorum succus eodem modo quo punici mali ad mellis crassitudinem coquitur, eademq; ratione ei crocum, myrrha, alumen, vinum, mel, miscetur. Neq; quicquā dandum, *ad quod humor euocari possit. Si verò iam firmior puer est, gargarizare debet his fere, quæ suprà comprehensa sunt. At si *lenia medicamenta in eo parum proficiunt, adhibenda ea, quæ adurendo crustas vlceribus inducant. Quale est scissile alumen, vel chalcitis, vel atramentum sutorium. Prodest etiam fames, & abstinentia quanta *maximè imperari potest. Cibus debet esse lenis. Ad purganda tamen vlcera interdum caseus ex melle rectè datur.

*ros.

*à quo

*leniora

*maxima

De *linguæ vlceribus. CAP. XII.

L*Inguæ quoq; vlcera non alijs medicamentis egent, quàm quæ prima parte superioris capitis

*linguarum

*Gingiuæ

capitis exposita sunt. Sed quæ in latere eius nascuntur, diutissimè durant. Videndumq; est, cum contrà dens aliquis acutior sit, qui sanescere sæpe vlcus eo loco non sinit, ideoq; limandus est.

De parodontidibus, gingiuarum tuberculis, deq; alijs vlceribus gingiuarum. c. XIII.

*Solent etiam interdum iuxta dentes in gingiuis tubercula quædam oriri dolentia, παρωδοντίδας Græci appellant. Hæc initio leniter sale cōtrito perfricare oportet, aut inter se mixtis sale fossili, combusto cupresso, nepeta, deinde eluere os cremore lenticulæ, & inter hæc hiare, donec pituitæ satis profluat. In maiore verò inflammatione ijsdem medicamentis vtendum est, quæ ad vlcera oris suprapofita sunt: & mollis linamenti paulum inuoluendum aliqua compositione ex his, quas antheras vocari dixi, demittendumq; id inter dentem & gingiuam: quòd si durior erit, & id prohibebit, extrinsecus admouendus erit spongiæ vapor calidus, imponendumq; ceratum. Si suppuratio se ostendet, diutius eo vapore vtendum erit, & continendum ore calidum mulsum, in quo ficus decocta sit. Itemq; *subcrudum incidendum, ne si diutius ibi pus permanserit, os lædat. Quòd si maior is tumor est, commodius totus exciditur, sic vt ex vtraq; parte dens liberetur. Pure exempto, si leuis plaga est, satis est ore calidam aquam continere, & extrinsecus fouere eodem vapore. Si maior est, lenticulæ cremore: vti ijsdem medicamentis, quibus cætera vlcera*

Aldus coniungit hoc caput cum præcedete, neque titulum addit.

* παρουλίδας

*tuberculum

vlcera

*vlcera oris curantur. Alia quoq; vlcera in gingiuis plerunq; oriuntur, quibus eadem quæ in reliquo ore succurrunt. Maxime tamen mandere ligustrum oportet, succumq; * eum ore continere. Fit etiam interdum, vt ex gingiuæ vlcere, siue * parodontides sint, siue non sint, diutius pus feratur. Quod aut dente corrupto, aut fracto, vel aliter vitiato osse, maximeq; id per fistulam venire consueuit. vbi incidit, locus aperiendus, dens eximendus: testa oßis, si qua * exceßit, recidenda est: si quid vitiosi est, radendum. Post quæ, quid fieri debeat, suprà in aliorum vlcerum curatione comprehensum est. Si verò à dentibus gingiuæ recedunt, eædem antheræ succurrunt. Vtile est etiam pyra, aut mala non permatura mandere, & ore eum humorem continere. Idemq; præstare non acre acetum in ore retentum potest.*

* eius

* παρωδόντης vel παρουλὶς fuit, siue non fuit, d. p. feratur, aut d. c. a. fr. v. a. v. o. m. id p. f. v. cōsueuit. Quod vbi * absceßit,

De Vuæ morbo, & curatione. C. XIIII.

VVæ vehemens inflammatio terrere quoque debet. Itaque in hac abstinentia necessaria est, & sanguis rectè mittitur: & si id aliqua res prohibet, aluus vtiliter ducitur, caputq; super hac velandum, & sublimius habendum est: tum aqua gargarizandum, in qua simul rubus & lenticula decocta sit. Illinenda autem ipsa vua vel omphacio, vel galla, vel alumine scißili, sic vt cuilibet eorum mel adijciatur. Est etiam medicamentum huic aptū, quod Andronium appellatur. Constat ex his, alumine scißili, squama æris rubri, atramento sutorio, galla, myrrha, misy.

Andronium.

Quæ

*Quæ per se contrita mistaq; rursus paulatim adiecto vino austero teruntur, donec his mellis crassitudo*sit: vbi horum aliquo illita vua est, chelidoniæ quoque succo per cochlear illita vua maxime prodest. Fere multa pituita decurrit, cumq; ea quieuit, ex vino callido gargarizandu. Quòd si minor in ea inflammatio, laser terere, eiq; adijcere frigidam aquam satis est, eamq; aquam*cochleario exceptam ipsi vuæ subijcere: Ac mediocriter eam tumentem aqua quoque frigida, eodem modo subiecta, reprimit. Ex eadem autem aqua gargarizandum quoq; est, vel cum lasere, vel sine* eo hac curatione vuæ subiecta est.*

*sit. Chel. q. succus p. i. v. m. prodest. Vbi horum aliquo illita vua est fe re m.
*cochleari
*eo. Ac de cur. vuæ producta per manũ ratio subiecta est.

De Cancro oris. CAP. XV.

*SI quando autem vlcera oris cancer inuasit, primò considerandum est, num malus corporis habitus sit, eiq; occurrendum, deinde ipsa vlcera curanda. Quòd si in summa parte id vitium est, satis proficit anthera humido vlceri arida inspersa: sicciori cum exigua parte mellis illita. Si paulo altius, chartæ combustæ partes duæ, auripigmenti pars vna. Si penitus malum descendit, chartæ combustæ partes tres, auripigmenti pars quarta. Aut pares portiones salis fricti, & iridis*frictæ. Aut item pares portiones chalcitidis, calcis, auripigmenti. Necessarium autem est linamentũ in*rosa tingere, & super adurentia medicamenta imponere, ne vicinum & sanum locum lædant. Quidã etiam in acris aceti heminam frictum salem coniiciunt, donec tabe-*

*fractæ.
*rosaceo

scere

*ſcere deſinat: deinde id acetum coquunt, donec exſiccetur, eumq; ſalem contritum inſpergunt. Quoties autem medicamentum inijcitur, & antè & pòſt os diluendum eſt, vel cremore lenticulæ, vel aqua in qua aut eruum, aut *oleæ, aut verbenæ decoctæ ſint, ſic vt cuilibet eorum paulum mellis miſceatur. Acetum quoq; ex ſcilla retentum ore, ſatis aduerſus hæc vlcera proficit*. Ex aceto cocto ſali, ſicut ſuprà demonſtratum eſt, rurſus mixtum acetum. Sed & diu continere vtrumlibet, & id bis aut ter die facere, prout vehemens malum eſt, neceſſarium eſt. Quòd ſi puer eſt, cui id incidit, ſpecillum lana inuolutum in medicamentum demittendum eſt, & ſuper vlcus tenendum, ne per imprudentiam adurentia deuoret. Et ſi dolor in gingiuis eſt, mouenturq; aliqui dentes, *refici eos oportet: nam curationes vehementer impediunt. Si nihil medicamenta proficient, vlcera erunt adurenda. Quod tamen in labris ideo non eſt neceſſarium, quoniam excidere commodius eſt. Et id quidem æquè aduſtum atq; exciſum, ſine ea curatione, quæ corpori manu adhibetur, impleri non poteſt. Gingiuarum verò oſſa, quæ hebetia ſunt, in perpetuum vſtione nudantur. Neque enim poſtea caro increſcit. Imponenda tamen aduſtis lenticula eſt, donec ſanitatem, qualis eſſe poteſt, recipiant.*

*oleæ folia,

*: & ex

* refigi

De Parotidibus, quæ ſub auribus oriũntur.

CAP. XVI.

HAec in capite fere medicamentis egent.

Sub

Sub ipsis verò auribus oriri παρώτιδες *solēt, modò in secunda valetudine ibi inflammatione orta, modò post longas febres, illuc impetu morbi conuerso. Id abscessus genus est. Itaq; nullam nouam curationem desiderat. Animaduersionem tantummodo hanc habet necessariam, quia si sine morbo id intumuit, primum *reprimentium experimentum est. Si ex aduersa valetudine, illud inimicum est, maturariq́; & quàm primùm aperiri, commodius est.*

*reprimentibus experiēdum est.

De Vmbilici prominentis curatione.

CAP. XVII.

AD *Vmbilicos verò prominentes, ne manu ferroq; vtendum sit, antè tentandum est, vt abstineant, aluus his ducatur, imponatur super vmbilicum id, quod ex his constat: Cicutæ & fuliginis, singulorum* P.I.⚹. *cerussæ elotæ* P.IIII.⚹. *plumbi eloti* P.VIII.⚹. *ouis duobus, quibus etiā solani succus adijcitur. Hoc dilutius impositum esse oportet, & interim conquiescere hominem, cibo modico vti, sic vt vitentur omnia inflantia.*

De obscœnarum partium vitiis, & curationibus.

CAP. XVIII.

P*Roxima sunt ea, quæ ad partes obscœnas pertinent, quarum apud Græcos vocabula & tolerabilius se habent, & accepta iam vsu sunt, cùm omni ferè medicorum volumine atque sermone iactentur: apud nos fœdiora verba, ne consuetudine quidem aliqua verecundius loquentium *commendata sunt: vt difficilius hæc explanatio*

*accommodata

planatio sit, simul & pudorem, & artis præcepta seruantibus. Neq; tamen ea res à scribendo deterrere me debuit. Primùm vt omnia quæ salutaria accepi, comprehenderem, dein quia in vulgus eorum curatio etiam præcipuè cognoscenda est, quæ inuitissimus quisq; alteri ostendit.

De Colis morbis, & curationibus.

IGitur si ex inflammatione Coles intumuit, reduciq; summa cutis, aut rursus induci non potest, multa calida aqua fouendus locus est. Vbi verò glans contecta est, oriculario quoque clystere inter eam, cutemq; aqua calida inserenda est. Si mollita sic & extenuata cutis, *ducenti paruit, expeditior reliqua curatio est. Si tumor vicit, imponenda est vel lenticula, vel marrubium, vel oleæ folia ex vino cocta, sic vt cuilibet eorum, dum teritur, mellis paulum adijciatur. Sursumq; coles ad ventrem deligandus est. Quod in omni curatione eius necessarium est. Isq; homo continere se debet, & abstinere à cibo, & potione aquæ tantùm à siti vindicari. Postero die rursus adhibendum iisdem rationibus aquæ fomentum est, & cum vi quoque experiundum, an cutis sequatur. Eaq; si non parebit, leuiter *summo scalpello cócidenda erit. Nam cùm sanies profluxerit, extenuabitur is locus, & facilius cutis ducetur. Siue autem hoc modo victa erit, siue nunquam repugnauerit, vlcera vel in cutis *vlteriore parte, vel in glande vltráve eam in cole reperientur: quæ necesse est, aut pura siccá

*reducenti

*suxima

*interiore

ra siccáve sint, aut humida, & purulenta. Si sicca sunt, primùm aqua calida fouenda sunt: deinde imponendum lycium ex vino est, aut amurca cocta cum eodem, aut cum rosa butyrū. Si lenis his humor inest, vino eluenda sunt, tum butyri, & rosæ *mollis paulum, & resinæ terebinthinæ pars quarta adijcienda est, eoq; vtendum. *Aut si pus ex his profluit, ante omnia elui mulso calido debent. Tum imponi piperis P.I.✱.myrrhæ P.II.✱.croci, misyos cocti, singulorum P. II. ✱. Quæ ex vino austero coquuntur, donec mellis craßitudinem habeant. Eadem autem compositio tonsillis, vuæ *madentiori, nariumq; vlceribus accommodata est. Aliud ad eam piperis P.I.✱. myrrhæ P.I.✱.croci P.II. ✱. misyos cocti P. I. ✱. æris combusti P.II.✱.quæ primùm ex vino austero conteruntur, deinde vbi inaruerunt, iterum teruntur ex paßi tribus cyathis, & incoquuntur, donec visci craßitudinem habeant. Aerugo quoq; cum cocto melle, & ea quæ ad oris vlcera suprà comprehensa sunt, curant.* Aut Erasistrati compositio, aut Cratonis recte super purulenta naturalia imponitur. Folia quoq; oleæ ex nouem cyathis vini coquuntur. His adijcitur aluminis scissilis P.IIII.✱. lycij P. VIII. ✱. mellis sesquicyathus. *Ac si plus puris est, id medicamentum ex melle: si minus, ex vino diluitur. Illud perpetuum est, post curationem dum inflammatio manet, quale suprapositum est, cataplasma super dare, & quotidie vlcera eadem ratione curare. Quod

*, & mellis

*At

*mandenti, oris, nar.

*Ac

*At

si pus & multum, & cum malo odore cœpit profluere, elui cremore lenticulæ debet, sic, vt ei mellis paulum adijciatur: aut oleæ, aut lentisci folia, vel marrubium decoquendum est, eoq; humore eodem modo cum melle vtendum, imponendaq; eadem, aut etiam omphacium cum melle, aut id quod ex ærugine & melle ad aures fit, aut compositio Andronis, aut anthera, sic, vt ei paulum mellis adijciatur. Quidam vlcera omnia, de quibus adhuc dictum est, lycio ex vino curant. Si verò vlcus latius atque altius serpit, eodem modo elui debet. Imponi verò, aut ærugo, aut omphacium cum melle, aut Andronis compositio, aut marrubij, *myrrhæ, aut croci, aluminis scißillis cocti, rosæ foliorum aridorum, gallæ, singulorum P.I.✳. minij sinopici P.II.✳. Quæ per se singula primùm teruntur, deinde iuncta iterum melle adiecto, donec liquidi cerati craßitudinẽ * habeãt: tum in æneo vase leniter coquuntur, ne superfluant. Cùm iam guttæ indurescunt, vas ab igne remouetur, idq; medicamentũ, prout opus est, aut ex melle aut ex vino liquatur. Idem autem per se etiam ad fistulas vtile est. Solet etiam interdum ad neruos vlcus descendere, profluitq; pituita multa, sanies tenuis maliq; odoris, *non cocta, aut aquæ similis, in qua caro recens lota est. Doloresq; is locus & punctiones habet. Id genus quamuis inter purulenta est, tamen lenibus medicamentis curandum est, quale est emplastrum τετραφάρμακον ex rosa liquatum, sicut thuris

*myrrhæ, croci,

*habeant, in æneo

*coacta, et aq.

quoq;

quoq; paulum ei misceatur. Aut id quod ex butyro, rosa, resina, melle fit, suprà verò à me positum est. Præcipueq́; id vlcus multa calida aqua fouendum est, velandumq́;, neq; frigori committendum. Interdum autē per ipsa vlcera, coles sub cute exesus, sic vt glans excidat. Sub quo casu cutis ipsa circuncidenda est. Perpetuūq; est, quoties glans, aut ex cole aliquid vel excidit, vel abscinditur, hanc non esse seruandam, ne cōcidat, vlceriq́; agglutinetur, ac neq; reduci possit postea, & fortasse fistulā quoq; vrinæ includat. Tubercula etiam, quæ φύματα Græci vocant, circa glandem oriuntur, quæ vel medicamentis vel ferro aduruntur: & cùm crustæ exciderunt, squama æris inspergitur, ne quid ibi rursus increscat.

De Cancri, qui in cole nascitur, curatione.

*HAec citra cancrum sunt, qui cum in reliquis partibus, tum in his quoq; vel præcipue vlcera infestat. Incipit à nigritie, quæ si cutem occupauit, protinus specillum subijciendum, eaq́; incidenda est, deinde oræ vulsella prehendendæ: tum quicquid corruptum est, excidendum, sic vt ex integro quoq; paulum*demat, idq́; adurendum. Quoties quid vstum est, id quoq; sequitur, vt imponenda lenticula sit, deinde vbi crustæ exciderunt, vlcera sic, vt alia, curentur. At si cancer ipsum colem occupauit, inspergenda aliqua sunt ex adurentibus, maximeq́; id quod ex calce, chalcitide, auripigmento componitur. Si medicamenta vincuntur, hîc quoq; scalpello quic*

* *demas,*

quid corruptum est, sic vt aliquid etiam integri *trahat, præcidi debet. Illud quoq; æquè perpetuũ est, exciso cancro vulnus esse adurendũ. Sed siue ex medicamentis, siue ex ferro crustæ occalluerunt, magnum periculum est, ne his decidentibus ex cole profusio sanguinis insequatur. Ergo longa quiete & immobili penè corpore opus est, donec ex ipso crustæ puræ leniter resoluantur. At si vel volens aliquis, vel imprudens, dum ingreditur, immature crustas diduxit, & fluit sanguis, frigida aqua adhibenda est. Si hæc parum valet, decurrendum est ad medicamenta, quæ sanguinem supprimunt. Si ne hæc quidem succurrunt, aduri diligenter & timide debet, neq; vllo postea motu dandus eidem periculo locus est.

*detra hat,

De Phagedænæ in cole nascentis curatione.

Nonnunquam etiam id * genus ibi cancri, quod φαγέδαινα à Græcis nominatur, *oriri solet, in quo minime differendum, sed protinus iisdem medicamentis occurrendum est, & si parum valent, ferro adurendum. Quædam etiã nigrities est, quæ non sentitur, & serpit, ac si sustinuimus, vsq; ad vesicam tendit, neq; succurri postea potest. Si id in summa glande circa fistulam vrinæ est, prius in ea tenue specillum demittendum est, ne claudatur: deinde id ferro adurendum. Si verò altè penetrauit, quicquid occupatum est præcidendum est. Cæterùm eadem, quæ in aliis cancris, facienda sunt.

* genus cancri

* ibi oriri

De Carbunculo, qui in cole nascitur.

Occalle

Occallescit etiam in cole interdum aliquid, idq; omni penè sensu caret, quod ipsum quoq; excidi debet. Carbũculus autem ibi natus, vt primùm apparet, oriculario clystere eluendus est. Deinde ipse quoq; medicamentis vrendus, maximeq; chalcitide cum melle, aut ærugine cum cocto melle*. Vbi is excidit, liquidis medicamẽtis, vtendum est, quæ ad* ora vlceris componuntur.

*aut ouillo stercore & contrito cum eodẽ melle. Vbi is

*oras

De Testiculorum morbis, & eorum curatione.

IN testiculis verò, si qua inflammatio sine ictu orta est, sanguis ex talo mittendus est, à cibo abstinendum, imponendum* ex faba farina ex mulso cocta, cum cumino contrito ex melle cocto. Aut contritum cuminum cum cerato ex rosa facto. Aut lini semen frictum, contritum, & in mulso coctum, aut tritici farina ex mulso cocta cum cupresso, aut lilij radix contrita.* Aut si ijdẽ induruerunt, imponi debet lini vel fœnigraci semen ex mulso coctum, aut ex cyprino ceratum: aut simila ex vino contrita, cui paulum croci sit adiectum. Si vetustior iam durities est, maxime proficit cucumeris agrestis radix ex mulso cocta, deinde contrita. Si ex ictu tument, sanguinẽ mitti necessarium est, magisq; si etiam liuent. Imponendum verò vtrumlibet ex his, quæ cum cumino componuntur, supraq; proposita sunt. Aut ea compositio quæ habet nitri cocti P. I. ✳. resinæ pineæ, gummi, singulorum P. II. ✳. vuæ taminiæ sine seminibus P. IIII. ⁊ mellis quantum satis sit ad ea cogenda. Quod si ex ictu testiculis aliquid

*cataplasma ex fabæ far. e. m. c. c. c. cõtrito & ex m. coacto.

* At si

 desit,

*desit, fere quoque increscit, neque aliter succurri potest, quàm si inciso scroto, & pus emissum, & ipse testiculus excisus est.

* hæsit, f. pus quoq.

De Rhagadiis, & condylomate, & Hæmorrhoidibus, aliisq; ani morbis, & curationibus eorum: & primo de Rhagadiis.

ANus quoque multa tædijq; plena mala recipit, *nec in se multum *abhorrentes curationes habet. At primùm in eo sæpe, & quidem pluribus locis, cutis *exciditur, Ῥαγάδια Græci vocant. Id si recens est, quiescere homo debet, & in aqua calida desidere. Columbina quoque oua coquenda sunt, & vbi induruerunt purganda: deinde alterum iacere in aqua bene calida debet, altero calido foueri locus, sic vt inuicem vtroque aliquis vtatur. Tum tetrapharmacum, aut rhypodes rosa diluendum est, aut *hyssopum recens miscendum cum cerato liquido ex rosa facto. Aut eidem cerato liquido plumbum elotum adijciendum. Aut resinæ terebinthinæ myrrha, aut spumæ argenti vetus oleum. *Et quolibet ex his id perungendum. Si quicquid læsum est, extrà est, neque intus reconditum, eodem medicamento tinctum linamentum superdandũ est, & quicquid antè adhibuimus cerato contegendum. In hoc autem casu neq; acribus cibis vtendum, neq; asperis, nec aluum comprimẽtibus: *ne aridum quidem quicquam satis vtile est, nisi admodum paulum. Liquida, lenia, pinguia, glutinosa meliora sunt. Vino leni vti nihil prohibet.

*nec nõ in *abhorrendas *scinditur, * œsypum * E quol. *nec

De

De Condylomate.

*Condyloma autem est tuberculum, quod ex quadam inflammatione nasci solet. Id vbi ortum est, quod ad quietem, cibos, potionesq; pertinet, eadem seruari debent, quæ proximè scripta sunt. Iisdem etiam ouis rectè tuberculum id fouetur. Sed desidere antè homo in aqua debet, in qua verbenæ decoctæ sunt ex reprimentibus. Tum rectè imponitur & lenticula cum exigua mellis parte, & sertula campana ex vino cocta, & rubi folia contrita cum cerato ex rosa facto, & cum eodem cerato contritũ vel cotoneum malum, vel malicorij ex vino cocti pars interior, & chalcitis*cocta atque contrita, deinde*hyssopo ac rosa excepta. Et ex ea compositione, quæ habet thuris* P. I. ✳. *aluminis scissilis* P. II. ✳. *cerussæ* P. III. ✳. *spumæ argenti* P. V. ✳. *Quibus dum teruntur, inuicem rosa & vinum instillatur. Vinculum autem ei loco linteolum, aut panniculus quadratus est, qui ad duo capita duas ansas, ab altera verò parte totidem fascias habet: cumq; subiectus est ansis ad ventrem datis à posteriore parte in eas adductæ fasciæ conijciuntur, atq; vbi artatæ sunt, dexteriori sinistra, sinisteriori dextra procedit, circũdatæq; circa aluum inter se nouissimè nodo deligantur. Sed si vetus condyloma iam induruit, neq; sub his curationibus desidit, aduri medicamento potest, quod ex his constat, æruginis* P. II. ✳. *myrrhæ* P. IIII. ✳. *gummi* P. VIII. ✳. *thuris* P. XII. ✳. *stibis, papaueris lacrymæ, aca-*

* *vsta*

* *æsypo ac ros.* i. rosaceo.

 ciæ,

ciæ, singul. P. XVI. ✱. *quo medicamento quidam etiam vlcera, de quibus proximè dixi, renouant. Si*hoc parùs in cōdylomate proficit, adhiberi possunt etiam vehementius adurētia. Vbi cōsumptus est tumor, ad medicamenta lenia transeundū est.*

**id nondū in*

De Hæmorrhoidibus.

*TErtium autem vitium est, ora venarū*tanquam ex capitulis quibusdam surgentia, quæ sæpe sanguinem fundunt, αἱμοῤῥοΐδας Græci vocant. Idq; etiam in ore vuluæ fœminarum incidere consueuit. Atq; in quibusdam parum tutò supprimitur, qui sanguinis profluuio imbecilliores non fiunt. Habent enim purgationē hanc, non morbum. Ideoq; curati quidam cum *sanguinis exitum non haberent, inclinata in præcordia ac viscera materia, subitis & grauissimis morbis correpti sunt. Si cui verò id nocet, is desidere in aqua ex verbenis debet: imponere maximè malicorium cum aridis rosæ folijs contritum, aut ex his aliqua quæ sanguinem supprimunt. Solet autem*oriri inflammatio, maxime vbi dura aluus eum locum læsit. Tum in aqua dulci desidendum est, & id fouendum ouis, imponendi vitelli cum rosæ folijs ex passo*subacto: idq; si intus est, digito illinendum: si extrà, supèr illitum panniculum imponendum est. Ea quoq; medicamēta, quæ recentibus scissuris posita sunt, hîc idonea sunt. Cibis verò in hoc casu ijsdem, quibus in prioribus, vtendum est. Si ista parum iuuant, solent imposita medicamenta adurentia, ea capitula absumere.*

**tanq.ca.*

**sanguis ex.n.haberet.*

** ibi oriri*

**subactis:*

mere. At si iam vetustiora sunt, sub auctore Dionysio inspergenda sandaraca est, deinde imponendum, quod ex his constat : Squamæ æris, auripigmenti, sing. P. V. ✳. saxi calcis P. VIII. ✳. postero die acu compungendum. Adustis capitulis fit cicatrix, quæ sanguinem fundi prohibet. Sed quoties is suppressus est, ne quid periculi afferat, multa exercitatione digerẽda materia est. Præterea q; & viris & fœminis, quibus menstrua non proueniunt, interdum ex brachio sanguis mittẽdus est.

Si anus vel os vuluæ procidit, qua curatione vtendum sit.

*AT si anus ipse, vel os vuluæ procidit (nam id quoq; interdũ fit) considerari debet purúmne id sit, quod prouolutum est, an humore mucoso * circundatũ. Si purũ est, in aqua desidere homo debet, aut salsa, aut cum verbenis, vel malicorio incocta. Si humidum, vino austero subluendum est, illinendumq́; fæce vini combusta. Vbi vtrolibet modo curatum est, intus reponendum est, imponendaq́; plantago contrita, vel folia salicis in aceto cocta, tum linteolum, & supèr lana æquè deliganda, cruribus inter se deuinctis.*

* *circundetur.*

De vlcere fungo simili in ano.

*FVngo quoq; simile vlcus in eadem sede nasci solet. Id, si hyems est, egelida : si aliud tempus, frigida aqua fouendum est : deinde * spuma æris inspergenda, supraq́; ceratum ex myrteo factum, cui paulum * squamæ fuliginis, calcis sit adiectum. Si id hac ratione nõ tollitur, vel medicamentis*

* *squama*
* *æris squama, thuris ful. & cal. s. adiectum, si hac rat.*

mentis vehementioribus, vel ferro adurendũ est.

De digitorum vlceribus. c. XIX.

*Digitorum autem vetera vlcera commodissimè curantur, aut lycio, aut myrrha cocta, cùm vtrilibet vinum adiectũ est. In ijsdem recedere ab vngue caruncula cum magno dolore consueuit; πτερύγιον Græci appellant. Oportet alumen melinum rotundum in aqua liquare, donec mellis craßitudinem habeat: tum quãtum eius aridi fuit, tantundem mellis infundere & *radiculam miscere, donec similis croco colore fiat, eoq; illinere. Quidam ad eundẽ vsum decoquere simul*maluam solent: cùm paria pondera aluminis aridi & mellis miscuerint. Si hac ratione ea non exciderunt, excidenda sunt: deinde digiti fouendi aqua ex verbenis, imponendumq; super medicamentum ita factũ: Chalcitis, malicorium, squama æris excipiuntur fico pingui leniter cocto ex melle. Aut chartæ combustæ, auripigmenti, sulphuris ignem non experti par modus cerato miscetur ex myrteo facto. Aut æruginis rasæ P.I. *.*squamæ P.II. *.mellis cyatho coguntur, aut pares portiones miscentur, saxi calcis, chalcitidis, auripigmenti. Quicquid horũ impositum est, tegendum linteolo aqua madefacto est, tertio die digitus resoluendus est. Si quid aridi est, iterum excidendum, similisq; adhibenda curatio est. Si non vincitur, purgandus scalpello, tenuibusq; ferramentis adurendus est, & sicut reliqua vsta curandus est. At vbi scabri vngues sunt, circumaperiri debent,*

*rudicula

* malunt: cùm

squama æris

quà

quà corpus contingunt, tunc super eos ex hac compositione * *æquè imponi sandaracæ sulphuris,* * aliquid *singulorum* P.II. *. *nitri, auripigmenti, singulorum* * P.II. *. *resinæ liquidæ* P.VIII. *. *Tertioq́; id die resoluendum est. Sub quo medicamento vitiosi vngues cadunt, & in eorum locum meliores* * *renascuntur.*

* alias P.IIII.

* nascuntur.

LIBER VII.

De Chirurgica, & qui in ea claruerint, & qualis esse Chirurgus debeat, & quid in hoc libro describatur.

TERTIAM *esse medicinæ partem, quæ manu curet, & vulgo notum, & à me propositum est. Ea non quidem medicamenta atque victus rationem omittit, sed manu tamen plurimum præstat, estq́; eius effectus inter omnes medicinæ partes euidentissimus. Siquidem in morbis cùm multum fortuna conferat, eademq́; sæpe salutaria, sæpe vana sint, potest dubitari secunda valetudo medicinæ, an corporis beneficio contigerit. In his quoque, in quibus medicamentis maximè nitimur, quamuis profectus euidentior est, tamen sanitatem & per hæc frustra quæri, & sine his reddi sæpe manifestum est. Sicut in oculis quoque deprehendi potest, qui à medicis diu vexati, sine his interdum sanescunt. At in ea parte quæ manu curat, euidens est, omnē profectum, vt aliquid ab aliis adiuuetur, hinc tamen* * *plurimum*

* vt plur.

*mum trahere. Hæc autem pars cùm sit vetustissima, magis tamen ab illo parente omnis medicinæ Hippocrate, quàm à prioribus exculta est. Deinde posteaquàm diducta ab aliis habere professores suos cœpit, in Aegypto quoq; increuit, Philoxeno maximè auctore, qui pluribus voluminibus hanc partem diligentißimè comprehendit. Gorgias quoque & Sostratus, & *Hieron, & Apollonij duo, & Ammonius Alexandrinus, multiq; alij celebres viri, singuli quædam repererunt. Ac Romæ quoq; non mediocres professores, maximeq; nuper Tryphon pater, & Euelpistus, *&, vt ex scriptis eius intelligi potest, horũ eruditißimus Meges, quibusdam in melius mutatis, aliquantum ei disciplinæ adiecerũt. Esse autem chirurgus debet adolescens, aut certè adolescentiæ propior, manu strenua, stabili, nec vnquam intremescente, eaq; non minus sinistra, quàm dextra promptus, acie oculorum acri, claraq;, animo intrepidus, immisericors, sic vt sanari velit eum, quem accipit, non vt clamore eius motus, vel magis quàm res desiderat, properet, vel minus quàm necesse est, secet: sed perinde faciat omnia, ac si nullus ex vagitibus alterius affectus oriatur. Potest autem requiri, quid huic parti propriè vendicandum sit, quia vulnerum quoq; vlcerumq; multorũ curationes, quas alibi executus sum, chirurgi sibi vendicant. Ego eundem quidem hominẽ posse omnia ista præstare concipio. Atq; vbi se diuiserunt, eum laudo, qui*

**Herones,*

**Phlegetis filius, &, vt*

quampl

quamplurimum percipit. Ipse autem huic parti ea reliqui, in quibus vulnus facit medicus, non accipit, & in quibus vulneribus vlceribúsve plus perfici manu, quàm medicamento credo: tum quicquid ad ossa pertinet, quæ deinceps exequi adgrediar, dilatisq; in aliud volumen ossibus, in hoc cætera explicabo: præpositisq; his, quæ in qualibet parte corporis fiunt, ad ea, quæ proprias sedes habent, transibo.

De Luxatis. CAP. I.

*Luxata igitur, in quacunque parte corporis sunt, quamprimum sic curari debent, vt quà dolor est, ea scalpello cutis crebro incidatur, *detergaturq; eodem aduerso profluens sanguis. Quòd si paulò tardius subuenitur, iamq; etiam rubor est, qua rubet corpus, si tumor quoq; accessit, quacunq; is est, *id optimum auxilium est. Tū superdanda reprimentia sunt: maximeq; lana succida ex aceto & oleo. Quòd si leuior is casus est, possunt etiam sine scalpello imposita eadem mederi. Et si nihil aliud est, cinis quoque maxime ex sarmentis. Si is non est, quilibet alius ex aceto, vel etiam ex aqua coactus.*

* detergeaturq;

* id idem

De his quæ per se intumescunt, quomodo excidenda, & curanda sint. C. II.

Verùm hoc quidem promptum est. In his autem negotium maius est, quæ per se vitio intus orto intumescunt, & ad suppurationem spectant. Ea omnia genera abscessuū esse alias proposui, medicamentaq; eis idonea executus sum.

Nunc

Nunc superest, vt dicam in ijsdem quæ manu fieri debeant. Ergo priusquam indurescant, cutem incidere, & cucurbitulam accommodare oportet, quæ quicquid illuc malæ corruptæq; materiæ coijt, extrahat, idq; iterum tertioq; rectè fit, donec omne indicium inflāmationis *excidat. Neq; tamen fas non est, nihil *cucurbitula agere. Interdum enim, sed rarò, quicquid abscedit, velamento suo includitur, id antiqui tunicam nominabāt. Meges, quia tunica omnis neruosa est, dicit non nasci sub eo vitio neruum, quo caro consumeretur, sed subiecto iam vetustiore pure callum circundari. Quod ad curationis rationem nullo loco pertinet, quia quicquid dixi, si tunica est, idem si callus est, fieri debet. Neque vlla res prohibet, etiam si callus est, tamen quia cingit, tunicam nominari. Tum pure quoq; maturior hæc interdum esse consueuit. Ideoq; quod sub ea est, extrahi per cucurbitulam non potest. Sed facile id intelligitur, vbi nihil admota illa mutauit. Ergo siue id incidit, siue iam durities est, in hac auxilij nihil est. Et vt aliàs scripsi, vel auertenda concurrens eò materia, vel digerenda, vel ad maturitatem perducenda est. Si priora contigerunt, nihil præter ea necessarium est. Si pus maturuit in alis quidem & in inguinibus, rarò secandum est. Item vbicunque mediocris abscessus est. Item quoties in summa cute, vel etiam carne vitium est, nisi festinare *curantis imbecillitas cogit. Satisq; est *cataplasmata efficere,

*excedat.

*cucurbitulam

Tunica.

*cubantis

*cataplasmatis

vt per se pus aperiatur. Nam fere sine cicatrice potest esse is locus, qui expertus ferrum non est. Si autem altius malum est, considerari debet, neruosúsne is locus sit, an non sit. Nam si sine neruis est, candenti ferramento aperiri debet. Cuius hæc gratia est, quòd exigua plaga diutius ad pus euocandum patet, paruaq́; postea cicatrix fit. At si nerui iuxtà sunt, *in his periculum est, ne *in hoc vel distendantur hi, vel membrum debilitent. Necessaria verò opera scalpelli est. Sed cætera etiam subcruda aperiri possunt. Inter neruos verò vltima expectanda maturitas est, quæ cutem extenuet, eiq́; pus iungat, quò propius reperiatur. Itemq́; *aliam rectam *plagam desiderant in *carne, quia fere vehemẽter cutem *extenuat, tota ea super pus excidenda est. Semper autem vbi scalpellus admouetur, id agendum est, vt & quamminimæ, & quàm *parcißimæ plagæ sint: cum eo tamen vt neceßitati succurramus & in modo & in numero. Nam maiores sinus, latius interdum etiam duabus aut pluribus lineis incidendi sunt. Dandaq́; opera, vt imus sinus exitum habeat, nequis humor intus subsidat, qui proxima & adhuc sana rodendo sinuet. Est etiam in rerum natura, vt cutis latius excidenda sit. Nam vbi post longos morbos totus corporis habitus vitiatus est, lateq́; se sinus *diffudit, & in eo pars cutis pallet, scire licet eam iam emortuam esse, & inutilem futuram. Ideoq́; excidere commodius est, maxime si circa articulos maiores

*in hoc

*alia

*solùm pl.

*cute: alia, quia

*extenuant,

*paucißima

*suffudit,

id euenit, cubantemq; ægrũ fluens aluus *exercuit, neq; per alimenta quicquam corpori accedit. Sed excidi ita debet, vt plaga ad similitudinem myrtei folij fiat, quo facilius sanescat. Idq; perpetuum est. *Vbicunq; medicus ex quacunque caussa cutem excidit, pure effuso in aliis vel inguinibus, linamento opus non est. Spongia ex vino imponenda est. In cæteris partibus si æquè ea linamenta superuacua sunt, purgationis caussa paulum mellis infundendum, dein glutinantia super danda. Si illa necessaria sunt, super ea quoq; similiter dari spongia eodem modo ex vino expressa debet. Quando autem linamentis opus sit, quando non sit, alias dictum est. Cætera eadem, incisa suppuratione, facienda sunt, quæ vbi per medicamenta rupta est, facienda esse proposui.

* exhauserit, al. exhausit.

*, vb. m. & quac. caus. c. excidat. Pure

De bonis malísve signis exulceratorum.

CAP. III.

PRotinus autem quantum curatio efficiat, quantumq; aut sperari aut timeri debeat, ex quibusdam signis intelligi potest, fereq; ijsdem quæ in vulneribus exposita sunt. Nam bona signa sunt, somnum capere, facile spirare, siti non confici, cibum non fastidire, si febricula fuit, ea vacare. Itemq; habere pus album, *leue, non fœdi odoris. Mala sunt, vigiliæ, spiritus grauitas, sitis, cibi fastidium, febris, pus nigrum, aut feculentum, & fœdi odoris. Item procedente curatione eruptio sanguinis: aut si antequàm sinus carne impleatur, oræ *carnosæ fiunt. Illa quoque ipsa

*laue

* callosæ fiunt, al. q. i. c. h. n. sir ma. Desiceret. a. vel in ipsa

ipsa carne hebete nec firma, deficere tamen animam, vel ipsa curatione vel postea, pessimum omnium est. Quinetiam morbus ipse siue subito solutus est, dein suppuratio exorta est, siue effuso pure permanet, non iniustè terret. Estq; inter causas timoris, si sensus in vulnere rodentium non est. Sed vt hæc ipsa fortuna huc illúcve* discernit, sic medici partiũ est, eniti ad* reperiendam sanitatẽ. Ergo quoties vlcus* resiluerit, eluere id: si reprimendus humor videbitur, vino ex aqua pluuiatili misto, vel aqua in qua lenticula cocta sit, debebit. Si purgandum erit, mulso: rursusq; imponere eadem. Vbi iam repressus videbitur humor, vlcusq; purum erit, produci carnem conueniet, & foueri vulnus pari portione vini ac mellis, superq; imponi spongia ex vino & rosa tincta. Per quæ cùm caro producatur, plus tamen (vt aliàs quoq; dixi) victus ratio eo confert, id est solutis iam febribus & cibi cupiditate reddita, balneum rarum, quotidiana, sed lenis, gestatio, cibi potionesq; corpori reficiendo* Apteq; omnia quæ per medicamenta suppuratione quoque rupta sequuntur, sed quia magno malo vix sine ferro mederi licet, in hunc locum reseruata sunt.

*decernit.
* recuperandam
* resilierit.
* apta. Quæ o. p. m. s. q. rupta seq.

De fistulis. CAP. IIII.

Aduersus fistulas quoq;, si altius penetrant, vt ad vltimas demitti collyrium non possit, si tortuosæ sunt, si multiplices, maius in manu quam in medicamentis præsidium est, minusq; operæ est, si sub cute transuersæ feruntur, quàm si

*recte intus tendũt. Igitur si sub cute transuersa fistula est, demitti specillum debet, supraq; id ea incidi: si flexus reperiuntur, hi quoque simul specillo & ferro *persequendi sunt. Idemq; faciendum, si plures se quasi ramuli ostendunt. Vbi ad fines fistulæ ventum est, excidendus ex toto callus est, superq; fibulæ dandæ, & medicamentum quo glutinetur. At si rectà subter tendit, vbi, quò maxime ferat, specillo exploratum est, *excidi is sinus debet, dein fibula oris cutis iniicienda est, & æque glutinantia medicamenta superdanda sunt. Aut si corruptius vlcus, quod interdum osse vitiato fit, vbi id quoq; curatum est, pus mouentia. Solent autem inter costas fistulæ subter *exire: quod vbi incidit, eo loco costa ab vtraq; parte decidenda & eximenda est, ne quid intus corruptũ relinquatur: solent *vbi crustas transierũt, septum id, quod transuersum à superioribus visceribus intestina discernit, violare. Quod intelligi & ex loco, & ex magnitudine doloris potest, & quia nonnunquam spiritus eò cum humore quasi bullante prorumpit, maximeq; si hunc ore ille continuit. In eo medicamini locus nullus est. In cæteris verò quæ circa costas sanabilia sunt, pinguia medicamenta inimica sunt, cæteris quæ ad vulnera accommodantur, vti licet. Optimè tamen sicca linamenta, vel si purgandum aliquid videtur, in melle tincta imponuntur. Ventri nullum os subest, sed ibi perniciosæ admodũ fistulæ fiunt, adeo vt Sostratus insanabiles esse crediderit

Marginal notes: * recta; * persecandi; * incidi; * ire,; * antẽ vbi

*diderit. Id non ex toto ita se habere vsus ostẽdit. Et quidem (quod maxime mirum videri potest) tutior fistula est contra iecur, & lienem, & ventriculum, quàm cõtra intestina: non quo perniciosior res ibi sit, sed quo alteri periculo locũ faciat. Cuius experimento moti quidam auctores *parũ modum rei cognouerunt. Nam venter sæpe etiam telo perforatur, prolapsáq; intestina conduntur, & oras vulneris suturæ comprehendunt, quod quemadmodum fiat mox indicabo. Itaq; etiã vbi tenuis fistula abdomen perrumpit, excidere eam licet, suturáq; oras coniungere. Si verò ea fistula intus patuit, excisa necesse est latius foramen relinquat, quod nisi magna vi vtiq; ab interiore parte sui non potest, qua quasi membrana quædam finit abdomen, quam περιτόναιον Græci vocant. Ergo vbi aliquis ingredi ac moueri cœpit, rumpitur illa sutura, atque intestina soluuntur. Quo fit, vt pereundum homini sit. Sed non omni modo res ea desperationem habet. Ideóq; tenuioribus fistulis adhibenda curatio est.*

* *scripserunt, parum tamẽ mod.*

De ani fistulis.

P*Ropriã etiamnum animaduersionem desiderãt *ea, quæ in ano sunt. In* hac demisso specillo, ad vltimum eius caput incidi cutis debet, dein nouo foramine specillum educi lino sequente, quod in aliam eius partem ob idipsum perforatã coniectum sit. Ibi linum prehendendum, vinciendúmq; cum altero capite est, vt laxè cutem, quæ super fistulã est, teneat. Idq; linum esse debet cru-*

* *ea,*
* *hanc* al. *has*

dum, & duplex triplexve, sic tortum vt vnitas facta sit. Interim autem licet negotia agere, ambulare, lauari, cibum capere perinde atque sanissimo. Tantummodo id linum bis die saluo nodo ducendū est, sic vt subeat fistulā pars quæ* superior fuerit. Neq; committendū est, vt id linum putrescat. Sed tertio quoq; die nodus resoluendus est, & ad caput alterum recens linum alligandum, eductoq; vetere, id in fistula cū simili nodo relinquendum. Sic enim id paulatim cutem, quæ suprà fistulam est, incidit, simulq; & id sanescit, quod à lino relictum est, & id quod ab eo mordetur, inciditur. Hæc ratio curationis longa, sed sine dolore est. Qui festinat, astringere cutem lino debet, quo celerius secet, noctuq; * penicillo tenuia quædam intus demittere, vt cutis hoc ipso extenuetur, quo extenditur. Sed hæc dolorem mouent. Adijcitur celeritati* sic, vt tormēto quoq;, si & linum & id quod ex penicillo est, aliquo medicamento illinitur, ex his quibus callum exedi posui. Poterit tamen fieri vt ad scalpelli curationem etiam illò loci veniendum sit, si intus fistula fert, si multiplex est. Igitur in hæc genera demisso specillo duabus lineis incidenda cutis est, vt media inter eas habenula tenuis admodum eijciatur, ne protinus* ora coëant, sitq; locus aliquis linamentis, quæ quàm paucissima superinijcienda sunt, omniaq; eodem modo facienda, qui in abscessibus positus est. Si vero ab vno ore plures sinus erunt, * rectè fistula scalpello erit

* exterior

* ex pen.

* sicut

* ora

* recta

incid

incidenda, ab eo cæteræ quæ iam patebunt lino excipiendæ: si intus aliqua procedet, quò ferrum tuto peruenire non poterit, collyrium demittendum erit. Cibus autem in omnibus eiusmodi casibus, siue manu siue medicamentis agetur, dari debet humidus, potio liberalis, diuq; aqua: vbi iam caro increscit, tum demum & balneis raris vtendum erit, & cibis corpus implentibus.

De Telis è corpore extrahendis. C. V.

*TEla quoque quæ illata corporibus intus hæserunt, magno negotio sæpe eiiciuntur. Suntq; quædam difficultates ex generibus eorũ, quædam ex his sedibus, in quas illa penetrarunt. Omne autem telum extrahitur, aut ab ea parte qua venit, aut ab ea in quam tetendit. Illic viã qua redeat, ipsum sibi fecit. Hic à scalpello accipit. Nam cõtra mucronẽ caro inciditur. Sed si non altè telũ insedit, & in summa carne est, aut certe magnas venas & loca neruosa non transiit, nihil melius est, quàm quà venit, id euellere. Si verò plus est, per quod telo reuertendũ, quàm quod perrumpendũ est: iamq; venas neruosq; id *trãsit, commodius est aperire quod superest, *itaq; extrahere. Nam & propius petitur, & tutius euellitur, & in maiore membro si medium mucro transiit, facilius sanescit quod peruium est, quia vtrinque medicamento fouetur. Sed si retro telũ recipiendũ est, amplianda scalpello plaga est, quo facilius id sequatur, quoq; minor oriatur inflammatio: quæ maior fit, si ab illo ipso telo dum re-*

*transiit.
* eaq; al. ac ita

dit, corpus laniatur. Item si ex alia parte vulnus aperitur, laxius esse debet, quàm vt telo postea transeunte amplietur. Summa autem vtraque *parte ita habenda cura est, ne neruus, ne vena maior, ne arteria incidatur. Quorum vbi aliquid detectum est, excipiendum hamo retuso est, abducendumq; scalpello. Vbi autem satis incisum est, telum eximendum est, tum quoq; eodem modo & eadem cura habita, ne *sub eo quod eximetur, aliquid eorum lædatur, quæ tuenda esse proposui. Hæc communia sunt. Propria quædã in singulis telorum generibus *subijcienda sunt, quæ protinus subijciam. Nihil tam facile in *corpore quàm sagitta conditur, eademq; altißime *insidit. Hæc autem eueniunt, & quia magna vi fertur illa, & quia ipsa *in angusto est. Sæpius itaq; ab altera parte, quàm ex qua venit, recipienda est, præcipueq; quia fere spiculis cingitur, quæ magis laniant, si retro, quàm si contrà trahuntur. Sed inde aperta via, caro diduci debet ferramento ad similitudinem facto Græcæ literæ Ψ. Deinde vbi apparuit, si *mucro, si arundo inhæret, propellenda est, donec ab altera parte adprehendi & extrahi poßit. Si iam illa decidit, solumq; intus ferrum est, mucro vel digitis adprehendi, vel *forfice, atque ita educi debet. Neque alia ratio extrahendi est, vbi ab ea parte qua venit, euelli magis placuit. Nam ampliato vulnere, aut arundo, si inest, euellenda est: aut si ea non est, ferrum ipsum. Quod si spicula apparuerunt, eaq; breuia

*parte hab.
*ab eo
*adijcienda
*corpus
*incedit.
*angusta est.
*mucroni arundo
*forcipe,

*breuia & tenuia sunt, *forfice ibi comminui debent, vacuumq́; ab his telum educi: si ea maiora valentioraq́; sunt, *fissis scriptorijs calamis cötegenda, ac ne quid lacerent, sic euellenda sunt. Et in sagittis quidem hæc obseruatio est. Latum verò telum si conditum est, ab altera parte educi non expedit, ne ingenti vulneri ipsi quoque ingens vulnus adijciamus. Euellendum est ergo genere quodam ferramenti, quod Diocleum Græci graphiscum vocant, quoniam auctorem Dioclem habet, quem inter priscos maximosq́; medicos fuisse iam posui. Lamina vel ferrea vel ænea etiam ab altero capite duos vtrinq́; deorsum conuersos vncos habet, ab altero duplicata lateribus*, leuiterq́; extrema in eam partem inclinata, quæ sinuata est, insuper ibi etiam parte inclinata, quæ perforata est. Hæc iuxta telum transuersa demittitur. Deinde, vbi ad imum mucronem ventum est, paulum torquetur, vt telum foramine suo excipiat. Cùm in cauo mucro est, ilico duo digiti subiecti partis alterius vncis, simul & ferramentum id extrahunt & telum. Tertium genus telorum est, quod interdum euelli debet, plumbea glans, aut lapis, aut simile aliquid, quod perrupta cute, integrum intus insedit. In omnibus his latius vulnus aperiendum, idq́; quod inest, eà quà venit, forfice extrahendum est. Accedit verò aliquid difficultatis sub omni ictu, si telum vel ossi inhæsit, vel in articulo se inter duo ossa demersit, in osse vsque eo mo-*

*forcipe

*fixis

*extrema, leuiterq́; in

uendum eſt, donec is locus laxetur, qui mucronem momordit, & tum vel manu vel forfice telum extrahendum eſt, quæ ratio in dentibus quoq; eijciendis eſt. Et vix vnquam ita telũ non ſequitur. Sed ſi morabitur, excuti quoq; ictum aliquo ferramento poterit. Vltimum eſt, vbi non euellitur, terebra iuxtà forare, ab eo quoq; foramine ad ſpeciẽ literæ ↓ cõtra telum os excidere, ſic vt lineæ quæ* deducuntur, ad telũ ſpectent: eo facto id neceſſe eſt labet, & facile auferatur. Inter duo verò oſſa ſi per ipſum articulum perruperit, circa vulnus duo membra faſcijs habenisve deliganda, & per has in diuerſas partes diducenda ſunt, vt neruos diſtendant. Quibus extẽtis laxius inter oſſa ſpatium eſt, vt ſine difficultate telũ recipiatur. Illud vidẽdum eſt, ſicut in alijs locis poſui, ne quis neruus, aut vena, aut arteria à telo lædatur, dum id extrahitur, eadem ſcilicet ratione quæ ſuprà poſita eſt. At ſi venenato quoq; telo qui ictus eſt, ijsdem omnibus, ſi fieri poteſt, etiam feſtinantius actis adijcienda curatio eſt, quæ vel epoto veneno, vel à ſerpente ictis adhibetur. Vulneris autem ipſius extracto telo medicina non alia eſt, quàm quæ eſſet, ſi corpore icto nihil inhæſiſſet. De qua ſatis alio loco dictum eſt.*

* victum

* diducuntur.

De Gangliis, & Meliceride, & Atheromate, & Steatomate capitis tuberculis. C. VI.

HAec venire in qualibet parte corporis poſſunt. Reliqua certas ſedes habent, de quibus dicam, orſus à capite. In hoc multa variaq;

riaq; tubercula oriuntur, γαγγλία, μελικηρίδας, & ἀθερώματα nominant, aliisq; etiamnum vocabulis quædam alij discernunt, quibus ego στεατώματα quoque adijciam. Quæ quamuis & in ceruice & in alis & in lateribus oriri solent, per se tamen non posui, cùm omnia ista mediocres differentias habeāt, ac neque periculo terreant, neq; diuerso genere curentur. Omnia autem ista & ex paruulo incipiunt, & diu paulatimq; increscunt, & tunica sua includuntur. Quædam ex his dura ac renitentia, quædam mollia cedentiaq; sunt: quædam spatio nudantur, quædam tecta capillo suo permanent, fereq; sine dolore sunt. Quid intus habeant, vt coniectura præsagiri potest, sic ex toto cognosci, nisi cùm* eiecta sunt, non potest. Maxime tamen in his quæ renituntur, aut lapillis quædam similia, aut concreti confertiq; pili reperiuntur. In his verò quæ cedunt, aut melli simile aliquid, aut tenui pulticulæ, aut quasi rasæ cartilagini, aut carni hebeti, & cruentæ, quibus *aliqui colores esse consuerunt, fereq; ganglia renituntur. Atheromati subest, quasi tenuis pulticula. Meliceridi liquidior humor, ideoq; pressus circumfluit. Steatomati pingue quiddam, idq; latißimè patere consueuit, resoluitq; totam cutem superpositam, sic, vt ea labet, cùm in cæteris sit adstrictior. Omnia derasa antè, si capillis conteguntur, per medium oportet incidere: sed steatomatis tunica quoq; secanda est, vt effundatur quicquid intus coit: quia non facilè à cute,

*excita

*alij q.

subiecta

*& sub c. ea separaretur.

*subiecta carne, ea separetur, in cæteris ipsa tunica inuiolata seruanda est. Protinus autem alba & intenta se ostendit. Tum scalpelli manubriolo diducenda à cute & à carne est, eijciendaq; cum eo quod intus tenet. Si quando tamen ab inferiore parte tunicæ musculus inhæsit, ne is lædatur, superior pars illius decidenda, alia ibidem relinquenda est. Vbi tota exempta est, committendæ oræ, fibulaq; his inijcienda, & super medicamentum glutinans dandum est. Vbi vel tota tunica, vel aliquid ex ea relictum est, pus mouentia adhibenda sunt.

De oculorum vitiis quæ scalpello & manu curantur. CAP. VII.

*transuersa

*quà locus

SEd vt hæc neq; genere vitij neq; ratione curationis inter se multum distãt, sic in oculis, quæ manum postulant, & ipsa diuersa sunt, & aliter aliterq; curantur. Igitur in superioribus palpebris vesicæ nasci solent pingues grauesq;, quæ vix attollere oculos sinunt, leuesq; pituitæ cursus, sed assiduos in oculis mouent. Fere verò in pueris nascuntur. Oportet compresso digitis duobus oculo, atq; ita cute intenta, scalpello *trãsuersam lineã incidere, suspensa leuiter manu, ne vesica ipsa vulneretur, & vt *locus ei patefactus est, ipsa prorumpat, tum digitis eam apprehendere oportet, & euellere. Facile autem sequitur. Deinde superungi collyrio debet ex his aliquo, quo lippientes oculi superinunguntur, paucissimisq; diebus cicatricula inducitur. Molestius

stius est, vbi incisa vesica est. Effundit enim humorem, neq; postea, quia tenuis admodum est, potest colligi. Si forte id incidit, eorum aliquid imponendum est, quæ puri mouendo sunt.

De Crite tuberculo palpebrarum.

IN eadem palpebra super pilorum locum, tuberculum paruulum nascitur, quod à similitudine ordei, à Græcis κριθὴ nominatur. Tunica quiddam quod difficulter maturescit, comprehensum est. Id vel calido pane, vel cera subinde calefacta foueri oportet, sic ne nimius is calor sit, sed facile ea parte sustineatur. Hac enim ratione sæpe discutitur, interdum concoquitur. Si pus se ostendit, scalpello diuidi debet, & quicquid intus humoris est exprimi. Eodem deinde vapore postea quoque foueri, & super inungi, donec ad sanitatem perueniat.

De Chalaziis palpebrarum.

ALia quoque quædam in palpebris huic non dißimilia nascuntur, sed neque vtique figuræ eiusdem, & mobilia simul atque digito huc vel illuc impelluntur. Ideoq; ea χαλάζια vocant. Hæc incidi debent, si sub cute sunt, ab exteriore parte: si sub cartilagine, ab interiore. Dein scalpelli manubriolo* diducenda ab integris partibus sunt. Ac si intus plaga est, inungendum primo lenibus, deinde acrioribus. Si extra, superdandum emplastrum, quo id glutinetur.*

* nec

* deducenda

De vngue oculorum, quod πτερύγιον à Græcis vocatur.

Vnguis

Vnguis verò, quod pterygion Græci vocant, est membranula neruosa oriens ab angulo, quæ nõnunquã ad pupillam quoque peruenit, eiq; officit. Sæpius à nariũ, interdum etiam à temporum parte nascitur. Hunc recentem non difficile est discutere medicamentis, quibus cicatrices in oculis extenuantur. Si inueterauit, iamq; ei craßitudo quoque acceßit, excidi debet. Post abstinentiam verò vnius diei, vel aduersus in sedili contra medicum is homo collocandus est, vel sic auersus, vt in gremium eius caput resupinus effundat. Quidam si in sinistro oculo vitium est, aduersum: si in dextro, resupinum collocari volunt. Alteram autem palpebram à ministro diduci oportet, alteram à medico. Sed ab hoc, si ille aduersus est, inferiorem: si supinus, superiorem. Tum idem medicus hamulum acutum paulum mucrone intus recuruato subijcere extremo vngui debet, eumq; infigere, atque eã quoq; palpebrã tradere alteri, ipse hamulo apprehenso leuare vnguem, eumq; acu traijcere linum trahente. Deinde acum ponere, lini duo capita apprehendere, & per ea erecto vngue, si qua parte oculo inhæret, manubriolo scalpelli diducere, donec ad angulum veniat. Deinde inuicem modò remittere, modò attrahere, vt sic & initium eius, & finis anguli reperiatur. Duplex enim periculum est, ne vel ex vngue aliquid relinquatur, quod exulceratum vix vllam recipiat curationem, vel ex angulo quoque caruncula abscindatur,

tur, quæ si vehementius vnguis ducitur, sequitur. Ideoq; decipit: ac si abscissa est, *patescit foramẽ, per quod postea semper humor descendit, *ῥυάδα Græci vocant. Verus ergo anguli finis vtique noscendus est, qui vbi satis constitit, non nimiũ adducto vngue scalpellus adhibendus est, deinde excidenda ea membranula, ne quid ex angulo lædatur. Eo deinde ex melle linamentum superdandum est, supraq; linteolum, & aut spongia, aut lana succida, proximisq; diebus diducendus quotidie oculus est, ne cicatrice inter se palpebræ glutinentur. Siquidem id quoque tertium periculum accedit, eodemq; modo linamentum imponendum, ac nouissimè inungendum collyrio, quo vlcera ad cicatricem perducuntur. Sed ea curatio *vere esse debet, aut certè ante hyemem. De qua re ad plura loca pertinente semel dixisse satis erit. Nam duo genera curationum sunt. Alia in quibus eligere tempus non licet, sed vtendum est eo, quod incidit, sicut in vulneribus, & in fistulis. Alia in quibus nullus dies vrget, & expectare tutissimum & facile est. sicut euenit in iis, quæ & tardè increscunt, & dolore non cruciant, in his ver expectandũ est. Aut si quid magis pressit, melior tamẽ autumnus vel æstas, quàm hyẽs est. Atq; is ipse medius, iã fractis æstatibus, nõdũ ortis frigoribus. Quo magis autem necessaria pars erit, quæ tractabitur, hoc quoq; maiori periculo subiecta est, & sæpe quo maior plaga facienda, eo magis hæc temporis ratio seruabitur.

*patesit al. patefecit
*ῥυάδα
*verno

De

De Encanthide tuberculo.

EXcuratione verò vnguis, vt dixi, vitia nascũtur, quæ ipsa aliis quoque de caussis oriri solent. Interdum enim fit in angulo parum vngue exciso, vel aliter tuberculum, quod palpebras parum diduci patitur, ἐγκανθὶς Græcè nominatur. Excidi hamulo & circuncidi debet, hîc quoque diligenter temperata manu, ne quid ex ipso *abscindat. Tum exiguum linamentũ respergendum est, vel cadmia, vel atramento sutorio, inq; eum angulum diductis palpebris inserendum, supraq; eode modo deligandum, proximisq; diebus similiter nutriendum, tantùm vt primis aqua egelida, vel etiam frigida foueatur.

*abscindatur.

De Ancyloblepharo oculorum vitio.

INterdum inter se palpebræ coalescunt, apeririq; non potest oculus. Cui malo solet etiam illud accedere, vt palpebræ cum albo oculi cohærescant: scilicet cùm in vtroq; fuit vlcus negligenter curatum. Sanescendo enim quod diduci potuit & debuit, *glutinabit, ἀγκυλοβλέφαρον sub vtroque vitio Græci vocant. Palpebræ tãtùm inter se cohærentes, non difficulter diducuntur, sed interdum frustra, nam rursus glutinantur. Experiri tamen oportet, quia bene res sæpius cedit. Igitur aduersum specillum inserendum, diducendæq; eo palpebræ sunt, deinde exigua penicilla interponenda, donec exulceratio eius loci finiatur. *Aut vbi albo ipsius oculi palpebra inhæsit, Heraclides Tarẽtinus auctor est, aduerso scalpello

*glutinauit,

*At

pello

*pello subsecare magna cum moderatione, vt neq; ex oculo, neq; ex palpebra quicquã abscindatur, ac, si necesse est, ex palpebra potius. Post hæc inungatur oculus medicamentis, quibus aspritudo curatur, quotidieq; palpebra *vertatur, non solũ vt vlceri medicamentum inducatur, sed etiam ne rursus inhæreat, ipsiq; *etiam præcipiatur, vt sæpe eam duobus digitis attollat. Ego sic restitutum esse neminem memini. Meges se quoq; multa tentasse, neque vnquam profuisse, quia semper iterũ oculo palpebra inhæserit, memoriæ prodit.*

* euertatur.

* ægro etiã

De Aegilope, fiſtula oculorum.

*Etiamnum in angulo, qui naribus propior est, ex aliquo vitio quasi parua fistula aperitur, per quam pituita assiduè distillat, αἰγίλωπα Græci vocant, idq; assiduè male habet oculum, nonnũquam etiam exeso osse vsque ad nares penetrat, idq; interdum naturã carcinomatis habet. Vbi intentæ venæ, & *recuruatæ sunt, *color pallet, cutis dura est, & leui tactu irritatur, inflammationemq; in eas partes, quæ coniunctæ sunt, euocat. Ex his eos qui quasi carcinoma habent, curare periculosum est. Nam mortem quoq; ea res maturat. *Ea verò quibus ad nares tendit, super-uacuũ: neq; enim sanescunt. At quibus id in angulo est, potest adhiberi curatio, *cùm* eam non ignotum sit esse difficilem, quantoq; angulo propius id foramen est, tanto difficilior est, quoniam perangustum est in quo versari manus possit. Recenti tamen re mederi facilius est. Seu hamulo*

* æquatæ

* colore pallent,

* Eos

* quamuis

* eo, ne

 summ

summum eius foraminis excipiendum, deinde totum id cauum, sicut in fistulis dixi, vsque ad os excidendum, oculoq; & cæteris iunctis partibus bene obtectis, os ferramento adurendum est vehementius. Quod si iam carie vexatum est, quo crassior his *squama accedat, quidam adurentia imponunt, vt atramentum sutorium, vel chalcitidem, vel æruginem rasam. Quod & tardius & non idem facit. Osse adusto curatio sequitur eadem, quæ in cæteris vstis.

* huic sq. abscedat.

De Pilis palpebrarum oculum irritantibus.

PIli verò qui in palpebris sunt, duabus de caussis oculum irritare consueuerunt. Nam modò palpebræ superioris summa cutis relaxatur, & procidit: quo fit, vt eius pili ad ipsum oculum conuertantur, quia non simul cartilago quoque se remisit. Modò sub ordine naturali pilorum alius ordo subcrescit, qui protinus intus ad oculum tendit. Curationes verò hæ sunt. Si pili nati sunt, qui non debuerunt, tenuis acus ferrea ad similitudinem hastæ lata, in ignem conijcienda est. Deinde candens sublata palpebra sic, vt eius per nitiosi pili in conspectum curantis veniant, * sub ipsis pilorum radicibus ab angulo immittenda est, vt ea tertiam partē palpebræ * transuat. Deinde iterū tertioq; vsq; ad alterum angulum. Quo fit, vt omnes pilorum radices adustæ emoriantur. Tum superimponendum medicamentum est, quod inflammationem prohibeat, atq; vbi crustæ exciderunt, ad cicatricem perducendum. Facillime

* super

* transeat.

*autem id genus ſaneſcit: quidã aiunt acu tranſui iuxta pilos in exteriorem partem palpebræ oportere, eãq; tranſmitti duplicẽ capillum muliebrem ducentem: atq; vbi acus transijt, in ipſius capilli ſinum, quà duplicatur, pilum eſſe inijciendum, & per eum in ſuperiorem palpebræ partem attrahẽdum, ibiq; corpori adglutinandum & imponendũ medicamentum, quo *foramẽ quoq; glutinetur: ſic enim fore, vt is pilus in exteriorem partem postea ſpectet. Id primùm fieri non poteſt, niſi in pilo longiore, cùm fere breues eo loco naſcantur. Deinde ſi plures pili ſunt, neceſſe eſt longum tormentum, cùm toties acus tranſuet, magnam inflammationem moueat. Nouiſsime cùm humor aliquis ibi ſubſit, oculo & antè per pilos, & tum per palpebræ foramina affecto, vix fieri poteſt, vt gluten, quo vinctus eſt pilus, non reſoluatur. Eoq; fit, vt is eò vnde vi abductus eſt, redeat. Ea verò curatio, quæ palpebræ laxioris ab omnibus frequentatur, nihil habet dubij. Siquidem oportet contecto oculo mediam palpebræ cutem, ſiue ea ſuperior, ſiue inferior eſt, apprehendere digitis, ac leuare, tum conſiderare quantulo detracto futurum ſit, vt naturaliter ſe habeat. Siquidem hîc quoque duo pericula circunſtãt: ſi nimium fuerit exciſum, ne contegi oculus non poßit: ſi parum, ne nihil actum ſit, & fruſtra ſectus aliquis ſit. *Quà deinde incidendum videbitur, per duas lineas atramento notandum eſt, ſic vt de * interiore quæ pilos continet, & propiore ei linea aliquid*

* ferramẽ

* Quod

* inferiore

relinquatur, quod apprehendere acus postea possit. His constitutis scalpellus adhibendus est, & si superior palpebra est, antè: si inferior, postea propius ipsis pilis incidendum, initiumq; faciendum in sinistro oculo, ab eo angulo qui tempori: in dextro, ab eo qui naribus propior est, idq; quod inter duas lineas est, excidendum. Deinde oræ vulneris inter se simplici sutura cõmittendæ, operiendusq; oculus est: & si parum palpebra descendet, laxanda vtique: si nimium, aut adstringenda, aut etiam rursus tenuis habenula ab vlteriore ora excidenda. Vbi secta est, aliæ suturæ adijciendæ, quæ supra tres esse non debent. Præter hæc in superiore palpebra sub pilis ipsis incidenda linea est, vt ab inferiore parte diducti pili sursum spectent. Idq; si leuis inclinatio est, etiam solum satis tuetur. Inferior palpebra eo non eget. His factis, spongia ex aqua frigida expressa supèr deliganda est. Postero die glutinans emplastrum inijciendum. Quarto sutura tollenda est, & collyrio quod inflammationes reprimit, superinungendum.

De Lagophthalmo oculorum.

NOnnunquam autem nimium sub hac curatione excisa cute euenit, vt oculus non contegatur. Idq; interdum etiã alia de caussa fit, λαγώφθαλμον Græci appellant. In quo si nimiũ palpebræ deest, nulla id restituere curatio potest. Si exiguum, mederi licet, paulum infra supercilium cutis incidenda est lunata figura, cornibus

nibus eius deorsum spectantibus. Altitudo esse plagæ vsque ad cartilaginē debet, ipsa illa nihil læsa. Nam si ea incisa est, palpebra cōcidit, neque attolli postea potest. **Cute igitur tantùm diducta fit, vt paulum in ima oculi ora descendat, hiante scilicet supèr plaga, in quā linamentum coniiciēdum est, quod & cōiungi diductam cutem prohibeat, & in medio carunculam citet: quæ vbi eum locum impleuit, postea rectè oculus operitur.*

* *Cutis*

De Ectropio.

VT superioris autem palpebræ vitium est, quòd parum descendit, ideoq; oculum non contegit, sic inferioris, quòd parum sursum attollitur, sed pendet & hiat, neque potest cum superiore committi. Atq; id quoq; euenit interdum ex simili vitio curationis, interdum etiam senectute, ἐκτρόπιον *Græci vocant. Si ex mala curatione est, eadem ratio medicinæ est, quæ suprà posita est, plagæ tantùm cornua ad maxillas, non ad oculum conuertenda sunt. Si ex senectute est, tenui ferramento id totum extrinsecus adurendum est, deinde melle inungendum, & quarto die vapore aquæ calidæ fouendum inungendumq; medicamentis ad cicatricem perducentibus.*

De Staphylomate oculi.

HAec fere circa oculum in angulis palpebrisq; incidere consueuerunt. In ipso autem oculo nonnunquam summa attollitur tunica, siue ruptis intus membranis aliquibus, siue laxatis, & similis figura acino fit. Vnde id σταφύλωμα

Græci vocant. Curatio duplex est. Altera ad ipsas radices per medium transuere acu duo lina ducente. Deinde alterius lini duo capita ex superiore parte, alterius ex * interiore adstringere inter se, quæ paulatim secando id excidunt. Altera in summa parte eius ad lenticulæ magnitudinem excidere, deinde spodium aut cadmiam infricare. Vtrolibet autem facto, album oui lana excipiendum & imponendum, posteaq; vapore aquæ calidæ fouendus oculus, & lenibus medicamentis vngendus est.

* inferiore

De Clauis oculorum.

CLaui autem vocantur callosa in albo oculi tubercula, quibus nomen à figuræ similitudine est. Hos ad imam radicem perforare acu commodissimum est, infraq; eam excidere, deinde lenibus medicamentis inungere.

De natura oculorum, & eorum suffusione.

SVffusionis iam aliâs feci mentionem, quia cùm recés incidit, medicamentis quoque sæpe discutitur. Sed vbi vetustior facta est, manus curationem desiderat, quæ inter subtilissimas haberi potest. De qua antequam dico, paucis ipsius oculi natura indicanda est. Cuius cognitio, cùm ad plura loca pertineat, tum vel præcipuè ad hunc pertinet. Is igitur summas habet duas tunicas, ex quibus superior à Græcis κερατοειδὴς vocatur. * Ea qua parte alba * est, satis crassa, pupillæ loco extenuatur. Huic inferior adiuncta est media parte, qua pupilla est, modico foramine concaua, circà

*, Eaq;
*, est. crassa pup.

circà tenuis, vlterioribus partibus ipsa quoque plenior, quæ * ῥαγοειδὴς à Græcis nominatur. Hæ duæ tunicæ cùm interiora oculi cingant, rursus sub his coëunt, extenuatæq; & in vnum coactæ, per foramen, quod inter ossa est, ad membranam cerebri perueniunt, eiq; inhærescunt. Sub his autem qua parte pupilla est, locus vacuus est: deinde infra rursus tenuissima tunica, quam Herophilus ἀραχνοειδῆ nominauit. Ea media subsidit, * eoq; cauo cōtinet quiddā, quod à vitri similitudine ὑαλοειδὲς Græci vocant. Id neque liquidū, neque aridū est, sed quasi cōcretus humor, ex cuius colore pupillæ color vel niger est, vel cæsius, cùm summa tunica tota alba sit. Id autem superueniens ab interiore parte membranula includit, sub his gutta humoris est, oui albo similis, à qua videndi facultas proficiscitur, κρυσταλλοειδὴς à Græcis nominatur. Igitur vel ex morbo, vel ex ictu concrescit humor sub duabus tunicis, quà locum vacuum esse proposui: isq; paulatim indurescens interiori potentiæ se opponit. * Vitijq; eius plures species sunt, quædam sanabiles, quædam quæ curationem non admittunt. Nam si exigua suffusio est, si immobilis, colorem verò habet marinæ aquæ, vel ferri nitentis, & à latere sensum aliquem fulgoris relinquit, spes superest. Si magna est, si nigra pars oculi amissa naturali figura * in aliā vertit, si suffusioni color cæruleus est, aut auro similis, si labat, & hac atque illac mouetur, vix vnquam succurritur. Fere verò peior

* χοροειδὴς

* eaq; al. suoq;

* Vitij eius

*, in al. vertitur.

est, quo ex grauiore morbo, maioribúsve capitis doloribus, vel ictu vehementiore orta est. Neque idonea* curatio si senilis ætas est, quæ sine nouo vitio tamen aciem hebetem habet. At ne puerilis quidem, sed inter hæc media ætas. Oculus quoque curationi neque exiguus, neque concauus satis opportunus est, atque ipsius suffusionis quædam maturitas est. Expectandum igitur est donec iam non fluere, sed * durities quædam concreuisse videatur. Ante curationem autem modico cibo vti, bibere aquam triduo debet, pridie ab omnibus abstinere. Post hæc in aduerso sedili collocandus est loco lucido, *lumine aduerso, sic vt contrà medicus paulo altius sedeat. A posteriore autem parte caput eius, qui curabitur, minister contineat,* & immobile id præstet. Nam leui motu eripi acies in perpetuum potest. Quin etiam ipse oculus qui curabitur, immobilior faciendus est, super alterum lana imposita & deligata. Curari verò sinister oculus dextra manu, dexter sinistra debet. Tum acus admouenda* est, aut acuta, aut forte non nimium tenuis, eaq; demittenda. Sed recta est per summas duas tunicas medio loco inter nigrū oculi & angulum tempori propiorem è regione mediæ suffusionis, sic ne qua vena lædatur. Neq; tamen timide demittenda est, quia inani loco excipitur. Ad quem cùm ventū est, ne mediocriter quidē peritus falli potest, quia prementi nihil renititur. Vbi eò ventum est, inclinanda acus ad ipsam suffusionem est. Leuiterq; ibi

* curationi,

* duritie quadam

* lumini aduersus, sic vt contra medicum

* vt

* est acuta, aut certè non demittenda, sed recta est, per

*ibi verti & paulatim eam deducere infra regionem pupillæ debet: vbi deinde eam transit, vehemētius imprimi vt inferiori*parti insidat. Si hæsit, curatio expleta est. Si subinde redit, eadē acu magis cōcideda, & in plures partes dissipada est, quæ singulæ & facilius cōduntur, & minus *late officiunt. Post hæc educenda acus recta est, imponendumq́; est lana molli exceptum oui album, & supra, quod inflāmatione coërceat, atque ita deuinciendum. Post hæc opus est quiete, abstinētia, lenium medicamentorum inunctionibus, cibo, qui postero die satis maturè datur, primu liquido, ne maxillæ laborent, deinde, inflammatione finita, tali, qualis in vulneribus propositus est. Quibus vt aqua quoq; diutius bibatur, necessariò accedit.*

*parte

*latis

De Pituita oculorum.

*DE pituitæ quoque tenuis cursu, qui oculos infestat, quatenus medicamentis agendum est, iam explicui. Nunc ad ea veniam, quæ curationem ex manu postulant. Animaduertimus autem quibusdam nunquam siccescere oculos, sed semper humore tenui madere, quæ res aspritudinem continuat, *ex leuibus momentis inflammationes & lippitudines excitat, totam denique vitam hominis infestat. Idq́; in quibusdam nulla ope adiuuari potest, in quibusdam sanabile est. Quod primum discrimen est, nosse oportet, vt alteri succurratur, alteri manus non inijciatur. Ac primùm superuacua curatio est in his qui ab infantibus id vitium habent, quia necessariò man-*

*&

*necessaria surum est vsq; mortis diem. Deinde non*necessario etiam in his, quibus non multa, sed acris pituita est. Si quidem manu nihil adiuuātur, medicamentis, & victus ratione, quæ crasiore pituitam reddit, ad sanitatem perueniunt. Lata etiam capita vix medicinæ*patent. Tum interesi venæ pituitam emittant, quæ inter caluariam & cutē sunt, an quæ inter membranā cerebri, & caluariam. Superiores ferè per tempora oculos rigant, inferiores per eas membranas, quæ ab oculis ad cerebrum tendunt. Potest autem adhiberi remedium his, quæ supra os fluunt, non potest his, quæ sub osse. Ac ne his quidem succurritur, quibus pituita vtrinq; descendit, quia leuata altera parte, nihilominus altera infestat. Quid sit autem, hac ratione cognoscitur. Raso capite ea medicamenta, quibus in lippitudine pituita suspenditur, à supercilijs vsque ad verticem illini debent. Si sicci oculi esse cœperunt, apparet per eas venas, quæ sub cute sunt, irrigari. Si nihilominus madent, manifestum est sub osse descendere. Si est humor, sed leuior, duplex vtium est. Plurimi tamen ex laborantibus reperiuntur, quos superiores venæ exerceant, ideoq; pluribus etiam opitulari licet. Idq; non in Græcia tantummodo, sed in alijs quoque gentibus celebre est, adeò vt nulla medicinæ pars magis per nationes * quoq; exposita sit. Reperti in Græcia sunt, qui nouem lineis cutem capitis inciderent, duabus in occipitio rectis, vna super eas transuersa, dein duabus

*parent

*quasq;

bus super aures, vna inter eas item transuersa, tr b is inter verticem & frontem rectus. Reperti sunt, qui à capite * rectè eas lineas ad tempora *diducerent, cognitisq; ex motu maxillarũ muscu lorum initijs, leuiter super eos cutem inciderent, *inductisq; per retusos hamos oris insererẽt lina-menta, vt neque inter se cutis antiqui fines cõmit terentur, & in medio caro increſceret, quæ venas ex quibus humor ad oculos transiret, adstringeret. Quidam etiam atramento duas lineas duxerunt, à media aure ad mediam alteram aurem, deinde à naribus ad verticem. Tum vbi lineæ committebãtur, scalpello inciderunt, & * pòst san guine fuso, os ibidem adusserunt. Nihilominus autem & in temporibus, & inter frontem atque caluariam eminentibus venis idem candens ferrum admouerunt. Frequens curatio est, venas in temporibus adurere, quæ fere quidem in eiusmodi malo tument, sed tamen vt inflentur, magisq; se ostendant, ceruix antè modicè deliganda est: tenuibusq; ferramentis & retusis venæ adurendæ, donec in oculis pituitæ cursus conquiescat. Id enim signum est quasi excæcatorum itinerum, per quæ humor ferebatur. * Valentior tamẽ medicina est, vbi tenues conditæq; venæ, ideoq; legi non possunt. Eodem modo ceruice deligata, retentoq; ab ipso spiritu, quo magis venæ prodeant, atramento notare eas contra tempora & inter * ceruicem, ac frontem, deinde ceruice resoluta, quà notæ sunt, venas incidere, & sanguinẽ mittere.

*rectas vel rectà

* deducerent,

*diductiq;

*post sanguinẽ effusum

*Violẽtior

* verticẽ ac frontẽ oportet, deinde

Vbi

Vbi ſatis fluxit, tenuibus ferramentis adurere. Contra tempora quidem, timide, ne ſubiecti muſculi, qui * *maxillas tenent, ſentiant: inter frontem verò & verticem, vehementer, vt ſic ſquama ab oſſe recedat. Efficacior tamen etiamnum eſt Afrorum curatio, qui verticem vſque ad os adurunt, ſic vt ſquamam remittat. Sed nihil melius eſt, quàm quod in Gallia quoque Comata fit, vbi venas in temporibus & in ſuperiore capitis parte legunt. Aduſta quomodo curanda ſint, iam explicui. Nunc illud adijcio, neque vt cruſtæ decidant, neque vt vlcus impleatur aduſtis venis eſſe properandum, ne vel ſanguis erumpat, vel cito pus ſupprimatur, cùm per hoc ſicceſcere eas partes opus ſit, per illud exhauriri opus non ſit. Si quando tamen ſanguis eruperit, infricanda medicamenta eſſe, quæ ſic ſanguinem ſupprimant, ne adurant. Quemadmodum autem venæ deligendæ ſint, quidq; lectis his faciendum ſit, cùm venero ad crurum varices, dicam.*

* *maxillã*

De aurium morbis, qui manu & ſcalpello curantur. CAP. VIII.

VErùm vt oculi multiplicem curationẽ, etiam manus exigunt: ſic in auribus admodum pauca ſunt, quæ in hac medicinæ parte tractentur. Solet tamen euenire vel à prima natali die protinus, vel poſtea facta exulceratione, deinde per cicatricẽ aure repleta, vt foramẽ in ea nullum ſit, ideoq; audiendi vſu careat. Quod vbi incidit, ſpecillo tentandum eſt, alténe id repletum,

an

an in summo tantùm glutinatum sit. Nam si altè est, prementi non cedit: si in summo, specillum protinus recipit. Illud attingi non oportet, ne sine effectus spe distentio oriatur neruorum, & ex ea mortis periculum sit. Hoc facile curatur. Nam quà cauum esse debet, vel medicamentum aliquod imponendum est ex adurentibus, vel candente ferro aperiendum, vel etiam scalpello incidendum. Cumq; id patefactum, & iam vlcus purum est, iniicienda eò pinna est, illita medicamento cicatricem inducente: circaq; idem medicamentum dandum, vt cutis circa pinnam sanescat: quo fit vt ea remota, postea facultas audiendi sit. At vbi aures, in viro puta, perforatæ sunt, & offendunt, traiicere id cauum celeriter candente acu satis est, vt leniter eius ora exulcerentur, aut etiam adurente medicamento idem exulcerare, postea deinde imponere id quod purget, tum quod eum locum repleat, & sic cicatricem inducat. Quòd si magnum id foramen est (sicut solet esse in his, qui maiora pondera auribus gesserunt) incidere quod superest ad extremum oportet: suprà deinde oras scalpello exulcerare, & postea suere, ac medicamentum, quo id glutinetur, imponere. Tertium est, si quid ibi curti est, sarcire: quæ res cùm in labris quoque & naribus fieri poßit, eandem etiam rationem habeat, simul explicanda est.

Curta in auribus, labrisq; ac naribus, quomodo sarciri & curari poßint. C. IX.

Curta

CVrta igitur in his tribus, ac si qua parua paria sunt, curari possunt. Si qua maiora sunt, aut non recipiunt curationẽ, aut ita per hanc ipsam deformantur, vt minus indecora antè fuerint. Atq; in aure quidem & naribus deformitas sola timeri potest. In labris verò si nimium contracta sunt, vsus quoque necessarij iactura fit, quia minus facile & cibus assumitur, & sermo explicatur. Neque enim creatur ibi corpus, sed ex vicino adducitur: quod in leui* mutatione, & nihil eripere, & fallere oculum potest: in magna nõ potest. Neque senile autem corpus, neque quod mali habitus est, neque in quo difficulter vlcera sanescunt, huic medicinæ idoneum est, quia nusquam celerius cancer occupat, aut difficilius tollitur. Ratio curationis eiusmodi est. Id quod* curatum est, in quadratũ redigere, ab interioribus eius angulis lineas transuersas incidere, quæ citeriorem partem ab vlteriore ex toto diducant: deinde ea quæ sic* reposuimus, in vnũ adducere. Si non satis iunguntur, vltra lineas, quas antè fecimus, alias duas lunatas, & ad plagam conuersas immittere, quibus summa tantùm cutis diducatur. Sic enim fit, vt facilius quod adducitur, sequi poßit: quod non vi cogendum est, sed ita adducendum, vt ex facili subsequatur, & * dimissum non multum recedat. Interdum* autẽ ab altera parte cutis haud omnino adducta, deformem quem reliquit locum, reddit. Huiusmodi loci altera pars incidenda, altera intacta habenda est.

* mutilatione,

* curtum al. curtatum al. curandũ

* resoluimus,

* demissũ

* tamen

*est. Ergo neque ex imis auribus, neque ex medio naso * imis venarum partibus, neque ex angulis labrorum quicquam attrahere tentabimus. Vtrinque autem petemus, si quid summis auribus, si quid imis,* si quid aut medio naso, aut medijs naribus, aut medijs labris deerit. Quæ tamen interdũ etiam duobus locis * curata esse consuerunt. Sed eadem ratio curandi est. Si cartilago in eo quod incisum est eminet, excidenda est. Neq; enim aut glutinatur, aut acu tutò traijcitur. Neque longe tamen excidi debet, ne inter duas oras liberæ cutis, vtrinque coitus puris fieri posit. Tum iunctæ oræ inter se suendæ sunt, vtrinque cute apprehensa, & quà priores lineæ sunt, eà quoque suturæ inijciendæ sunt. Siccis locis, vt in naribus, illita spuma argenti satis proficit. In vlteriores verò lunatasq; plagas linamentum dandum est, vt caro increscens vulnus impleat, summaq; cura quod ita sutum est, tuendum esse, apparere ex eo potest, quod de cancro suprà posui. Ergo etiam tertio quoque die fouendum erit vapore aquæ calidæ, rursusq; idem medicamentum inijciendum, fereq; septimo die glutinatum est. Tum suturæ eximi, & vlcus ad sanitatem perduci debent.*

**imis vel narium al. genarum*

* hæ quinque voces irrepserunt è margine.

**curta*

De Polypi curatione per ferrum. c. x.

Polypum verò, qui in naribus nascitur, præcipuè ferro curari iam aliàs posui. Ergo etiam hunc ferramento acuto in modum spathæ facto resoluere ab osse oportet: adhibita diligen-

*tia, ne infrà cartilago lædatur, in qua difficilis curatio est. Vbi abscissus est, vnco ferramento extrahendus est. Tum implicitum linamentum, vel aliquid ex penicillo respergendum est medicamento, quo sanguis supprimitur, eoq́; nares leniter implendæ. Sanguine suppresso, linamento *vulnus purgandum est. Vbi purum est, eò pinna eodem modo, quo in aure suprà positum est, medicamento illita, quo cicatrix inducitur, intus demittenda, donec ex toto id sanescat.*

* vlcusculum

De Ozæna. CAP. XI.

*ID autem vitium, quod ὄζαινα à Græcis vocatur, si medicamentis non cederet, quemadmodum manu curandum esset, apud magnos Chirurgos non reperi. Credo, quia res rarò ad sanitatem satis proficit, cùm aliquod in ipsa curatione tormentum habeat. Apud quosdam tamen positum est, vel *sutilem fistulã, vel enodẽ scriptorium calamum in narem esse coniiciendum, donec sursum ad os perueniat: tum per id tenue ferramentum candens dandum esse ad ipsum os, deinde adustum locum purgãdum esse ærugine & melle. Vbi purus est, lycio ad sanitatem perducendum. Vel narem incidendam esse ab ima parte ad os, vt & conspici locus possit, & facilius candens ferramentum admoueri. Tum sui nare debere, & adustũ quidem vlcus eadẽ ratione curari. Suturã verò illini vel spuma argenti, vel alio glutinãte.*

*subtilem

De oris vitiis, quæ manu & ferro curantur.
CAP. XII.

De

De Dentibus.

*IN ore quoque quædam manu curantur. Vbi in primis dentes nonnunquam mouentur, modò propter radicum imbecillitatem, modò propter gingiuarum*arescentiũ vitium. Oportet in vtrolibet candens ferramentum gingiuis admouere, vt leuiter attingat, non vt*incidat. Adustæ gingiuæ melle illinendæ, & mulso eluendæ sunt. Vt pura vlcera esse cæperunt, arida medicamenta infricanda sunt ex his quæ reprimunt. Si verò dens dolores mouet, eximiq; eum, quia medicamenta nihil adiuuant, placuit, circumradi debet, vt gingiua ab eo resoluatur. Tum is concutiendus est. Eaq; facienda, donec bene moueatur. Nam dens hærens cum summo periculo euellitur, ac nonnunquam maxilla loco mouetur. Idq; etiam maiore periculo in superioribus dentibus fit, quia potest tempora oculósve concutere. Tum si fieri potest manu, si minus, *forfice, dens excipiendus est. Ac si exesus est, antè id foramen vel linamento, vel bene accommodato plumbo replendum est, ne sub forfice confringatur. Recta verò forfex ducenda est, ne inflexis radicibus os*earum, cui dens inhæret, parte aliqua frangatur. Neque ideo nullum eius rei periculum est, vtique in dentibus breuibus, qui ferè longiores radices habent. Sæpe enim forfex cùm dentem comprehendere non posit, aut frustra comprehendat, os gingiuæ prehendit & frangit. Protinus autem vbi plus sanguinis profluit, scire*

*madescentium

* insidat.

* forcipe, & sic in reliquis.

*rarum,

*licet, aliquid ex osse fractum esse. Ergo specillo conquirenda est testa, quæ recessit, & volsella protrahenda est. Si non sequitur, incidi gingiua debet, donec labans ossis testa recipiatur. Quod si *fractum statim non est, *indurescit extrinsecus maxilla, vt is hiare non possit. Sed imponendum calidum ex farina *& fico cataplasma est, donec ibi pus moueatur. Tum incidi gingiua debet. Pus quoque multum profluens, ossis fracti nota est. Itaque etiam tum id extrahi conuenit. Nonnunquam etiam eo læso, fistula fit, quæ eradi debet. Dens autem scaber, qua parte niger est, radendus est, illinendusq; rosæ flore contrito, cui gallæ quarta pars, & altera myrrhæ sit adiecta. Continendumq; ore crebro vinum meracum. Atq; in eo casu velandum caput, ambulatione multa, frictione capitis, cibo non acri vtendum est. At si ex ictu, vel alio casu aliqui labant dentes, auro cum his qui bene hærent vinciendi sunt. Continendaq; ore reprimentia, vt vinum in quo malicorium decoctum, aut in quo galla candens coniecta sit. Si quando etiam in pueris alter dens nascitur quàm prior excidat, is qui cadere debuit, circum purgandus & euellendus est, is *qui natus est in locum prioris quotidie digito adurgendus, donec ad iustam magnitudinem perueniat. Quotiescunque dente exempto radix relicta est, protinus ea quoq; ad id facta *forfice, quã rhizan Græci vocant, eximenda est. Tonsillas autem, quæ post inflammationes induruerunt, ἀντιάδες*

autem

*fractum
*intumescit
*aut
*autem qui
*forcipe, quam ῥιζάγραν

autem à Græcis appellantur, cùm sub leui tunica sint, oportet digito circumradere & euellere: si ne sic quidem resoluuntur, hamulo excipere, & scalpello excidere, tum vlcus aceto eluere, & illinere vulnus medicamento, quo sanguis supprimatur.

De Vua.

*VVa si cum inflammatione descendit, doloriq; est, & subrubicundi coloris, præcidi sine periculo non potest. Solet enim multum sanguinẽ effundere. Itaq; melius est his vti, quæ aliâs proposita sunt. Si verò inflammatio quidẽ nulla est, nihilominus autem ea vltra iustum modum à pituita *deducta est, & est tenuis, acuta, alba, præcidi debet. Itemq́; si ima, liuida, & crassa, *summa, tenuis est. Neque quicquã cõmodius est, quàm volsella prehendere, sub eaq́; quod volumus excidere. Neque enim vllum periculum est, ne plus minúsve præcidatur, cùm liceat tantùm infra volsellam relinquere, quantum inutile esse manifestum est, idq́; præcidere quo longior vua est, quàm esse naturaliter debet. Post curationẽ eadem facienda sunt, quæ in tonsillis proximè posui.*

* diducta

* s. verò, ten.

De Lingua.

LIngua verò quibusdam cum subiecta parte à primo natali die iuncta est, qui ob id ne loqui quidem possunt. Horum extrema lingua volsella prehendenda est, sub eaq; membrana incidẽda, magna cura habita, ne venæ quæ iuxtà sunt, violentur, & profusione sanguinis noceant. Reliqua curatio vulneris in prioribus posita est. Et

plerique quidē vbi consanuerunt, loquuntur. Ego autem cognoui, qui succisa lingua cùm abunde super dentes eam *premeret, non tamen loquendi facultatem consecutus est. Adeò in medicina etiam vbi perpetuum est, quod fieri debet, non tamen perpetuum est, id quod sequi conuenit.

*premeret

De Abscessu sub lingua.

SVb lingua quoq; interdum aliquid abscedit, quod ferè consistit in tunica, doloresq; magnos *mouet: quod si exiguum est, incidi semel satis est: si maius, summa cutis vsque ad tunicam excidenda est, deinde vtrinque oræ hamulis excipiendæ, & tunica vndique circundata liberanda est: magna diligentia per omnem curationem habita, ne qua maior vena incidatur.

* non mouet:

De Labris.

LAbra autem sæpe finduntur, eaq; res habet cum dolore etiam hanc molestiam, quòd sermo prohibetur, qui subinde eas rimas cum dolore diducendo sanguinem citat. Sed has, si in summo sunt, medicamentis curare commodius est quæ ad vlcera oris fiunt. Si verò altius descenderunt, necessarium est tenui ferramento adurere, quod spathæ simile quasi transcurrere, non imprimi debet. Postea facienda eadem sunt, quæ in auribus adustis exposita sunt.

De Ceruicis vitiis, & curatione. c. XIII.

AT in ceruice inter cutem & asperam arteriam tumor increscit, βρογχοκήλην Græci vocant, quo modò caro hebes, modò humor ali-

quis

*quis molli aquæ've similis includitur, interdum etiam minutis oßibus pili immisti. Ex quibus quicquid est, quod tunica continetur, potest adurentibus medicamentis curari, quibus summa cutis cum superiecta tunica *exeritur. Quo facto, siue humor est, profluit: siue quid densius, digitis educitur, tum vlcus sub linamentis sanescit. Sed scalpelli curatio breuior est. Medio* tumore vna linea inciditur vsque ad tunicã. Deinde vitiosus sinus ab integro corpore digito separatur, totusq; cum velamento suo eximitur. Tum aceto cui vel salem vel nitrũ aliquis adiecit, eluitur, oræq; vna sutura iunguntur, cæteraq; eadem quæ in alijs suturis superinijciuntur. Leniter deinde, ne fauces vrgeat, deligatur: si quando autem tunica eximi non potuerit, intus inspergenda adurentia*, linamentisq; id curãdum est, cæteris pus mouentibus.*

*exeditur al. exuritur.

*tumor

* linamentis, idq;

De Vmbilici vitiis. CAP. XIIII.

SVnt etiam circa Vmbilicũ plura vitia, de quibus propter raritatẽ inter auctores parũ constat. Verisimile est autem id à quoque prætermissum, quod ipse non cognouerat, à nullo id quod non viderat fictum. Cõmune omnibus est, vmbilicum indecore prominere. Caussæ requirũtur. Meges tres has posuit. Modò intestinum eo irrumpere, modò omentum, modò humorem. Sostratus nihil de omento dixit. Duobus ijsdem adiecit, carnem ibi interdum increscere, eamq; modò integram esse, modò carcinomati similem. Gorgias ipse quoq; omenti mentionem omisit. Sed eadem

*tria causatus, spiritum quoque interdum eò dixit irrumpere. Hieron omnibus his quatuor positis, & omenti mentionem habuit, & eius quod simul & omentum & intestinum habuerit. Quid autem horum sit, his indicijs cognoscitur. Vbi intestinum prolapsum est, tumor neque durus, neq; mollis est, omni frigore*comminuitur: non solùm sub omni calore, sed etiam retento spiritu crescit. Sonat interdũ, atque vbi resupinatus est aliquis, delapso intestino ipse desidit. Vbi verò omentum est, cætera similia sunt, tumor mollior ab* ima parte*, latus extenuatum in ventrem est, si quis apprehendit, elabitur. Vbi vtrũq; est, indicia quoque mista sunt, & inter vtrunque mollities. At caro durior est, semperq; etiam resupinato corpore tumet, prementiq; non cedit, prioribus facile cedentibus. Si vitiosa est, easdem notas habet, quas in carcinomate exposui. Humor autem si premitur, circumfluit. At spiritus pressus cedit, sed protinus redit, resupinato quoque corpore tumorem in eadem figura tenet. Ex his id quod ex spiritu vitium est, medicinam non admittit. Caro quoque carcinomati similis cum periculo tractatur. Itaque omittenda est. Sana excidi debet, idq; vulnus linamentis curari. Humorem quidam vel inciso summo tumore effundunt, & vulnus *ijsdem linamentis curant. In reliquis variæ sententiæ sunt. Ac resupinandum quidem corpus esse res ipsa testatur, vt in *vterum siue intestinum, siue omentum est, delabatur. Sinus verò vmbilici*

* non imminuitur:

* una

* latus, extenuatus in verticẽ est:

* ijdem

* ventrem

lici tum vacuus à quibusdã duabus regulis exceptus est, vehementerq; earum capitibus deligatis, ibi emoritur. A' quibusdam * ad imum acu traiectatur, duo lina ducente, deinde vtriusq; lini duobus capitibus diuersæ partes astringuntur. Quod in vua quoq; oculi fit. Nam* sic id quod supra vinculum est, moritur. Adiecerunt quidam, vt antequam vincirent, summum vna linea inciderent, exciderentq; quo facilius digito demisso, quod illuc irrupisset, depellerent, tum deinde * vinxerunt. Sed abũde est, iubere spiritũ cõtinere, vt tumor quantus maximus esse potest, se ostendat, tum imam basim eius atramento notare, resupinatoq; homine digitis tumorem eum premere, vt si quid delapsum non est, manu cogatur. Post hæc vmbilicum attrahere, & quà nota atramenti est, lino vehementer astringere. Deinde partem superiorem aut medicamentis, aut ferro adurere donec emoriatur, atque vt cætera vsta vlcus nutrire. Idq; non solùm vbi intestinum vel omentũ vel vtrunq; est, sed etiam vbi humor est, optime proficit. Sed antè quædam visenda sunt, ne quod ex vinculo periculum sit. Nam curationi neq; infans, neq; aut robustus annis, aut senex aptus est, sed à septimo fere anno ad quartumdecimum. Deinde ei corpus idoneum est id, quod integrum est. At quod mali habitus est, quodq; papulas, impetigines, similiaq; habet, idoneum non est. Leuibus quoque tumoribus facile subuenitur. At in eorum, qui nimis magni sunt, cura-*

* excipitur.

* id vitiũ

* sic adstricta, id quod infra

* vincirẽt.

tione periculum est. Tempus autem anni & autumnale, & hybernum vitandum est. Ver idoneũ maxime est. Ac prima æstas non aliena est. Præter hæc abstinere pridie debet. neque id satis est: sed aluus quoque ei ducenda est, quo facilius omnia quæ excesserunt, intra aluum considant.

Quomodo aqua hydropicis emittatur.

CAP. XV.

*AQuam his qui hydropici sunt emitti oportere aliâs dixi. Nunc quemadmodum id fiat, dicendum. Quidam autem sub vmbilico fere quatuor interpositis digitis à sinistra parte. Quidam ipso vmbilico perforato, facere consueuerut. Quidam cute primùm adusta, deinde interiore abdomine inciso, quia quod per ignem diuisum est, minus celeriter coit. Ferramentum autem demittitur, magna cura habita, ne qua vena incidatur. Id tale esse debet, vt ferè tertiã digiti partem latitudo mucronis impleat. Demittendumq; ita est, vt membranã quoque trãseat, qua caro ab interiore parte finitur, eò tum plumbea aut ænea fistula inyicienda est, vel recuruatis in exteriorem partem labris, vel in *media circũsurgente *quodam nodo, ne tota intus delabi poßit, huius ea pars quæ intrà, paulo longior esse debet, quàm quæ extrà, vt vltra *vlteriorem membranã procedat. Per hanc effundendus humor est. Atque vbi maior pars eius euocata est, cludenda demisso linteolo fistula est, & in vulnere, si id vstũ non est, relinquenda. Deinde per insequẽtes dies*

**medio*
**quadam mora,*
** interiorem*

circa singulas heminas emittendum, donec nullum aquæ vestigium appareat. Quidā tamē etiam non vsta cute protinus fistulā recipiūt, & super vulnus spongiā expressam deligāt. Deinde, postero die rursus fistulā demittunt, quod recens vulnus paulū diductū patitur, vt si quid humoris superest, emittatur. Idq; bis ita fecisse contenti sunt.

De intestinorum vulneratorum curationibus. CAP. XVI.

NOnnunquam autem venter ictu aliquo perforatur, sequiturq; vt intestina euoluantur. Quod vbi incidit, protinus considerandum est, an integra ea sint, deinde an his color suus maneat. Si tenuius intestinum perforatum est, nihil profici posse iam retuli. Latius intestinum sui potest, non quòd certa fiducia sit, sed quòd dubia spes certa desperatione sit potior. Interdum enim glutinatur. Tum si vtrumlibet intestinum liuidū, aut pallidum, aut nigrum est, quibus illud quoq; necessariò accedit, vt sensu careat, medicina omnis inanis est. Si verò adhuc ea sui coloris sunt, cum magna festinatione succurrendum est. Momento enim alienātur externo & insueto spiritu circundata. Resupinandus autem homo est coxis erectioribus. Et si angustius vulnus est, quàm vt intestina commodè refundantur, incidendum est donec satis pateat. Ac si iam sicciora intestina sunt, perluenda aqua sunt, cui paulum admodum olei sit adiectum. Tum minister oras vulneris leniter diducere manibus suis, vel etiam duobus

hamis membranæ interiori iniectis debet medicus priora semper intestina quæ posteriora prolapsa sunt, condere, sic vt orbium singulorum locum seruet. Repositis omnibus, leniter homo concutiendus est. Quo fit, vt per se singula intestina in suas sedes diducantur, & inibi *concidant. His conditis omentum quoq; considerandum est, ex quo si quid iam nigri & emortui est, forfice excidi debet. Si quid integrũ est, *leuiter super intestina *diduci: sutura autem neq; summæ cutis, neque interioris membranæ per se satis proficit, sed vtriusque. Et quidem duobus linis *vinciẽda est spißior, quàm alibi: quia & rumpi facilius motu ventris potest, & non æque magnis inflammationibus pars ea exposita est. Igitur in duabus acubus fila traÿcienda, eaq́; duabus manibus tenenda, & prius interiori membranæ sutura inÿcienda est, sic vt sinistra manus in dexteriore ora, dextra in sinisteriore à principio vulneris orsa, ab interiori parte in exteriorem acum immittat. Quo fit, vt ab intestinis ea pars semper acuum longè *sit, quæ retusa est. Semel vtraque parte traiecta permutandæ acus inter manus sunt, vt ea sit in dextra, quæ fuit in sinistra, ea veniat in sinistram, quam dextra continuit. Iterumq́; eodem modo per oras immittendæ sunt. Atque ita tertio & quarto, deincepsq́; permutatis inter manus acubus includẽda plaga. Posthæc eadem fila, eædemq́; acus ad cutem transferẽdæ. Similiq́; ratione ei quoque parti vtraque sutura inÿc

* considãt

*leniter

* deduci:

* facienda vel inÿcienda

* sit quæ acuta, propinqua quæ ret. e.

*inijcienda, ſemper ab interiore parte acubus venientibus, ſemper inter manus traiectis. Dein glutinantia inijcienda. Quibus aut ſpongiam, aut ſuccidã lanam ex aceto *impreſſam accedere debere manifeſtius eſt, quàm vt ſemper dicendum ſit. Impoſitis his leuiter deligari venter debet.*

*expreſſã

De Interiore parte abdominis rupta, & qua ratione curanda ſit. CAP. XVII.

*INterdum tamen vel ex ictu aliquo, vel retento diutius ſpiritu, vel ſub graui faſce interior abdominis membrana ſuperiore cute integra, rumpitur. Quod fœminis quoque ex vtero ſæpe euenire conſueuit, ſitq; præcipuè circa ilia, ſequitur autem cùm ſuperior caro mollis ſit, vt non ſatis inteſtina contineat, hiſq; intenta cutis indecorè intumeſcat. Atque id quoq; aliter ab alijs curatur. Quidam enim per acum duobus linis ad imam baſim immiſſis, ſic vtrinque deuinciunt, quemadmodum & in vmbilico, & in vua poſitum eſt, vt quicquid *ſuper vinculum eſt, emoriatur: quidam medium tumorem excidunt, ad ſimilitudinem myrtacei folij, quod ſemper eodem modo ſeruandũ eſſe iam poſui, & tum oras ſutura iungunt. Commodiſſimum eſt autem reſupinato corpore, experiri manu, qua parte is tumor maxime cedat, quia neceſſe eſt ea parte rupta membrana ſit, quaq; integra eſt, ea magis obnitatur, tum qua rupta videbitur, *immittendæ ſcalpello *duæ tunicæ ſunt, vt exciſo medio interior membrana vtrinque recentem plagam habeat,*

*ſupra

*inciden-da

*duæ li-neæ

beat, quia quod vetus est sutura non coit, loco patefacto. Si qua parte membrana non nouam plagam, sed veterem habet, tenuis excidenda habena est, quæ tantùm ora eius exulceret. Cætera, quæ ad suturæ reliquam curationem pertinent, suprà comprehensa sunt.

De Varicibus ventris.

P*Ræter hæc euenit, vt in quorundam ventribus varices sint, quarum quia nulla alia curatio est, quàm quæ in cruribus esse consueuit, tũ eam partem explanaturus, hanc quoq; eò differo.*

De Testiculorum natura, & morbis eorum.

CAP. XVIII.

V*Enio autem ad ea, quæ in naturalibus partibus circa testiculos oriri solent, quæ quo facilius explicem, prius ipsius loci natura paucis proponenda est. Igitur testiculi simile quiddam* *gladulis **medullis habent. Nam sanguinẽ nõ emittũt, & omni sensu carent. Dolent autẽ in ictibus & inflammationibus tunicæ, quibus hi continentur. Depẽdẽt verò ab inguinibus per singulos neruos, quos* κρεμαστῆρας *Græci nominant, cum quorum vtroq; binæ descendunt & venæ & arteriæ. Hæ autem tunica conteguntur tenui, neruosa, sine sanguine, alba, quæ* *ἐρυθροειδὴς *à Græcis nominatur: super eam valentior tunica est, quæ interiori vehementer ima parte inhæret,* Darton *Græci vocant. Multæ deinde membranulæ venas & arterias, eosq; neruos comprehendunt. Atque inter duas quoque tunicas superioribus partibus*

*gladulis
*ἐλαφροειδὴς

bus leues, paruulæq; sunt. Hactenus propria vtrique testiculo & velamenta & auxilia sunt. Communis deinde vtrique, omnibusq; interioribus sinus est, qui iam conspicitur à nobis, ὄσχεον Græci, scrotum nostri vocant, isq; ab ima parte medijs tunicis leuiter innexus est, à superiore tantùm circundatus est. Sub hoc igitur plura vitia esse consuerunt. Quæ modò ruptis tunicis, quas ab inguinibus incipere proposui, modò his integris fiunt. Siquidem interdum vel ex morbo primùm inflammatur, deinde postea pondere abrumpitur, vel ex ictu aliquo protinus rumpitur tunica, quæ diducere ab inferioribus partibus intestina debuit, tum pondere eò deuoluitur, aut omẽtum, aut etiam intestinũ. Atque ibi reperta via, paulatim ab inguinibus in inferiores quoque partes * demissum, subinde neruosas tunicas, & ob id eius rei patientes diducit, ἐντεροκήλην & ἐπιπλοκήλην Græci vocant, apud nos indecorum, sed commune his Herniæ nomen est. Deinde si descendit omentum, nunquam in scroto tumor tollitur, siue inedia fuit, siue corpus huc illúcve conuersum, aut aliquo modo collocatum. Itemq;, si retentus est spiritus, non magnopere increscit, tactu verò inæqualis est, & mollis, & lubricus. At si intestinum quoque descendit, *tumor is sine inflammatione modò minuitur, modo increscit. Estq; ferè sine dolore, & cùm conquiescit aliquis, aut iacet, interdum ex toto *desidit, interdũ sic *diuiditur, vt in scroto exiguæ reliquiæ maneant.

Scrotum.

* nisum.

Hernia.

*humor his

*desinit,

* discuti- tur,

neant. *At si clamore & satietate, & si sub aliquo pondere is homo nixus est, crescit, frigore omni contrahitur, calore *diffunditur. Estq; tum scrotum & rotundum, & tactu leue, idq; quod subest, lubricum est: si pressum est, ad inguen reuertitur, demissumq; iterum cum quodam quasi murmure deuoluitur. Et id quidem in leuioribus malis euenit. Nonnunquam autem, stercore *accepto vastius tumet, retroq; compelli non potest: adfertq; tum dolorem & scroto, & inguinibus, & abdomini: nonnunquam stomachus quoque affectus, primùm ruffam bilem per os reddit, deinde viridem, quibusdam etiā nigram. Integris verò membranis interdum eam partem humor *distringit. Atque eius quoque species duæ sunt. Nam vel inter tunicas is increscit, vel in membranis, quæ ibi circa venas & arterias sunt, vbi hæ grauatæ occaluerunt. Ac ne ei quidem humori, qui inter tunicas est, vna sedes est. Nam modò inter summam & mediam, modò inter mediam & imam consistit. Græci communi nomine quicquid est, ὑδροκήλην appellant: nostri, vt scilicet nullis discriminibus satis cognitis, hoc quoq; sub eodem nomine, quo *priora habent. Signa autem quædam communia sunt, quædam propiora. Communia, quibus humor deprehenditur. Propria, quibus locis humorem subesse dicimus: si tumor est, nunquam ex toto se remittens, sed interdum leuior, aut propter famem, aut propter febriculam, maximeq; in pueris, isq; moris est, si non

* At clā.
* distendi tur.
* concepto
* distēdit.
* propiora

non nimius humor subest. At si is vehementer increuit, renititur sic, vt vter repletus, & arte astrictus. Venæ quoque in scroto inflantur, & si digito pressimus, cedit humor, circunfluensq; id quod non premitur, attollit, & tanquam in vitro cornúve per scrotum apparet, isq; (quantum in ipso est) sine dolore est. Sedes autem eius sic deprehenditur: Si inter summam mediamq; tunicam est, cùm digitis duobus pressimus, paulatim humor inter eos reuertēs subit, scrotum ipsius albidius est. Si ducitur, aut nihil, aut paruulum intenditur, testiculus ea parte neq; *visu, neq; tactu sentitur. At si sub media tunica est, intentum scrotum magis se attollit, adeò, vt superior coles sub tumore eo delitescat. Præter hæc æque integris tunicis ramex innascitur κιρσοκήλην Græci appellant, cùm venæ intumescunt. Hæ quoque intortæ conglomerataéq; ad superiorem partem, vel ipsum scrotum implent, vel mediam tunicam, vel imam. Interdum etiam sub ima tunica circa ipsum testiculum neruumq; eius increscunt. Ex his eæ quæ in ipso scroto sunt, oculis patent: hæ verò quæ mediæ imæ've tunicæ insident, vt magis conditæ, non æquè quidem cernuntur, sed tamen etiam visui subiectæ sunt, præterquàm quòd & tumoris aliquid est, pro venarum magnitudine & modo: & id prementi magis renititur, ac per ipsos venarum toros inæquale est: & qua parte id est, testiculus magis iusto dependet. Cùm verò etiam super ipsum testiculum

* nisu, vel nixu,

neruumq́; eius, id malum increuit, aliquãto longius testiculus ipse descendit, minorq́; altero fit, vtpote alimento amisso. Raro, sed aliquando caro quoque inter tunicas increscit, σαρκοκήλην Græci vocant. Interdum etiam ex inflammatione tumet ipse testiculus, ac febres quoque adfert, & nisi celeriter ea inflammatio conquieuit, dolor ad inguina atq; ilia peruenit, partesq́; hæ intumescunt: neruus ex quo testiculus dependet, plenior fit, simulq́; indurescit: super hæc inguen quoque nonnunquam varices implent, βουβωνοκήλην appellant.

De testiculorum curationibus cõmunibus, & primò de incisione & curatione inguinis, vel scroti. CAP. XIX.

*His cognitis, de curatione dicendum est, in qua quædam communia omnium sunt, quædam propria singulorum. Prius de communibus dicam. Loquar autem nunc de his, quæ scalpellum desiderant. Nam quæ vel sanari non possint, vel aliter nutriri debeant, dicendum erit, simul *ad species singulas venero. Inciditur autem interdum inguen, interdum scrotum. In vtraque curatione, homo ante *triduum bibere aquam, pridie abstinere etiam à cibo debet, ipso autem die collocari supinus: deinde si inguen incidendum est, idq́; iam pube contegitur, antè radendum est, & tum extento scroto, vt cutis inguinis intenta sit, id incidendum sub imo ventre, qua cum abdomine tunicæ inferiores committuntur. Ape-*

**ac ad*

**triduo*

riendum autem audacter est, donec summa tunica, quæ ipsius scroti est, incidatur, perueniaturq; ad eam,*qua media est plaga facta. Foramen deorsum versus subest. In id demittendus est sinistræ manus digitus index, vt diductis interuenientibus membranulis*simul laxet. Minister autem sinistra manu comprehenso scroto, sursum versus eum debet extendere, & quammaximè ab inguinibus abducere: primùm cum ipso testiculo, dum medicus omnes membranulas, quæ super mediam tunicam sunt, si digito deducere non potest, scalpello abscindat. Deinde sine eo, vt is*delapsus ipsi plagæ iũgatur, digitoq; inde promatur, & super ventrem cum duabus suis tunicis collocetur. Inde si qua vitiosa sunt, circuncidenda sunt. In quibus cùm multæ venæ discurrant, tenuiores quidem præcidi protinus possunt: maiores verò antè longiore lino deligandæ sunt, ne periculosè sanguinem fundãt. Sin media tunica vexata erit, aut sub ea malum increuerit, excidenda erit, sic, vt alte ad ipsum inguen præcidatur. Infrà tamen non tota demenda est. Nam quod ad basim testiculi vehementer cum ima tunica connexum est, excidi sine summo periculo non potest. Itaq; ibi relinquendum est. Idem in ima quoque tunica, si læsa est, faciendum est. Sed non à summa inguinis plaga, verùm infrà paulum ea abscindẽda, ne læsa abdominis mẽbrana inflammationes moueat. Neq; tamen nimium ex ea sursum relinquendum est,

*quamed. est. Plaga facta fur.

*sinum

*elapsus

ne postea sinuetur, & sedem eidem malo praestet. Purgatus *ita testiculus per ipsam plagam, cum venis & arterijs, & neruo suo *leuiter demittendus est, videndumq́; ne sanguis in scrotum descendat, néve concretus aliquo loco maneat. Quæ ita fient, si venis vinciendo medicus prospexerit: lina quibus capita earum continebuntur, extra plagam dependere debebunt, quæ pure orto sine vllo dolore excident. Ipsi autem plagæ inijciendæ duæ fibulæ sunt, & insuper medicamentum quo *glutinentur. Solet interdum ab altera ora necessarium esse aliquid excidi, vt cicatrix maior & latior fiat. Quod vbi incidit, linamēta supèr non *fulcienda, sed leuiter tantū ponenda sunt, supraq́; ea quæ inflammationem repellant, id est, ex aceto vel lana succida vel spongia. Cætera eadem quæ vbi pus moueri debet, adhibenda sunt. At cùm *infrà incidi oportet, resupinato homine subijcienda sub scroto sinistra manus est, deinde id vehementer apprehendendum, & incidēdum. Si paruulum est quod nocet, modicè, vt tertia pars integra ad sustinendum testiculum infrà relinquatur. Si maius est, etiam amplius, vt paulum tātummodo ad imum, cui testiculus insidere possit, integrum maneat. Sed primò rectus scalpellus, quamleuissima manu teneri debet, donec scrotum ipsum diducat. Tum inclinandus mucro est, vt *trāsuersa membrana secet, quæ inter summam mediamq́; tunicam sunt. At si vitium in proximo est, mediam tunicam

*itaque
*leniter
*glutinetur.
*sarciēda
*inguen
*transuersas membranas

*tunicam attingi non oportet. Si sub illa quoque conditur, etiam illa incidenda est, sic vt tertia quoq; si illa vitium tegit. Vbicũq; repertum malum est, ministrũ ab inferiore parte exprimere moderatè scrotum oportet, medicum digito, manubriolo, vel scalpello diductam inferiorem partem tunica extrà collocare: deinde eam ferramento, quod ad similitudinem curuum vocant, incidere, sic vt in eãdem intrare duo digiti, index & medius poßint. His deinde *coniectis, excipienda reliqua pars tunicæ, & inter digitos scalpellus immittendus est, eximendumq́; aut effundendum quicquid est noxium. Quancunq; autem tunicam quis violauit, illam quoque debet excidere, ac mediam quidem (vt supra dixi) quàm altißime ab inguine, imam autem paulo infrà. Cæterum antequam excidantur, hæ quoque vinciri lino *sum mè debent, & eius lini capita extra plagam relinquenda sunt, sicut in *alijs quoq; venis, quæ id requisierint. Eo facto testiculus intus reponendus est, oræq́; scroti suturis inter se committendæ, neq; paucis, ne parum glutinentur, & longior fiat curatio, neq; multis, ne inflammationem augeant. Atq; hîc quoque videndum est, ne quid in scroto sanguinis maneat. Tum imponenda glutinantia sunt. Si quando autem in scrotum sanguis defluxit, aliquídve concretum ex eo decidit, incidi subter id debet, purgatoq; eo spongia acri aceto madens circundari. Deligatur autem vulnus omne, quod ex his caußis factum est. Si*

* confectis

* summæ

* illis

dolor nullus est, quinque primis diebus non est resoluendum, sed bis die tantùm aceto * irroranda lana vel spongia. Si dolor est, tertia die resoluendum, & vbi fibulæ sunt, hæ incidendæ, vbi linamentum, id mutandum est : rosaq; & vino madefaciendum id, quod imponitur. Si inflammatio increscit, adijciendum prioribus cataplasma ex lenticula & melle, vel ex malicorio, quod in austero vino coctum sit, vel ex his mistis. Si sub his inflammatio non conquierit, post diem quintum multa calida aqua vulnus fouendum, donec scrotum ipsum & extenuetur, & rugosius fiat. Tum imponendum cataplasma ex triticea farina, cui resina pinea adiecta sit. Quæ ipsa si robustus curatur, ex aceto : si tener, ex melle coquenda sunt. Neque dubium est, quodcunque * initium fuit, si magna inflammatio est, quin ea, quæ pus mouent, imponenda sint. Quòd si pus in ipso scroto ortum est, paulum id incidi debet, vt exitus detur. Linamentumq; eatenus imponendum est, vt foramen tegat. Inflammatione finita, propter neruos * priore cataplasmate, dein cerato vtendum est. Hæc propriè ad eiusmodi vulnera pertinent. Cætera & in curatione, & in victu similia his esse debent, quæ in alio quoq; vulnerum genere præcepimus.

* irrorandum

* vitium

* propiore

De intestini curatione. CAP. XX.

HIs propositis, ad singulas species veniendum est, ac si cui paruulo puero intestinum descendit, ante scalpellum experienda iunctura

est.

est. Fascia eius rei causa fit, cui imo loco pila assuta est ex panniculis facta, quæ ad repellendum intestinum ipsi illi subijcitur, deinde reliqua fasciæ pars arctè circundatur, sub quo sæpe & intus compellitur intestinum, & inter se tunicæ glutinantur. Rursus si ætas processit, multumq; intestini descendisse ex tumore magno patet, adijciunturq; *dolor & vomitus, quæ ex stercore, & ex cruditate eò delapso ferè accidunt, scalpellum adhiberi sine pernicie non posse manifestum est. Leuandum tantummodo malum, & per alias curationes extrahendum est. Sanguis mitti ex brachio debet, deinde, si vires patiuntur, imperanda tridui abstinentia est: si minus, certe pro vi corporis quam*longißime. Eodẽ verò tempore super habendum cataplasma ex lini semine, quod antè aliquis ex mulso decoxerit. Post hæc & farina hordeacea cum resina inijcienda, & is demittendus in solium aquæ calidæ, cui oleum quoque adiectum sit, dandumq; aliquid cibi *leuis calidi. Quidam etiam aluũ ducunt. Id ducere aliquid in scrotum potest, educere ex eo non potest. Per ea verò, quæ suprà scripta sunt, leuato malo, si quando aliàs dolor reuerterit, eadem erunt facienda. Sine dolore quoque, si multa intestina prolapsa sunt, secari superuacuum est, non quòd excludi à scroto non poßint, nisi tamen id inflammatio prohibuit, sed quò repulsa inguinibus immorentur, ibiq; tumorem excitent, atque ita fiat mali non finis sed mutatio. At in eo quem

* dolores

* longißima.

*leuis

*ſcalpello curari oportebit, ſimulatque ad mediam tunicam vulnus in inguine factum peruenerit, duobus hamulis ea iuxta ipſas oras apprehendi debebit, dum eductis omnibus membranulis medicus eam liberat. Neque enim *cum periculo læditur, quæ*excidenda eſt, cùm inteſtinum eſſe niſi ſub ea non poſſit. Vbi*deducta autem erit, ab inguine vſque ad teſticulum incidi debebit, ſic, ne*ipſe lædatur, tum excidi. Ferè tamen hanc curationem puerilis ætas, & modicum malum recipit. Si vir robuſtus eſt, maiusq; id vitium eſt, extrahi teſticulus non debet, ſed in ſua ſede permanere. Id hoc modo fit. Inguen eadem ratione vſque ad mediam tunicam ſcalpello aperitur, eaq; tunica eodem modo duobus hamis excipitur, ſic vt à miniſtro teſticulus eatenus contineatur. ne per vulnus exeat: tum ea tunica deorſum verſus ſcalpello inciditur, ſub eaq; index digitus ſiniſtræ manus ad imum teſticulum demittitur, eumq; ad plagam compellit. Deinde dextræ manus duo digiti pollex atque index, venam & arteriam & neruum, tunicamq; eorum à ſuperiore tunica diducunt. Quod ſi aliquæ membranulæ prohibent, ſcalpello reſoluuntur, donec ante oculos tota iam tunica ſit. Exciſis quæ excidenda ſunt, repoſitoq; teſticulo, ab ora quoque eius vulneris, quod in inguine eſt, demenda habenula paulò latior eſt, quo maior plaga ſit, & plus creare carnis poſſit.*

* non niſi cum

*incidẽda

* diducta

*is ipſe

De

De Omenti curatione. CAP. XXI.

At si omentum descendit, eodem quidem modo, quo suprà scriptum est, aperiendum inguen diducendæq; tunicæ sunt. Considerandum autem est, maiórne is modus, an exiguus sit. Nam quod paruulum est, super inguen in aluum vel digito vel auerso specillo repellendum est. Si plus est, sinere oportet dependere, quantum ex vtero prolapsum est, idq; adurentibus medicamentis illinere, donec emoriatur & excidat. Quidam hîc quoque duo lina acu traijciunt, binisq; singulorum capitibus diuersas partes astringunt. Sub quo æquè, sed tardius emoriatur. Adijcitur tamen hîc quoque celeritati, si omentum super vinculum illinitur medicamentis quæ sic exedunt, ne erodant, *σηπτικὰ *Græci vocãt. Fuerunt etiam qui omentum forfice præciderent, quod in paruulo non est necessarium. Si maius est, potest profusionem sanguinis facere. Siquidem omentum quoque venis quibusdam etiam maioribus illigatum est. Neque verò si* **discusso ventre id prolapsum forfice præciditur, cùm & emortuũ sit, & aliter tutius auelli non poßit, inde huc exemplum transferendum est. Vulnus autem curari, si* **relictum omentum est, sutura debet. Si id amplius* **fuit, & extrà emortuum est, excisis oris, sicut suprà propositum est. Si verò humor intus est, incidendum est, in pueris quidem inguen, nisi in his quoque liquoris eius maior modus prohibet: in viris verò & vbicunque multus humor subest,*

* σηπτικὰ

* *discisso*

* *reductũ*

* *fluit,*

ſubeſt, ſcrotum. Deinde ſi inguen inciſum eſt, eò protractis tunicis humor effundi debet. Si ſcrotum, & ſub hoc protinus vitium eſt, nihil aliud quàm humor eſt effundẽdus, abſcindẽdæq́; membranulæ ſunt, ſi quæ eũ continuerũt: deinde eluẽdum id ex aqua, quæ vel ſalem adiectum, vel nitrum habeat: ſi ſub media, imáve tunica, totæ hæ extra ſcrotum collocandæ, excidendæq́; ſunt.

De Ramicis curatione. CAP. XXII.

R*Amex autem, ſi ſuper ipſum ſcrotum eſt, adurendus eſt tenuibus & acutis ferramentis, quæ ipſis venis infigantur, cum eo ne amplius quàm has vrant, maximeq́; vbi inter ſe implicatæ glomerantur, eò ferrum id admouendum eſt, tum ſupèr farina ex aqua frigida ſubacta inijcienda eſt, vtendumq́; eo vinculo, quod idoneum eſſe ani curationibus poſui. Tertio die lenticula cum melle imponenda eſt, pòſt eiectis cruſtis vlcera melle purganda, roſa implenda, ad cicatricem aridis linamentis perducenda ſunt. Quibus verò ſuper mediam tunicam venæ tumẽt, incidendum inguen eſt, atq; tunica promouẽda, ab eaq́; venæ digito vel manubriolo ſcalpelli ſeparandæ. Qua parte verò inhærebunt, & ab ſuperiore & ab inferiore parte lino vinciendæ, tum ſub ipſis vinculis præcidendæ, reponenduſq́; teſticulus eſt. At vbi ſupra tertiam tunicam ramex inſedit, mediam excidi neceſſe eſt. Deinde, ſi duæ trésve venæ tument, & ita pars aliqua obſidetur, vt maiore * vitio vacet, idem faciendum*

* *ſui parte vit.*

dum quod suprà scriptum est, vt ab inguine & à testiculo deligatæ venæ præcidantur, isq; condatur. Sin totum id ramex obsederit, per plagam demittendus digitus index erit, subijciendusq; venis, sic vt paulatim protrahat æquè adducẽdo, donec is testiculus par alteri fiat. Tum fibulæ oris sic *vinciendæ, vt simul eas quoque venas comprehendant. Id hoc modo fit: Acus ab exteriore parte oram vulneris perforat. Tum non per ipsam venam, sed per membranam eius immittitur, per eamq; in alteram oram compellitur. Venæ vulnerari non debent, ne sanguinem fundant. Membrana semper inter has venas est, ac neque periculum affert, & *filo comprehensas illas abunde tenet. Itaque etiam satis est, duas fibulas esse: tum venæ quæcunque protractæ sunt in ipsum inguen, *aduerso specillo comprehendi debent: soluendi fibulas tempus inflammatione finita & purgato vulnere est, *vt *vna simul & oras & venas cicatrix deuinciat. Vbi verò inter imam tunicam & ipsum testiculum neruumq; eius ramex ortus est, vna curatio est, quæ totum testiculũ abscindit. Nam neque ad generationem quicquam is confert, & omnibus indecore, quibusdam etiam cum dolore dependet. Sed tum quoque inguen incidendum, media tunica promenda, atque excidenda est, idem in ima faciendum, neruusq; ex quo testiculus dependet, præcidendus. Post id venæ & arteriæ ad inguen lino deligandæ, & infra vinculum abscindendæ

* inijcien dæ,

*filum

* ãuerso specillo cõ pelli d.

*&

*ima

dendæ ſunt.

De Carne quæ inter tunicas teſticulorum concreuit, & de neruo indurato.

CAP. XXIII.

CAro quoq; , ſi quando inter tunicas concreuit, nihil dubij eſt, quin eximenda ſit, ſed id ipſo ſcroto inciſo fieri commodius eſt. At ſi neruus induruit, curari res neque manu neque medicamento poteſt. Vrgent enim febres ardentes, & aut virides aut nigri vomitus: præter hæc ingens ſitis, & linguæ aſpritudo, fereq; à die tertio ſpumans bilis aluo cum roſione redditur. Atque neque aſſumi facile cibus, neque contineri poteſt, neque multo pòſt extremæ partes frigeſcunt, tremor oritur, manus ſine ratione extenduntur, deinde in fronte frigidus ſudor, eumq; mors ſequitur.

De Ramice inguinis. CAP. XXIIII.

VBi verò in ipſo inguine ramex eſt, ſi tumor modicus eſt, ſemel incidi: ſi maior, duabus lineis debet, vt medium excidatur: deinde non extracto teſticulo, ſicut inteſtinis quoque prolapſis interdum fieri docui, colligendæ venæ, vinciendæq; vbi tunicis inhærebunt, & ſub his nodis præcidendæ ſunt. Neque quicquam noui curatio vulneris eius requirit.

Ad tegendam glandem colis, ſi nuda eſt.

CAP. XXV.

AB his ad ea tranſeundum eſt, quæ in cole ipſo fiunt, in quo ſi glans nuda eſt, vultq; aliquis eam decoris cauſſa tegere, fieri poteſt, ſed

exped

*expeditius in puero quàm in viro. In eo cui id naturale est, quàm in eo, qui quarundam gentium more circuncisus est. In eo cui glans parua iuxtaq; eã cutis, spatiosior verò ipse coles est, quàm in quo contraria his sunt. Curatio autem eorum, quibus id naturale est, eiusmodi est: Cutis circa glandem*apprehenditur & extenditur, donec illam ipsam condat, ibiq; deligatur. Deinde iuxta pubem in orbem tergus inciditur, donec coles nudetur, magnaq; cura cauetur ne vel vrinæ iter, vel venæ, quæ ibi sunt, incidantur. Eo facto cutis ad vinculum inclinatur, nudaturq; circa pubem velut circulus,* eoq; linamenta datur, vt caro increscat & id impleat, satisq; velamenti suprà latitudo plagæ*præstat. Sed donec cicatrix sit, vinctum esse id debet, in medio tantùm relicto exiguo vrinæ itinere. At in eo qui circuncisus est, sub circulo glandis scalpello diducenda cutis ab interiore cole est. Non ita* dolet, quia summo soluto, diduci deorsum vsq; ad pubẽ manu potest. Neq; ideo sanguis profluit. Resoluta autem cutis rursus extenditur vltra glandem. Tum multa frigida aqua fouetur, *emplastrumq; circà datur, quod valentem inflammationem reprimat, proximisq; diebus vt propè à fame victus est, ne forte eam partem satietas excitet. Vbi iam sine inflammatione est, deligari debet à pube vsq; circulum. Super glandem autem aduerso emplastro imposito induci. Sic enim fit, vt inferior pars glutinetur, superior ita sanescat, ne inhæreat.*

Marginal notes: *prehenditur — *supereoq; — *præstet. — *verò dol. — *emplastroq; circũdatur, quod valenter,

Quo

Quomodo glans penis contecta aperiri possit.

Contrà si glans ita contecta est, vt nuda non poßit, quod vitium Græci φίμωσιν appellant, aperienda est. Quod hoc modo fit: Subter à summa ora cutis inciditur recta linea vsque ad frænum, atque ita superius tergus relaxatum cedere retro potest. Quòd si parum sic profectum est, aut propter angustias, aut propter duritiem tergoris, protinus triangula forma cutis ab inferiore parte excidenda est, sic vt vertex eius ad frænum, basis in tergo extremo sit. Tum superdanda linamenta sunt, aliaq; medicamenta quæ ad sanitatem perducant. Necessarium autem est donec cicatrix sit conquiescere. Nam ambulatio atterendo vlcus sordidum reddit.

Infibulandi ratio.

*Infibulare quoque adolescentulos interdum vocis, interdum valetudinis caussa quidam consuerunt. Eiusq; hæc ratio est. Cutis quæ super glandem est extenditur, notaturq; vtrinq; à lateribus atramento quà * perforatur, deinde remittitur. Si super glandem notæ reuertuntur, nimis apprehensum est, & * vltrà notari debet. Si glãs ab his libera est, is locus idoneus fibulæ est. Tum quà notæ sunt, cutis acu filum ducente transuitur, eiusq; fili capita inter se deligantur, quotidieq; id mouetur, donec circa foramina cicatriculæ fiant. Vbi hæ cõfirmatæ sunt, exempto filo fibula * additur, quæ quo melior, eo leuior est. Sed hoc*

**perforetur.*
** infrà*
** inditur, quæ quo leuior, eo melior est.*

c quidem sæpius inter superuacua, quàm inter cessaria est.

De vrinæ reddendæ difficultate, & de Calculo, curationibusq; eorum. C. XXVI.

*RES vero interdum cogit * emoliri manu vrinam, cùm illa non redditur, aut quia senetute iter eius collapsum est, aut quia calculus, el concretum aliquid ex sanguine intus se opsuit. At mediocris quoque inflammatio sæpe am reddi naturaliter prohibet. Idq; non in vis tantummodo, sed in fœminis quoque interdum ecessarium est. Ergo æneæ fistulæ fiunt, quæ vt mni corpori ampliori minoriq; sufficiant, ad mas tres, ad fœminas duæ medico habendæ sunt. x virilibus maxima decem & quinque est digiorum: media, duodecim: minima, nouem. Ex uliebribus, maior nouem: minor, sex. Incuruas erò esse eas paulum, sed magis viriles oportet, * leuesq; admodum: ac neq; nimis plenas, neq; nis tenues. Homo tum resupinus, eo modo quo in uratione ani figuratur, super subsellium aut letum collocandus est. Medicus autem à dextro atere sinistra quidem manu colem masculi conere, dextra verò fistulam demittere in iter vriæ debet. Atque vbi ad ceruicem vesicæ venum est, simul cum cole fistulam inclinatam in psam vesicam compellere, eamq; vrina reddita ecipere. Fœmina breuius vrinæ similiter & ectius iter habet, quod mammulæ simile inter mas oras super naturale positum, non minus sæpe*

auxil

* emollire

* lauesq;

*sed aliq. *exhibet.

*auxilio eget, *aliquanto minus difficultatis *exigit. Nonnunquam etiam prolapsus in ipsam fistulam calculus, qui subinde ea extenuatur, non lõgè ab exitu inhærescit. Eum si fieri potest, oportet *vellere, vel oriculario specillo, vel eo ferramento, quo in sectione calculus protrahitur. Si id fieri non potuit, cutis extrema quamplurimum attrahenda, & condita glande lino vincienda est, deinde à latere recta plaga coles incidendus, & calculus eximendus est, tum cutis remittenda. Sic enim fit, vt incisum colem integra pars cutis contegat, & vrina naturaliter profluat.

*euellere,

Quæ curatio calculosis adhibeatur.

CVm vesicæ verò calculiq; facta mentio sit, locus ipse exigere videtur, vt subijciam quæ curatio calculosis, cùm aliter succurri non potest, adhibeatur. Ad quam festinare, cùm præceps sit, nullo modo conuenit: ac neq; in omni tempore, neque in omni ætate, neque in omni vitio id experiendum est, sed solo vere, in eo corpore, quod iam nouem annos, nondum quatuordecim excessit, & si tantum mali subest, vt neq; medicamentis vinci possit, neq; etiam trahi posse videatur, quo minus interposito aliquo spatio interimat. Non quo *interdum etiam temeraria medicina proficiat, sed quo sæpius vtique in hoc fallat, in quo plura & genera & tempora periculi sunt. Quæ simul cum ipsa curatione proponam. Igitur vbi vltima experiri statutũ est, antè aliquot diebus victu corpus præparandum est, vt modi-

*tamen non

*os, vt salubres cibos, vt minime glutinosos assumat, vt aquam bibat. Ambulandi verò inter hæc exercitatione vtatur, quo magis calculus ad vesicæ ceruicem descendat. Quod an inciderit, digitis quoque, sicut in curatione docebo, demissis cognoscitur. Vbi eius rei fides est, pridie is puer in ieiuno continendus est, & tum loco calido curatio adhibenda, quæ hoc modo ordinatur: Homo præualens & peritus in sedili alto considit, supinumq; eum & aduersum super genua, ita coxis eius collocatis comprehendit, reductisq; eius cruribus, ipsum quoque iubet manibus ad suos poplites datis eos quàm maxime poßit attrahere, simulq; ipse sic eos continet. Quòd si robustius corpus eius est qui curatur, duobus sedilibus iunctis duo valentes insidunt, quo & sedilia & interiora crura inter se * deligantur, ne diduci poßint. Tum is super duorum genua eodem modo collocatur, atque alter prout consedit sinistrum crus eius, alter dextrum, simulq; ipse poplites suos attrahit. Siue autem vnus, siue duo continent, super humeros eius suis pectoribus incumbunt. Ex quibus euenit, vt inter ilia sinus super pubem sine vllis rugis sit extentus, & in angustum compulsa vesica, facilius calculus capi poßit. Præter hæc etiamnum à lateribus duo valentes obijciuntur, qui circumstantes * leuare vel vnum vel duos, qui puerum continent, non sinunt. Medicus deinde diligenter vnguibus circumcisis, * atque sinistra manu duos eius digitos,*

**deligentur.*

** leuari* al. *ableuari* al. *labare*

**sedet, atque sinistræ manus duos digites*

tos,

tos, indicem & medium, leniter prius vnum, deinde alterum in anum eius demittit, dextraq; digitos super imum abdomen leniter imponit, ne si vtrinque digiti circa calculum vehementer cōcurrerint, vesicam lædant. Neque verò festinanter in hac re, vt in plerisq;, agendum est, sed ita vt quammaximè id tuto fiat. Nam læsa vesica neruorum distentiones cum periculo mortis excitat. Ac primùm circa ceruicem quæritur calculus. Ibi repertus minore negotio expellitur. Et ideo dixi, ne curandum quidem, nisi cùm hoc indicijs suis cognitum est. Si verò aut ibi non fuit, aut recessit retro, digiti ad vltimam vesicam dantur, paulatimq; dextra quoque manus eius vltrà translata subsequitur. Atque vbi repertus est calculus, qui necesse est in manus incidat, eo curiosius deducitur, quo minor*leuiorq; est, ne effugiat, id est, ne sæpius agitanda vesica sit. Ergo vltra calculum dextra semper manus eius opponitur, * sinistræ digiti deorsum eum compellunt, donec ad ceruicem peruenitur. In quam si oblongus est, sic compellendus est, vt pronus exeat: si planus, sic, vt transuersus sit: si quadratus, vt duobus angulis sedeat: si altera parte plenior, sic vt prius ea, qua tenuior sit, euadat. In rotundo nihil interesse ex ipsa figura patet, nisi si*leuior altera parte est, vt ea antecedat. Cùm iam eò* venit, vt incidi super vesicæ ceruicē iuxta anum cutis plaga lunata vsq; ad ceruicem vesicæ* debeat, cornibus ad coxas spectan

* læuiorq;

* sinistra digitis cū compellit,

* læuior

* venit, incidi

*debet,

*spectantibus paulum, deinde ea parte qua strictior ima plaga est, etiamnum sub cute altera transuersa plaga facienda est, qua ceruix aperiatur, donec vrinæ iter pateat, sic vt plaga paulo maior, quàm calculus sit. Nam qui *metu fistulæ, quam illo loco *οὐρήθραν Græci vocant, parum patefaciunt, cum maiore eodem periculo reuoluuntur, quia calculus iter, cùm vi premitur, facit, nisi accipit. Idq; etiam perniciosius est, si figura quoque calculi vel aspritudo aliquid cò contulit. Ex quo & sanguinis profusio, & distentio neruorum fieri potest. Quæ si quis euasit, multo tamen patentiorem fistulam habiturus est, rupta ceruice, quàm habuisset incisa. Cùm verò patefacta est, in conspectum calculus venit, in cuius corpore nullum discrimen est. Ipse si exiguus est, digitis ab altera parte propelli, ab altera protrahi potest. Si maior, eiciendus a superiore ei parte vncus est, eius rei caussa factus. Is est ad extremum tenuis, in semicirculi speciem retusæ latitudinis, ab exteriori parte* leuis, qua corpori iungitur, ab interiori asper, qua calculum attingit. Isq; longior potius esse debet. Nam breuis extrahendi vim habet. Vbi iniectus est, in vtrunque latus inclinandus est, vt appareat calculus, & teneatur, quia si apprehensus est, ille simul inclinatur. Ideoq; eo *minimo opus est, ne cùm adduci vncus cœperit, calculus intus effugiat, hic in oram vulneris incidat, eamq; conuulneret. In qua re quod periculum esset, iam*

* meatum

* χοιράδα vel ὀυρά-δα

* lauis.

* minimè

supra

ſuprà propoſui. Vbi ſatis teneri calculum patet, eodem penè momento triplex motus adhibendus eſt, in vtrunque latus, deinde extra, ſic tamen, vt leniter id fiat, paulumq; primò calculus attrahatur: quo facto, attollendus vncus extremus eſt, vti intus magis maneat, faciliusq; illum producat. Quòd ſi aliquando à ſuperiore parte calculus parum commodè comprehendatur, à latere erit apprehendendus. Hæc eſt ſimpliciſſima curatio. Sed varietas rerum quaſdam etiamnum animaduerſiones deſiderat. Sunt enim quidam non aſperi tantummodo, ſed ſpinoſi quoque calculi, qui per ſe quidem delapſi in ceruicem, ſine vllo periculo eximuntur. In veſica verò non tutò vel hi conquiruntur, vel attrahuntur, quoniam vbi illam conuulnerarunt, ex diſtentione neruorum mortem maturant: multoq; magis, ſi ſpina aliqua veſicæ inhæret, eamq; cùm duceretur, duplicauit. Colligitur autem eo, quòd difficilius vrina redditur, in ceruice calculum eſſe: eo quòd cruenta deſtillat, illum eſſe ſpinoſum, maximeq; id ſub digitis quoque experiendum eſt, neque adhibenda manus, niſi id conſtitit. Ac tum quoq; leniter intus digiti obijciendi, ne violenter promouendo conuulnerent, tum incidendū. Multi hîc quoque ſcalpello vſi ſunt. Meges (quoniam is infirmior eſt, poteſtq; in aliqua prominentia incidere, inciſoq; ſuper illam corpore, quà cauum ſubeſt, non ſecare, ſed relinquere, quod iterum incidi neceſſe ſit) ferramentum fecit rectum, in ſumma

*ma parte labrosum, in ima semicirculatum acutumq;. Id receptum inter duos digitos indicem ac medium supèr pollice imposito sic deprimebat, vt simul cum carne, si quid ex calculo prominebat, incideret. Quo*cùm sequebatur, vt semel quantum satis esset, aperiret. Quocunque autem modo ceruix ea parte facta est, leniter extrahi, quod asperum est, debet, nulla propter festinationem vi admota.*

*consequebatur.

Signa calculorum, vel arenosorum, vel mollium.

AT *calculus arenosus, & antè manifestus est, quoniam & vrina quæ redditur, arenosa est: & in ipsa curatione, quoniam inter subiectos digitos neq; æquè* leniter renititur, & insuper dilatatur. Item mollis calculus, & ex pluribus minutisq;, sed inter se parum astrictis compositus* indicatur, in se attrahens quasdam quasi squamulas. Hos omneis leniter permutatis subinde digitorum vicibus sic oportet *abducere, ne vesicam lædant, néve intus aliquæ dissipatæ reliquiæ maneant, quæ postmodum curationi difficultatem faciant. Quicquid autem ex his in conspectum venit, vel digitis vel vnco eximendum est. At si plures calculi sunt, singuli protrahi debent, sic tamen, vt si quis exiguus supererit, potius relinquatur. Siquidem in vesica difficulter inuenitur, inuentusq; celeriter effugit. Ita longa inquisitione vesica læditur, excitatq; inflamma-*

*, sed leni

*indicatur, de se abstrahēs

* adducere,

tiones mortiferas, adeò vt quidam secti, cùm diu frustraq; per digitos vesica esset agitata, decesserint. Quibus accedit etiam quòd exiguus calculus, ad plagam vrina postea *promouente, excidit. Si quando autem is maior, non videtur, nisi rupta ceruice, extrahi posse, findendus est. Cuius repertor Ammonius, ob id Lithotomos cognominatus est. Id hoc modo fit. Vncus iniicitur calculo, sic vt facile eum *concussum quoque teneat, ne is retro reuoluatur. Tum ferramentum adhibetur crassitudinis modicæ, prima parte tenui, sed retusa, quod admotum calculum ex altera parte ictũ findit: magna cura habita, ne aut ad ipsam *vesicam per ferramentum perueniat, aut calculi fractura ne quid incidat.

*promouetur, & excidit.

*cõcussus

*vesicam fer.

De Calculis fœminarum.

HAe verò curationes in fœminis quoque similes sunt, de quibus *tamen parum propriè quædam dicenda sunt. Siquidem in his vbi paruulus calculus est, scalpellus superuacuus est, quia *is vrinam in ceruicem non compellit, quæ & breuior, quàm in maribus, & laxior est. Ergo & per se sæpe excidit, & si in primo quod est angustius inhæret, eodem tamen vnco sine vlla noxa educitur. At in maioribus calculis necessaria eadem curatio est. Sed virgini subiici digiti tanquam masculo: mulieri per naturalia eius debent. Tum virgini quidem sub ima sinisteriore ora. Mulieri verò inter vrinæ iter & os pubis incidendum est, sic vt vtroq; loco pla-

*parùm propriè, tamẽ quædam

*eum vrinam in ceruicem cõpellit,

ga transuersa sit: neque terreri conuenit si plus ex muliebri corpore sanguinis profluit.

Quæ curatio calculo euulso habenda sit.

CAlculo euulso, si valens corpus est, neque magnopere vexatum, sinere oportet sanguinem fluere, quo minor inflammatio oriatur. Atq; ingredi quoq; eum paulum non alienũ est, vt excidat, si quid intus concreti sanguinis mansit. Quòd si per se non destitit, rursus ne vis omnis intereat, supprimi debet. Idq; protinus in imbecillioribus ab ipsa curatione faciendum est. Siquidem vt distentione neruorum periclitatur aliquis, dum vesica eius agitatur: sic alter metus **excipitur remotis medicaminibus, ne tantũ sanguinis profluat vt occidat. Quòd ne incidat, desidere is debet in acre acetum, cui aliquantum salis sit adiectum. Sub quo & sanguis fere conquiescit, & astringitur vesica, ideoq; minus inflammatur. Quod si parum proficit, agglutinanda cucurbitula est, & inguinibus & coxis, & super pubem. Vbi iam satis vel euocatus est sanguis, vel prohibitus, resupinus collocandus est, sic vt caput humile sit, coxæ paulum excitentur: ac super* **vlcus imponendum est duplex aut triplex linteolum, aceto madens. Deinde interpositis duabus horis, in solium is aquæ calidæ resupinus demittendus est, sic, vt à genibus ad vmbilicum* **aqua teneat, cætera vestimentis circundata sint, manibus tantummodo pedibusq; nudatis, vt & minus digeratur, & ibi diutius*

**excipit*

**vulnus*

* *in aqua*

 maneat.

* in facie

* Hapſus id latinis dici videtur, Græcis πίλημα, quod Suidas exponit σκέπασμα, Hesychius ζώδνι: ſignificat autem vel ſacculum, crumenam, vel huiuſmodi aliquid, aut tectoriũ, aut velamẽ, aut cingulum ſacculi, aut crumenæ modo factum.

*quia

*maneat. Ex quo ſudor multus oriri ſolet, qui ſpongia ſubinde * facile detergendus eſt, finisq; eius fomenti eſt, donec infirmando offendat. Tum multo is oleo perungendus, inducendusq; * hapſus lanæ mollis, tepido oleo repletus, qui pubem & coxas & inguina, & plagam ipſam contectam eodem ante ſe linteolo protegat, isq; ſubinde oleo tepido madefaciendus eſt, vt neque frigus ad veſicam admittat, & neruos leniter molliat. Quidam cataplaſmatis calefacientibus vtuntur. Ea plus pondere nocent, *quæ veſicam vrgendo vulnus irritant, quàm calore proficiunt. Ergo ne vinculum quidem vllum neceſſarium eſt. Proximo die, ſi ſpiritus difficilius redditur, ſi vrina non excedit, ſi locus circa pubem maturè intumuit, ſcire licet in veſica ſanguinem concretum remanſiſſe. Igitur demiſſis eodem modo digitis leniter pertractanda veſica eſt, & diſcutienda ſi qua coierunt. Quo fit, vt per vulnus poſtea procedant. Non alienum etiam eſt, oriculario clyſtere acetum nitro miſtum per plagam in veſicam compellere. Nam ſic quoque diſcutiuntur, ſi qua cruenta coierunt. Eaq; facere etiam primo die conuenit. Si timemus, ne quid intus ſit, maximeq; vbi ambulando id elicere imbecillitas prohibuit, cætera eadem facienda ſunt: vt demittatur in ſolium, vt eodem modo panniculus, eadem lana ſuperiniiciatur. Sed neque ſæpe, neque tandiu in aqua calida puer habendus, quàm adoleſcens eſt: infirmus quàm valens: leui, quàm graniore*

uiore inflammatione adfectus : is cuius corpus digeritur, quàm is cuius astrictum est. Inter hæc verò si somnus est, & æqualis spiritus, & madens lingua, & sitis modica, & venter* imus, sed & mediocris est cum febre modica dolor, scire licet recte procedere curationem. Atque in his inflammatio fere quinto vel septimo die finitur. Qua leuata, solium superuacuum est. Supini tantummodo vulnus aqua calida fouendum est, vt si quid *vrinæ rodet, abluatur. Imponenda autem medicamenta sunt pus mouentia, & si purgandum vlcus videbitur, melle linendum. Id si rodet, rosa temperabitur. Huic curationi aptissimum videtur Enneapharmacum emplastrum. Nam & seuum habet ad pus mouendum, & mel ad vlcus repurgandum : medulla etiam, maximeq; vitulina, quod in id ne fistula relinquatur, præcipuè proficit. Linamenta verò tum super vlcus non sunt necessaria, super medicamentum ad id continendum, rectè imponuntur. At vbi vlcus purgatum est, puro linamento ad cicatricem perducendum est. Quibus temporibus tamen, si felix curatio non fuit, varia circa pericula oriuntur. Quæ præsagire protinus licet, si continua vigilia est, si spiritus difficultas, si lingua arida est, si sitis vehemens, si venter imus tumet, si vulnus hiat, si * transiliens vrina id non rodit, si similiter ante tertium diem quædam liuida excidunt, si is aut nihil, aut tarde respondet, si vehementes dolores sunt, si post diem quintum ma-

*imus sedet, mediocris & cũ

*vrina

*transfluens

gnæ febres vrgent, & fastidium cibi permanet, si cubare in ventrem iucundius est. Nihil tamen prius est, distentione neruorum, & ante nonum diem vomitu bilis. Sed cùm inflammationis sit metus, succurri abstinentia modicis & tempestiuis cibis, inter hæc fomentis de quibus suprà scripsimus, oportet.

De cancro qui excisa vesica nascitur, & qua curatione vti deceat.
CAP. XXVII.

*PRoximus cancri metus est: is cognoscitur, si & per vulnus, & per ipsum colem fluit sanies mali odoris, cumq́; * eo quædam à concreto sanguine non abhorrentia, tenuesq́; carunculæ * lanulis similes: præter hæc si oræ vulneris aridæ sunt, si dolent inguina, si febris non desuit, eaq́; in noctem augetur, si inordinati horrores accedunt. Considerandum autem est, in quam partem cancer is tendat. Si ad colem, indurescit is locus, & rubet, & tactu dolorem excitat, testiculiq́; intumescunt. Si in ipsam vesicam, ani dolor sequitur, coxæ durescunt, non facile crura extendi possunt. At si in alterutrum latus, oculis id expositum est, paresq́; vtrinque easdem notas, sed minores habet. Primùm autem ad rem pertinet, corpus rectè iacere, vt superior pars semper * eadem sit, in quam vitium fertur: ita si ad colem it, supinus is collocari debet: si ad vesicam, in ventrem: si in latus, in id quod integrius est. Deinde vbi ventum fuerit ad curationem,*

**ea*

**lanulis al. squamulis*

**ea sit.*

nem, homo in aquam demittetur, in qua marrubiũ decoctũ sit, aut cupressus, aut myrtus: idemq; humor clystere intus * adiicietur. Tum superponetur lenticula cum malicorio mista, quæ vtraq; ex vino decocta sint: vel rubus aut oleæ folia eodem modo decocta, aliaq; medicamenta, quæ ad cohibendos purgandosq; cancros proposuimus, ex quibus, si qua erunt arida, per scriptorium calamum inspirabuntur. Vbi stare ceperit cancer, mulso vulnus eluetur. Vitabiturq; eo tempore ceratum, quod ad * recipiendum id malum corpus emollit, potius plumbum elotum cum vino inungetur, superq; idem linteolo illitum imponetur. Sub quibus perueniri ad sanitatem potest, cum eo tamen quòd non ignoremus, orto Cancro sæpe affici stomachum, cui cum vesica quoddam consortium est, exq; eo fieri, vt neque retineatur cibus, neque si quis retentus est, concoquatur, neque corpus alatur: ideoq; ne vulnus quidem aut purgari, aut ali possit, quæ necessariò mortem maturant: sed vt his succurri nullo modo potest, sic à primo tamen * diu tenenda ratio curationis est. In qua quædam obseruatio ad cibum quoque potionemq; pertinens necessaria est. Nam cibus inter principia non nisi humidus dari debet. Vbi vlcus purgatum est, ex media materia olera & salsamenta semper aliena sunt. Potione opus est non * modica. Nam si parum bibitur, accenditur vulnus, & vigilia vrget, & vis corporis minuitur. Si plus æquo assumitur, subinde vesica

*iniicietur.

* decipiendum

* die

* immodica.

impletur, eoq; irritatur. Non nisi aquam autem bibendam esse manifestius est, quàm vt subinde dicendum sit. Solet verò sub eiusmodi victu * venire, vt aluus non reddatur. Hæc aqua ducenda est, in qua vel fœnum græcum, vel malua decocta sit. Idem humor rosa mistus in ipsum vulnus oriculario clystere * agendus est, vbi id rodit vrina, neque purgari patitur. Fere verò primò per vulnus exit hæc, deinde eo sanescente diuiditur, & pars per colem descendere incipit, donec ex toto plaga claudatur, quod interdum tertio mense, interdum non ante sextum, nonnunquam exacto quoque anno fit. Neque desperari debet solida glutinatio vulneris, nisi vbi aut vehementer rupta ceruix est, aut ex cãcro multæ magnæq; carunculæ, simulq; neruosa aliqua exciderunt. Sed vt vel nulla ibi fistula, vel exigua admodum relinquatur, summa cura prouidendum est. Ergo cùm iam ad cicatricem vulnus * tendit, extentis iacere feminibus & cruribus oportet, nisi tamen molles, arenosiue calculi fuerunt. Sub his enim tardius vesica purgatur. Ideoq; diutius plagam patere necessarium est, & tum demum vbi iam nihil tale extrà fertur, ad cicatricem perduci: quòd si antequam vesica purgata est, oræ se glutinarunt, dolorq; & inflammatio redierunt, vulnus digitis vel * aduerso specillo diducendum est, vt torquentibus exitus detur, hisq; effusis tum diutius * pura vrina descendat. Tum demum quæ cicatricem inducant, imponẽda sunt,

* euenire.

* adigendus

* intendit

* auerso

* supra

*extendiq́;, vt suprà docui, pedes quàm maxime *vincti. Quod si fistulæ metus ex his causis, quas proposui, subesse videbitur, quo facilius claudatur ea, vel certè coangustetur, in anum quoque danda plumbea fistula est : extentisq́; cruribus, femina taliq́; inter se deliganda sunt, donec qualis futura est, cicatrix sit.

*extendendiq́;

* icti. al. iuncti.

Si naturalia fœminarum concubitum non admittunt, quomodo curari conueniat.

CAP. XXVIII.

ET hoc quidem commune esse maribus & fœminis potest. Propriè verò quædam ad fœminas pertinent, vt in primis quòd earum naturalia nõnunquam inter se glutinatis oris, cõcubitum non admittunt. Idq́; interdũ euenit protinus in vtero matris, interdum exulceratione in his partibus facta, & per malam curationem his oris sanescendo iunctis. Si ex vtero est, membrana ori vuluæ opposita est. Si ex vlcere, caro id repleuit. Oportet autem membranam duabus lineis inter se trãsuersis incidere ad similitudinem litteræ X, magna cura habita, ne vrinæ iter violetur. Deinde vndique eam membranam excidere: *ac si caro increuit, necessariũ est recta linea patefacere. Tum ab ora vel volsella vel hamo apprehensam, tanquam habenulam excidere: & intus implicitum in longitudinem linamentum, λημνίσκον Græci vocant, in aceto tinctum demittere, supraq́; succidam lanam aceto madentem deligare. Tertio die soluere* vlcus, & sicut alia vlcera curare. Cumq́;

*at

*, & vlcus sicut

Cumq́; iam ad ſanitatem tendet, plumbeam fiſtulam medicamento cicatricem inducente illinere, eamq́; intus dare. Supraq́; idem medicamentum inijcere, donec ad cicatricem plaga perueniat.

Qua curatione partus emortuus ex vtero excutiatur. CAP. XXIX.

** concepit*

*VBi * concipit autem aliqua ſi iam propè maturus partus intus emortuus eſt, neque excidere per ſe poteſt, adhibenda curatio eſt, quæ numerari inter difficillimas poteſt. Nam & ſummã prudentiam moderationemq́; deſiderat, & maximum periculum affert. Sed ante omnia vuluæ natura mirabilis, cùm in multis alijs, tum in hac re quoque facile cognoſcitur. Oportet autem ante omnia reſupinã mulierem trãſuerſo lecto ſic collocare, vt feminibus eius ipſius ilia comprimantur. Quo fit, vt & imus venter in conſpectu medici ſit, & infans ad os vuluæ compellatur, quæ emortuo partu id comprimit, ex interuallo verò paulum * dehiſcere. Hac occaſione vſus medicus, vnctæ manus indicem digitum primùm debet inſerere, atque ibi continere, donec iterum * ad os aperiatur, rurſusq́; alterum digitum demittere debebit, & per eaſdem occaſiones alios, donec tota eſſe intus manus poſsit. Ad cuius rei * facultatem multum confert, & magnitudo vuluæ, & vis neruorum eius, & corporis totius habitus, & mentis etiam robur, cùm præſertim intus nonnunquam etiam duæ manus dari debeãt.*

** dehiſcit.*

** os adaperiatur.*

** facilitatem*

Pert

Pertinet etiam ad rem quam calidißimum esse imum ventrem, & extrema corporis, neq; *cum inflammatione incepisse, sed recenti re protinus adhiberi medicinam. Nam si corpus iam intumuit, neq; demitti manus, neq; educi infans, nisi ægerrime potest, sequiturq; sæpe cum vomitu & cum tremore mortifera neruorum distentio. Verùm intus emortuo corpori manus iniecta protinus habitum eius sentit. Nam aut in caput aut in pedes conuersum est, aut in transuersum iacet, fere tamen sic vt vel manus eius vel pes in propinquo sit. Medici verò propositum est, vt eum manu dirigat, vel in *caput, vel etiam in pedes, si fortè aliter compositus est: ac si nihil aliud est, manus vel pes apprehensus, corpus rectius reddit: nam manus in caput, pes in pedes eum conuertet. Tum si caput proximum est, demitti debet vncus vndique læuis, acuminis breuis, qui vel oculo, vel auri, vel ori, interdum etiam fronti rectè iniicitur, deinde attractus infantem educit, neque tamen quolibet is tempore extrahi debet. Nam si compresso vuluæ ore id tentatum est, non emittente eo infans abrumpitur, & vnci acumen in ipsum os vuluæ delabitur, sequiturq; neruorum distentio, & ingens periculum mortis. Igitur compressa vulua, conquiescere: hiante, leniter trahere oportet, & per has occasiones paulatim eum educere. Trahere autem dextra manus vncum, sinistra intus posita infantem ipsum, simulq; dirigere eum debet. Solet etiam

* dum inflammatione cœpisse.

*manus;

euenire, vt is infans humore distendatur, exq; eo profluat fœdi odoris sanies. Si quid tale est, indice digito corpus illud forandum est, vt effuso humore extenuetur. Tum id leniter per ipsas manus recipiendum est, nam vncus iniectus *facile hebeti corpusculo eleuabitur. In quo quid periculi sit, suprà positum. Sed in pedes quoq; conuersus infans non difficulter extrahitur, quibus apprehensis per ipsas manus commode educitur. Si verò transuersus est, neque dirigi potuit, vncus alæ iniiciendus, paulatimq; attrahendus est. Sub quo fere ceruix replicatur, retroq; caput ac reliquum corpus spectat. Remedio est, ceruix præcisa, vt separatim vtraq; pars auferatur. Id vnco fit, qui priori similis in *interiorem tantùm partem per totam aciem exacuitur. Tum id agendum est, vt antè caput, deinde reliqua pars auferatur, quia fere maiore parte extracta, caput in vacuam vuluam prolabitur: extrahiq; sine summo periculo non potest, si tamen id incidit, super ventrem mulieris duplici panniculo iniecto, valens homo non imperitus à sinistro latere eius debet assistere, & super imum ventrem eius duas manus imponere, alteraq; alteram premere. Quo fit, vt illud caput ad os vuluæ compellatur. Idq; eadem ratione quæ suprà posita est, vnco extrahitur. At si pes alter iuxtà repertus est, alter retro cum corpore est, quicquid *protractum est, paulatim abscindendum est: & si clunes os vuluæ vrgere cœperunt, iterum retro repellen-

* enecti corp. facile elabitur.

*interiore t. parte p. t. acie

*prolapsum

*repellendæ sunt, conquisitusq; pes eius adducendus. Aliæq; etiamnum difficultates faciunt, vt qui solidus non exit, concisus eximi debeat. Quoties autem infans protractus est, tradendus ministro est. Is eum supinis manibus sustinere, medicus deinde sinistra manu leniter trahere vmbilicum debet, ita ne abrumpat, dextraq; eum sequi vsque ad eas, quas secundas vocant, quod velamentum infantis intus fuit, hisq; vltimis apprehensis venulas membranulasq; omnes eadem ratione manu diducere à vulua, totumq; illud extrahere, & si quid intus præterea concreti sanguinis remanet. Tum compressis in vnum feminibus, illa in conclaui collocanda est, modicum calorem sine vllo perflatu habente. Super imum ventrem eius imponenda lana succida in aceto & rosa tincta. Reliqua curatio talis esse debet, qualis in inflammationibus, & in his vulneribus, quæ in neruosis locis sunt, * adhibeatur.*

Secundæ.

* *adhibetur.*

De Ani vitiis, & eorum curatione.

CAP. XXX.

*ANi quoque vitia vbi medicamentis non vincuntur, manus auxilium desiderant. Ergo, si qua scissa in eo vetustate induruerunt, iamq; callum habent, commodissimum est ducere aluum, tum spongiam calidam admouere, vt relaxentur illa, & foras prodeant. Vbi in conspectu sunt, scalpello singula excidere, & vlcera * renouare, deinde imponere linamentum molle, & super linteolum illitum melle, locumq; eum*

* *remonere,*

molli

molli lana implere, & ita vincire altero die, deincepsq; cæteris lenibus medicamentis vti, quæ ad recentia eadem vitia necessaria esse aliâs proposui, & vtique per primos dies sorbitionibus eum sustinere, paulatim deinde cibis adijcere aliquid, generis tamen eius, quod eodem loco præceptum est. Si quando autem ex inflammatione pus in his oritur, vbi primùm id apparuit, incidendum est, ne anus ipse suppuret. Neq; tamen ante properandum est: nam si crudum incisum est, inflammationis multum accedit, & puris aliquanto amplius concitatur. His quoque vulneribus, lenibus cibis, ijsdemq; medicamentis opus est.

De condylomatum curatione.

AT tubercula, quæ condylomata appellantur, vbi induruerunt, hac ratione curantur: Aluus ante omnia ducitur, tum volsella tuberculum apprehensum iuxtà radices exciditur. Quod vbi factum est, eadem sequuntur, quæ supra post curationem adhibenda esse proposui. Tantummodo si quid increscit, squama æris coërcendum est. Ora etiam venarum fundentia sanguinem sic tolluntur: Vbi sanguini qui effluit, sanies adijcitur, aluus *acrius ducitur, quo magis *oræ promoueantur. Eoq; fit, vt* omnia vela, quasi capitula conspicua sint. Tum si capitulum exiguum est, basimq; tenuem habet, astringendum lino paulum suprà est, quàm vbi cum ano committitur. Imponenda spongia *aqua calida est, donec id *libeat. Deinde aut vngue, aut scal-

[Marginal notes: * acrioribus; * ora; * omnes venæ al. omnia uenarum; * ex aqua; * doleat.]

pello ſuprà nodum id exulcerandum eſt. Quod niſi factum eſt, magni dolores ſubſequuntur, interdum etiam vrinæ difficultas. Si id maius eſt, & baſis latior, hamulo vno aut altero excipiendum eſt, paulumq́; ſuprà baſim incidendum, neq; relinquendum quicquam ex eo capitulo, neque quicquam ex ano demendum eſt. Quod conſequitur is, qui neque nimium, neque parum hamos ducit. Quà inciſum eſt, acus debet immitti, infraq́; eam lino id capitulum alligari: ſi duo triáve ſunt, imum quodque primum curandum eſt. Si plura, non omnia ſimul, ne tempore eodem vndiq; teneræ cicatrices ſint: ſi ſanguis profluit, excipiendus eſt ſpongia, deinde linamentum imponendum. Vngenda fœmina & inguina, & quicquid iuxta vlcus eſt, ceratumq́; ſuperdandum eſt. Farina ordeacea calida implendus is locus eſt: ſic deligandus eſt. Poſtero die is deſidere in aqua calida debet, eodemq́; cataplaſmate foueri. Ac bis die, & ante curationem, & poſt eam, ceruices ac fœmina liquido cerato perungenda ſunt, tepidoq́; is loco continendus. Interpoſitis quinque aut ſex diebus, oriculario ſpecillo linamenta educenda. Si capitula ſimul non exciderunt, digito promouenda. Tum lenibus medicamẽtis, iiſdemq́;, quæ alibi poſui, vlcera ad ſanitatem perducenda. Finito vitio, quemadmodum agendum eſſet, iam aliâs ſuperius expoſui.

De varicum curatione. c. XXXI.

A*B his ad crura proximus tranſitus eſt, in*

quibus orti varices non difficili ratione tolluntur. Huc autem & earum venularum quæ in capite nocent, & eorum varicum qui in ventre sunt, curationem distuli: quoniam vbique eadem est. Igitur vena omnis, quæ noxia est, aut adusta tabescit, aut manu exciditur. Si recta est, si quamuis transuersa, tamen simplex, si modica est, melius aduritur. Si curua est, & velut in orbes quosdam implicatur, pluresq; inter se inuoluuntur, vtilius eximere est. Adurendi ratio hæc est: Cutis superinciditur, tum patefacta vena tenui & retuso ferramento candente modice premitur, vitaturq;, ne plagæ ipsius oræ adurantur, quas reducere hamulis facile est. Id interpositis fere quaternis digitis per totum varicem fit, & tum superimponitur medicamentum, quo adusta sanantur. * At exciditur hoc modo: Cute eadem ratione super venam incisa, hamulo oræ excipiuntur, scalpelloq; vndiq; à corpore vena diducitur, caueturq;, ne inter hæc ipsa lædatur, eiq; retusus hamulus subijcitur, *impositoq; eodem fere spatio quod suprà positum est, in eadem vena idẽ fit, quæ quo tendat, facile hamulo extento cognoscitur. Vbi iam idem, quacunque varices sunt, factum est, vno loco adducta per hamulum vena præciditur, deinde quà proximus hamus est, attrahitur & euellitur, * ibi rursus abscinditur. Ac sic vndique varicibus crure liberato, tum plagarum oræ committuntur, & super emplastrum glutinans iniicitur.

*Excidendi ratio hæc est:

*interpositoq;

*ibiq;

Curatio

Curatio digitorum cohærentium.
CAP. XXXII.

ATsi digiti vel in vtero protinus, vel propter communem exulcerationem postea cohæserunt, scalpello diducuntur, dein separatim vterq; non pingui emplastro circundatur. Atque ita per se vterq; sanescit. Si verò fit vlcus in digito, posteaq; malè inducta cicatrix curuum eum reddit, primùm malagma tentandum est. Dein si id nihil prodest (quod & in veteri cicatrice, & vbi nerui læsi sunt, euenire consueuit) videre oportet, neruíne id vitium an cutis sit. Si nerui est, attingi non debet, neque enim sanabile est : si cutis, tota cicatrix excidenda est, quæ ferè callosa efficit, vt extendi digitum non patiatur, tum rectus sic ad nouam cicatricem perducendus est.

De Gangrænæ curatione: C. XXXIII.

GAngræna inter vngues alasq; aut inguina nasci, & si quando medicamenta vincuntur, membrum præcidi oportere, alio loco mihi dictum est. Sed id quoque cum periculo summo fit. Nam sæpe in ipso opere, vel profusione sanguinis, vel animæ defectione moriuntur. Verùm hic quoq; nihil interest an satis tutum præsidium sit, quod vnicum est. Igitur inter sanam vitiatamq; partem incidēda scalpello caro vsque ad os est: sic vt neq; contra ipsum articulum id fiat: & potius ex sana parte aliquid excidatur, quàm ex ægra relinquatur. Vbi ad os ventum est, reducenda ab

eo sana caro, & circa os subsecanda est, vt ea quoque parte aliquid* os nudetur: dein id serrula præcidendum est, quàm proxime sanæ carni etiam inhærenti: ac tum frons oßis quam serrula exasperauit,* leuanda est, supraq; inducenda cutis, quæ sub eiusmodi curatione laxa esse debet, vt quàm maxime vndique os contegat. Quò cutis inducta non fuerit, id linamentis erit contegendũ, & super id spongia ex aceto deliganda. Cætera postea sic facienda, vt in vulneribus, in quibus pus moueri* debet, præceptum est.

*oßis

*læuando

*non debet,

LIBER VIII.

De positu & figura* totius humani corporis. CAP. I.

*ossium totius

SVPEREST ea pars quæ ad ossa pertinet, quæ quo facilius accipi poßit, prius positus, figurasq; eorum indicabo. Igitur caluaria incipit ex interiore parte concaua, extrinsecus gibba, vtrinque læuis, & quà cerebri membranam contegit, & quà cute capillum gignente contegitur. Eaq; simplex ab occipitio & temporibus, duplex vsq; in verticem à fronte est. Ossaq; eius ab exterioribus partibus dura, ab interioribus, quibus inter se connectuntur, molliora sunt. Interq; ea venæ discurrunt, quas his alimentum subministrare credibile est: rarò autem caluaria solida sine suturis est. Locis tamen æstuosis facilius inuenitur. Et id caput firmißimum, atque à dolore tutißi

*tutißimum est: ex cæteris, quo suturæ pauciores sunt, eo capitis valetudo cõmodior est. Neq; enim certus earum numerus est, sicut ne locus quidem. Ferè tamen duæ super aures, tempora à superiore capitis parte discernunt. Tertia ad aures per verticem tendens occipitium à summo capite diducit. Quarta ab eodem vertice per medium caput ad frontem procedit, eaq́; modò sub imo capillo desinit, modò frontem ipsam secans, inter supercilia, finitur. Ex his cæteræ quidem suturæ in vnguem committuntur. Hæ verò quæ super aures transuersæ sunt, totis oris paulatim extenuantur, atq; ita *inferiora ossa superioribus leniter *insidunt. Craßißimum verò in capite os post aurem est, *quia capillus, vt verisimile est, ob idipsum nõ gignitur. Sub his quoq; musculis qui tẽpora *connectunt, os *mediũ in interiorem partem *inclinatum positum est. At facies suturam habet maximam, quæ à tempore incipiens, per medios oculos naresq́; transuersa peruenit ad alterum tempus. A qua breues duæ sub interioribus angulis deorsum spectant. Et malæ quoq; in summa parte singulas transuersas suturas habent. A mediisq́; naribus aut superiorum dentium *gingiuis per medium palatum vna procedit, aliaq́; transuersa idem palatum secat. Et suturæ quidem in plurimis hæ sunt. Foramina autem intra caput maxima oculorum sunt, deinde narium, tum quæ in auribus habemus. Ex his quæ oculorum sunt, recta simpliciaq́; ad cerebrum tendunt. Narium*

* infirmiora
* insident. al. incidũt
* quà
* cõtegũt.
* malarũ
* inclinatum
* maxilla

duo foramina osse medio discernuntur. Siquidem *haec primum a superciliis angulisq; oculoru osse inchoantur ad tertiam fere partem: deinde in *cartilagine versa quo propius ori descendut, eo magis caruncula quoq; molliuntur. Sed ea foramina, quae *à summis ad imas nares simplicia sunt, ibi rursus in bina itinera diuiduntur. Aliaq; ex his ad fauces peruia spiritum & reddunt & accipiunt, alia ad cerebrum tendunt. In vltima parte in multa & tenuia foramina dissipantur, per quae sensus odoris nobis datur. In aure quoque primo rectum & simplex iter procedendo flexuosum fit, quod ipsum iuxta cerebrum in multa & tenuia foramina diducitur, per quae facultas audiendi est: iuxta ea duo paruuli quasi sinus sunt, superq; eos finitur os, quod transuersum à genis tendens ab inferioribus ossibus sustinetur, iugale appellari potest, ab eadem similitudine, a qua id Graeci ζυγῶδες apellant. Maxilla verò est molle os, eaq; vna est, cuius eadem & media & etiam ima pars mentum est, à quo vtrinque procedit ad tempora, solaq; ea mouetur. Nam malae cum toto osse, quod superiores dentes *exigit, immobiles sunt. Verum ipsius maxillae partes extremae quasi bicornes sunt. Alter processus intrà latior, vertice ipso tenuatur, longiusq; procedens sub osse iugali subit, & super id temporum musculis illigatur. Alter breuior & rotundior, & in eo sinu qui iuxta foramina auris est, cardinis modo fit: ibiq; huc & illuc

*ha

*cartilaginem

* ab imis ad summas

Iugale.

* excipit,

illuc se inclinans maxillæ * faculcatem motus præstat. Duriores osse dentes sunt, quorum pars maxillæ, pars superiori ossi malarum hæret. Ex his quaterni primi quia secant, * τομεῖς à Græcis nominantur, hi deinde quatuor caninis dentibus ex omni parte cinguntur. Vltra quos vtrinq; fere maxillares quaterni sunt, præterquam in his in quibus tres vltimi qui serò gigni solent, non increuerunt. Ex his priores singulis radicibus, maxillares vtiq; binis, quidam etiam ternis quaternísve nituntur. Fereq; longior radix breuiorem dentem edit, rectiq; dentis recta etiam radix, curui flexa est: ex eadem radice in pueris nouus dens subit, qui multo sæpius priorem expellit, interdum tamen supra infráve eum se ostendit. Caput autem spina excipit. Ea constat ex vertebris quatuor & viginti. Septem in ceruice sunt, duodecim ad costas, reliquæ quinque sunt proximæ costis. Hæ teretes breuesq; ab vtroque latere, processus duos exigunt: * mediæ perforatæ, quà spinæ medulla cerebro commissa descendit, circa quoque * per duos processus tenuibus cauis peruiæ, per quæ à membrana cerebri similes membranulæ deducuntur. Omnesq; vertebræ exceptis tribus summis à superiore parte in ipsis processibus paruum desidentes sinus habent, ab inferiore alios deorsum versus processus exigunt. Summa igitur protinus caput sustinet, per duos sinus receptis exiguis eius processibus. Quo fit, vt caput sursum deorsum * versus * tuberibus

*facilitatem

* τμητικοὶ

Canini.
Maxillares.

*mediis

*subter

* versum
* moueatur, & inber.

 exasper

*inseritur exasperetur, secunda superiori parti *infcriore. Quod ad circuitum pertinet, pars summa angustiore orbe finitur. Itaque superior summæ circundata, in latera quoque caput moueri sinit. Tertia eodem modo secundam excipit. Ex quo facilis ceruici mobilitas est. Ac ne *sustinere quidem caput posset, nisi vtrinque recti valentesq; nerui collum continerent, quos *καρώτας Græci appellant. Siquidem horum inter omnes flexus alter semper intentus vltra prolabi superiora non patitur. Iamq; vertebra tertia tubercula quæ inferiori inserantur, *excipit. Cæteræ processibus deorsum spectantibus, in inferiores insinuantur, ac per sinus quos vtrinque habent, superiores accipiunt, multisq; neruis & multa cartilagine continentur. Ac sic vno flexu modico in *promptum dato cæteris negotijs homo & rectus insistit, & alioqui ad necessaria opera curuatur. Infra ceruicem verò summa costa contra humeros sita est, inde vndecim inferiores vsque ad imum pectus perueniunt, hæq; primis partibus rotundæ & leniter quasi capitulatæ, vertebrarum transuersis processibus ibi quoq; paulũ *insinuatis inhærent. Inde *patescunt, & in exteriorem partem recuruatæ, paulatim in cartilaginem degenerant. Eaq; parte rursus in interiora leniter flexæ committuntur cum osse pectoris. Quod valens ac durum à faucibus incipit, ab vtroque latere lunatum, & à præcordijs iam ipsum quoque cartilagine mollitum terminatur: sub costis

verò

*sustineri

*Sic quidẽ hos neruos Ludouicus Cælius dicendos esse contendit, tamen Hermo. Barb. Tenõtas appellandos putauit.

*exigit.

*promptu

*sinuatis

*latescũt.

verò prioribus quinque, quas* Νόθας Græci nominant, breues tenuioresq́;, atq; ipsæ quoque paulatim in cartilaginem versæ, extremis abdominis partibus inhærescunt, imaq; ex his maiore iam parte nihil nisi cartilago est. Rursus à ceruice duo lata ossa vtrinque ad scapulas tendunt, nostri scoptula operta, ὠμοπλάτας Græci nominant. Ea in summis verticibus sinuata ab his triangula, paulatimq́; latescentia ad spinam tendunt, & quo latiora quaque parte sunt, hoc hebetiora. Atque ipsa quoque in imo cartilaginosa, posteriore parte velut innatant, quoniam nisi in summo nulli ossi inhærescunt. Ibi verò validis musculis neruisq; constricta sunt. At à summa costa paulo interius quàm vbi ea media est, os excrescit, ibi quidem tenue, procedens verò quo propius lato scapularũ ossi fit, eo plenius latiusq́; & paulatim in exteriora curuatur: quod propius altera verticis parte modice intumescens, sustinet iugulum. Id autem ipsum recuruum ac neque inter durissima ossa numerandum, altero capite in eo quod posui, altero in exiguo sinu pectoralis ossis insidit: paulumq́; motu brachij mouetur, & cum lato osse scapularum infra caput eius, neruis & *cartilagini connectitur. Hinc humerus incipit, extremis vtrinque capitibus tumidus, mollis, sine medulla, cartilaginosus: medius teres, durus, medullosus, leniter gibbus, & in priorem & posteriorem, interiorem, & exteriorem partem. Prior autem pars est, quæ à

*νόθας

Scoptula operta.

*cartilagine

pectore est, posterior quæ ab scapulis, interior quæ ad latus tendit, exterior quæ ab eo recedit, quod ad omnes articulos pertinere in vlterioribus patebit. Superius autem humeri caput rotundius, quàm cætera ossa, de quibus adhuc dixi, *verticulatis scapularum *ossibus paruo excessu inseritur, ac maiore parte ex transitu neruis deligatur. At inferius duos processus habet, inter quos quod medium est, magis etiam extremis partibus sinuatur. Quæ res sedem brachio præstat, quod constat ex ossibus duobus. Radius, quem κερκίδα Græci appellant, superior breuiorq́; , & primo tenuior, rotundo & leniter cauo capite exiguum humeri tuberculum recipit, atque ibi neruis & cartilagine continetur. Cubitus inferior longiorq́; , & primo plenior in summo capite, duobus quasi verticibus extantibus in sinu humeri, quem inter duos processus eius esse proposui, se inserit. Primò verò duobus radijs brachij ossa iuncta paulatim dirimuntur, rursusq́; ad manum coëunt, modo crassitudinis mutato. Siquidem ibi radius plenior, cubitus admodum tenuis est. Dein radius in caput cartilaginosum consurgens, in verticem eius sinuatur. Cubitus rotundus in extremo, parte altera paulum procedit. Ac ne sæpius dicendum sit, illud ignorari non oportet, plurima ossa in cartilaginem *desidere, nullum articulum nō sic finiri. neque enim aut moueri posset, nisi *leui inniteretur, aut cum carne neruisq́; coniungi, nisi ea media quædam mater

Margin notes: *verticillatus; *ossi inseritur; Radius.; Cubitus.; *desinere; *laui

materia committeret. In manu verò prima palmæ pars ex multis minutisq; ossibus constat, quorum numerus incertus est. Sed oblonga omnia & triangula structura quadam inter se connectuntur, cùm inuicem superior alterius angulus, alterius planicies sit, eoq; fit ex his *v..ius ossis paulum in interiora concaui species. Verùm ex manu duo exigui processus in sinus radij conijciuntur. Tum ex altera parte recta quinque ossa ad digitos tendentia palmam explent, à quibus ipsi digiti oriuntur, qui ex ossibus ternis constant, omniumq; eadem ratio est. Interius os in *verticem sinuatur, recipitq; *exterioris exiguũ tuberculum, neruiq; ea continent, à quibus orti vngues indurescunt. Ideoq; non ossi, sed carni magis radicibus suis inhærent. Ac superiores quidem partes sic ordinatæ sunt. Ima verò spina in coxarum osse desidit, quod transuersum longeq; valentissimum, vuluam, vesicam, rectum intestinum tuetur, idq; ab exteriore parte gibbum, ad spinam resupinatum, à lateribus, id est, in ipsis coxis sinus rotundos habet: à quibus oritur os, quod pectinem vocant, idq; *super intestina sub pube transuersum ventrem firmat: rectius in viris, recuruatum magis in exteriora in fœminis, ne partum prohibeat. Inde femina oriuntur, quorum capita rotundiora etiam quàm humerorum sunt, cùm illa ex cæteris rotundissima sint. Infrà verò duos processus à priore & à posteriore parte habent. Dein dura, & medullosa

*velutì vnius

*vertice

*superioris

Pecten.

*subter

Femina.

&

*inferiori quoq; parte

*extrorsus

Patella.

*medio,

*osse

& ab exteriore parte gibba: rursus ab*inferioribus quoque capitibus intumescunt. Superiora in sinus coxæ, sicut humeri in ea ossa, quæ scapularum sunt, coniiciuntur, tum infrà*introrsus leniter tendunt, quo æqualius superiora membra sustineant. Atque in eo inferiora quoque capita media sinuantur, quo facilius excipi à cruribus poßint. Quæ commissura, osse paruo, molli, cartilaginoso tegitur, patellam vocant. Hæc supèr innatans, nec vlli oßi inhærens, sed carne & neruis deligata, pauloq; magis ad femoris os tendens, inter omnes crurum flexus iuncturam tuetur. Ipsum autem crus est ex oßibus duobus. Etenim per omnia femur humero, crus verò brachio simile est: adeò vt habitus quoque & decor alterius ex altero cognoscatur, quod ab oßibus incipiens, etiam in carne respondet. Verùm alterum os ab exteriore parte suprà positum est, quod ipsum quoque Sura rectè nominatur. Id breuius, supraq; tenuius ad ipsos talos intumescit. Alterum à priore parte positum, cui Tibiæ nomen est, longius & in superiore parte plenius solum cum femoris inferiore capite committitur, sicut cum humero cubitus. Atque ea quoque ossa infra supraq; coniuncta*media, vt in brachio dehiscunt. Excipitur autem crus infra *ossa ex transuerso talorum, idq; ipsum super os calcis situm est, quod quadam parte sinuatur, quadam excessus habet, & procedentia ex talo recipit, & in sinum eius inseritur. Idq; sine medulla durum, magisq; in

poster

posteriorem partem proiectum, teretem ibi figuram repræsentat. Cætera ossa pedis ad eorum quæ in manu sunt, similitudinem instructa sunt. Plantæ palmis, digiti digitis, vngues vnguibus, respondent.

Ossa vitiata & corrupta quibus signis cognoscantur, & qua ratione curentur. c. 11.

OMne autem os, vbi iniuria accessit, aut vitiatur, aut finditur, aut frangitur, aut foratur, aut colliditur, aut loco mouetur. Id quod vitiatum est, primò fere pingue fit, deinde vel nigrum vel cariosum. Quæ supèr natis grauibus vlceribus aut fistulis, hisq; vel longa vetustate, vel etiam cancro occupatis eueniunt. Oportet ante omnia os nudare vlcere exciso: & si latius eius vitium est, quàm vlcus fuit, carnem subsecare, donec integrum os vndique pateat: tum id quod pingue est, semel iterumve satis est admoto ferramento adurere, vt ex eo statu secedat: aut eradere donec iam aliquid cruoris ostendatur, quæ integrioris nota est. Nam necesse est, aridum sit id quod vitiatum est. Idem in cartilagine quoque læsa faciendum est. Siquidem ea quoque scalpello radenda est, donec integrum id sit, quod relinquatur. Deinde si vel os, siue cartilago rasa est, nitro bene trito respergendum est. Neque alia facienda sunt vbi caries, nigritiésve in summo osse est. Siquidem id vel paulo diutius eodem ferramento adurendum vel radendum est. Qui radit hæc, audacter imprimere ferramentum debet, vt

*& agat aliquid, & maturius desinat. Finis est, cùm vel ad album os, vel ad solidum ventum est. Albo finiri ex nigritie vitium, soliditate quadam ex carie manifestum est. Accedere etiam cruoris aliquid integro, suprà dictum est. Si quãdo autem altius descenderit, vtrumlibet dubium est. In carie quidem expedita cognitio est. Specillum tenue in foramen dimittitur, quod magis minúsve intrando, vel in summo cariem esse, vel altius descendisse testatur. Nigrities colligi quidẽ potest etiam ex dolore & ex febre. Quæ vbi mediocria sunt, illa alte descendisse non potest. Manifestior tamen adacta terebra fit. Nam finis vitij est, vbi scobis nigra esse desijt. Igitur si caries alte descendit, per terebrá vrgenda crebris foraminibus est, quæ altitudine vitium æquent. Tum in ea foramina demittenda candentia ferramenta sunt, donec inde siccum os ex toto fiat. Simul enim post hæc & resoluetur ab inferiore osse quodcunque vitiatum est, & is sinus carne replebitur: & humor aut nullus postea feretur, aut mediocris. Sin autem nigrities *est, aut si caries ad alteram quoque partem oßis transit, oportet excidi. Atq; idem in carie quoque ad alteram partem oßis penetrante fieri potest. Sed quod totum vitiatum, totum eximendum est. Si inferior pars integra est, eatenus quod corruptum est, excidi debet. Item siue capitis, siue pectoris os, siue costa cariosa est, inutilis vitio est, & excidendi necessitas est. Neque audiendi sunt, qui osse nudato,*

*Hæ 4. voces delendæ.

liem tertium expectant, vt tunc excidant. Ante inflammationem enim tutius omnia tractantur. Itaque quantum fieri potest, eodem momento & cutis incidenda est, & os detegendum, & omni vitio liberandum est. Longeq; perniciosissimum est, quod in osse pectoris est: quia vix etiam si rectè cessit, curatio veram sanitatem reddit.

Quomodo os excidatur: & de Modiolo, & Terebra, ferramentis ad id paratis. C. III.

E*Xciditur verò os duobus modis. Si paruulum est, quod læsum est, modiolo, quem χοινίκιον Græci vocant: Si spatiosum, terebris. Vtriusque rationem proponam. Modiolus ferramentum concauum teres est, imis oris serratū, per quod medium clauus* * *ipse quoque interiore orbe cinctus demittitur.* *ipsū *Terebrarū autem duo genera sunt: Alterum simile ei, quo fabri vtuntur. Alterum capituli longioris, quod ab acuto mucrone incipit, deinde subito latius fit, atq; iterū ab alio principio paulo minus quàm æqualiter sursum procedit. Si vitium in angusto est, quod comprehendere modiolus possit, ille potius aptatur. Et si caries subest, medius clauus in foramen demittitur. Si nigrities, angulo scalpri sinus exiguus fit, qui clauum recipiat, vt eo insistente circumactus modiolus delabi non possit. Deinde is habena quasi terebra conuertitur. Estq; quidam premendi modus, vt & foretur, & circumagatur, quia si* * *leuiter imprimitur, parum proficit: Si grauiter, non mouetur. Neque alienum est instillare* *leniter.

paulum

paulum rosæ, vel lactis, quo magis lubrico circumagatur. Quod ipsum tamen si obtusius est, aciem ferramenti hebetat: at vbi iam iter modiolo pressum est, medius clauus educitur, & ille per se agitur. Deinde cùm sanitas inferioris partis scobe cognita est, modiolus remouetur: at si latius vitium est, quàm vt illo comprehendatur, terebra res agenda est. Ea foramen fit in ipso fine vitiosi oßis atq; integri, deinde alterum non ita longè, tertiumq; donec totus is locus qui excidendus est, his cauis cinctus sit, atque ibi quoq; quatenus terebra agenda sit, scobis significat. Tum excisorius scalper ab altero foramine ad alterum malleolo adactus, id quod inter vtrunq; medium est, excidit: ac si ambitus similis ei fit, qui in angustiorem orbem modiolo imprimitur. Vtro modo verò id circumductum est, idem excisorius scalper in osse corrupto planus summam quanq; testam* læsit, donec integrũ os relinquatur. Vix vnquam nigrities integrum, caries per totum os perrumpit, maximeq; vbi vitiata caluaria est. Id quoque signi specillo significatur, qui depressus in id foramen, quod infra solidam sedem habet, & ob id renitens aliquid inuenit, & madens exit. Si peruium inuenit, altius descendens inter os & membranam nihil oppositum inuenit, educiturq; siccus, non quo non subsit aliqua vitiosa sanies, sed quoniam ibi vt in latiore sede diffusa sit. Siue autem nigrities, quã terebra detexit, siue caries, quam specillum ostendit, os transit,*

*copiosius

*radit.

transit, modioli quidem vsus fere superuacuus est, quia latius pateat necesse est, quod* iam altè processit. Terebra verò ea, quam secundo loco posui, vtendũ, eaq; ne nimis incalescat, subinde in aquã frigidã demittenda est. Sed tum maiore cura agẽdũ est, cùm iam aut simplex os dimidiũ perforatũ est, aut in duplici, superius. Illud, spatium ipsum: hoc, sanguis significat. Ergo tum lentius ducenda habena, suspendendaq; magis sinistra manus est, & sæpius attollenda, & foraminis altitudo consideranda: vt quandocunque os perrumpitur, sentiamus: neque periclitemur, ne mucrone cerebri membrana lædatur. Ex quo graues inflammationes cum periculo mortis oriuntur. Factis foraminibus eodem modo media sæpe, sed multo circunspectius excidenda sunt, ne forte angulus scalpri eandem mẽbranam violet, donec fiat aditus, per quem membranæ custos immittatur, μηνιγγοφύλακα Græci vocant. Lamina ænea est, firma, paulum resima, ab exteriore parte læuis, quæ demissa * est, vt exterior pars eius cerebro propior sit, subinde ei subijcitur, quod scalpro discutiendũ est: ac si excipit eius angulum, vltrà transire non patitur, eoq; & audacius & tutius scalprũ malleolo subinde medicus ferit, donec excisum vndique os eadẽ lamina leuetur, tolliq; sine vlla noxa cerebri potest. Vbi totum os eiectum est, circumradendæ * leuandæq; sunt oræ, & * siquis scobis mẽbranæ insedit, colligendum. Vbi superiori parte sublata, inferior relicta est, non * ora tantùm, sed

*tam

*sic ut

*Leuandæ

*siquid

*ora

*lauandũ os quoq; totum * uădum est, vt sine noxa postea *ossi cutis increscat, quæ aspero * osse innascẽs protinus non sanitatẽ, sed nouos dolores mouet. Patefacto cerebro, qua ratione agendum sit, dicam, cùm ad fracta ossa peruenero. Si basis aliqua seruata est, supèr imponenda sunt medicamẽta non pinguia, quæ recentibus vulneribus accommodantur, suprá que imponenda lana succida oleo atque aceto ma*osse dens. Vbi tempus processit, ab ipso * ore caro increscit, eáq; factum manu sinum complet. Si quod etiam os adustum est, à parte sana recedit: subitq; inter integram atque emortuam partem caruncula, quæ quod abscessit expellat, eáq; fere *λεπὶς, id est squama à G. quia testa tenuis & angusta est, * squama est: id λεπὶς à Græcis nominatur. Potest etiam euenire, vt ex ictu neq; findatur os, neq; perfringatur, sed * tantùm summũ * tamẽ collidatur, exaspereturq;. Quod vbi *lauari incidit, radi & * lauari satis est. Hæc quamuis maxime fiunt in capite, tamen cæteris quoq; ossibus communia sunt, vt vbicunque idem incidet, eodem remedio sit vtendum. Atq; cùm ea fracta, fissa, forata, collisa sunt, quasdam proprias in singulis generibus, quasdam communes in pluribus curationes requirunt. De quibus protinus dicam, initio ab eadem caluaria accepto.

De caluariæ curatione. C. LIIII.

*percussa, IGitur vbi ea * pertusa, protinus requirendum est, num bilem is homo vomuerit, num oculi eius obcæcati sint, num obmutuerit, num per nares aurésve sanguis ei effluxerit, num conciderit,

num

num sine sensu quasi dormiens iacuerit. Hæc enim non nisi osse fracto eueniunt. Atque vbi inciderunt, scire licet necessariam, sed difficilem curationem esse. Si verò etiam torpor accessit, si mens non constat, si neruorum vel resolutio vel distentio secuta est, verisimile est etiam cerebri membranam esse violatam, eoq; in angusto magis spes est. At si nihil horum secutum est, potest etiam dubitari, an os fractum sit. Et protinus considerandum est, lapide, an ligno, an ferro, an alio telo percussum sit, & hoc ipso leni an aspero, mediocri an vastiore, vehementer an leniter. Quia quo mitior ictus fuit, eo facilius os ei restitisse credibile est. Sed nihil tamen melius est, quàm certiore id nota explorare. Ergo quà plaga est, demitti specillum oportet, neque nimis tenue, neque acutum, ne cùm in quosdam sinus naturales inciderit, opinionem fracti ossis frustra faciat, neque nimis plenum, ne paruulæ rimulæ fallant. Vbi specillum ad os venit, nihil nisi lene & lubricum occurrit, integrum id videri potest. Si quid asperi est, vtiq; quà suturæ non sint, fractum os esse testatur. A suturis se deceptum esse Hippocrates memoriæ prodidit, more scilicet magnorum virorum, & fiduciam magnarum rerum habentium. Nam leuia ingenia, quia nihil habent, nihil sibi detrahunt. Magno ingenio, multaq; nihilominus habituro, conuenit etiã simplex veri erroris confessio, præcipueq; in eo ministerio quod vtilitatis caussa posteris tradi-*

* *si nihil nisi laue*

tur, ne qui decipiantur eadem ratione, qua quis antè deceptus est. Sed hæc quidem alioquin memoria magni professoris, vti interponeremus effecit. Potest autem sutura eo nomine fallere, *quæ æquè aspera est, vt aliquis hanc esse, etiam si rima est, existimet eo loco, quo subesse hanc verisimile est. Ergo eo nomine decipi non oportet, sed os aperire tutissimum est. Nam neque vtiq; certa sedes, vt suprà posui, suturarum est, & potest idem, & naturaliter commissum, & ictu fissum esse, iuxtáve aliquid fissum habere. Quin aliquid etiam, vbi ictus fuerit vehementior, quamuis specillo nihil inuenitur, tamen aperire commodius est. At si ne tum quidem rima manifesta est, inducendum super os atramentum scriptorium est, deinde scalpro id*detrahendum. Nigritiem enim continet, si quid fissum est. Solet etiam euenire, vt altera parte fuerit ictus, & os altera fiderit. Itaq; si grauiter aliquis percussus est, si mala indicia subsecuta sunt, neque ea parte qua cutis*discussa est, rima reperitur, non incommodum est parte altera considerare, nunquis locus mollior sit, & tumeat, eumq; aperire. Siquidem ibi fissum os reperietur, nec tamen magno negocio cutis sanescit, etiam si frustra desecta est. Os fractum, nisi succursum est, grauibus inflammationibus afficit, difficiliusq; postea tractatur. Rarò, sed aliquando tamen euenit, vt os quidem totum integrum maneat, intus verò ex ictu vena aliqua in cerebri membrana rupta aliquid

*quia

*deradendum.

*discissa

aliquid sanguinis mittat, isq; ibi concretus magnos dolores moueat,* oculos quibus obcæcet. Sed fere contra id dolor est, & eo loco cute incisa pallidum os reperitur. Ideoq; id quoque os excidendum est. Quacunque autem de caussa curatio hæc necessaria est: si nondum satis cutis patefacta est, latius aperienda est, donec quicquid læsum est in conspectu sit. In quo ipso videndum est, ne quid ex ipsa membranula, quæ sub cute caluariam cingit, super os relinquatur. Siquidem hæc scalpro terebrísve lacerata, vehementes febres cum inflammationibus excitat. Itaque eam commodius est ex toto ab osse diduci. Plagam, si ex vulnere est, talem necesse est habeamus qualem acceperimus. Si manu facienda est, ea fere commodissima est, quæ duabus transuersis lineis litteræ X figurã* accepit, vt deinde à singulis procedentibus *singulis cutis subsequatur. Inter quæ si sanguis fertur, spongia subinde in aceto tincta cohibendus est, occupandusq; obiectis linamentis, & caput altius excitandum. Neque id vitium vllum metum, nisi inter musculos, qui tempora cõtinent, adfert, sed ibi quoque* nihil tutius fit. In omni vero fisso fractóve osse protinus antiquiores medici ad ferramenta veniebant, quibus id exciderent. Sed multo melius est, antè emplastra experiri, quæ caluariæ caussa componuntur. Eorumq; aliquid oportet ex aceto mollitum, per se super fissum fractúmve os imponere, deinde super id aliquanto latius quàm vulnus

*oculosq; obc.

* accipit.

* alij, angulis: alij, ligulis legunt.

* nihilominus tuto fit.

est, eodem medicamento illitum linteolum, & præterea succidam lanam aceto tinctam. Tunc vulnus deligare, & quotidie resoluere, similiterq; curare vsq; ad diem quintum. A sexto die etiam vapore aquæ calidæ per spongiam fouere, *cætera ex eadem facere. Quòd si caruncula increscere cœperit, & febricula aut soluta erit, aut *leuior, & cupiditas cibi reuerterit, satisq; somni accedet, in eodem medicamento erit perseuerandum. Procedente deinde tempore, emolliendum id emplastrum adiecto cerato ex rosa facto, quo facilius carnem producat. nam per se reprimendi vim habet. Hac ratione sæpe rimæ callo quodam implentur, estq; ea oßis velut cicatrix, & latius fracta ossa, si qua inter se non cohærebant, eodem callo glutinantur, estq; aliquanto melius velamentum cerebro, quàm caro quæ exciso osse increscit. Si verò sub prima curatione febris intenditur, breuesq; somni & ijdem per somnia tumultuosi sunt, vlcus madet, neque alitur, & in ceruicibus glandulæ oriuntur, magni dolores sunt, cibiq; super hæc fastidium increscit, tum demum ad manum scalprumq; veniendum est. Duo verò sub ictu caluariæ pericula sunt, ne vel findatur, vel *medium desidat: si fissum est, possunt oræ esse compressæ, vel quia altera super alteram excesßit, vel etiam quia vehementer rursus se commiserunt. Ex quo euenit, vt humor ad membranam quidem descendat, exitum verò non habeat, ac sic eam irritet, & graues inflāmationes

* cætera ead.

* lenior

* media

*tiones moueat. Vbi medium desedit, eandem cerebri membranam os vrget, interdum etiam ex fractura quibusdam velut aculeis pungentibus. His ita succurrendum est, vt tamen quàm minimum ex osse dematur. Ergo si ora alteri insedit, satis est id quod eminet, plano scalpro excidere, quo sublato iam rima hiat quantum curationi satis est. At si oræ inter se comprimuntur, à latere eius interposito digiti spatio terebra foramen faciendum est, ab eoq; scalper duabus lineis ad rimam agendus ad similitudinem * C literæ, sic vt vertex eius à foramine basis ad * rimas sit. Quòd si rima longius patet, ab altero foramine rursus similis sinus fieri debebit, & ita nihil latens in eo osse concauum est, abundeq; exitus datur intus * lædentibus. Ne si fractum quidem os desedit, totum excidi necesse est. Sed siue totum perfractum est, & ab alio ex toto recessit, siue circumpositæ caluariæ inhæret exigua parte, ab eo quod naturaliter se habet, scalpro diuidendum est: deinde in eo quod desedit iuxta rimam quam fecimus, foramina addenda sunt. Si in angusto noxa est, duo: si latius patet, tria: septaq; eorum excidenda: & tum scalper vtrinque ad rimam agendus, sic vt lunatum sinum faciat, imaq; pars eius intus ad fracturam, cornua ad os integrum spectent. Deinde si qua labent, & ex facili remoueri possunt, forfice ad id facta colligenda sunt, maximeq; ea quæ acuta membranam infestant. Si id ex facili fieri non potest, subijcienda*

* V
* rimam
* latentibus.

 lamina

*lamina est, quam custodem eius membranæ esse propośui, & super eam quicquid spinoſum est, & intus eminet, excidendum est: eadē lamina quicquid deorſum inſedit attollendum. Hoc genus curationis efficit, vt qua parte fracta oſſa tamen inhærent, ſolidentur: qua parte abrupta ſunt, ſine vllo tormētoſub *medicamenti tempore excidāt, ſpatiumq; inter hæc ſatis*illi magnū ad extrahendam ſaniem relinquatur, plusq; in oſſe propugnaculi cerebrum habeat, quàm habiturum fuit, eo exciſo. His factis, ea membrana acri aceto reſpergenda est, vt ſiue aliquid ſanguinis ex ea profluit, cohibeatur: ſiue intus concretus cruor remanet, diſcutiatur. Tum idem medicamentum eodem modo, qui ſuprapoſitus est, mollitum, ipſi membranæ imponendum est. Cæteraq; eodem modo facienda ſunt, quæ ad linteolum illitum & lanam ſuccidam pertinent, collocandusq; is loco in tepido, & curandum quotidie vulnus, bis etiā æſtate. Quòd ſi membrana per inflammationem intumuerit, infundenda erit roſa tepida. Si vſq; eo tumebit, vt ſuper oſſa quoq; emineat, coërcebit eam bene trita lenticula, vel folia vitis contrita, & cum recenti vel butyro vel adipe anſerino miſta: ceruixq; molliri debebit, liquido cerato ex irino facto. At ſi parum pura membrana videbitur, par modus eius emplaſtri & mellis miſcendus erit, idq; ſupèr infundendum, eiusq; continendi cauſſa vnum aut alterū linamentū inijciendum, & ſuper linteolo cui emplaſtrum illitum ſit,*

* medicamentis

*illis

conteg

contegendum. Vbi plus pura membrana est, eadem ratione adijciendũ emplastro ceratũ, vt carnem producat. Quod ad abstinentiã verò & primos vlterioresq; cibos potionesq; pertinet, eadem quæ in vulneribus præcepi, seruanda sunt: eò magis quò periculosius hæc pars afficitur. Quinetiã cùm iam non solùm sustineri, sed ali *his quoque apparebunt, tamen erunt vitanda quæcunq; mandenda sunt, item fumus, & quicquid excitat sternutamentum. Spem verò certam faciunt membrana *mobilis ac sui coloris, caro increscens rubicunda, facilis motus maxillæ atq; ceruicis. Mala signa sunt, membrana immobilis, nigra, vel liuida: vel aliter coloris corrupti, dementia, acris vomitus, neruorum vel resolutio, vel distentio, caro liuida, maxillarum rigor, atq; ceruicis. Cæteraq; quæ ad somnum, cibi desiderium, febrem, puris colorem attinent, eadem quæ in cæteris vulneribus, vel salutaria vel mortifera sunt: vbi bene res cedit, incipit ab ipsa membrana: vel si os eo loco duplex est, inde quoque caro increscere, eaq; id quod inter ossa vacuum est, replet, nonnunquam etiam super caluariam excrescit. Quod si incidit, inspergenda squama æris est, vt id reprimat, cohibeatq;, ea carni superdando, quæ ad cicatricem perducant. Omnibusq; ea locis commode inducitur, excepta frontis ea parte, quæ paulum super id est, quod inter supercilia est. Ibi enim vix fieri potest, vt *per omnem ætatem sit exulceratio, quæ linteolo medicamentum habente cõtegenda

*hos q. apparebit, al. oportebit,

*mollis

*non per

sit. Illa vtique capite fracto seruanda sunt, vt donec iam valida cicatrix erit, soluenda vitentur, frequens balneum, maior vini modus.

De narium fractarum curatione. C. V.

*IN naribus verò & os & cartilago frangi solet, & quidem modò aduersa, modò à latere. Si aduersa fracta sunt, alterúmve ex his, nares desidunt, difficulter spiritus trahitur: si à latere os fractum est, is locus cauus est: si cartilago, in alteram partem nares declinantur. Quicquid in cartilaginem incidit, excitandum leniter est, aut subiecto specillo, aut duobus digitis vtrinque compreßis. Deinde in longitudinem implicata linamenta & molli pellicula cincta circunsutaq;, intus *adijcienda sunt. Aut eodem modo compositum aliquid ex arido penicillo. Aut grandis pinna, gummi vel fabrili glutine illita, & molli pellicula circundata, quæ desidere cartilaginem non sinat. Sed si aduersa ea fracta est, æqualiter vtraq; naris implenda est. Si à latere, craßius esse debet ab ea parte in qua nasus iacet, ab altera tenuius, id quod inseritur. Extrinsecus autem circundanda habena est mollis, *media illita mistis inter se simila & thuris fuligine, eaq; vltra aures ducenda, & fronti duobus capitibus agglutinanda est. Id enim corpori quasi gluten inhæreſcit, & cùm induruit, nares commode continet. Sin quod intus inditum est lædit, sicut maxime fit, vbi interior cartilago perfracta est, excitatæ nares eadē tantummodo habena*

* *inijcienda* al. *adigenda*

**medio*

contin

continendæ ſunt. Deinde, poſt quatuordecim dies idipſum demendum eſt. Reſoluitur autem aqua calida, eaq́; tum is locus quotidie fouendus eſt. Sin os fractum eſt, id quoque digitis in ſuam ſedem reponendum eſt: atq; vbi aduerſum id ictum eſt, vtraque naris implenda eſt: vbi à latere, ea in quam os impulſum eſt, imponendumq́; ceratum, & paulo vehementius deligandum eſt, quia callus eo loco non ad ſanitatē tantummodo, ſed etiam ad tumorem increſcit. A tertio die fouendum id aqua calida eſt, tantoq́; magis, quanto propius eſſe ſanitati debet. Quòd ſi plura erunt fragmenta, nihilominus* extrinſecus ſingula in ſuas ſedes digitis erunt compellenda, imponendaq́; extrinſecus eadem habena, & ſuper eam ceratum, neque* vltra faſcia adhibenda eſt. At ſi quod fragmentum vndique reſolutum cum cæteris non glutinabitur, intelligetur quidem ex humore, qui multus ex vulnere fertur, volſella verò extrahetur. Finitisq́; inflammationibus, imponetur aliquod medicamentum ex ijs, quæ leniter reprimunt. Peius eſt, vbi aut oſsi, aut cartilagini fractæ, cutis quoque vulnus acceſsit. Id admodum raro fit: ſi incidit illa quidem, nihilominus eadem ratione in ſuas ſedes excitanda ſunt. Cuti verò ſuperimponendum emplaſtrum aliquod ex his quæ recentibus vulneribus accommodata ſunt, ſed inſuper nullo vinculo deligandum eſt.

*intrinſecus

*ſupra

De aurium fractarum curatione, c. VI.

In

IN aure quoque interdum rumpitur cartilago: quod si incidit, antequam pus oriatur, imponendum glutinans medicamentum est. Sæpe enim suppurationem prohibet, & aurem confirmat. Illud & in hac, & in naribus ignorari non oportet: non quidem cartilaginem ipsam glutinari, circa tamen carnem increscere, solidariq; eum locum. Itaq; si cum cute cartilago rupta est, cutis vtrinq; suitur. Nunc autē de ea dico, quæ cute integra frangitur. In ea verò si iam pus natum est, aperienda altera parte cutis, & ipsa cartilago contrà lunata plaga excidenda est. Deinde vtendum est medicamento leniter supprimente, quale lycium est aqua dilutū, donec sanguis fluere desinat. Tum imponendum linteolum cum emplastro: sic vt pingue omne vitetur, & à parte posteriore lana mollis auri subijcienda est, quæ quod est inter hanc & caput compleat. Tum ea leniter deliganda est, & à tertio die vapore, vt in naribus posui, fouenda. Atque in his quoque generibus abstinentia * primi temporis necessaria est, donec inflammatio finiatur.

* primis tēporibus

De maxillæ fractæ curatione, deq; quibusdā ad omnia ossa pertinentibus. C. VII.

AB his ad maxillam venturus, indicāda quædam puto communiter ad omnia ossa pertinentia, ne sæpius eadē dicenda sint. Omne igitur os modò rectum vt lignum in longitudinē finditur, modò frangitur transuersum, interdum obliquum: atq; id ipsum nonnunquā retusa habet capita,

ita, nonnunquam acuta. Quod genus pessimum est, quia neq; facile committuntur, quæ nulli reuso innituntur, & carnem vulnerant, interdum neruum quoq; aut musculum. Quinetiam aliquando plura fragmenta à *fragmento fiunt. Sed in alijs quidem oßibus ex toto sæpe fragmentum à fragmento recedit. Maxillæ verò semper aliqua parte etiam vexata, ossa inter se cohærēt. Igitur in primis digitis duobus vtrinq; prementibus, & ab ore, & ab cute omnino ossa in suam sedem compellenda sunt. Deinde si transuersa maxilla fracta est, sub quo casu ferè dens super proximū dentem *excedit, vbi ea in suam sedem collocata est, duo proximi dentes: aut si hi labant, vlteriores inter se seta deligandi sunt. Id in alio genere fracturæ superuacuum est. Cætera eadem facienda sunt. Nam linteolū duplex madens vino & oleo superinijciendum, cū eadem simila, & eadē thuris fuligine est. Deinde aut fascia, aut mollis habena *media in longitudinem incisa, vt vtrinq; mentum complectatur, & inde capita eius supra caput adducta ibi *deligantur. Illud quoq; ad omnia ossa pertinens dictū erit, famem primū esse necessariam: deinde à die tertio humidum cibum, sublata inflammatione paulo pleniorem, eumq; qui carnem alat: per omne tempus vinū esse alienum. Deinde tertio die resolui debere: fouerique per spongiam vapore aquæ calidæ, eademq; quæ primò fuerunt superdari. Idem die quinto fieri, & donec inflammatio finiatur, quæ vel octauo die,

*segmento

* excidit,

*medio

* deligentur.

vel

soluitur. vel septimo fere resoluitur. Ea sublata rursus ossa esse tractanda, vt si quod fragmentum loco suo non est, reponatur. Neque id esse soluendum, nisi duæ partes eius temporis, intra quod quæq; ossa conferutur, transierint. Fere verò intra quartumdecimum & vnum & vigesimum diem sanescunt, maxilla, malæ, iugulum, pectus, *latus, os scapularum, costæ, spina coxarum, os tali, calx, manus, planta. *Inter vigesimum & trigesimũ diem crura, brachiaq;. *Inter septimũ & vigesimũ & quadragesimum, humeri & femina. Sed in maxilla illud quoque adijciendum est, quòd humidus cibus diu assumendus est. Atq; etiã cùm tempus processit, in lagano, similibusq; alijs perseuerandum, donec ex toto maxillam callus firmarit. Item vtiq; primis diebus habendum silentium.

*latum os

*Intra

*Intra

De Iuguli fracti curatione. C. VIII.

IVgulum verò si transuersum fractum est, nonnunquam per se rursus recte coit, & nisi mouetur, sanari sine *iunctura potest. Nonnunquã verò, maximeq; vbi motum est, elabitur, fereq; id quod à pectore sub id quod ab humero est, in posteriorem partẽ inclinatur. Cuius ea ratio est, quod per se non mouetur, sed cum humeri motu cõsentit. Itaq; eo subsistente, *sub id humerus agitatur. Raro vero admodum in priorem *partem iugulum inclinatur, adeò vt magni professores nunquam se vidisse memoriæ mandarint. Sed locuples tamen eius rei auctor Hippocrates est. Verùm vt dissimilis vterq; casus est, sic quædam dissimil

*vinctur.

*super al. subinde hum.

*posteriorémve par.

lißimilia requirit. Vbi ad ſcapulas iugulum tendit, ſimul dextra manu * plane propellendus in posteriorem partem humerus eſt, & illuc in priorem attrahendum. Vbi ad pectus conuerſum eſt, ipſum quidem retro dandum, humerus autem in priorem partem adducendus eſt. At ſi is inferior eſt, nō id quod à pectore eſt, deprimēdum eſt, quia immobile eſt, ſed humerus ipſe attollēdus. Si caſu ſuperior eſt, id quod à pectore eſt, implendum lana, & humerus ad pectus deligādus eſt. Si acuta fragmenta ſunt, incidi contrà cutis debet: ex oſsibus ea, quæ carnem vulnerant, præcidenda ſunt: tūc retuſa oſſa cōmittēda ſunt. Si quid ab aliqua parte eminet, opponendum ei triplex linteolum eſt, in vino & oleo tinctum. Si plura fragmenta ſunt, excipienda ſunt ex ferula facto canaliculo, eodemq; intus incerato, ne faſcia diducatur, quæ iugulo compoſito circundanda eſt ſæpius potius, quàm valentius. Quod ipſum quoque in omnibus oſsibus fractis perpetuum eſt. A dextro verò iugulo, ſi id fractum eſt, ad alam ſiniſtram, à ſiniſtro ad dextram. Rurſusq; ſub ala * ſua faſciari debet. Poſt hæc ſi iugulum ad ſcapulas inclinatum eſt, brachium ad latus: ſi in partem priorem, ad ceruicem deligandum eſt. Supinusq; homo collocandus, cæteraq; eadem facienda, quæ ſupra comprehenſa ſunt. Sunt verò plura oſſa fere immobilia, vel dura, vel cartilaginoſa, quæ vel franguntur, vel forantur, vel colliduntur, vel findūtur, vt malæ, pectus, * latus, os ſcapularum,

coſtæ,

* placide

* ſana faſcia dari

* latum os

*costæ, spina costarum, os tali, calx, manus, planta. Horum omnium eadem curatio est. Si suprà vulnus est, id suis medicamentis nutriendum est. Quo sanescente rimas quoque oßis, aut si quod *ferrumen est, callus implet. Si cutis integra est, & os læsum esse ex dolore colligimus, nihil aliud, quàm quiescendum, imponendumq; ceratum est, & leniter deligandum, donec sanitate oßis dolor finiatur.*

* foramen

De costarum fractarum curatione. c. IX.

*PRopriè tamen quædam de costa dicenda sunt, quia iuxta viscera est, grauioribusq; periculis is locus expositus est. Hæc quoque igitur interdum sic finditur, vt ne somnum quidem os, sed interior pars eius, quæ rara est, lædatur: interdum sic, vt eam totam is casus perruperit. Si tota fracta non est, nec sanguis expuitur, nec febricula sequitur, nec quicquam suppurat, nisi admodum rarò, nec dolor magnus est, tactu tamen is locus *leniter indolescit, abunde est eadem quæ suprà scripta sunt, facere, & à media fascia incipere deligare, ne in alterutram partem hæc cutem inclinet. Ab vno verò & vigesimo die, quo vtiq; os esse debet glutinatum, id agendum. Cibis vberioribus est vtendum, vt corpus quàm plenißimum fiat, quo melius os vestiat, quod illo loco tenerum adhuc iniuriæ sub tenui cute expositum est. Per omne autem tempus curationis vitandus clamor, sermo quoq;, tumultus, ira, motus vehementior corporis, fumus, puluis, & quicquid*

*leniter al. grauiter

quid vel tuſsim vel ſternutamentum mouet, *ne ſpiritum quidem magnopere continere expedit. At ſi tota coſta perfracta eſt, caſus aſperior eſt. Nam & graues inflammationes, & febris, & ſuppuratio, & ſæpe vitæ periculum ſequitur, & ſanguis *ſpuitur. Ergo ſi vires patiuntur, ab eo brachio quod ſuper eam coſtam eſt, ſanguis mittendus eſt. Si non patiuntur, aluus tamen ſine vllo acri ducenda eſt, diutiusq; inedia pugnandum. Panis verò ante ſeptimum diem non aſſumēdus, ſed vna ſorbitione viuendum, imponendumq; ei loco ceratum ex lino factum, cui cocta quoque reſina adiecta ſit, aut Polyarchi malagma, aut panaces ex vino & roſa & oleo, ſuperq; imponenda lana ſuccida mollis, & duæ faſciæ à medijs orſæ, minimeq; aſtrictæ. Multo verò magis omnia vitanda, quæ ſuprà poſui, adeò, vt ne ſpiritus quidem ſæpius mouendus ſit. Quòd ſi tuſsis infeſtabit, ad id potio ſumenda erit, vel ex trixagine, vel ex ruta, vel ex herba ſtæchade, vel ex cumino & pipere. Grauioribus verò doloribus vrgentibus, cataplaſma imponi quoq; conueniet vel ex lolio, vel ex hordeo, cui pinguis fici tertia pars ſit adiecta. Et id quidem interdiu ſuperiacebit. Noctu verò *idem aut ceratum, aut malagma, aut panni, quia poteſt cataplaſma decidere. Ergo quotidie *quoque reſoluetur, donec iam cerato aut malagmate poſsimus eſſe contenti, & decem quidem diebus extenuabitur fame corpus, ab vndecimo verò ali incipiet. Ideoq;

*nec al. ne

*exſpuitur.

*item

*quæq;

*etiam laxior quàm primò fascia circumligabitur, fereq; ea curatio ad quadragesimum diē perueniet:*quæ si modus erit suppurationis, plus malagma quàm ceratum ad digerendū proficiet. Si suppuratio vicerit, neque per quæ supra scripta sunt discuti potuerit, omnis mora vitanda erit ne os infrà vitietur: sed qua parte maximè tumebit, demittendum erit candens ferramentum, donec ad pus perueniat, idq; effundēdum. Si nusquam caput se ostendit, vbi maxime pus* subit, sic intelligimus: creta cimolia totum locum illinimus, & siccari patiemur: quo loco maximè humor in ea perseuerauit, ibi pus proximum erit, eaq; vti debebit. Si latius aliquid abscedet, duobus aut tribus locis erit perforandū, demittendum erit linamentum, aut aliquid ex penicillo, quod summum lino sit deuinctum, vt facile educatur. Reliqua eadem, quæ in cæteris adustis facienda sunt. Vbi purum erit vlcus, ali corpus debebit, ne tabes perniciosa futura id malum subsequatur. Nonnunquam etiam leuius ipso osse adfecto, & inter initia neglecto, non pus, sed humor quidam muccis similis intus coit, mollescitq; contrà cutis, in qua simili vstione vtendum est.*

**quòd si metus*

**subest,*

De spinæ curatione.

IN spina quoq; est quod propriè notemus. Nam si id ex vertebra excidit, aliquo modo fractum est, locus quidem concauus fit, punctiones autem in eo sentiuntur, quia necesse est ea fragmenta spinosa esse. Quo fit, vt homo in* interiarem*

** quod ex*

** anteriorem*

*rem partem subinde nitatur. Hæc noscendæ rei caussa sunt. Medicamentis verò ijsdem opus est, quæ*plurima parte huius capitis exposita sunt.* *prima

De humerorum, brachiorum, femorum, crurum, digitorum fractorum vel euulsorum, communibus curationibus. C. X.

*SImiles rursus ex magna parte casus curationesq; sunt humeris & femoribus. Communia etiam quædam humeris, brachijs, femoribus, cruribus, digitis. Siquidem ea*minime periculose* *minus *media franguntur. Quo propior fractura capiti vel superiori vel inferiori est, eo peior est. Nam & maiores dolores adfert, & difficilius curatur.* Ea maxime tolerabilis est simplex, trans-* * Earum *uersa: peior, vbi fragmenta, atq; vbi obliqua: *pes-* *pessima *simum vbi eadem acuta. Nonnunquã autẽ fracta in his ossa in suis sedibus remanent: multo sæpius excidunt, aliudq; super aliud effertur. Idq; ante omnia considerari debet, & sunt notæ certæ. Si suis sedibus mota, resima, punctionisq; sensum repræsentant, tactu inæqualia sunt. Si verò non aduersa, sed obliqua iungũtur, quod fit* vbi loco* *sæpe vbi *suo non sunt, membrum id altero latere breuius est, & musculi eius tument. Ergo si hoc *depres-* *deprehensum *sum est, protinus id membrum oportet extendere. Nam nerui, musculiq; intenti per ossa contrahuntur, neque in suum locum veniunt, nisi illos per vim aliquis*intendit. Rursus si primis diebus id* * intenderit. *omissum est, inflammatio oritur. Sub qua & difficile & periculose vis neruis adhibetur. Nam*

distentio neruorum, vel cancer sequitur, vel certum, vt * diutißime * alatur, pus. Itaq; si ante reposita ossa non sunt, postea reponenda sunt. Intendere autem digitum vel aliud quoq; membrũ si adhuc tenerum est, etiam vnus homo potest, cũ alteram partem dextra, alteram sinistra prendit. Valentius membrum duobus eget, qui in diuersa contendant. Si firmiores nerui sunt, vt in viris robustis, maximeq; eorum feminibus & cruribus euenit, habenis quoque vel linteis fascijs vtrinque capita articulorum deliganda, & per plures in diuersa ducenda sunt. Vbi paulò longius quàm naturaliter esse debet, membrum vis fecit: tum demum ossa manibus in suam sedem compellenda sunt, indiciumq; oßis repositi est, dolor sublatus. Et membrum alteri parti æquatum inuoluendum duplicibus triplicibúsve pannis, & in vino & oleo tinctis, quos * linteos esse commodius est. Ferè verò fascijs sex opus est. Prima breuißima adhibenda, quæ circa fracturam ter voluta sursum versum feratur, & quasi in cochlea serpat, satisq; est eam ter hoc quoque modo circuire. Altera dimidio longiore, eaq; qua parte os eminet, ab ea si totum æquale est, vndelibet super fracturam debet incipere priori aduersa, deorsumq; tendere, atq; iterum de fractura reuersa in superiore parte vltra priorem fasciam desinere. Super has inijciendum latiore linteo ceratum est, quod eas contineat, ac si qua parte os eminet, triplex ea pannus obijciendus, eodem vino &

* mitißime
* agatur pus.
* lineos

*no & oleo madens. Hæc tertia fascia comprehendenda sunt, quartaq́; sic vt semper insequens priori aduersa sit, & tertia tantùm in inferiore parte, tres in superiore *finiant, quia satius est, sæpius circuire, quàm adstringi. Siquidem id quod adstrictum est, alienatur, & cancro opportunum est: articulum autem quamminime vincire opus est. Sed si iuxta hunc os fractum est, necesse est. Deligatum verò membrum in diem tertium continendum est. Eaq́; *iunctura talis esse debet, vt primo die nihil offenderit, non tamen laxa visa sit, secundo laxior, tertio iam penè resoluta. Ergo tum rursum id membrum deligandum, adijciendaq́; prioribus quinta fascia, iterumq́; quinto resoluendum est, & *sexto fascijs inuoluendum, sic vt tertia & quinta infrà, reteræ suprà finiantur. Quotiescunq; autem soluitur membrum, calida aqua fouendũ est. Sed si iuxta articulum fractura est, diu instillandum vinũ est, exigua parte olei adiecta, eadẽq́; omnia facienda donec *ab eo inflammatio soluatur, vel leuius quoque quàm ex consuetudine id membrum fiat. Quòd si septimus dies non dedit, certè nonus exhibet. Tum facillime ossa tractantur. Rursus ergo si parum commissa sunt, committi debent. Si quæ fragmenta eminent, in suas sedes reponenda sunt. Deinde eodem modo membrum deligãdũ, ferulæq́; super accommodandæ sunt, quæ fissæ circũpositæq́; ossa in sua sede contineant: & in quam partem fractura inclinat, ab ea latior, valentiorq́; ferula*

* faciant.

* vinctura

* sexta fascia

* adeo

circa imponenda est. Easq; omnes* citra articulum esse oportet resimas, ne hunc lædant, nec vltrà astringi, quàm vt ossa contineant: & cum spatio laxentur, tertio quoque die paulum habenis suis coartari: ac si nulla prurigo, nullus dolor est, sic manere donec duæ partes eius temporis quod os quoque conseruet compleantur, postea leuius aqua calida fouere, quia primò digeri materiam opus est, tum euocari. Ergo cerato quoque liquido id *leniter est vngendum, perfricandaq; summa cutis est, laxiusq; id deligandum est. Tertio quoque die soluendum sic, vt remota calida aqua, cætera eadem fiant. Tantummodo singulæ fasciæ quoties resolutæ fuerint, subtrahantur.

* circa
* pleniter

De fracti humeri curatione.

HAec communia sunt. Illa propria. Siquidem humerus fractus, non sic, vt membrum aliud intenditur. Sed homo collocatur alto sedili, medicus autem humiliore aduersus. Vna fascia brachium amplexa ex ceruice ipsius qui læsus est, id sustineat. Altera ab altera parte super* caput data, ibi accipit nodũ. Tertia* iuncto imo humero deorsum demittitur, ibi quoque capitibus eius inter se* iunctis. Deinde ab occipitio ipsius minister sub ea fascia quam secundo loco posui, correpto: si dexter humerus ducendus est, dextro: si sinister, sinistro brachio, demissum inter femina eius qui curatur baculum tenet: medicus super eam fasciam de qua tertio loco dixi,* palmam inijcit* dextrã: si sinister, sinistrã: si dexter humerus

*cubitum
* vincto
* vinctis.
* planam
* dextrã, si sinister: dextram, si d. h. sinuatur.

humerus sumatur, simulq; alteram fasciam minister attollit, alteram *premit medicus: quo fit, vt leniter humerus extendatur. Fascijs verò, si medium aut imum os fractum est, breuioribus opus est: si summum, longioribus, vt ab eo sub altera quoque ala per pectus & scapulas porrigantur. Protinus verò brachium cùm deligatur, sic inclinandum est, id quod afficit, vt ante fascias quoq; sic *figurandum sit: ne postea suspẽsum aliter, aliter cùm deligabatur, humerum inclinet. Brachioq; suspenso, ipse quoq; humerus ad latus leniter deligandus est. Per quæ fit, vt minime moueatur, ideoq; ossa sic se habent, vt aliquis composuit. Cùm ad ferulas ventum est, extrinsecus esse earum longissimæ debent, à lacerto breuiores, sed sub ala breuissimæ. Sæpius eæ resoluendæ sunt, vbi in vicinia cubiti humerus fractus est, ne ibi nerui rigescant, & inutile brachium efficiant. Quoties solutæ sunt, fractura manu continenda, cubitus aqua calida fouendus, & molli cerato perfricandus, ferulæq; vel omnino non imponendæ contra *eminentia cubiti, vel aliquanto breuiores *sunt.

*deprimit

*figuratũ

*eminentiam

*sint.

De brachij fracti curatione.

ATsi brachium fractum est, in primis considerandum est, alterum os, an vtrunque comminutum sit, non quòd alia in eiusmodi casu curatio admouẽda, sed primum, vt valentius extendatur, si vtrunq; os fractum est: quia necesse est minus neruos contrahi altero osse integro,

eosq; intendente. Deinde, vt curiosius omnia in continendis oßibus fiant, si neutrum alteri auxilio est. Nam vbi alterum integrum est, plus opis in eo, quàm in fascijs, ferulisq; est. Deligari autem brachium debet paulum pollice ad pectus inclinato. Siquidem is maximè brachij naturalis habitus *sit*, *idq; inuolutum mitella commodißime excipitur, quæ latitudine ipsi brachio, perangustis capitibus collo inijcitur, atque ita commode brachium ex ceruice suspensum est. Idq; paulum supra cubiti alterius regionem pendere oportet. Quòd si* *ex summo cubito id* *factum sit, glutinare id vinciendo alienum est. Fit enim brachium immobile, ac si nihil aliud quàm dolori occursum est, idem qui fuit eius vsus est.*

*est, *in *fractum

De crurum femorumq; fractorum curatione.

IN crure æquè ad rem pertinet, alterum saltem os integrum manere. Commune verò ei femoriq; est, quòd vbi deligatum est, in canalem conijciendum est. Is canalis ab inferiori parte foramina habet, per quæ si quis humor excesserit, descendat: & à planta moram, quæ simul & sustineat eam, & delabi non patiatur: & à lateribus caua, per quæ loris datis mora quidem crus femurq;, vt collocatum est, *detineat. Esse etiam is debet à planta, si crus fractum est, circa poplitem: si femur, vsq; ad* *coxam: si iuxta superius caput femoris, sic vt ipsa quoque* *ei coxa sit. Neq; tamen ignorari oportet, si femur fractum est, fieri breuius, quia nunquàm in antiquum statum*

* detineatur. * coxam, inx. * in eo

reuert

reuertitur, summisq́; digitis postea cruris eius insisti, sed multa tamen femori debilitas est, vbi fortunæ negligentia quoque accesßit.*

* Sed mutum

De fracti digiti curatione.

*Digitum satis est ad vnum *furunculum post inflammationem deligari.*

* furculum al. funiculum

Communes curationes ad humeros, brachia, crura, femina, digitosq́; confractos pertinentes.

His propriè ad singula membra pertinentibus, rursus illa communia sunt: primis diebus fames: deinde tum, cùm iam increscere callum oportet, liberalius alimentum, longa à vino abstinentia, fomentum aquæ calidæ, dum inflammatio est, liberale, cùm ea desit, modicum. Tum etiam longior vlterioribus è liquido cerato membris, & mollis tamen vnctio. Neq; protinus exercendum id membrum, sed ad antiquos vsus *reducendum est. Grauius aliquanto est, cùm oßis fracturæ carnis quoque vulnus accesßit, maximeq; si id musculi femoris aut humeri senserunt. Nam & inflammationes multo grauiores & promptiores cancros habent. Ac femur quidem si ossa inter se cesserunt, ferè præcidi necesse est. Humerus verò quoque in periculum venit, sed facilius* conseruatur. Quibus periculis etiam magis id expositum, quod iuxta ipsos articulos ictum est. Curiosius igitur agendum est, & musculus quidem per mediam plagam transuersus præcidendus. Sanguis verò, si parum fluxit, mittendus: corpus inedia extenuandum, ac reliqua quidem*

* ista

* paulatim red.

* conseruatur.

dem membra lentius intendenda, & lenius in his ossa in suam sedem reponenda sunt. His verò neque intendi neruos, neq; ossa tractari satis expedit. Ipsiq; homini permittendum est, vt sic ea collocata habeat, quemadmodum minime lædũt. Omnibus autem his vulneribus imponendum primò linamentum est vino madens, cui rosæ paulũ admodum adiectum sit: *cætera eadem deliganda fascijs sunt aliquanto quàm vulnus latioribus, laxius scilicet, quàm si ea plaga non esset*, quanto facilius & alienari & occupari cancro vulnus potest, *numeris potius fasciarum id agendum est, vt laxæ quoque æquè contineant. Quod in femore humeroq; sic fiet, si ossa forte rectè concurrerint: sin aliter se habebunt, eatenus circundari fascia debebit, vt impositum medicamentũ cõtineat. Cætera eadem quæ suprà scripsi, facienda sunt, præterquam quòd neq; ferulis, neq; canalibus, inter quæ vulnus sanescere non potest, sed pluribus tantummodo & latioribus fascijs opus est, ingerendumq; subinde in eas est calidum oleum & vinum, magisq; in *principio fame vtendũ, vulnus calida aqua fouendũ, frigusq; omni ratione vitandum est, & transeundum ad medicamenta, quæ puri mouendo sunt, maiorq; *vulneri quàm ossi cura agenda. Ergo quotidie soluendum nutriendumq; est. Inter quæ si quod paruulum fragmentum ossis eminet, id si retusum est, in suam sedem dandum: si acutum, antè acumen eius * longius est præcidendum: si breuius,

*cæterum
*. Quãdo
*numero
*primo
*vulneris q. ossis
*si long.

uius, limandum, & vtrinq; scalpro *limandum, *limatum
tum ipsum recondendum est : ac si id manus fa- ip.
cere non potest, volsella, quali fabri vtuntur, in-
ÿcienda est, rectè se habenti capite ab ea parte
qua *sima est, vt ea parte qua gibba est, eminens *curua
os in suam sedem compellat. Si id maius est, mem-
branulusq; *cingütur, sinere oportet *ea sub medi- * cingitur
camentis resolui, idq; os, vbi iam nudatum est, *eas
abscindere: quod maturius scilicet faciendum est,
*prodestq; ea ratione & os coire, & vulnus sa- *potestq;
nescere. Illud suo tempore, hoc prout se habet.
Nonnunquam etiam in magno vulnere euenit,
vt fragmenta quædam velut emoriantur, neque
cum cæteris coëant. Quod hîc quoque ex modo
fluentis humoris colligitur. Quo magis necessa-
rium est, sæpius vlcus resoluere atque nutrire. Se-
quitur vero, vt id os per se post aliquot dies exci-
dat, *cùm tam misera antea conditio vulneris sit, * Ac cum
tamen id interdum maius *diutiusq; facies. Sæpe *latiusq;
enim integra *cutis osse abrumpitur, protinusq; *cute os
prurigo & dolor oritur. Quæ soluere, si accidit,
maturius oportet, & fouere aqua per æstatem fri-
gida, per hyemem egelida: deinde ceratum myr-
teum imponere. Interdum fractura quibusdam
velut aculeis carnem vexat, quo à prurigine &
punctionibus cognito, aperire id melius, eosq;
aculeos præcidere necesse habet. Reliqua verò
curatio in vtroque hoc casu eadem est, quæ vbi
ictus protinus intulit puro iam vlcere. Cibis hîc
quoque vtendum est carnem producentibus: si
breuius

*læuißimi

*quod sæpe mota sæpe soluta sunt,

*diu quiescendo

*conferuere: vel coalescere.

*dirimi

breuius adhuc membrum est, & ossa loco suo non sunt, paxillus tenuis quàm *leuißimi generis inter ea demitti debet, sic vt capite paulum supra vlcus emineat, isq; quotidie plenior adigendus est, donec par id membrum alteri fiat. Tum paxillus remouendus, vulnus sanandum est, cicatrix inducta fouenda frigida aqua est, in qua myrtus, hedera, aliæ've similes verbenæ sint: illinendumq; medicamentum quod siccet, & magis etiam hîc quiescendum, donec id membrum confirmetur. Si quando verò ossa non conferbuerunt, *quæ sæpe soluta, sæpe mota sunt, in aperto deinde curatio est: possunt enim* coire. Si vetustas occupauit, membrum extendendum est, vt aliquid lædatur. Ossa inter se manu diuidenda, vt concurrendo exasperentur, vt si quid pingue est, eradatur, totumq; id quasi recens fiat. Magna tamen cura habita, ne nerui musculíve lædantur. Tum vino fouendum est, in quo malicorium decoctum sit, imponendumq; idipsum oui albo mistum. Tertio die resoluendum, fouendumq; aqua, in qua verbenæ, de quibus suprà dixi, decoctæ sint. Quinto die idem faciendum, ferulæq; circundandæ. Cætera & antè & pòst eadem facienda, quæ suprà scripsi. Solent tamen interdum diuersa inter se ossa *cohærere. Eoq; & breuius membrum & indecorum fit: & si capita acutiora sunt, aßiduè punctiones sentiuntur. Ob quam caussam frangi rursus ossa & * dirigi debent. id hoc modo fit: Calida aqua multa

memb

*membrum id fouetur, & ex cerato liquido perfricatur, intenditurq́; : & inter hæc medicus pertractans ossa, vt adhuc tenero callo manibus ca diducit, compellitq́; id, quod eminet, in suam sedem : & si parum valuit, ab ea parte, in qua os se inclinat, inuolutam lana regulam obijcit. Atq; ita deligando assuescere iterum vetustæ sedi cogit. Nonnunquam autem recte quidem ossa * cœperunt, superincreuit verò nimius callus, ideoq; locus intumuit. Quod vbi incidit, diu leniterq́; id membrum perfricandum est ex oleo & sale & nitro, multum aqua calida salsa fouendum, & imponendum malagma quod digerat, astrictiusq́; alligandum, oleribusq́; & præterea vomitu vtendum. Per quæ cum carne callus quoque extenuatur, confertq́; aliquid de sinapi, quod cum ficu in alterum pariter membrum impositum, donec id paulum erodat, eoq́; euocet materiam. Vbi his tumor extenuatus est, rursus ad ordinem vitæ reuertendum est.*

* *cohæserunt,*

De luxatis ossibus. CAP. XI.

AC de fractis quidem ossibus hactenus dictum sit. Mouentur autem ea sedibus suis duobus modis. Nam modò quæ iuncta sunt inter se dehiscunt, vt cùm latum scapularum os ab humero recedit, & in brachio radius à cubito, & in crure tibia à sura, interdum à saltu, calcis os à talo, quod raró tamen fit. Modò articuli suis sedibus excidunt. Ante de prioribus dicam. Quorum vbi aliquid incidit, protinus is locus cauus est,

est, depressusq; digitus sinum inuenit. Deinde grauis inflammatio oritur, atque in talis praecipua. Siquidem febres quoque & cancros & neruorum vel distentiones vel rigores, qui caput scapulis annectunt, mouere consueuit. Quorum vitandorum caussa facienda eadem sunt, quae in* ossibus mollibus laesis: vbi aliquid incidit, protinus his locis proposita sunt, vt dolor tumorq; per ea tollantur. Nam diducta* ossa nunquam rursus inter se iunguntur, & vt aliquid decoris eo loco sit, nihil vsus admittitur. Maxilla verò & *vertebra omnesq; articuli cùm validis neruis comprehendantur, excidunt: aut vi expulsi, aut aliquo casu neruis vel ruptis vel infirmatis: faciliusq; in pueris & adolescentulis, quàm in robustioribus: hiq; elabuntur in priorem & in exteriorem partem, quidam omnibus modis, quidam certis. Suntq; quaedam communia omnium signa, quaedam propria sunt cuiusq;. Siquidem semper ea parte tumor est, in qua os prorumpit: ea sinus, à qua recessit. Et haec quidem in omnibus deprehẽduntur, alia *verò si in singulis. Quae simulatq; de quoque dicam, proponenda erunt. Sed vt excidere omnes * articuli non possunt, sic non omnes reponuntur. Caput enim nonnunquam compellitur, neque in spina vertebra, neque ea maxilla quae vtraq; parte prolapsa antequam reponeretur, inflammationem mouit. Rursum qui neruorum vitio prolapsi sunt, compulsi quoque in suas sedes iterum excidunt. At

*ossium molibus
* haec ossa
*vertebrae
*verò in
* articuli poss.

quibus in pueritia exciderunt, neq; reposita sunt, minus quàm cæteri crescunt. Omniumq;, quæ loco suo non sunt, caro ea increscit, magisq; in proximo membro, quàm in vlteriore. Vt puta si humerus loco suo non est, maior in eo ipso fit, quàm in brachio: maior in hoc, quàm in manus acie. Tum pro sedibus & pro casibus qui inciderunt, aut maior aut minor vsus eius membri relinquitur: quoq; in eo plus vsus superest, eo minus id extenuatur. Quicquid autem loco suo motum est, ante inflammationem reponendum est. Si illa occupauit, *tum conquiescat, lacessendum non est: vbi finita est, tentandum est in his membris, quæ id patiuntur. Multum autem eo confert & corporis & neruorum habitus. Nam si corpus tenue, si humidum est, si nerui infirmi, expeditius os reponitur. Sed & primo facilius excidit, & postea minus fideliter continetur. Quæ contraria his sunt, melius continent. Sed id quod expulsum est, difficulter admittunt. Oportet autem ipsam inflammationem leuare, supèr succida lana ex aceto imposita. A cibo, si valentioris articuli casus est, triduo: interdum etiam quinque diebus abstinere debet. Bibere aquam calidam dum sitim finiat. Curiosiusq; hæc facere his oßibus motis, quæ validis plenisq; musculis continentur: si verò etiam febris acceßit, multo magis: *deinde ex die quinto fouere aqua calida, remotaq; lana ceratum imponere ex cyprino factum, nitro quoque adiecto donec omnis inflam-

matio

* dum c. tunc lac. est:

* deinde die q. fo. ex aq.

matio finiatur. Tunc infrictionem ei membro adhibere, cibis uti bonis, uti vino modicè, iamq; ad usus quoque suos id membrum promouere: quia motus ut in dolore pestifer, sic aliàs saluberrimus corpori est. Hæc communia sunt, nunc de singulis dicam.

De maxillæ luxatæ curatione. C. XII.

M*Axilla in priorem partem propellitur, sed modò altera parte, modò utraque. Si altera in contrariam partem ipsa, mentumq; inclinatur, dentes paribus non respondent, sed sub his qui secant canini sunt. At si utraque, totum mentum in exteriorem partem promouetur, inferioresq; dentes longius quàm superiores excedunt, intentiq; super musculi apparent. Primo quoque tempore homo in sedili collocandus est, sic ut minister à posteriore parte caput eius contineat: vel sic, ut iuxta parietem is sedeat, subiecto inter parietem & caput eius scorteo puluino duro:* * *eoq; caput per ministrum urgeatur, quo sit immobilius. Tum medici digiti pollices linteolis vel fasciis, ne dilabantur, inuoluti in os eius coniiciendi: cæteri extrinsecus admouendi sunt. Ubi vehementer maxilla apprehensa est, si una parte procidit, concutiendum mentum, & ad guttur adducendum est. Tunc simul & caput apprehendendum, & excitato mento maxilla in suam sedem compellenda, & os eius comprimendum est, sic ut omnia penè uno momento fiant.* * *Si in utraq; parte prolapsa est, eadem*

* eiusq;

* Sin ab utr.

*dem omnia facienda, sed æqualiter retro maxilla agenda est. Reposito osse, si cum dolore oculorum & ceruicis iste casus incidit, ex brachio sanguis mittendus est. Cùm omnibus verò, quorum ossa mota sunt, primo liquidior cibus conueniat, tum his præcipuè, adeò vt sermo quoq; frequenti motu oris *per neruos lædat.*

* neruos per lædat.

De capite luxato. c. XIII.

C*Aput duobus processibus in duos sinus summæ vertebræ demissis, super ceruicem contineri in prima parte proposui. Hi processus interdum in posteriorem partem excidunt, quo fit, vt neruus sub occipitio extendatur, mentum pectori adglutinetur, neq; bibere is, neq; loqui possit, interdum sine voluntate semen emittat. Quibus celerrime mors superuenit. Ponendum autem hoc esse credidi, non quo curatio eius rei vlla sit, sed vt res indicijs cognosceretur, & non putarent, sibi medicum defuisse, si qui sic aliquem perdidissent.*

De spina luxata. c. XIIII.

I*Dem casus manet eos, quorum in spina vertebræ exciderunt. Id enim non potest fieri, nisi * ex medulla, quæ per medium, & duabus membranulis, quæ per duos à lateribus processus feruntur, & neruis, qui continent, ruptis. Excidunt autem & in posteriorem partem, & in priorem, & supra septum transuersum, & infra. * Si in vtranq; partē exciderint, à posteriore parte vel tumor, vel sinus oritur. Si super septum par-*

* &

* sed in vtramq;

id incidit, manus resoluuntur, vomitus aut distentio neruorum insequitur, spiritus difficulter mouetur, dolor vrget, & aures obtusæ sunt. Si sub septo, femina resoluuntur, vrina supprimitur, interdum etiam sine voluntate prorumpit. Ex eiusmodi casibus, vt tardius quàm ex capitis, sic tamen intra triduum homo moritur. Nam quod Hippocrates dixit, vertebra in exteriorem partem prolapsa, pronum hominem collocandum esse, & extendendum, tum calce aliquem super ipsum debere consistere, *id intus impellere: in his accipiendum est, quæ paulum excesserunt, non in his, quæ toto loco motæ sunt. Nonnunquam enim neruorum imbecillitas efficit, vt quamuis non exciderit vertebra, paulum tamen in priorem partẽ promineat. Id non iugulat, sed ab interiore parte non cõtingit quidem *posse: ab exteriore si *propulsum est, plerunq; iterum redit: nisi, quod admodum rarum est, vis neruis restituta est.

*idq;

*redire posse:

*quid prop.

De humero luxato. C. XV.

HVmerus autem modò in alam excidit: modò in partem priorem. Si in alam delapsus est, *& victus cubitus recedit ab latere, *rursum iuxta eiusdem partis aurem cum humero porrigi non potest, longiusq; altero id brachium est. Si in priorem partem, summum quidem brachium extenditur, minus tamen quàm naturaliter, difficiliusq; in priorem partem quàm in posteriorem cubitus porrigitur. Igitur si in alam humerus excidit, & vel puerile adhuc est corpus, vel molle, certè

*ei vinctus al. eiectus

*rursumq;

uertè & imbecillibus neruis intentum est, satis est collocare id in sedili, & ex duobus ministris alteri imperare, vt caput lati scapularum ossis leniter reducat, alteri vt brachium extendat: ipsum posteriore parte residentem humerum sub ala eius cogere, simulq; & latum os, & altera manu brachium eius ad latus impellere. At si vastius corpus neruíve robustiores sunt, necessaria est *spathula lignea, & quæ craßitudinem duorum digitorum habet, & longitudine ab ala ad digitos peruenit. In qua summa capitulum est rotundum, & leniter cauum, vt recipere particulam aliquam ex capite humeri poßit. In ea bina foramina tribus locis sunt inter se spatio distantibus, inq; ea lora mollia conijciuntur. Eaq; spatha fascia inuoluta, quo minus tactu lædat, ad alam à brachio dirigitur, sic vt caput eius summæ alæ subijciatur: Deinde, loris suis ad brachium deligatur, vno loco paulum infra humeri caput, altero paulum supra cubitum, tertio supra manum. Cui rei protinus interualla tunc quoque foraminum aptata sunt. Sic brachium deligatum super scalæ gallinariæ gradum traijcitur, ita alte, vt consistere homo ipse non poßit, simulq; in alteram partem corpus demittitur, in alteram brachium intenditur. Eoq; fit vt capite ligni caput humeri impulsum, in suam sedem, modò cum sono, modò sine hoc compellatur. Multas alias esse rationes scire facile est, vno Hippocrate lecto, sed non alia magis vsu comprobata est.

*scala

ta est. At si in priorem partem humerus excidit, supinus homo collocandus est, fasciaq; aut habena media ala circundanda est, capitaq; eius post caput hominis ministro tradenda, brachium alteri: præcipiendumq;, vt ille habenam, hic brachium extendat. Deinde, medicus caput quidem *hominis sinistra debet repellere, dextra verò cubitum cum humero attollere, & os in suam sedem compellere, faciliusq; id in hoc casu, quàm in priore reuertitur. Reposito humero, lana alæ subijcienda est. Si in interiore parte os fuit, vt ei opponatur. Si in priore parte, vt tamen commodius deligetur. Tum fascia primùm sub ala obuoluta, caput eius debet comprehendere, deinde *profectus ad alteram alam, ab eaq; ad scapulas, rursusq; ad eiusdem humeri caput tendere. Sæpiusq; ad eandem rationem circumagi, donec bene id teneat. Vinctus hac ratione humerus commodius continetur*. Si adductus ad latus sit, ad id quoq; fascia deligatur.

*humeri

*profecta

*, qui add. quoq; ad latus, ad id fasc. del.

De Cubiti luxati curatione. C. XVI.

IN cubito autem tria coire ossa, humeri, & radij, & cubiti ipsius, ex his quæ prima parte huius voluminis posita sunt, intelligi potuit. Si cubitus, qui innexus humero est, ab hoc excidit, radius qui adiunctus est, interdum* trahitur, interdum subsistit. In omnes verò quatuor partes excidere cubitus potest: sed si in *priorem prolapsus est, extentum brachium est, neq; recuruatur. Si in *posteriorem, brachium curuum est, neque extend

*distrahitur.

*posteriorem

*priorem

*extenditur, breuiusq́; altero est. Interdum febrem vomitumq́; bilis mouet. Si in exteriorem interioremve brachium porrectum est, sed paulum in eam partem à qua os recessit recuruatum, quicquid incidit, reponendi ratio vna est. Neq; in cubito tantùm est, sed in omnibus quoq; mēbris longis, quæ per articulum longa testa iunguntur. Vtrunq; membrum in diuersas partes extendere, donec spatium inter ossa liberum sit. Tum id os quod excidit ab ea parte, in quam prolapsum est, in contrariam impellere. Extendendi tamen alia atq; alia genera sunt, prout nerui valent, aut ossa huc illucve *sederunt. Ac modò manibus solis vtendum est, modò quædam alia adhibēda. Ergo si in priorem partem cubitus prolapsus est, extendi per duas manus, interdum etiam habenis iniectis satis est. Deinde rotundum aliquid à lacerti parte ponendum est, & super id repente cubitus ad humerum impellendus est. At in aliis casibus commodissimum est eadem ratione brachium extendere, quæ fracto *cubito supra posita est, & tum ossa reponere. Reliqua curatio eadem est, quæ in omnibus. Celerius *tantùm & sæpius id resoluendum est, multoq́; magis aqua calida fouendum, *diutius ex oleo & nitro ac sale perfricandum. In cubito enim celerius, quàm in vllo alio articulo, siue extra remansit, siue intus reuertit, callus circundatur, isq́; si per quietem increuit, flexus illius postea prohibet.*

* *se dederunt.* al. *eciderūt*

* *humero*

* *tamen*

* *& diut.*

De manu luxata. C. XVII.

*Manus quoque in omnes quatuor partes prolabitur. Si in posteriorem partem excidit, porrigi digiti non possunt: si in priorem, non inclinantur: si in alterutrum latus, manus in contrarium, id est, aut ad pollicē, aut ad minimum digitum conuertitur. Reponi non difficillime potest. Super durum locum & renitentem ex altera parte intendi manus, ex altera brachium debet, sic vt prona sit: si in posteriorem partem os excidit, supina: si in priorem, si in interiorem exteriorémve in latus. Vbi satis nerui diducti sunt, si in alterutrum latus procidit manus, *brachium in contrarium repellendum est. At his, quæ in priorem posteriorémve partem prolapsa sunt, superimponendum durum aliquid, idq; supra prominens os manu vrgendum est, per quod vis adiecta facilius in suam sedem compellit.*

* vt & brach. in c. repellenda est.

De Palma. CAP. XVIII.

*IN palma quoq; ossa interdum suis sedibus promouentur, modò in priorem partem, modò in posteriorem. In latus enim moueri paribus ossibus oppositis non possunt. Signum id solum est, quod omnium commune est, tumor ab ea, in quam os venit: sinus ab ea, à qua recessit. Sed sine intentione *digitorum, tātummodo bene pressum os in suam sedem reuertitur.*

* digito

De digitis. CAP. XIX.

AT in digitis totidem ferè casus, eademq; signa sunt, quæ in manibus. Sed in his extendendis non æquè vi opus est, cùm & articuli

breuior

breuiores, & nerui minus validi sint. Super mensam tantummodo intendi debent, qui vel in priorem, vel in posteriorem partem exciderunt, tum iam palma compelli, atque id quod in latus elapsum est, digitis restitui.

De Femore. CAP. XX.

*CVm de his dixerim, de his quoque quæ in cruribus sunt, videri possum dixisse. Siquidem etiam in hoc casu quædam similitudo est femori & humero, & tibiæ & cubito, pedi & manui. Quædam tamen separatim quoq; de his dicenda sunt. Femur in omnes quatuor partes promouetur, sæpissime in interiorem, deinde in exteriorem, rarò admodum in priorem, aut posteriorem. Si in interiorem partem prolapsum est, crus longius altero & *vastius est: extrà enim pes vltimus spectat. Si in exteriorem, breuius *rarumq; fit, & intus inclinatur, calx ingressu terram non contingit, sed planta ima, meliusq; id crus superius corpus, quàm in priore casu fert, minusq; baculo eget. Si in priorem crus *extensum est, implicariq; non potest, alteri cruri ad calcem par est: sed ima planta minus in priorem partem inclinatur, dolorq; in hoc casu præcipuus est, & maxime vrina supprimitur. Vbi cum dolore inflammatio quieuit, commodè ingrediuntur, totusq; eorum *pes est. Sed & si in posteriorem extendi non potest crus, breuiusq; est, vbi *constitit, calx quoq; terram non contingit. Magnum autem femori periculum est, ne vel difficul-*

* valgiũ

* varumq;

* plicari non potest, extensúm que alteri

* pes etiã sedet. Sed si

* consistit, al. insistit.

*ter reponatur, vel repositū rursus excidat. Quidā iterum semper excidere contendunt, sed Hippocrates & Diocles, & Philotimus, & Nileus, & Heraclides Tarentinus, clari admodum auctores, ex toto se restituisse memoriæ prodiderunt. Neque tot genera machinamentorum quoque ad extendendum in hoc casu femur, Hippocrates, * Andreas Nileus, Nymphodorus, Protarchus, Heraclides, Faber quoque quidam reperissent, si id frustra esset. Sed vt hæc falsa opinio est, sic illud verum est. Cùm ibi valentissimi nerui, musculiq; sint, si suum robur habent, vix admittere: si non habent, postea non continere. Tentandum igitur est, & si tenerius membrum est, satis est habenam alteram ab inguine, alterā à genu intendi. Si validius, melius adducent, qui easdem habenas ad valida bacula deligarint: tumq; eorum fustium imas partes oppositæ moræ obiecerint, superioresq; ad se vtraq; manu traxerint. Etiamnum valentius intenditur membrum super scamnum, cui ab vtraq; parte axes sunt, ad quos habenæ illæ deligantur, qui vt in torcularibus conuersi, rumpere quoque, si quis perseuerauerit, non solùm extendere neruos * & musculos possunt. Collocandus autem homo super id scamnum est, aut pronus, aut supinus, aut in latus: sic vt semper ea pars superior sit, in quam os prolapsum est: ea etiam inferior, à qua recessit. Neruis extentis * in priorem os venit, rotundum aliquid super inguen ponendum, subitoq; super id*

genu

* *Andreas, Nil.*

* *, sed &*

* *, si in*

*genu adducendum est eodem modo, eademq; de caussa, qua idem in brachio fit, protinusq; si *complicari femur potest, intus est. In cæteris verò casibus, vbi ossa per vim paulum inter se recesserunt, medicus debet id quod eminet, retro cogere, minister contra inde coxam propellere. *Posito osse, nihil aliud noui curatio requirit, quàm vt diutius is in lecto detineatur, ne si motum adhuc neruis laxioribus femur fuerit, rursus erumpat.*

*plicari

*Reposito

De Genu. CAP. XXI.

G*Enu quoque & in exteriorem, & in interiorem, & in posteriorem partem excidere notissimum est: in priorem non prolabi plerîq; scripserunt. Potestq; id vero proximum esse: cùm inde opposita patella, ipsa quoq; caput tibiæ contineat. Meges tamen eum cui in priorem partem excidisset, à se curatum esse memoriæ prodidit. In his casibus intendi nerui rationibus ijsdem quas in femore retuli, possunt. Et id quidem quod in posteriorem partem excidit, eodem modo rotundo aliquo super poplitem imposito, adductoq; eo crure reconditur. Cætera verò manibus simul*, tum ossa in diuersas partes compelluntur.*

* iunctis. ossa inde versus par.

De Talo. CAP. XXII.

T*Alus in omnes partes prolabitur. Vbi in interiorem partem excidit, ima pars pedis in exteriorem partem conuertitur. Vbi huic contrarius* talus, contrariũ etiam signum extat. Si in priorẽ partem erumpit, à posteriore latus neruus durus & *insanus est, minusq; is opus est: si* in*

*casus.

* ignauus

in posteriorē,* calx penè conditur, plaga maior fit. Reponitur autem is quoq; per manus, prius in diuersa pede & crure diductis. Et in hoc quoq; casu diutius in lectulo perseuerandum est, ne is talus, qui totum corpus sustinet, parum confirmatis neruis ferendo oneri cedat, rursusq; prorumpat. Calceamentis quoq; humilioribus primo tempore vtendum, ne *iunctura talum ipsum lædat.

* lanx

* vinctura

De Planta. C. XXIII.

PLantæ ossa iisdem modis quibus in manu, prodeunt, iisdemq; conduntur. Fascia tantum modo calcem quoq; debet comprehendere: ne cùm mediam plantam imumq; eius vinciri necesse est, liber talus *in medio relictus, materiam pleniorem recipiat, ideoq; suppuret.

* à

De Digitis. C. XXIIII.

IN digitis nihil vltrà fieri debet, quàm quod in his qui sunt in manu, positum est. Potest tamen conditus articulus medius aut summus canaliculo aliquo contineri. Hæc facienda sunt in his casibus, vbi sine vulnere ossa exciderunt. Hîc quoq; & ingens periculum est : & eo grauius, quo maius membrum est, quóve validioribus neruis aut musculis continetur. Ideoq; humeris, femoribusq; metus mortis est*, ac si reposita ossa sunt, spes nulla est. Non repositis tamen, nonnullum periculum est. Eoq; maior in vtroque timor est, quo propius vulnus articulo est. Hippocrates nihil tuto reponi posse, præter digitos & plantas & manus dixit, atque in his quoque

* :at

dilig

diligenter esse agendum, ne præcipitarent. Quidam brachia quoque & crura reposuerunt. Et ne cancri, distentionesq; neruorum orirentur, sub quibus in eiusmodi casu fieret mors matura, sanguinem ex brachio miserunt. Verùm ne digitus quidem, in quo minimum vt malum, sic etiam periculum est, reponi debet ante inflammationem, aut postea cùm iam vetus* res est. Si reposito quoque osse nerui distenduntur, rursus id protinus expellendum est. Omne autem membrum, quod cum vulnere loco motum, neque repositum est, sic iacere conuenit, vt maximè cubantem iuuat, tantùm ne moueatur, néve dependeat. In omniq; tali morbo magnum ex longa fame præsidium est. Deinde ex curatione eadem quæ proposita est, vbi oßibus fractis vulnus accesßit. Si nudum os eminet, impedimento semper futurum est. Id quod excedit, abscindendum est. Imponendaq; supèr arida linamenta sunt & medicamenta non pinguia, donec quæ sola esse in eiusmodi re sanitas potest veniat. Nam & debilitas sequitur, & tenuis cicatrix inducitur, quæ necesse est facile noxæ postea pateat.*

*nisi ante

* luxatio est.

*

FINIS.

Q. SERENI SAMONICI VITA.

*

Q. Serenus Samonicus Gordiani iunioris præceptor fuit: cuius meminit Spartianus in Caracalla, his verbis: Occisi sunt & in balneis plures, & in cœnis: inter quos Samonicus Serenus, cuius libri plurimi ad doctrinam extant. Macrobius quoque Saturnalium tertio, carmina quædam de vrbibus deuouendis in libro quinto Reconditorum Samonici Sereni reperisse se ait. Supersunt hodie hi hexametri, pręcepta Medicinæ continentes.

Q. SERENI SAMONICI, DE MEDICINA PRÆCEPTA SALVberrima.

*

MEMBRORVM *series certo deducta tenore*
Vt stet, & aßimilis medicinæ defluat ordo,
Principio celsa de corporis arce loquamur.
Phœbe salutiferum, quod pangimus, assere carmē,
Inuentumq; tuum prompto comitare fauore.
Tuq; potens artis, reduces qui tradere vitas
Nosti, & in cælum manes reuocare sepultos,
Qui colis Aegeas, qui Pergama, quiq; Epidaurū,
Qui quondam placidi tectus sub pelle draconis,
*Tarpeias arces, atq; *inclyta* templa petisti,* **indita*
Depellens tetros præsenti numine morbes, **tecta*
Huc ades, & quicquid cupido mihi sæpe*rogāti* **cupidè*
*Firmasti, * cunctum teneris expone papyris.* **locutus* * *nunc t.*

Capiti medendo.

B*Alsama si geminis instillans auribus * addas,* * *indas,*
Tum poteris alacrem capitis reparare vigorem.

Vel

Vel quæ ſeptenis cenſentur gramina nodis,
*Vtiliter * vectis, vel corno ex arbore * ſeptum,* *nectes, *fructum,
Pulegiúmve potens vna ſuper aure locabis,
*Aut illud misto * recoquens clementer aceto,* *coctum
*Cauta nare trahes: ſeu viſco * lintea nexo* *ſplenia
Induces fronti: ſeu trita gramina menthæ.
Spongia cum tepidis annexa liquoribus imbris
*Profuit: aut hedera ex oleo * colata vetusto.* * decocta
Profuit & cochleis frontem tractare minutis.
Si nocuit cerebro violentia ſolis aperto:
Sæpe chelidonia ex acido perducta liquore
Sanauit: proſunt & amica papauera ſomno,
*Si prius in lento madefacta * terantur oliuo.* * coquantur

Hemicranio medendo.

PORtio ſi capitis morbo tentetur acuto,
Allia diuerſam lana contecta per aurem
Inducta proſunt, & eodem balſama pacto:
Allia vel ternis piperis terna addita granis,
Trita lines: certam dabit hæc tibi cura ſalutem.

Porrigini depellendæ.

EST inſenſibilis morbus, ſed noxia forma,
Cùm caput immẽſa pexum porrigine ningit,
*Copia farris vti * frendentibus edita ſaxis.* * frangentibus
Hanc poterit maluæ radix decocta leuare.
Aut tu fœniculum, nitrumq́; & ſulphura viua
*Contere, deinde caput permiſtis * ablue cunctis:* * abline
Furfuribúsve nouis durum miſcebis acetum,
Vt varios crines tali des vnguine puros.
Prodeſt & tarda demptus teſtudine ſanguis,

Et prodest cedro demissus ab arbore succus.
*Desinet interea glomerari *farrea nubes,* * ferrea
Cessabitq; grauis crebræ porriginis imber.

Capillo tingendo.

QVos pudet ætatis lōgæ, quos sancta senectus
Offendit, cupiut properos abscondere canos,
Et nigrum crinem fuco simulare doloso,
His prodest acri contrita cupressus aceto,
Vel frons lentisci, vel tristia poma sabuci:
Lumbrici quoq; terrestres miscentur oliuo,
Et iuuenem præstant rediuiuo flore capillum.
Præterea niueum poterit depellere crinem,
Resina ex facili cera viscoq; coacta.
Ad rutilam speciem nigros flauescere crines,
Vnguento cineris prædixit Tullius auctor.
Si prægnans artus captiui soricis edit,
Dicuntur fœtus nigrantia lumina fingi.

Phthiriasi arcendæ.

NOxia corporibus quædam de corpore nostro
Progenuit natura, volens abrūpere somnos * admonitis, vigilesq́,
Sensibus, & monitis vigiles incendere curas.*
Sed quis non paueat Pherecydis fata tragœdi, Plin. lib. 7. cap. 31.
Qui nimio sudore fluens animalia tetra
Eduxit, turpi miserum quæ morte tulerunt.
Sylla quoq; infelix tali langore peresus Plin. lib. 7. cap. 44.
Corruit, & fœdo se vidit ab agmine vinci.
Sæpius ergo decet mordax haurire sinapi,
Vel nitro ac sale permistis, acidoq; liquore
Laxatis (vt sint simul allia) tangere corpus,

Aut

*perfunde re — Aut lacrymis hederæ, aut succo *perducere cedri.
Quin etiam furfur misto medicatur aceto.
Vnda maris lendes capiti deducit iniquas,
Et quicquid cerebri defendit sylua capilli.

Prurigini, papulis, ac scabiei arcendis.

*inutilis — ILlotus sudor, vel *copia nobilis escæ
Sæpe graui scabie correptos asperat artus.
Ergo lutum prodest membris adhibere fricatis,
*saccatus — Quod facit ex asino *siccatus corporis humor.
Nec pudeat tractare fimum, quem bucula fudit.
Stercoris ex porco cinerem confundito lymphis,
*scabidũ — Sic *pauidum corpus dextra parcente foueto.
Proderit ex oleo puluis, quem congerit alte
Dulcibus ex latebris patiens formica laborum.
Conuenit hinc tepido lita tradere corpora soli.
*papyro — Feruentes papulas *oleo curato liquenti,
Aut acido Baccho miscebis farra lupini,
Atq; hinc in calido percurres membra lauacro,
Pruritus autem falsos leuat humor aceti,
*auidi — Siue maris *rabidi sudor, cochleæq; minutæ,
Quarum contactu perimetur acerba libido.

Phrenesi, & capiti purgando.

EX vitio cerebri Phrenesis furiosa mouetur:
Amissasq; refert, frendens amentia vires,
Siue calens febris iactatos exedit artus,
Siue meri gustus, seu frigoris efficit aura,
Conueniet calidis pecudum pulmonibus aptè
Tempora languentis medica redimire corona.
Illotis etiam lanis suffire memento.

*Ceritum sæpe horrendi medicantur odores,
Atq; ideo *sanos etiam curarier est par.
Purgatur cerebrum mansa radice pyrethri,
Vngitur & succis, dederit quos parua sabucus,
Expressusq; hederæ mandatur naribus humor.
Aut mistum rutæ cerebro instillatur acetum.
Non semper præsens dolor est sanabilis: ergo
Cura magis prodest venturis obuia morbis.

* Cerritũ
*insanos

De fluore capillorum, & maculis capitis tollendis.

DEfluit expulsus morbo latitante capillus,
Si rarò *lauitur, seu vis epota veneni,
Seu salamandra potens, nullisq; obnoxia flãmis,
Eximium capitis tactu deiecit honorem.
Nonnunquã variant maculæ, paruisq; parumper
Orbibus aspersum ducit noua vulnera tempus:
Viperea pellis cinerem his *addito *rebus,
Roboreásve pilas vrsino iungito seuo,
Vel testudineo mala permulceto cruore.

* eluitur.
* apponito
*morbis.

Humoribus, & perfrictionibus medendis.

SAepe ita peruadit vis frigoris, ac tenet artus,
Vt vix quæsito medicamine pulsa recedat.
Si ranam ex oleo decoxeris, abijce carnem,
Membra fiue: parili sanat ratione rigorem
Vrticæ semen, præceptaq; frigora vincit.
Et ceruina potest mulcere medulla rigorem.
Decoctum raphani semen cum melle vorabis,
Siue fel vrsinum tepefacta dilue lympha.

*fotu,	Proderit hoc *potu, seu caßis ostrea testis
*dabunt	Vsta *dabit cinerem, qui pro sale sumptus in escis
* Discu- tiet	*Decutiet gelidum calefacto vertice virus.
*mulsum,	Nonnullus liquidum sumit *mulsumq;, sinapi,
atq; sin.	*Atq; palato agitat retinensq;, *vomensq;.
*Idq;	Allia nonnulli mandunt, oleive liquore
*vomensq;	Perfundunt calido cerebrum, nasiq; latebras.
	Quidam lactucæ credunt prodesse sapores.
	Curandi modus hic & suauis & vtilis idem est.

Elephantiasi prope llendæ.

Est elephas morbus tristi quoq; nomine dirus,
Non solum turpans infandis ora papillis,
Sed cita præcipitans funesto fata veneno.
Huic erit aduersus cedri de cortice succus,
Mustelæq; cinis, vel fusus sanguis ab illa.
Nonnulli dixere serum prodesse bibendo.
Mentastri folium potu, appositumq; salubre est.
Nec frustra bulbos & sulphura iungis aceto.
Præterea nitrum debes cum melle iugatum
Spargere lacte bouis, varias sic vngere frontes.
Cerussam, & chartam, quã gẽs Aegyptia mittis,

*Tunde	*Thure simul misceq; oleũ, quod flore rosarum
*& sic	Conditum est: line sic faciem, *sic redde salutem,

Cutis & faciei vitiis propellendis.

Inuida si maculet faciem lentigo decoram,
Nec prodesse valent naturæ dona benignæ,
Erucam atq; acidum laticem simul illine malis.
Proderit & bulbus mellis dulcedine victus,
Crudáve dulcacido miscebis rapa liquori.

Sanguis

Sanguine vel leporis morbus delabitur oris.
Frons salicis cum flore suo contrita medetur.
Sepiolæ cineres ex ossibus omnia* tollunt. *sanant.
Cygneos adipes, hilari misceto Lyæo,
Omne malum propere maculoso ex ore fugabis.
Horrebit si liuor atrox, aut nigra cicatrix,
Attrito sapone genas purgare memento
Rugarum sulcos lentisci mastiche tendens.
Si verò vitium est quod ducit ab impete nomen,
Hoc matutina poteris cohibere saliua,
Seu folio platani, quod mansum mane vorabis.
Fœda fluunt curui quæ purgamenta cameli,
Vrentur, cineremq; dabunt, iungentur aceto
Mascula thura simul, diuinaq; cura valebit.

Aurium vitiis succurrendis.

CVm sæuus teneras dolor alte sauciat aures,
Fraxinea in flammis fundit quē talea succū
Instilles, siue obscœnos ex virgine rores,
Aut succum ex folio, dederit quem populus alba.
Sæpe chelidoniæ rapidum sociatur acetum,
Adiunctoq; nitro procedit cura salubris.
Mentastri liquor expressus conducere fertur,
Infectum violis oleum bene consulit auri.
Annosa rubros si legeris arbore vermes,
Ex oleo tere, sic tepidos infunde dolenti.
Si verò obtusa sensus *remoretur in aure, *moriatur
Lumbricos terræ, seuumq; ex ansere rauco
Excoque: sic veterem poteris depellere morbum.
Felq; bouis surdis etiam prodesse loquuntur,

Si iungas olidæ graue quod minxere capellæ.
*Si verò *incautas animal penetrauerit aures,*
Proderit admisto pauidi fel muris aceto.
At si lympha nocens peruaserit, anseris aptus
Immittetur adeps ceparum non sine succo,
Qui grauis est oculis, sensum tamẽ auribus auget.
Vis & Phœbigenæ diuinam discere curam,
**Sitq́; vel annosis confecta doloribus auris,*
Allia tum septem numero, septemq́; lupinos
Cretaceam dabis in testam, tum delphica frondis
*Addatur, misto totum *feruescat aceto,*
Doctus eris tepidos illinc immittere rores.

* in patulas

*Si qua

* vt feru.

Oculorum dolori mitigando.

Sũma boni est alacres homini cõtingere visus,
Quos quasi custodes, defensoresq́; pericli
Prospiciens summa natura locauit in arce:
Sic tamen vt nullos paterentur desuper ictus,
Atque supercilio pauidi tegerentur opaco.
Sed dolor immeritum lumen si forte lacessit,
Lana madens oleo noctu connectitur apte,
Viuentísve nepæ lumen gestatur amicum.
Ex folio caulis cineres, confractaq́; thura
Et laticem Bacchi fœtæ cum lacte capellæ
Desuper induces, atq; vna nocte probabis.
Hyblæi mellis succi cum felle caprino
Subueniunt oculis dira caligine pressis,
Vettonicæ mansus siccabit lumina succus.
Si tenebras oculis obducit pigra senectus,
Expressæ marathro guttæ cum melle liquenti

Deter

Detergere malum poterunt, vel vulturis atri
Fella, chelidoniæ fuerint quîs gramina mista,
Hæc etiam annosis poterunt succurrere morbis.
Fel quoq; de gallo mollitum simplice lympha
Exacuet puros dempta caligine visus.
Siue columbarum fimus miscetur aceto,
Seu fel perdicis parili cum pondere mellis.
Vina Chelidoniæ simili ratione iugantur,
Efficiuntq; suo præclaros vnguine visus.
Aspera quinetiam mulcent & rupta reducunt.
Si genus est morbi, miserum quod lumen adurit,
Hic calor infuso mitescit lacte canino.
Anguibus ereptos adipes ærugine misce,
Hi poterunt ruptas oculorum iungere partes.
*Si verò horrendum ducent glaucomata *peplum,* **plūbum.*
Spiritus alterius prodest, qui grana cumini
Pallentis mandens visus exhalat in ipsos.
*Si tumor *insolitus*typho se tollat inani,*
Turgentes oculos vili circumline cœno.

**infestat, rufos & gliscit in orbes,*
**topho*

Dentium vitio, & oris fœtori medendo.

HAud facile est acrem dētis tolerare dolorē,
Quo magis est æquū medicā pernoscere curā.
Cum Baccho violas decoxeris, ore teneto,
Mansus item prodest succis oleaster acerbis:
Hinc oscedo fugit, linguæ quoq; vulnera cedunt.
Cum vino piper & nitro tepidum inde dolenti.
Sæpe chelidoniæ succo vel lacte capellæ
Sanescunt dentes, aut tauri felle iuuantur.

Aut acidi latices clauso voluuntur in ore.
Manditur apta rubus gingiuis, & bona labris
Lentiscus myrtusq; emendant oris odorem.
Quod verò assumpsit nomen de dente fricando,
Ceruino ex cornu cinis est, aut vngula porcæ
Torrida, vel cinis ex ouis, sed non sine vino,
Muricis aut tosti, vel bulbi extincta fauilla.
Ambitiosa putas, sunt ista salubria cunctis.
Exesos autem dentes si forte querêris,
Vre fimum muris, patulis & hiatibus adde,
Vel cinerem dentis ceruini extinguere aceto
Conuenit, atque cauis immittere partibus apte.
Prodest & puluis lumbrici corpore tosto.
Ora ambusta cibo sanabis lacte canino.
Sæpe etiam gelida gingiuas collue lympha,
Dentibus vt firmum possis seruare vigorem.
Si verò infandum proserpit ad intima vulnus,
Permisceto salem parili cum pondere thuris,
Hinc tractato locũ, miram experiere medelam.
Aut tu sume pilam quæ caudis hæret ouinis:
Hæc siccata dabit molles, & fracta farinas,
*Huius & *attritu tetrum mulcebitur vlcus.*

* *attactu*

Vuæ, faucibus, collo, & quæ mollienda sunt, medendis.

AEgrescunt teneræ fauces, cùm frigoris atri
Vis subijt, vel cùm ventis agitabilis aer
**Vertitur, atq; ipsas flatus grauis inficit* vndas:*
*Vel rabidus clamor*fracto cum forte sonore*
Planum radit iter. sic est Hortensius olim

*Verritur
*auras:
*facto

Absump

Absumptus: caußis etenim confectus agendis,
Obticuit, cùm vox domino viuente periret,
Et nondum extincti moreretur lingua diserti.
*Ergo * omni studio quæres inhibere dolorem.* *autem al. enim
Simplicibus lymphis confunditur aërium mel,
Additur excussus niuea similagine furfur,
Decocta hæc clauso simul exercentur in ore.
Præterea fauces extrinsecus vngere prodest
*Vrsino & tauri seuo cerisq; * remißis,* *liquatis
Omnia quæ geminis æquabis lancibus antè.
*Disce etiã miram ex * humili medicamine curam.* *vili
Actiaco melli iungas agreste papauer,
Decoctumq; simul mandes, mansumq; vorabis.
Crinitæ porri radices quinque coquantur,
Hinc aqua non feruens voluatur fauce sonora,
Nec tamen in stomachũ desc̃edat gutta patentẽ.
*Si verò * adflictam languor deiecerit vuam,* * affixam
Tunc horas aliquot pronus recubare memento,
Aut illam puluis tosti releuabit anethi,
Aut cinis ex cochlea, vel torrida braßica flãmis.
Verùm angina sibi mistum sale poscit acetum,
Quod refert clauso versatum agitare palato.

De rigore ceruicis.

ATsi ceruices, durataq; colla rigebũt, (poples,
Mira loquar, geminus mulcebitur vnguine
Hinc longùm pariter neruos medicina sequetur,
Anseris aut pingui torpentia colla fouebis.
Illinitur valido multum lens cocta in aceto,
Aut capræ fimus, & bulbi, aut ceruina medulla,

Hoc etiam immotos flectes medicamine neruos.
Quos autem vocitant tolles, attingere dextra
Debebis, qua Gryllus erit pressante peremptus.

Tussi, & choleribus medendis.

NOxia si penitus cholerum sæuire venena
Perspicies, cocta lactucæ fronde leuabis.
Proderit & caules assumere sæpe madentes.
Interdum fauces tussi quatiuntur atroci,
Allia tum sumes decocta, & melle peruncta,
**Semina vel raphani permisto dulcia* melle.* (* Semine * mella.)
Aut si fraxinea semen de fronde reuellis,
**Interiora vora* vetitus contingere dente.* (* Integriora * veritus)
Ouum melle teres domitum feruentibus vndis,
Marrubiumve potes: hæc faucibus optima sumes,
Frænabisq; grauem facili medicamine tussim.

Digestioni, & stomacho medendo.

QVi stomachum regem totius corporis esse
Contendunt, vera niti ratione videntur.
Huius enim validus firmat tenor omnia membra:
At contrà eiusdem franguntur cuncta dolore.
Quin etiam (nisi cura iuuat) vitiare cerebrum
Fertur, & integros illinc auertere sensus.
Lactucæ semen nigræ quod lignea pila
Triuerit, admisto ieiunus sumito melle,
Sed cochlear trinum gustu tibi sufficit vno,
Aut tritum semen raphani, mulsumq; iuuabit:
Siue duæ partes absynthi, & tertia rutæ
Decoctis potantur aquis, siliquæq; madentes,
Semina vel marathri fœta cum lacte capellæ.

Puleg

Pulegium quoque decoctum curabit amicè.
Et potu, & fotu stomacho conducit acetum.
Seu cochleas vndis calefactas ac propè victas
Suppositis torre prunis, vinoq; garoq;
Perfusas cape sed prodest magis esse marinas.
At male digestis si crapula sæuiet escis,
Ex pipere, & calida florem de rore marino
Ebibe, seu salibus piper adde, & tenue cuminum.
*Quæ coctis *tinges epulis, & rapta vorabis.* *tanges
*Aut cubitum pergens succũ cape tristis *anethi.* *aceti.
*Ventriculis mergi raptus sal*tritus & vstus* *tostus
Tosto pane super, piperis quoq; puluere multo
**Miscentur, capies diuinum munus in istis.* *Miscetur.
Proderit hoc stomacho, victas & concoquet escas,
Grana peregrini piperis diffindito quinque
**Niliaco melli, quæ mane inserta capesses.* * Nicolao molli, vide Plin. c. 4. lib. 13.

Felli, vomitui, vel phthisi arcendis.

LVtea si crescunt, & cunctis noxia fella,
Allia parua noue, piperis tot permole grana,
Quæ cyatho diluta gari mandesq; bibesq;.
Hæc iterum septena capis, post denique quina,
Præterea caules, frondes si parua sabuci,
Decoctos sale permisces, ac iungis oliuo.
Tunc capis, ac tali auxilio fella horrida purgas.
Prosunt & pelagi latices, quos pondere iusto
Dulcibus associas lymphis, melliq; liquenti.
Et niueus prodest ex vbere succus asellæ,
Si tepido vino infundas, ac mella piperq;.* *vinum
At vomitum radix narcissi pota mouebit.
Si verò phthisis annoso sedet improba morbo,

Intritas vino cohleas hausisse iuuabit.
Proderit & veteris seui pila sumpta suilli.
Carne asinæ seuoq; capræ medicina salubris.

Mammis sanandis, vel stringendis.

*lactentia

*VBera fœcundo multum *lactantia succo*
Sæpe sibi noxæ nimium manando fuerunt:
Fæce igitur valida duri reprimentur aceti.
Post partum tumidas iniustè assurgere mammas
Interdum aspicies, harum mala commemoratur
Murinus fimus ex pluuio sedare liquore.
Sin autem clausas penitus dolor angit acerbus,
Lumbricis terræ turgentes vnge corymbos.
Si castigatas studium est præstare papillas,
Ex hedera sertis ambas redimire memento
Protinus, & raptas fumis mandare coronas,
Anseris aut seuum pariter cum lacte tepenti,
*Aut ouum *illinito tulerit quod garrula perdix.*
Præterea pluuio decocta papauera rore
*Hærescunt multis pòst *dissoluenda diebus.*
Vis & Phœbigenæ cælestia sumere dona,
*Vbera cùm tetris laniata doloribus *horrent?*
Nauis ramētū, & quæ nomine prasion herba est,
Et quæ vulgari sermone Insana vocatur,
Græcos hyoscyamum propria scito dicere lingua,
Nec non & calami radix, lapathiq; legumen
Mista dabunt miras (experto crede) medelas.

*aliàs, impositum
*absoluenda
*vrgent?

Reiectioni cibi, aut sanguinis *restringendæ.

SI stomachus nondum cōcoctas expuit escas,
*Et magis atq; magis vitiū *reuomēdo valescit,*

*abstinenda.
*recolēdo

Alta cedemus,* crebrumq; trahemus odorem. | *tetrumq;
Sin etiam rutilus *confertur pectore sanguis, | *fertur de
*Sorbitium m̃ethæ, raphanus vel cocta iuuabit. | * Sorbitio
Sæpe lapis teritur (Specularem nomine dicunt)
Et mistus hauritur aquis, sistitq; cruorem.
Vritur interdum raptus de *subere cortex, | *robore
Et cinis ex calido prodest epota Lyæo,
Ouorum cinis, aut cochlearum, aut deniq; *mellis, | *pellis,
* Aut mansus salicum fructus prodesse putatur, | * Aut cinis salicũ rami
Aut platani pilulas acri infundemus aceto,
Nullus erit sanguis, quem non cibus iste moretur.

Iecoris, & lateris vitiis medendis.

SI molles iecoris fibras dolor hauriet acer, (est: | ἐλελίσφακος saluia.
Protinus ex mulsa potãda elelisphacus herba
Sumitur & semen quod fraxinus alta profudit,
Vulturis atq; iecur vel ius perdicis apricæ.
Præterea simili drachma pix dura piperq;
Franguntur, sic in *mollito puluere iuncta | *molito
Egelidis miscentur aquis, recreantq; bibentem.
Absynthi quoq; decocti potabitur humor,
Si latus *immeritum morbo tentatur acuto, | *immeriti
Accensum *tinges lapidem stridentibus vndis, | *tingis al. tingens
Hinc bibis, aut aceris radicem tundis, & vnà
Cum vino capis. hoc præsens medicamen habetur. | *cilonia
Quid referam multis composita *Philonia rebus?
Quid loquar antidotũ variis? quis ista requirat?
At nos pauperibus præcepta feramus amica.
Nec non & iecoris quæretur fibra lupini,
Iungenturq; simul costum, foliumq; piperq;,
Quæ diluta mero dantur potanda Lyæo.

Est & vis morbi, quod telum commemoratur,
Cùm subito dolor insanus furit incitus ictu,
Persicon huic potum è nuce traditur interiore,
Quæ mihi cura satis casu monstrante probata est.

Spleni curando.

Q Vãdo lien tumido circumligat ilia vinclo,
*Et plenũ *splenis demõstrãt mẽbra *rigorẽ,*
Mollibus ex hederæ tornantur pocula lignis,
Hinc trahet assuetos æger quoscunq; liquores,
Aut viridis coctorum holerum petabitur vnda.
Proderit exusto fluuialis hirudo cruore,
Siue myrica potens, seu ros cum pane marinus,
Aut hederæ succus potu appositúq; iuuabit.
Nec non intactam ferro quam videris alnum.
Huic liber eripitur ferro sine, decoquiturq;,
Donec victarum pars tertia subsit aquarum.
Hinc medico potu pulsus dolor omnis abibit.
Nonnulli memorant consumi posse lienem
Eruum si semper ieiuno sumpserit ore.
Arida ficus item feruente domatur aceto,
Et trita illinitur, vel splen apponitur hædi.
Marrubium in vino potum prodesse loquuntur,
Præterea piper, ac nepetæ cum flore & anethum,
**Capparis atq; apium, buglossáq; iungitur vnà:*
Horum decoctos latices potare salubre est.
Pulegium, abrotonum nitida cum mastiche coctũ
Ac thymbræ speciẽ (quam cõmemorãt cephalotẽ)
Prædixit spleni deus Idæ posse mederi.
*Dulcia, *Plautus ait, grandi minus apta lieni.*
Splen tumidus nocet, & risum tamẽ addit ineptũ,

** splenem*
** rigore,*

** Nicolaus rapo ac boletus iung.*

** Celsus*

Vt

Vt mihi sardois videatur proximus herbis,
Irrita quæ miseris permiscent gaudia fatis.
Dicitur exectus faciles auferre cachinnos,
Perpetuoq; æuo frontem præstare seueram.

Præcordiis sanandis.

L*Anguida si duro turgent præcordia morbo,*
Miscetur mulsæ farris sextarius vnu,
Nec non & lini tunsum, siliquaq; legumen.
Hæc decocta simul, nondumq; tepentia nectes.
Aut quæ poma Cydon Cretæis misit ab oris
*Cocta *lines, durum vt posstis mollire tumorem.* *teres.
Ocyma præterea, bulbiue linuntur amari.
Proderit & lymphis corpus mersare marinis.
*Quin etiam catulum *lactantē apponere mēbris* *lactentē
Conuenit, omne malū transcurrere fertur in illū.
Cui tamen extincto munus debetur humandi.
Humanos quoq; contactus mala tanta sequūtur,
Et iunctus vitium ducit de coniuge coniunx.
*Quod superest *thridaci iunges ramenta carinæ,* *trita iunges
*Quod decem ex rebus *consit simul atq; vocatur,* *decatorthoma rite vocatur,
Mastichis addentur fractæ iam mollia farra.
*Talibus auxilijs præcordia tuta *resident.* *residunt.

Lumbis, & renibus sanandis.

C*Vm sæuit penitus hærens iniuria lumbis,*
Igne lapis candens datur exultātibus vndis,
Hoc poteris potu tristem superare dolorem,
*Aut *pice cum melli nitrum sulphurq; & acetum* *cum melle picem nit.
Succida lana rapit contacta calentibus ijsdem,
Proderit hanc ægris crebro perducere membris.
Aut caput asparagi cum vino sume vetusto,

Seu

Seu mauis appone, modus conducit vterq;.
Aut adipi mistum lumbis inducito sulphur.
Sæpe chelidoniam cum succo Palladis addes,
Farraq; quæ tremulis prosunt sudantia flammis.
Fertur amygdalinæ succus nucis esse bibendus:
Pinsitur, ac tepidis sorbebitur addita lymphis.
Aut tres ex vino cochleas feruescere coges,
Cumq; suis domibus franges, piperis quoq; grana
*Ter quinque * adijcias, potuq; iuuaberis illo.*
Furfur item parca fuerit cum feruidus vnda,
*Pòst oleo madidus *succis immittitur aptis,*
Quæ vix passuris vrentes addito membris.
*Prodest ceruinæ *vehemens natura medullæ.*
Nec nocuit ciceris cocti potasse liquorem:
*Aut mistam teneris * maluam contundito porris,*
Contritumq; simul cum mastiche confer anethum,
Quodq; decem rebus cōponi ex nomine clarū est,
His cōtinge locum. Deus hæc mihi certa probauit.

**adijcies.* **saccis* ** vrentia iungito* **medicans al. clemēs* ** madidamq; eledisphacon vndis,*

Ventris dolori mitigando.

SI dolor insanus tota desæuit in aluo,
Heminis tribus in lymphæ tu decoque tritum
In vino prius hyssopum, validam quoq; rutam,
** Aut apium, donec pars duplex desit aquarum.*
Potus erit medicus non detrectante palato.
Præterea niuei sterilis testa vritur oui.
*Quæ postquàm in * tetram fuerit conuersa farinā,*
Ex calidis potatur aquis, & pota medetur.
Nec non iungenda est vtero noua virga myricæ,
*Illæsa hæc ferro terraq; intacta *teratur.*
Aut medio ventris prodest aspergere terram,

**Atque* **tenuem* ** feratur. al. trahatur.*

Quam

Quam signauerunt vestigia pressa rotarum.
Proderit & puluis facili sub cardine raptus.
Quin etiam ex lymphis tritum potare cuminum
Conueniet, quod iam nobis documenta probarũt.
Mentha quoq; hoc pacto medicos dabit hausta sa
Cœliacos autem recreabis pane salubri, (pores.
Quem madido farre efficies, ac mollibus ouis:
*Quorum testa fero prius *euanescere aceto*
Refert, & teretes bulbos mollire terendo,
*Cumq; his Lenæi *durum potare fluentum.*

*euanescet
*clarum

Hydropisi depellendæ.

*Corrupti iecoris vitio, vel splenis, *acerbus*
Crescit hydrops, aut cùm siccatæ febre medul
Atq; auidæ fauces gelidum traxere liquorẽ, (læ
Tum lympha interius vitio gliscente tumescit,
Secernens miseram proprio de viscere pellem.
Conueniet teneræ radix decocta sabuci
In geminis calidi cyathis potanda Lyæi.
Nec non & tepidis conuolues corpus arenis.
Appositúq; lenes nepetæ, gustúq; iuuabunt.
*Helleboro quoq; purgatur lymphaticus *error.*
Aut huius vice quod fert semen lenta genista
*Miscetur, mulsis * & cautis ducitur vndis.*
Sæpe & scyllino pelluntur noxia Baccho.
*Est qui prævalidum *frixo sale miscet acetum.*
*Atq; olei succo *refricant *albentia membra.*
Fraxineum semen cum Bacchi rore bibẽdum est.
Nec non apposito curantur dropace membra,
*Aut calido *salicis radicem *mollit Iaccho,*
Qui subito raptos ventos, succósq; reuellit.

*acerno
*humor
*, ac haustis
*nitro
* refricat
* turgẽtia
*filicis
*mollis

Vnguine quo frangit vires languoris aquosi.

Ventri molliendo.

Specie, id est qualitate.
*cum adstricta
* Mercurialis.

SAepe cibi specie, vitio vel corporis ipso,
Potibus aut duris restricta morabitur aluus.*
*Vincetur talis mora gramine * Mercuriali,*
Cuius aquam cocti minimo cum melle bibemus.
Prunaq; conueniunt, quæ mittit clara Damascus.
Multos præterea medici componere succos
Assuerunt: pretiosa tamen cùm veneris emptum
Fallêris, frustraq; immensa nomismata fundes.
Quin age, & in tenui certam cognosce salutem.
Aut igitur tectum lana supponis alumen,
Aut edis in patinis teneræ decocta sabuci,
** Vel cum lacte capræ salsum mulsumq; capesses.*
Crede tamen potum meliorem lactis equini.
Dicitur hic validos asinæ peruincere succos.
Syluestris fici lacrymam prodesse loquuntur.
Quodq; satis melius verbis dicemus Horati
Mugilis, & viles pellent obstantia conchæ.
Sed cochleas prius est vrtica aut furfure pasci,
Purior hinc gustus noxa sine mouerit aluum.
*Sæpe thalassomeli * iuctum cumulauimus imbri.*
Hac purgant, parili fuerint si pondere mista.

* V. salsum mulsumque capræ cum lacte capessis.
*adiecto

Solutioni ventris, & dysenteriæ compescendæ.

TAm varij casus mortalia secla fatigant,
Vt sint diuersis obnoxia corpora morbis.
Sæpe etenim nimio cursu fluit impetus alui,
Frænat commisto cùm feruet brasica vino.
Aut cerasi victum longo iam tempore pomum.

Succus

Succus aminææ vitis cum pane medetur,
Vel bene permiſtum calida potatur acetum.
Vile quidem, facile factu, tamen vtile opinor,
*Si *lædunt medica data purgatoria dextra,* *lentent
Adiecto piperis medicatur puluere calda.
Sin autem longo decurrent intima fluxu,
Atq; immane malum multo iam tempore gliſcit,
Torridus ex vino cortex potabitur oui.
Ramentum niuei credunt prodeſſe elephantis.
Arbore Pyramea cortex directa coquetur
Axe ſub æthereo, ſic nigro miſta Lyæo
Immenſum poterit potu retinere fluorem.
Numinis aut iuſſu cedrum cum maſtiche miſces,
Mollitamq; picem, & raſum de nauibus vnguen,
Languida quo fidens medicamine mẽbra fouebis.
Proderit & pueris quos dentis origo fatigat,
Caſtaneas coxiſſe nuces, & ſorba vetuſta,
Atq; api[illegible] caulesq́;, rubus quos fundit acuta,
*Potio [illegible]ndam *conſumpta morabitur aluũ.* *cũmſumpta

Lumbricis & *tineis purgandis. *tanijs

QVid non aduerſum miſeris mortalibus addit
*Natura, interno cũ viſcere *tinea ſerpens,* *tania
Et lumbricus edax viuant inimica creanti?
Quod genus aßiduo laniat præcordia morſu.
Sæpe etiam ſcandens oppletis faucibus hæret,
Obſeſſasq́; vias vitæ concludit anhelæ.
Ergo cinis cornu ceruini proderit hauſtus,
*Vel nepetæ *tritum ex vino vel lacte capellæ,* *intritum
Nec non & ſuccus medici potatur aceti.
*Prodeſt præterea cum Baccho perſica *frondis.* *frons: &

Democritus memorat menthæ conducere potum.
Sumitur abrotonum, necnon & vile melanthum.
Allia per ſeſe ſanant, aut ius coriandri.
Quin & marrubium decoctum hauſtúq; iuuabit,
Pulegiúmve potens, & agreſte iugatur anethū,
Syntheſis hæc prodeſt vnda mollita calenti.

Colo ſedando.

*colum *CVm* colus inuiſū morbi genus intima carpit,*
Mande galeritā volucrē quā nomine dicit,
Aut pauidi leporis madefacta coagula pota.
* nepetam *Siue apio* nepetas tereti cum maſtiche iunges,*
Nec non & ſpecies ambas redolentis anethi,
Quarum decoctos patiens haurito liquores.

Veſicæ, & calculo purgando, & vrinæ prouocandæ.

SI cui veſicæ tardus cunctabitur humor,
Hæc mora rumpetur vino peruicta vetuſto,
Prodeſt ex paruis acinos potare ſabucis,
*intrita *Aut hederæ ſuccum, aut lacrymoſi* trita ſinapis.*
Nec non reſinas ex oricia terebintho
In ſpeciem eruiliæ paruos glomerabis in orbes,
Quos ternos tepida miſtos hauſiſſe medela eſt.
Quondam etiam nimio præceps vrina fluento
Irrigat exuuias, obſcœncq; inficit imbri:
Ergo cinis cornu ceruini proderit hauſtus.
* intritū *Vel nepetæ ex vino* tritum, vel lacte capellæ.*
*iuuabit *Tum leporis cerebrum ex vino potare* decebit.*
Si dolor internam veſicæ concoquit aluum,
Subueniet radix frondoſæ epota cypreſſi,
Pulegiúmve potens domitum feruentibus vndis.

Si

Si verò in lapides densus conuertitur humor,
Qui retinet cursus, gemitumq; dolore frequentat,
*Saxifragam seu*fontigenam succurrere credunt.* * *sphōgitē*
Præterea semen myrti syluestris Iaccho,
Atq; oleo mistum bibitur, nec desit acetum,
Vinaq; sumantur fricto condita cumino:
Siue palumborum capitur fimus acre ferorum
Dulcacidis sparsum succis tritumq; solutum.
Necnon obscœnus capræ potabitur humor:
Obruit hic morbum, labefactaq; saxa remittit.

Conceptioni, & partui.

IRrita coniugij sterilis si munera languent,
*Et sobolis spes est, multos*iam vana per annos,* **dum*
Fœmineo fiat vitio res, nécne, silebo:
Hoc poterit quartus magni monstrare Lucreti.
Sed natura tamen medicamine victa potenti
Sæpe dedit fœtus studio curante paratos.
Aut igitur leporis consumit fœmina vuluam,
Aut ouis in stabulis fractas cū ruminat herbas,* * *carptas*
Pendentem spumam molli deducit ab ore,
Atq; illam meminit misto potare falerno.
Mercurialis item capitur communiter herba:
Si cubitum noctu coniux festinet vterq;.
Atq; vbi iam certum spondet prægnatio fœtum,
Vt facili vigeat seruata puerpera partu,
Dictamum bibitur, cochleæ manduntur edules,
**At qui olim mēses minus octo moratus in aluo,*
**Irrumpit thalamos, & nexus soluit inertes:*
**Pulegij quoq; purgati tunc conuenit imber,*
Cuius opem veram casus mihi sæpe probarunt.

* *Aut cùm*
**Erumpit thalamis*
Qui, i. baudi partus.
**Pulegio admixto venit embryo necti us aceto.*

Quinetiam stercus supponunt vulturis atri,
Sentiat, sub audi fœmina. *Sentiat vt minime partus quam proximus vrget.*
Oua etiam rutæ & fragili miscentur anetho,
Quæ diluta simul vino atque exhausta medētur.

Profluuio cuiusq; sanguinis, & matrici subueniendæ.

SI modicus pleno manat de corpore sanguis,
Subuenit: at nimius cū vita funditur ipsa.
Quapropter multo naris completa cruore
Cùm fluit, attritus cimex conducit odore.
Lana oleo madefit, sed nondum lauta, rosato:
** densior auras.* *Hæc datur in nares, vel claudet * densius aures.*
*Contritis prodest cochleis * perducere frontem,*
** obducere* *Aut galli cerebro, vel sanguine tinge columbæ.*
Quòd nisi supprimitur sāguis, potādus & ipse est.
Præterea Pharijs caput emetire papyris.
Detrahe quod superest, aliò genitalia necte.
** vinclis* *Fœmineas prodest * illinc vincire mamillas,*
Menstruus immenso si profluit impete sanguis.
Succida lana malos remoratur subdita cursus,
Mortua quinetiam producit corpora partu.
Sed quacunq; fluit vis immoderata cruoris,
** Subernus* ** Subereus cortex calidis potatur in vndis*
Antè minutatim studio vincente terendus.
Pulegij calido purgatur fœmina potu.
Sed si forte cruor clausa cunctabitur aluo,
Aut molles nepetæ, aut rutæ quæcunq; bibentur,
** At si* ** Aut si puniceos fundit vesica liquores,*
Marrubium ex passo tritum perfunditur vndis:
** liquorē.* *Hi poterunt haustus rutilum purgare * colorem.*

Rest

Relliquias partus* eadem tibi detrahit herba. *dictamū detr.
Quòd si fœminei properabit sanguinis imber,
Est qui frustra molæ percussu decutit vno,
Quorum aliquod lanis tectū ad præcordia nectit,
Hæc simul incantans sisti debere cruorem,
Vt lapis illæ viæ* solitos iam destitit* orbes. *solito *orbe.

Internecandis, quæ oculos impediunt.

M* Obilis hirsutas horret lasciuia setas, * Mollis &
Et gaudet rapto nudari flore pilorum.
Sed bona nonnunquam vellendi caussa videtur,
Corpora cùm releuat, ratio manifesta salutis.
Namq; oculos infesta pilorum tela lacessunt,
Quodq; illis dederat vallum natura tuendis,
Inde inimica seges proprios desæuit in orbes.
Ergo locum crinis vulsi continge cruore,
Quē dat auis, tremulis simulat quæ pellibus alas.
Præterea quascunq; voles auertere setas,
Atq; in perpetuum rediuiua* occludere tela, *obducere
Corporibus vulsis saniem perducito ranæ,
Sed quæ parua situ est, & rauco garrula questu.
Necnon* quæ stagnis cessantibus* hæsit hirudo *è
Sumitur, & viuens samia torretur in olla, * exoß
Hæc acidis* iungit permista liquoribus artus, * vngit
Auulsamq; vetat rursus* percrescere syluam. *procrescere al. succrescere

Omnibus obscœnis medendis.

DIcendū, et quæ sit mēbris medicina pudēdis.
Lāguidus antiquo purgatur penis Iaccho,
Ac super illinitur fœcundæ felle capellæ.
Mane nouo myrti frondes commandere prodest
Cui dolet, atq; illas in vulnus* despuat ipsum. *despuere

Fæce etiam vini genitalia lauta leuantur,
Et tumidos testes nereïa lympha coërcet,
Vel bulbi ex mulso, vel cera immista cupresso,
*Aut faba cum * tepidis Bacchi decocta fluentis.* (* tepuit)
Ramicis immensum fertur cohibere tumorem
Far madidum lympha, & ferali fronde cupreßi,
*Vnde etiam * potu frons hæc memoratur amica.* (* ex fotu)
Sin autem existit durum tibi glandibus inguen,
Proderit induci cochleas cum melle minutas.
Obscœnos si pone locos noua vulnera carpent,
Horrentum mansa curantur fronde ruborum.
At si iam veteri succedit fistula morbo,
Mustelæ cinere immisso purgabitur vlcus,
Sanguine seu ricini quem bos gestauerit antè.
Herba chelidoniæ fertur cum melle mederi,
Herbaq; cum seuo folijs de mille vocata.

Ischiæ, & articulari morbo.

SAepius occultus victa coxendice morbus
Perfurit, & gressus diro languore moratur,
Populus alba dabit medicos de cortice potus,
Necnon & teneræ gracili de fronde genistæ
Arreptos caules, acidoq; liquore madentes
Sumere conueniet, rubiam quoque ducere potu,
*Aut in * aminæo cochleas haurire Lyæo.* (* aliâs, Bythino: vel, irino)
Si verò articulos tabes inimica per omnes
Hæserit, ex ficu betas ac melle ligabis,
Vel pelagi latices simul & baccheïa dona
Sumere curabis, nimio sed parcito vino.
Ennius ipse pater dum pocula siccat iniqua,
Hoc vitio tales fertur meruisse dolores.

Furun

Furunculo medendo.

CVm sanguis nimius puri commistus atroci
Aestuat, & papulas altè sustollit acutas,
Resinam misces, & saxis ordea fracta.
Conspersa hæc tepidis apponere conuenit vndis.
Vis & * hyoscyamum ceræ seuoq; iugatum
Nectere, non minus hæc poterit medicina iuuare.
Prætereaq; fimum ex gallo quod legeris albo,
Imbribus ex acidis fidens appone dolenti.
Auribus aut pecudum molles expromito sordes,
Vnguine quo fotis dabitur medicina * papillis.

* hyoscyami semen seuumq;

* papullis.

Carboni * medendo.

* tollendo

HOrrēdus magis est, perimit qui corpora, carVrit hic inclusus, vitalia rūpit acerbus: (bo:
Hunc veteres quondam varijs pepulere medelis:
Tertia nanq; Titi simul & centesima Liui
Charta docet ferro talem candente dolorem
Exectum, aut poto raporum semine pulsum:
Infecti dicens vix septem posse diebus
Vitam produci: tanta est violentia morbi.
Dulcacidum * laticemq; cumini semine iunges,
Atq; fimum pariter Paphiæ compone columbæ.
Hinc line * diruptas partes, & clausa venena.
Præterea triti referant * & operta lupini.
Nonnullus calcem viuam dissoluit aceto,
Fumantemq; niuem papulis apponit acerbis.
Est qui gallinæ perducat stercore corpus.
Allia vel piperi parcè commista linuntur
Pythagoræ cognata leui condita cumino.
Proderit & madida fermentum polline turgens.

* laticem cum lini

* corruptas

* adoperta

Pani, vomicæ, & strumæ depellendis.

*vomit

*SVnt alij quos dura *mouet natura tumores*
Non minus horrendi, sed non ita perniciosi.
Vomica qualis erit, vel eidem proxima quædam:
Simplice resina miscebimus hordea tusa,
Et mulsos amnes, & purgamenta columbæ.
His bene decoctis languentia membra fouentur.
Mollis odorato faba iungatur coriandro.
*Proderit *appositum, mollitq; aperitq; tumorem.*
Aut de phasganio radix decocta palustri,
Quæ salis admisto tondetur condimento.
Proderit & mansum quod traxeris arbore viscū.
Gramen hyoscyami ceræ seuoq; vetusto
Concilia, mistisq; locos perduce dolentes.
Exercere etiam corpus medicina potens est,
Ouum defundes in fictile, deinde putamen
Marrubij succo implebis, pòst melle liquenti
Omnia consociata tepenti prospera potu
Sumuntur, reserantq; malum purgatq; leuantq;.

*apposi-tu.

Igni sacro * demouendo.

*remouendo.

ἐρυσιπέλας Græcis dicitur, vulgo ignis diui Antonij.

ESt etiam morbi species, quæ dicitur ignis,
Lāguida quo multo torrentur mēbra calore,
Vel tu vicino seuum bouis igne remittis,
Mollitumq; lines, vel oloris fæcibus oua,
Sed non cocta dabis, sic torrida membra fouebis.
Lumbricus terræ misto inducetur aceto,
Aut parili noua ruta modo, sed iungis oliuum,
Ouaq; cum betis prosunt sæpe illita tritis.
*Allia dant cinerem *sociato oleoq; garoq;,*
Vnguine quo gliscens deponet flamma furorem.

Fæcibus, id est, excrementis, siue pinguibus, hoc est, adipe.

*hunc soc. al. sociandum

Sæpe

Sæpe chelidoniæ pars candida iungitur oui,
*Quæ modico *potu, sed vili trita capesses,* *in potu.
Admiscere memor lymphas amnemq; falerni.

Podagræ depellendæ.

*Q*Vædã sũt rabidæ medicamina digna podagra.* *Quædã haud sunt
**Cui ter * tricenas species Epidaurius ipse* *Necther, cui undenas
Dixit inesse deus, requiem tamen indere morbo *trigeminas
Fas erit, & tristem saltem mulcere dolorem.
Ergo age, & arreptũ salicis frondemq; librumq;
Cum vino tere, sic contractos perline neruos.
At cùm prima mali sese ostentabit origo,
Feruida non timidis tolera cauteria plantis,
Seminecísve hirci reserato pectore calces
Insere, sic diræ reprimes primordia pestis,
Aut si corruptus persederit altius humor,
Trita cupressus ibi Baccho iungetur acerbo,
Panibus & teneris, cohibebitq; addita questus
Parua sabucus item hircino collita seuo,
Triticeæq; acido manantes amne farinæ,
*Aut *nitidum ranæ decoctum viscus oliuo,* *nitido
*Siue chelidoniæ succus *sale mistus aceto.* *, sed
*Sũt quibus apposita siccatur*hirundine sanguis.* * hirudine
Non audita mihi sit fas, sed lecta referre,
*Hoc quidam*raptus morbo per tempora mesis* * rabidus
*Vicino plantas frumenti*presit aceruo,* *mersit
Euasitq; grauem casu medicante dolorem. Vide Plin. lib.22. c.25.

Vulneribus ferro, aut verberibus factis.

NAturæ vitijs medicas obiecimus artes,
Nunc & fortunæ iaculis obsistere par est.
Si cui forte lapis teneros violauerit artus,

Necte adipes vetulos & tritam chamæcisson,
Nec pudeat luteæ stercus perducere porcæ.
Sin autem sæuo laceratum est verbere corpus,
Tum lixiua cinis ceras dissoluit & oua,
Admistoq; oleo vibices comprimit atras.
Si verò infrænus manat de vulnere sanguis,
Purpura torretur conchyli perlita * fuco, (*succo,)
Huius & atra cinis currentem detinet vndam.
Verrucæ quoq; desectæ frænare cruorem
Dicitur ambustus tyrio de vellere puluis:
Præterea nimios reserati vulneris amnes
Peniculi cinis astringit vel fimbria porri.
Siue fimus manni cum testis vritur oui,
Et reprimit fluidos miro medicamine cursus.

Vulneribus quibuscunque casibus factis.

Tam varia humanæ sũt vulnera cõditionis,
Vt nequeam proprias cũctis ascribere curas.
Iisdem igitur monitis casus * armabimus omnes, (* sanabimus)
Sic tamen vt nullus medicinam * clauserit error. (*excluserit)
Ergo, modus quicunq; obtingit vulneris atri,
Contritus cum melle dabit medicamina bulbus:
Herbaq; quæ folijs nomen de mille recepit,
Appositu prodest adipi permista vetusto.
Succida cum tepido nectetur lana Lyæo,
Ambustæ'ue cinis complebit vulneris ora.
Concludit verò vel frons vel ramus ab vlmo,
* At succis hederæ pulchrescit fœda cicatrix. (*Vt)

Hominis ac Simiæ morsui.

Siue homo, seu similis turpissima bestia nobis
Vulnera dente dedit, virus simul intulit atrũ,

Beton

Betonicam ex * *duro prodest assumere Baccho.* *puro
Necnon & raphani cortex decocta medetur,
Si trita admorsis fuerit circumlita membris.

Serpentium morsibus, & *viperinis excludendis. * venenis

CVspide nõ quisquã lõgæ neq; cæde * *carissæ,* * sarissæ,
Fulmine nõ gladij, volucris nec felle sagittæ
Quam cito vipereo potis est affligier ictu.
Quare aptam dicamus opem, succosq; medentes.
* *Quem nocuit serpens, fertur caput illius apte* * Cum al. Qua
Vulneribus iungi, sanat quem sauciat ipsa:
Vtq; Larissæa curatus Telephus hasta.
Proderit & caulem cum vino haurire sabuci,
Aut coctum raphani librum tritumq; ligare,
Siue etiam excelsa folium de mole cupreßi,
Aut tithymallus atrox vulnus contrita perungit.
Carduus est nondum * *doctis fullonibus aptus,* *tactis
Ex illo radix tepido potatur in amni.
Ceruino ex fœtu commista coagula vino
Sumuntur, quæ res membris agit atra venena.
Aut ferulæ radix potatur in imbre Lyæi,
Betonicæ ve leues, gallinæ aut iura vetustæ.
Si verò horrendum vulnus fera fecerit aspis,
Vrinam credunt propriam conducere potu,
Varronis fuit ista senis sententia: necnon
(Plinius vt memorat) sumpti iuuat imber aceti. Plin. 29. cap. 6.
Dicendum, & quæ sit præcox medicina timenti,
Cautio: nanq; potest diros præuertere morsus,
Si iecur exectum tardo de vulture portes:
Erucis aut si totos perduxeris artus,

Quas

Quas prius attritas vehementi ſpargis aceto.
Aut tu ceruina per noctem in pelle quieſces,
Aut genere ex ipſo dentem portabis amicum.
Toxica præterea qua ſint pellenda medela,
Expediam: ſanguis poterit prodeſſe caninus,
Qui facili potu antidotos imitatur honeſtas.
Vis & mirificos cautus prædiſcere odores,
Accenſis quibus arcetur teterrima ſerpens,
Aut ſtyracem torres, aut diri vulturis alam,
Vel nepetam, aut frondem rigidæ ſtirpéq; myricæ.

Ictibus Scorpij, & morſibus Muris cæci, vel Aranei.

SVnt minimæ ſpecies, ſed diræ vulnere peſtes,
Quæ magis in tenui latitantes corpore fallũt:
Scorpius vt grauis eſt & araneus, hæc mala ſem-
*Captant ſecuros multa iam nocte *ſopores, (per* — *ſopore,
Et documenta dedit nobis proſtratus Orion,
*Magna quòd exiguis perimãtur *ſæpe venenis.* — *membra
Et quum vulnus atrox incuſsit ſcorpius ardens,
Continuo capitur, tunc digna cæde retuſus,
Vulneribusq; aptus, fertur reuocare venenum.
Aut calidis pelagi lymphis loca læſa fouentur,
Siue meri potu diſſoluitur improba peſtis.
Ad cunctos autem morſus ictusq; minorum
*Caſeus aptus erit *ſimæ de lacte capellæ,* — *pauidæ
Cumq; hoc abſumi debebit origanus herba:
Hæc duo mirificis curabunt icta medelis.
*Necnon *peniculo calidum annectetur acetum,* — *fœniculo
Aut viuum ſulphur ſicca cum fæce Lyæi.
*Exiguo piperis cerebrum conſpergito *galli,* — *melis

Quo

Quo lita ſaneſcunt depulſo membra dolore.
Sin autem muris nocuit violentia cæci,
Quæ ſola ſignauit voluendis orbita plauſtris,
Illinc, mira datur vili de puluere cura.

Subitaneo dolori, febri, atque oſtocopo.

NOnnũquã exiſtit ſubiti noua cauſa doloris,
Cuius origo latet, veris reprimenda medelis.
Nanq; chelidoniam miſto ſale nectere prodeſt,
Velleráq; infuſo recalentia ſulphure ſanant.
Oſtocopon lento conducit melle perungi.
Sin autem calidæ depaſcent corpora febres,
Tunc apij ſuccus leni ſociatur oliuo.
Membra lines, fotúq; ferus mulcebitur ignis.
Nec ſpernẽdus adeps, dederit quem beſtia melis.
*Seminecis * cerui lacrymam miſcere liquori* **vitis*
*Conuenit, atq; artus * illinc mulcere * calentes:* **illo hinc* **dolentes:*
Sic lacerat morbum, bilemq; reuoluit in aluum.
Præterea chymum ſtomacho deſiccat iniquum,
Quæ magis atq; magis promittũt corpora claudi.
Febribus at longis galli noua iura vetuſti
Subueniunt, etiã tremulis medicantia membris.

Quartanæ typo medicando.

NEc tu crede leuem dilato tempore febrem,
Quæ ſpatium ſibi dat, magis vt ceſſando ca-
Lethali quæ graſſatur quartana calore, (leſcat,
*Ni medicas adhibere manus * curemus & herbas.* **diſcam'.*
Allia non pudeat terno cum cimice trita,
Et diluta mero medijs haurire diebus.
Aut facilem iecoris murini ducere fibram,

*puri Quattuor vi*duri iungantur ſcrupula Bacchi.
Mira eſt abſinthi cum ſimplice potio lympha.
Sume tribus digitis apprehenſum ſemen anethi,
Tantundem marathri, mulſum nec deſit aceti,
In cuius cyatho prædicta ſalubriter hauris.
Mæoniæ Iliados quartum ſuppone timenti,
Aut leporis trepidi diluta coagula trade.
*vel Prodeſt & potus, *ſed mulſus, Doridis humor.
Quidam etiam miranda ferunt veniente calore,
Iurantes ludum Veneris munusq; petendum.
Sed prius eſt oleo partus ferueſcere ranæ,
*Ex *In triuijs, illoq; artus perducere ſucco.

Tertianæ typo medicando.

EST etiam alternis febris rediuiua diebus
Tempora diſcernens quaſi iuſtæ pōdera libræ.
Vt poßis igitur talem prohibere furorem,
Inuolues cera pallentis grana cumini,
Puniceæ pelli, hoc eſt, malicorio, quæ teſta eſt mali punici. Puniceaq; indes pelli, colloq; ligabis.
Pulegij ramus lanæ velatus amictu
Tempore ſuſpecto medicos præbebit odores.
Præterea tritus cimex potatur in ouo
Horridus attractu, ſed guſtu commodus apto.

Quotidianæ typo medicando.

AT qui continuis non ceſſat adire diebus,
Sed tātū certas morbus diſcriminat horas,
Triticeum metuit granū (ſi credere dignum eſt)
Quod latitans fracto fuerit ſub pane repertum,
Nec non oſſa iuuant ſeptis inuenta domorum.
Conuenit hæc tereti pendentia ſubdere collo.
Multaq; præterea verborum monſtra ſilebo,

Nam

Nam febrem vario depelli carmine posse
Vana superstitio credit, tremulæq; parentes.

Hemitritæo depellendo.

MOrtiferũ magis est, quod Græcis hemitritæũ
Vulgatur verbis, hoc nostra dicere lingua
Non potuere ulli, puto, nec voluere parentes.
Inscribis chartæ, quod dicitur Abracadabra,
*Sæpius & subter repetis, sed detrahe * summam,*
Et magis atq; magis desint elementa figuris
Singula, quæ semper rapies, & cætera figes,
Donec in angustum redigatur littera conum.
His lino nexis collum redimire memento.
Nonnulli memorant adipem prodesse leonis.
Coralium atq; crocum corio connectito felis,
Coralium vero si collo nectere velles,
Nec dubites illis virides miscere smaragdos.
Talia languenti conducent vincula collo,
Lethalesq; abigent (miranda potentia) morbos.

Figes hocvi delicet mo do, atq; ordine:

abracadabra
abracadabr
abracadab
abracada
abracad
abraca
abrac
abra
abr
ab
a

* *summæ,*
Vt

Fracturis, & luxis sanandis.

INfandum dictu cunctis procul absit amicis,
Sed fortuna potens omen conuertat in hostes.
Vis indigna nouo si sparserit ossa fragore,
Conueniet cerebrum blandi canis addere fractis,
Lintea deinde superq; inductas nectere lanas.
Sæpius & succos conspergere pinguis oliui:
Bis septem credunt coalescere cuncta diebus.
Aut veteri Baccho capræ fimus inde petulcæ,
Hoc aperit clausum, trahit hærens, sanat apertũ.
Si verò caput infestus colliserit ictus,
Ex oleo necti vestis debebit arachnes,

Nesciet

Nesciet hæc illinc (nisi cùm sanarit) abire.
Quòd si luxa suo decedant membra tenore,
Vrere fœmineos crines, ac iungere seuum
Congruet, ac tali medicamine mota ligare.
Aut malum ex pingui tritum apposuisse iuuabit.
Aut si conclusum seruauit tibia vulnus,
Stercus ouis placidæ iunges, adipesq́; vetustos,
Pandere quæ poterunt vlcus, patuloq́; mederi.

Neruis incisis, & dolentibus, atque contractis.

*HAud quisquã credet *disiectos vulnere ner- (uos*
Ad solitum rursus reuocari posse vigorem.
Sed prodest terræ lumbricos indere tritos,
*Queis vetus & *ranæ sociari axungia debet.*
Si verò occultus neruos dolor vrit inertes,
Vulturis excisos adipes rutamq́; remitte,
**Aut ceram, & tali recreabis languida fotu.*
Conuenit & pelagi calidis perfundier vndis.
Carica, vel betis lento cum melle iugatur.
Aut Baccho madefacta Ceres cum frõde cupressi,
*Quo poteris *potu recreare rigentia membra.*
Sin autem subito replicantur corpora morbo,
Contractos reuocat neruos caro sumpta columbæ.

** desectos*
**rancens*
** Ac*
**fotu*

Aegris somno adsciscendo.

NOn solũ miseros teterrima febris adurit,
Sed super optato pergit viduare sopore,
Ne prosint placidi cælestia munera somni.
Charta igitur, varijs quam pinxit littera verbis,
Vritur, inde cinis calido potatur in amni.
*Proderit *& magnũ capiti substernere fulcrum,*

**moriõ capitis substernere fulcro* al. *(vt magi) capræ substernere fella.*

Prodest & mistam lymphis potare cupressum,
**Palladijs itidem succis, quos flore rosarum*
Iungis, & immisces madidum tritumq; papauer,
Quo lita frons facilem præbebit nocte quietem.
Necnon mandragoræ gustu sopor additur altus.
Dilue præterea glomeramina, quæ gerit intus
Clausa aries inter geminæ coxendicis vmbras,
Inde soporati ducentur gutture potus.

*Palladios itidẽ succos cũ st.

Lethargiæ expellendæ.

D*Iximus hanc sortem miseris mortalibus esse,*
Vt sint sæpe mala inter se contraria morbi,
Deniq; nõnunquã somno sic membra grauantur,
Vt coniungatur letho sopor altus acerbo.
Ergo leui flamma torrentur cornua capræ,
Quo nidore grauem depellent lumina somnum.
Aut veneris labrum quæ dicitur herba, bibetur,
Quæ teritur prius, & vino confusa liquescit.
Conueniunt acidis euphorbia mista fluentis,
Gramina vel rutæ gemina si nare trahantur.
Quidam dira iubent, septeno cimice trito,
Vt vitientur aquæ, cyathusq; bibatur earum.
Hæc potiora putant, quàm dulci morte perire.

Comitiali morbo.

E*St subiti species morbi, cui nomen ab illo est,*
*Quod fieri nobis suffragia iusta*recusant.*
Sæpe etenim membris atro languore caducis,
Consilium populi labes horrenda diremit.
Ipse deus memorat dubiæ per tempora lunæ,
Conceptum, talis quem sæpe ruina profudit.
*Prodest cum veteri Baccho fel vulturis*ampli,*

*recuset.

*atri

N Sed

Sed cochlear plenum gustu tibi sufficit vno.
Aut cruor ex Progne mistus cum polline thuris,
Aut apium elixum, aut conditum melle fel agni,
Marrubiúmve pari confusum pondere mellis,
Cui tu terna dabis gustu cochlearia in vno.
Aptus mustellæ cinis est & hirundinis vnà.
Præterea pluuias hominis quas calua supina
Excepit proiecta sinu, consumere prodest.
Aut lapis ex nido, vaga quem congeßit hirundo,
Vellitur, & nexu fouet attollitq; iacentem.
Pellitur (vt fama est) gustu quoq; languor anethi.

Regio morbo pellendo.

*curandus

REgius est vero signatus nomine morbus,
*Molliter hic quoniã celsa *curatur in aula.*
Huic rubia ex mulsa fertur conducere lympha.
Allia trita dabis vino madefacta calenti.
Vellera cum viuo suffiri sulphure prodest.

*stridentibus,

Infantibus*dentientibus, vel strige inquietatis.

*mundi

*NVdũ hominẽ primũ*mater natura profudit,*
Insuper excruciat, niueis cũ dẽtibus armat.
Collo igitur molli dentes nectentur equini,
Qui primi fuerint pullo crescente caduci.
Aut teneris cerebrum gingiuis illine porci.
Aut leporis niueum bibitur cum lacte caprino.
Præterea si forte premit strix atra puellos,
Virosa immulgens exertis vbera labris,
*Allia præcepit *Titini sententia necti,*
Qui veteri claras expreßit more togatas.

*alias mundi sententia Vetti.

Combu

Combusturis igne, vel frigore.

SVnt diuersa quidẽ mala frigoris atq; caloris,
Sed tamẽ amborum simili nocet vlcere virus.
Illa quoq; vsta putes, quæ sunt niue læsa rigẽte.
Conuersa in cinerem platani pila curat vtrunq;.
At verò ambustum flammis qui candidus oui
Succus inest, penna inductus sanare valebit.
Aut tu succosæ cinerem perducito lanæ,
Aut viuam ex oleo* veteri componito calcem, *lini
Ordea vel franges atq; oui candida iunges,
Adsit adeps porcæ (mira est hæc forma medelæ)
Iunge chelidoniјs, ac sic line vulnera, succis.
Quodq́; recens vssit glacies axungia simplex
Mulcet, & ex facili grata est medicamine cura.

Venenis prohibendis.

VT tutus fias infestæ* fraude nouercæ, *à fraude
Vel quicunq; tuo carpetur liuidus auctu,
Non expectatis eat obuia cura venenis,
Ante cibos igitur iuglandis fœtus edatur,
Produnt electri* rorantia pocula virus. *varian-tia
Præterea coctæ querno cum cortice lymphæ
Conueniunt potu, dimersáve ficus oliuo.
Sæpe etiam raphanum prædixit numen edẽdum.
Antidotus verò multis mithridatica fertur
Consociata modis, sed Magnus scrinia regis
Cùm raperet victor, vilem deprehendit in illis
Synthesin, & vulgata satis medicamina risit.
Bis denum rutæ folium, salis & breue granum,
Iuglandesq́; duas, * totidem cum corpore ficus, *terno
Hæc oriente die parco conspersa Lyæo,

*Sumebat metuens, dederat quæ pocula**mater.* **tutor.*

Venenis datis.

SI nequit infandum præuertere cautio virus,
Proximus ille gradus data pocula pellere cura.
Lac asinæ, placidæq; bouis prodesse loquuntur.
Betonicam ex paruo sumunt pleriq; Lyæo.
Quòd si hederæ succos, quæ trũcos implicat altos,
Instilles pateris, poterunt haud vlla nocere
Pocula, quæ quisquam sæuis vitiauerit herbis.
Si quis hyoscyamum gustarit, lacte capellæ
Exhausto, rabidos poterit mulcere furores.

*Vulneribus ex re dubia curandis.

** Vlceribus, & re diuiuis tur.*

VVlnera tabescunt spatio vitiata dierum,
Curaq; nil prodest, nec ducitur vlla cicatrix.
Sed tamen herbarum tam mira potentia pollet.
Vlceris annosi sinus vt coalescere poßit,
*Marrubium si *tu recoquas, illoq; liquore*
Vulnus atrox foueas, cineres vel hirundinis altæ
Inducas, leporisve aspersa coagula vino,
Aut hederam Baccho decoctã, & semen anethi,
Aut cineres alni tardo cum melle ligentur.
*Lumbrici terræ poterunt***conducere vulnus,*
*Aut facilis lapathi***cumulatio vulnera purgat,*
Et commistus adeps, sed **nonnullo sale tactus.*
Pinea prætere a vino cum sulphure cortex,
Et pice cum spissa iam perdita membra reponit.

**thure coquas* al. *melle coquas*

**obducere*
** coma latior vlcera purg.*
**non vllo*

Verrucis tollendis.

INterdum existit turpi verruca papilla,
Hinc quondam Fabio verũ cognomen adhæsit,
Qui solus patriæ cunctando restituit rem.

Id po

Id poterit vitium ſanguis curare lacertæ,
Aut vrina canis cum terra inducta madenti.
*Aut herbæ ſuccus,*quæ fertur nomine *lathyr,*
Et tithymallus item tali ſatis apta medelæ.
Si rupta immenſos fundit verruca cruores,
Purpureo triti cineres de vellere proſunt,
Quod fuerit vero conchyli ſanguine tinctum.

* lathyris quæ nomine fertur. *lichen.

Hæmorrhoidibus medendis.

EXcruciant turpes anum ſi forte papillæ,
Agreſtis prodeſt radix ſuperaddita porri.
Ni violet, ſanat iuglandis fragmine clauſa:*
Sal niueum ſumes, beticum quod nomine dicunt,
Dulcia cumq; nigra iunges fuligine mella,
Apponesq; ſuper, pellit medicina dolorem.

* violent, ſanant i. fragmina clauſas.

Quæ ſequuntur, ex Aldino codice huc tranſferre libuit: etſi videantur non eſſe Sereni.

PARALYSI DEPELLENDAE.

Prima die ita agendum.

HVnc quicũq; cupis citius depellere morbum,
Protinus antidotũ ſtudio tu perfice mirum,
Scilicet vt valeas languẽti ferre medelam:
Caſtoreas ſiliquas bis ſex perquirere cura,
Triſtis item digitis lympham metire duobus:
Deniq; tunc capies phialam quæ iuſtior extat,
Aut equidem flãmas: ſed prunas ſubijce ſolers:
Proderit interea tepidum potantibus illud:
Ieiunis ſed enim potius præbere memento.

Secunda ita medendum eſt.

Cumq; ſecunda dies orbi peruenerit omni,
Haud alijs rebus prudens adiungere cures.

Castoris atque nomen siliquas appendito statim,
Atq; duos semis digitos metire memento
In calice atq; probo lympham miscere duobus:
Qui patitur tepidum languens hinc sorbeat ipse.

Tertia die ita curandum est.

Gratior atq; dies ternus cùm venerit imo,
Rursus in ægroto constanter fer medicamen,
Castoreas siliquas iterum quæ pondere sint sex:
Hinc etenim binos digitos metire memento
De lympha liquida: sed enim subiungere cura
Et simili debes tepidum præbere modo tunc.

Ita peragendum est à quarta die vsq; ad sextam, & à septima vsq; ad nonam, à decima vsq; ad duodecimam, & mirifice prodest.

Quid quarta die & reliquis peragendum sit.

Quartus & ille dies consentit, nécne priori
Quintus, & est similis percellens nanq; secundo:
Sextus itemq; simul concordat deniq; terno:
Septimus vsq; nonum percurritur ordine primo:
Sic decimas currens conscenditur ad duodenum.

FINIS.

RHEMMII FANNII VITA.

Rhemmius Fannius grammaticus, & poëta latinus, Arnobij discipulus, tempore Constantini Augusti primi scripsit de medicinalibus librum ad Lactantium eleganti carmine, & quæ sequuntur de ponderib. & mensuris. Sunt qui huic etiam attribuant Latinam interpretationem Dionysij Punici de situ orbis. Hæc Gyraldus.

Q. RHEMMII FANNII PALÆMONIS DE PONDERIBVS ET mensuris liber.

*

PONDERA *Pæonijs veterum memorata libellis* (cauit
Nosse iuuat: pondus rebus natura lo-
Corporeis, elemẽta suũ regit oĩa põdus,
Pondere terra manet, vacuus quoq; põderis æther
Indefessa rapit voluentis sydera mundi.
Ordiar à minimis, post hæc maiora sequentur.
Nam maius nihil est aliud, quàm multa minuta.
Semioboli duplũ est Obolus, quem põdere duplo
Gramma vocãt, Scrupulum nostri dixere priores,
Seminæ sex alij siliquis latitantia curuis,
Attribuunt scrupulo, lentes veraciter octo,
Aut totidẽ speltas numerant, tristésve lupinos
Bis duo: sed si par generatim his pondus inesset,
Seruarent eadem diuersæ pondera gentes,
Nunc variant: etenim cuncta non fœdere certo
Naturæ, sed lege valent, hominumq; repertis.
*In scrupulis ternis * Drachmã, quo põdere doctis*
*Argenti facilis signatur * pondus Athenis.*
Holceq; à drachma non re, sed nomine differt.
Drachmã si gemines, aderit quem dicier audis,
*Siciliquus: drachmæ * scrupuli si adiectio fiet,*

Sunt, qui huius opusculi Priscianum auctorem esse putent: sed reclamat eruditorum maior pars.

** Drachma est,*
** nummus*
** scriplũ si adiecero, fiet*

Sextula quæ fertur, nam sex his vncia constat:
Sextula cùm dupla est, veteres dixere Duellam.
Vncia fit drachmis bis quattuor: vnde putandum
Grammata dicta, quòd hæc viginti quatuor in se
*nostra *Vncia habet: tot enim formis vox* Græca notatur,*
Horis quot mundus peragit noctemq; diemq;.
Vnciaq; in Libra pars est, quæ mensis in anno.
Hæc maior Latio libra est, gentiq; togatæ.
Attica nam minor est, ter quinque hac deniq; dra-
Et ter vicenis tradunt explerier vnam. (chmis,
*patrio *Accipe præterea, *paruo quam nomine Graij*
Mnam vocitant, nostriq; Minam dixere priores,
Centum hæ sunt drachmæ. quòd si decerpseris illis
Quattuor, efficies hanc nostram deniq; libram.
Attica quæ fiet, si quartam dempseris hinc, Mna.
Cecropium superest post hæc docuisse Talentum,
Sexaginta minas, seu vis, sex millia drachmas,
Quod summum doctis perhibetur põdus Athenis:
Nam nihil his Obolóve minus, maiúsve talento.
Nunc dicam, solidæ quæ sit diuisio libræ
Siue Aßis, nam sic legum dixere periti.
*quid *Ex quo *quod soli capimus perhibemur habere,*
Dicimur aut partis domini pro partibus huius:
Vncia nam libræ si deest, dixere Deuncem:
Decuncis, pro decũx, qui & Dextans dici tur, positũ videtur. *At si sextantem retrahas, erit ille Decuncis:*
Sed nullũ reliquo nomen Semuncia certũ (plex:
*Dempta dabit, *neq; enim est huius Sescũcia tri-*
Dodrãtem reliquũ vocitant quadrante retracto:
*nanq; est *Cumq; triens desit, Beßem dixere priores.*
Iidem Septuncem dempto quincunce vocarunt.

Post

Post hæc Semissis solidi pars maxima fertur.
*Nam *quæ dimidium superat, pars esse negatur,* *quòd
Vt docuit tenui scribens in puluere Musa.
Cætera dicta prius quibus est semuncia maior.

De ponderibus, siue mensuris humidorum, & frugum.

*E*T de ponderibus, superest pars altera nobis,* * Hæc
Humida metiri, seu frugum semina mauis,
Cuius principio nobis pandetur origo.
*Pes longo spatio*latoq; notetur in anglo,* *atque alto latoq; notetur.
*Angulus*vt par sit, quem claudit linea triplex.*
*Quattuor*ex quadris medium cingatur inane.* *&
Amphora fit Cubus, quem ne violare liceret, *&
Sacrauere Ioui Tarpeio in monte Quirites.
Huius dimidium fert Vrna, vt & ipsa Medimni
Amphora, terq; capit modium, Sextarius istum
**Sex decies haurit, quot soluitur in digitos Pes.* *Sedecies
At Cotylas, quas, si placeat, dixisse licebit
Heminas, recipit geminas Sextarius vnus,
Qui quater assumptus fit Graio nomine Chœnix.
Adde duos, Chus fit vulgo, qui est Congius idem,
A quo sextarij nomen fecisse priores
Crediderim, quòd eos capiat sex congius vnus.
At Cotyle cyathos bis ternos vna receptat,
Sed de abaco nobis id pondus sæpe notatur,
*Bis*quinq; hūc faciūt drachmæ, si appēdere*tētes:* *quina
Oxybaphus fiet, si quinque addantur ad illas.* *velles: *istas.
At Mystrum cyathi quarta est, ac tertia mystri,
Quā vocitāt Cyanē, capit hæc cochlearia bina.* *Chemen.
Quòd si mensuræ pondus componere fas est,

Sextarij Cyathus pars est, quæ est vncia libræ.
Nec non oxybaphi similis Sescuncia fiet.
Siciliquumq; tibi mystro *simulare licebit. (star.
Cochlear extremũ est, Scrupuliq; imitabitur in-
Attica præterea dicenda est Amphora nobis,
Seu Cadus, hanc facies, nostræ si adieceris vrnam.
Est & bis decies quem conficit amphora*, nostris
Culleus, hac nulla est maior mensura liquoris.
Est etiam terris (quas aduena Nilus inundat)
Artaba, cui superat modij pars tertia post tres,
Nãq; *etiam modijs explebitur Artaba triplex.

*similare al. aßimilare

*nostra

*decem

De ponderibus variorum liquorum, & aquarum.

ILlud præterea tecum cohibere memento,
Finitum pondus varios seruare liquores.
Nam libræ (vt memorãt) beßẽ Sextarius *addet,
Seu puros pendas latices, seu dona Lyæi,
Addunt semissem libræ *labentis oliui,
Selibramq; ferunt mellis superesse bilibri.
Hæc tamen assensu facili sunt credita nobis:
Nanq; nec errantes vndis labentibus amnes,
Ner mersi puteis latices, aut fonte perenni
Manantes par pondus habent: non deniq; vina,
Quæ campi aut colles nupérve aut antè tulere,
Quod tibi mechanica prõptũ est depromere musa.
Ducitur argenti, tenuíve ex ære cylindrus,
Quantum inter nodos fragilis producit arundo,
Cui cono interius modico pars ima grauatur,
Ne totus *sedeat, totúsve supernatet vndis,
Lineaq; à *summa tenuis descendit ad *ima

*addit.

*liuentis

*sidat.

*summo

*imã D. superficiẽ, quæq; in tot fr.

Ducta

Ducta superficie, tot quæq; in frusta secatur,
*Quot *scrupulus grauis est argẽti æris ve cylindrus.* * scriplis
*Hoc cuiusq; *potest pondus spectare liquoris.* *potes
*Nam si tenuis erit, maiori *mergitur vnda:* *immergitur vndæ: Maiori, subaudi pondere.
Sin grauior, plures modulos superesse notabis: Modulos, id est partes, in quas cylindrus intelligatur diuisus.
Aut si tantundem laticis sumatur vtrinq;,
Pondere præstabit grauior: si pondera secum
Couueniũt, tunc maior erit, quæ tenuior vnda est.
Quòd si ter septem numeros texisse cylindri
Hos videas latices, illos cepisse ter octo,
His drachma grauius fatearis pondus inesse.
Sed refert æqui tantum conferre liquoris,
Vt grauior superet drachma, quãtũ expulit vndæ,
Illius aut huius teretis pars mersa cylindri.
Hæc de mensuris, quarum si signa requires,
Ex ipsis veterum poteris cognoscere chartis.

De inuentione argenti, auro in vna massa permisti.

NVnc aliud partum ingenio trademus eodẽ.
Argentum fuluo si quis permisceat auro,
Quantũ id sit, quóve id possis deprendere pacto,
Prima Syracusij mens prodidit alta magistri.
*Regẽ nanq; ferunt *Siculam, quam vouerat olim* * Siculũ,
Cælicolûm regi, ex auro statuisse coronam,
*Compertoq; dehinc furto, nam parte *retenti* * retenta Argenti tantundẽ
Tantundemq; argenti opifex immiscuit auro,
Orasse ingenium ciuis, qui mente sagaci
Quis modus argenti fuluo latitaret in auro,
Repperit, illæsum quod dijs erat antè dicatum.
Quod te quale fiet, paucis (aduerte) docebo.

Lancibus æquatis quibus hæc appendere mos est,
Argenti atq; auri, quod edax pugnauerit ignis
Impones libras, neutrum vt præponderet: hasq;
Submittes in aquam, quas pura vt ceperit vnda,
Protinus inclinat pars hæc, quæ sustinet aurum.
*Densius *Pensius hoc nanq; est, similari & crassius vnda.*
At tu siste iugum, mediiq; è cardine centri
Interualla nota, quantum discerpserit illinc,
Quotq; notis distet suspenso pondere filum.
Fac drachmis distare tribus: cognouimus ergo
Argenti atq; auri discrimina, deniq; libram
Libra trib. drachmis superat cũ mergitur vnda.
Sume dehinc aurum, cui pars argentea mista est,
Argentiq; meri par pondus, itemq; sub vnda
Lancibus impositum specta: propensior auri
**aliàs, sub aquis fiet Materies*subsistit enim, furtumq; docebit.*
Nam si ter senis superabitur altera drachmis,
Sex solas libras auri dicemus inesse,
Argenti reliquum, quia nil in pondere differt
Argentum argento, liquidis cùm mergitur vndis.
Hæc eadem puro deprehendere possumus auro,
**correpto Si par*corrupto pondus pars altera gestet,*
**quotiens Nam*quoties ternis pars illibata grauarit*
** Corruptam *Correptã drachmis sub aquã, totidẽ esse notabis*
*Argenti libras, quas fraus*permiscuit auro.*
**promiscuit Pars etiam libræ quæuis si forte supersit,*
Hæc quoq; drachmarum simili tibi parte notetur:
*Nec non & sine aquis **

FINIS.

VINDICIANO ATtributum Carmen, videtur esse Sereni peroratio, finisq; poëmatis.

QVOD natum Phœbus docuit, quod Chiron Achillem,
Quod didicere olim Podalyrius atque Machaon,
A genitore suo, qui quondam versus in anguen
Templa palatinæ subijt sublimia Romæ:
Quod Cous docuit senior, quodq; Abdera suasit,
Quod Logos, aut Methodos, simplexq; empirica pangit,
Hoc liber iste tenet, diuerso è dogmate sumptum.
Nanque salutiferas disponit pagina curas.
Isthic reperies per nomina, perq; medelas,
Descriptas species, & pondera mensurarum
Congrua, quæ sæpius sumes, moderamine certo.
Ne fallare vide, neu quæ sunt parta saluti,
Vertat in exitium non solers cura medentis.
Sume igitur medicos pro tempore, proq; labore,
Aetate, atque habitu, summa ratione paratus.
Gramine seu malis ægro præstare medelam,
Carmine seu potius: nanque est res certa saluti
Carmen, ab occultis tribuens miracula verbis.
Quæ curis hominum, physicorum inuenta pararint
Quotq; suis natura bonis terræq;, mariq;,
Aedidit illa suis, altrix simul, atque creatrix,

Fœtibus

Fœtibus omnigenis, quos parturit: ergo salubres
Suggerit impensas, ponto, & tellure creatas,
Angue, fera, pecude, & fruge, alite, murice, pisce,
Lacte, mero, pomis, lymphis, sale, melle, & oliuo,
Succis, vnguinibus. tedis, pice, sulphure, cera,
Polline farre, fabis, lino, scobe, vellere, cornu,
Baccis, & balanis, lignis, carbone, fauilla,
Floribus, & varijs herbis, holere atq; metallis,
Sandice cum creta, psimmytho, pumice, gypso,
Cadmia, chalcitide, chalcantho, calce, cumino,
Caßitero molli, lepido cupro, atq; atramento.
Prome etiam seu tunde prius, seu contere gyro,
Quod viride hortus habet, vel quod Carnaria sic
cum:
Allia, serpyllumq; herbas, thymbramq; salubrē,
Braßicaq; & raphanos, ac longis intyba fibris:
Et mentham, & sinapi, coriandrum, prototomūq;
Erucam, atq; apium, maluam, betamq; salubrem,
Rutam, & nasturtiū, & amara absinthia misce,
Pulegiumq; potens, necnon & lene cuminum,
Palmula nec desint Dymes, nec poma Damasci,
Quæ cùm multiplici contriueris orbe terendo,
In patinis exocta dabis, aut grandibus ollis.
Verùm adaperta coques, ne fumida iura saporem
Correptum reddant, quæ mox fastidiat æger.
Adde & aromaticas species, quas mittit Eous,
Vel quæ Iudaicis flagrant bene condita capsis,
Thus, costum, foliū, myrrhā, styraeē, crocomagma,
Asphaltum, albumq; helleborū, nigrūq; bitumen,
Et nardū, & casias, & amoma, & cinnama rara,
Bal

Balsama, peucedanũ, spicam, crocũ, atq; bedellã,
Irim, castoreum, scyllam, opium, panaceam,
Resinam, lepidum euphorbũ, git, atq; pyrethrum,
Zingiber & calidũ, mordax piper, & laser, albẽs
Agaricum, asarumq; potens, aloën, aconitum,
Galbana, sandaracam, sampsucũ, sporon, alumen,
Acaciam, propolen, adarchen, cicnon, acanthum,
Andrachnen, acorum, opopanaca, pompholygẽq;,
Cyperum, ladanum, sagapenon, & tragacanthũ,
Scammoniam, cæpam, malabathron, ammoniacũ:
Denique reperies isthic quod lucis in ortu,
Indus, Arabs, Syrus, Persis, diuesq; Sabæus
Vicino sub Sole legunt, quod præbet Orontes,
Eximium ignoto mittit quod Nilus ab ortu
Decerptum folijs, ramo, cute, cortice, virga:
Quodq; ab Elymis vectum Seplasia vendunt,
Et quicquid confert medicis Lalagea cataplus.
Hæc quicunq; leges poteris discernere tecum,
Agnoscenda magis, seu exercenda rearis.
Quisquis tamẽ nostrũ hoc studiũ dignabere, quæso
Præstes iudicium purum, mentemq; benignam:
Sic tua perpetuo vegetentur membra vigore,
Et peragas placidam per multa decennia vitam.
Sic non incuset validam placidamq; senectam,
Nec tibi sic medicis opus vnquam, nec tibi casus,
Aut morbus, pariant vllum quandoq; dolorem:
Sed procul à curis, & sano corpore viuas:
Quotq; hîc sunt versus, tot agãt tua tẽpora Ianos.

FINIS.